

АЛЕКСАНДЪР ВЕДЯЕВ

Избрани произведения
в два тома

том
ВТОРИ

Владетелят на света

Човекът, който намери своето лице

АЛЕКСАНДЪР БЕЛЯЕВ
ИЗБРАНИ ПРОИЗВЕДЕНИЯ В
ДВА ТОМА
ТОМ ВТОРИ

Превод: Асен Траянов, Димитър Горчивкин

chitanka.info

ВЛАДЕТЕЛЯТ НА СВЕТА

ПЪРВА ГЛАВА

I. КАНДИДАТ ЗА НАПОЛЕОН

— Не пръскайте роклята ми, Щирнер! Вие не умеете да гребете.

— Разбира се! Когато отиват да се разхождат с лодка, жените имат навик да обличат рокля от такава материя, върху която водните пръски оставят неизличими петна.

— Това остроумие заимствувате от Джером К. Джером, от неговия разказ „Трима в една лодка“, нали?

— Вие сте много начетена, фройлайн. Аз не съм виновен, че Джером е направил това наблюдение преди мен. Истината си остава истина дори когато в лодката пътуват не четирима, а петима.

— Ние сме само четирима! — обади се от своята пейка Ема Фит.

— Прекрасна, златокъдра кукло — отговори Щирнер, — четвъртият пътник в лодката на Джером беше куче; първи в нашата лодка е моят Фалк.

— Защо първи?

— Защото е гениален. Фалк! Подай кърпичката на фройлайн Фит — виждаш, че я изпусна.

Фалк, красив бял сетер, ловко скочи и подаде кърпичката. Всички се засмяха.

— Сами видяхте! — самодоволно каза Щирнер. — Фройлайн Глюк, омъжете се за мен. Ще открием с вас пътуващ кучешки цирк. Аз, с червена клоунска перука, ще показвам чудеса на дресировката, а вие ще стоите на касата. Представете си само тази идилия: публиката приижда на тълпи пред нас, кучетата танцуват, в касата шумолят пари... А след сеанса ние пируваме на масата в компанията на най-прелестните, най-преданите четириноги приятели. Великолепно! Това е много повесело, отколкото да се работи при Карл Готлиб.

— Благодаря ви, но не обичам скитническия живот.

— Хм... При вашия капитал аз съм твърде нищожна партия, нали?

— При моя капитал?... — с недоумение попита Елза Глюк.

— Защо се учудвате? Преструвайте се, че не знаете своя капитал. Вашите чудни коси на Тицианова Венера... Нали това е естественият

им цвят? Не си придавайте възмутен вид, зная, че е естествен. А Тициановите жени, ако ви е известно, са боядисвали косите си със специален разтвор — дори неговата рецепта е запазена някъде. Ето виждате. Световни красавици, вдъхновяващи четката на Тициан, са създавали изкуствено това, което на вас щедрата природа е отпуснала без представяне на рецепта... А вашите очи, сини като небесна бездна! Те, разбира се, не са изкуствено оцветени...

— Престанете...

— Вашите зъби — бисерна огърлица...

— Следва описание на коралови устни, нали? Човек би помислил, че не сте секретар на скучен банкер, а търговски пътник на някоя бижутерийна фирма. Аз ще ви се отплатя за тези бижутерийни комплименти, непоносими човече! А вашето дълго лице, вашият дълъг нос, вашите дълги коси, вашите дълги ръце — те, разбира се, са истински, нали?

— А на вас, изглежда, повече ви харесва закръгленото? Ето такова топчесто лице като на Ото Зауер. Кръгли очи и може би кръгъл капиталец след десетина години...

— Стигнахте до вулгарности — каза с недоволство в гласа Елза Глюк.

— Моля, не пресмятайте капиталите в чуждите джобове — обади се Зауер, юрисконсулт на банкера Готлиб. По време на разговора между Щирнер и Елза, Зауер нямаше настроение и мълчаливо разсичаше с дългите весла водата, порозовяла от лъчите на залязващото слънце.

Щирнер почувствува, че наистина прекали със своето остроумие и заговори по-сериозно:

— Извинете, никого не исках да обидя. Исках само да кажа, че и в любовта, както във всичко, съществува все същият закон на борба за съществуване: побеждава най-силният. Самците елени се бият в смъртоносен двубой и на победителя се пада рогатата, четиринога самка. А кой е най-силен в нашето общество? Този, който владее капитал. Представете си, фройлайн — обърна се Щирнер към Елза, — че изведнъж стана богат като Крез, не, още по-богат — като уважаемия ни шеф Карл Готлиб, — тогава моето лице навярно няма да изглежда толкова продълговато в женските очи!

— Още по-продълговато! — отговори Елза със смях.

— Е! — недоволно произнесе Щирнер. — Това е, защото с вашия капитал от красота вие можете да избирате по вкус и от средата на готлибовци. А какво остава да правим ние — дребната риба, разни там секретари и секретарчета, които стоят близо до пируващата трапеза, но са принудени да обират само трохите, да преглъщат слюнката си, когато гледат как другите се наслаждават от богатата на живота?

— Какви грозни думи, Щирнер! — каза Фит.

— Извинете, ще обърна сериозно внимание на своя речник... Честността — продължи Щирнер, — ето нашия порок, от който се възползват стоящите над нас. Хайне веднъж казал: „Честността е прекрасно нещо, ако всички около мен са честни, а само аз съм мошеник.“ Но тъй като всички, които ни заобикалят — присъстващите, разбира се, се изключват, — са без изключение мошеници, то, за да завладеем щастието — и той многозначително погледна към Елза Глюк^[1], — трябва очевидно да станем такива свръхмошеници, в сравнение с които останалите мошеници биха изглеждали добродетелни хора.

— Днес май несполучливо развличате дамите, Щирнер — намеси се отново в разговора Ото Зауер. — Шегите ви придобиват твърде мрачен оттенък...

— А? — машинално запита Щирнер, внезапно наведе глава и млъкна. Лицето му се състари. Дълбока бръчка легна между веждите му. Изглеждаше дълбоко замислен, като че решаваше някакъв труден въпрос. Фалк сложи едната си лапа на коляното му и внимателно го гледаше в лицето.

Веслата стояха неподвижни в ръцете на Щирнер, от тях непрекъснато се стичаха капки вода, кървави от лъчите на залязващото слънце.

Елза Глюк, загледана във внезапно застарялото лице на Щирнер, изведнъж потрепера и обърна погледа си към Зауер, като че търсеше помощ.

Неочаквано Щирнер силно удари веслата във водата, захвърли ги и се разсмя.

— Слушайте, фройлайн Елза, а какво би било, ако стана най-могъщият човек на земята? Ако на една моя дума, на един мой жест се подчиняват всички, както се подчинява Фалк! Фалк! Дръж! — извика

Щирнер и хвърли камшика зад борда на лодката. Фалк се хвърли като стрела зад борда на лодката. — Ето така! Ако стана господар на света?

— Знаете ли, Щирнер — каза Елза, — вие имате младо, но ужасно старомодно лице. Такива лица се срещат в семейните албуми. Обикновено за тях казват така: „А ето това е дядо ми на младини.“ Вие сте точно такъв „дядо на младини“. Не, вие абсолютно не подходите за Наполеон. Освен ако от вас излезе борсово наполеонче.

— Ах, така ли? В такъв случай ви лишавам от корона, дворец, златна каляска, брилянтова огърлица и от всичките ваши придворни пажове и дами. Лишавам ви от моята милост. И знайте, че съвсем не ви обичам. Не мислете, че се канех да извърша подвизи като средновековен рицар само за да бъда удостоен да получа ръката и сърцето ви. Съвсем не! Вие сте за мен само мерило за моите постижения. Първо залагане — не повече.

— Е, добре! А няма ли да ви бъде угодно да се заловите за веслата? Време е да се прибираме.

Щирнер измъкна в лодката мокрия Фалк, който се отърси и опръска всички. Глюк и Фит извикаха.

— Отидоха неводоустойчивите ви рокли — пошегува се Щирнер, като силно натисна веслата.

Лодката бързо заплава по течението. Слънцето се скри зад гората. Отгоре реката блестеше като разтопено злато, около лодката вече легнаха сини сенки. Лъхна влага. Ема наметна раменете си с пухкав шал.

Всички млъкнаха. Водата беше като огледало. Изрядко малка рибка прорязваше гладката повърхност с блясъка на своите люспи.

— Не знаех, че сте толкова честолубив, Щирнер — наруши мълчанието Зауер. — Кажете, кое ви накара тогава да изоставите научната си кариера и да се прехвърлите при нас, скромните служещи на Карл Готлиб? Нали, ако не греша, вие работехте успешно в областта на мозъчните изследвания и аз дори срещях във вестниците някои бележки за ваши сполучливи опити... Как се казваше онази млада наука, по която се увличахте тогава? Рефлектология?

— Представете ми за тази наука са свършено смътни — каза Елза.

— Уважаеми госпожици и уважаеми господа! — започна Щирнер с тон, сякаш четеше лекция в отбрана аудитория. —

Рефлектологията е наука, която изучава реакциите на човека и изобщо на всяко живо същество, възникващи във връзка с въздействието на външния свят и характеризиращи от своя страна изобщо цялото отношение на живото същество към заобикалящата го среда. Разбирате ли?

— Абсолютно нищо — отговори Ема.

— Ще се постарая да се изразя по-просто. Рефлексът е предаване възбуждането на нерв от една точка на тялото на друга посредством центъра, тоест, мозъка. Всяко въздействие отвън — чрез сетивните органи, — по пътя на рефлекса чрез центъра, активизира едни или други органи на тялото, с други думи, предизвиква реакция. Детето протяга ръка към огъня. Огънят го опарва. Това въздействие на огъня върху кожата се предава чрез нервите в мозъка, а от мозъка идва съответната реакция към ръката: детето отдръпва ръката си. То свързва представата за огъня с представата за болка. И всеки път, когато вижда огън, детето страхливо отдръпва ръката си. Получило се е това, което научно наричаме условен рефлекс. Ще приведа по-сложен пример. Вие давате на кучето храна и всеки път, докато то се храни, свирите на флейта. Музикално хранене. По време на яденето у кучето обилно се отделя слюнка. След известно време, когато свиренето на флейта тясно се свърже в съзнанието на кучето с вкусовите усещания, достатъчно ще бъде да засвирите на флейта и у кучето усилено ще започне да се отделя слюнка. Условен рефлекс!... И като помислим само, че най-„светите“ човешки чувства като дълг, вяност, задължение, честност и дори знаменитият Кантов „категоричен императив“ са условни рефлексии от същия вид, както и отделянето на кучешките слюнки! Процесът на създаването на такива рефлексии е по-сложен, но същността им е еднаква. Признавам, че при такова научно осветление всички тези високи добродетели не предизвикват у мен особена почит... Ето защо понякога ми се струва, че на някого е изгодно това отделяне на добродетели, някой свири на флейтата на религията, морала, дълга, честността, а ние, глупците, отделяме слюнки. Не е ли време да захвърлим тези вехтории и да престанем да играем по свирката на стария морал?...

Зауе; реши да промени разговора и отново запита Щирнер защо е изоставил научната кариера.

— Вие знаете толкова много, Щирнер — каза той. — Може би в научното поприще по-скоро бихте постигнали известност и успехи.

— Защо изоставих научната си кариера, уважаеми Зауер — отговори Щирнер с лукаво пламъче в очите. — Аз изследвах около хиляда човешки мозъка и представете си, никъде не намерих ум. И реших, че е по-приятно да имаш работа с мозъците, когато са поднесени панирани на трапезата на нашия предобър шеф.

— Какви гадости говорите пак! — чу Щирнер зад себе си гласа на Фит.

— Хиляди извинения! Уверявам ви, че нашият Готлиб не се храни с човешки мозъци. Само в преносен смисъл, хаха! Аз чувствавам например, че утре заран той ще изяде банкерската къща „Тьопфер и К“. Искях само да кажа, че на средновековните господари, които са имали подръка планини от всякаква храна и бъчви с вино, им е било леко да се занимават с наука. А сега... ето ние със Зауер сме само скромни служещи банкер и дори вие, най-прелестни фройлайн, неговите машинописка и стенографка, получавате повече, отколкото един млад доктор по най-бляскавите науки. Както виждате, аз съм откровен. Не съм нито първият, нито последният, който предпочита паницата леща пред бъдещите облаги на първородството. Впрочем кой знае? В училище ни учеха, че правата линия е най-късото разстояние между две точки. Но нали цялата математика е абстракция? В реалния свят няма прави линии... Стоп! Пристигнахме. Е, а сега — обърна се той към Ема Фит — дайте ми ръката си и ми разрешете да ви придружа до станцията...

Щирнер и Ема тръгнаха напред.

Зауер плати таксата за лодката и подръка с Елза бавно тръгна към железопътната станция.

Стъмни се. Небето се осея със звезди. Пътят беше пуст.

— Погледнете как блещукат звездите! Навярно времето ще се развали... — каза Зауер.

— Да, но ние ще успеем да се приберем — отговори Елза.

— Доволна ли сте от разходката, Елза?

— Не се ли обръщате твърде фамилиарно към мен? — попита с усмивка Елза и без да позволи на Зауер да говори, продължи: — Е, не се оправдавайте. Щях да съм доволна, ако не беше този непоносим

дърдорко Щирнер. Има такива празни хора! Бърбори като сврака, не дава никому дума да промълви. И какви претенции!

— Да, дърдорко... — замислено каза Зауер. — Но аз бих ви посъветвал да внимавате с този дърдорко, Елза.

Елза погледна учудено Зауер.

— Нима бях невнимателна с него? — И като се разсмя, тя възкликна: — Не, Ото, вие просто ме ревнувате! Но не е ли рано? Аз още не съм ви дала дума. Мога и да размисля.

— Ето, вие се пошегувахте, а на мен сърцето ми се свива... Дърдорко! Разбира се, дърдорко, но хитър. Чухте ли какво говореше за честността и нейните погрешни пътища? Това е опасна философия. Да ви призная, аз се страхувам от него, страхувам се за вас и за нашия старец Готлиб... Този дърдорко не говори напразно. В думите му се крие нещо. Какво замисля? Няма да се учудя, ако той извърши нещо ужасно...

Елза си спомни съсредоточеното, внезапно състарило се лице на Щирнер, осветено от кървавите лъчи на залязващото слънце, и отново я обзе ужас. Тя неволно стисна по-силно ръката на Зауер.

— И как спечели доверието на Готлиб! Той вече и крачка не му позволява да се отделя, премести го при себе си в къщи... Вечер Щирнер забавлява стареца със своите дресирани кучета.

— Нека бъдем справедливи, Ото, неговите кучета са изумителни!

— Не го отричам. Неговите кучета надминават всичко, известно в областта на дресировката на животни. Особено този Фалк.

— А неговият черен пудел — припомни Елза, — който може да смята, да познава всяка буква от азбуката, да отгатва мълчаливите му заповеди. Понякога ми става страшно...

— Да, като че самият дявол се е вселил в този пудел. Възможно е Щирнер да е умен и талантлив. Но талантливото зло е двойно по-опасно. — И Зауер многозначително погледна Елза.

— За мен не се безпокойте, Ото! Неговите магии не ми действуват. Той ми бе просто безразличен. Но след днешната разходка, когато видях лицето му... Не зная как да изразя... Впрочем може би ние сме несправедливи към него. Какво е това? Ах!

В мрака безшумно се появи Фалк и като ухапа края на Елзината рокля, с весело ръмжене я задърпа напред.

Зауер се разсърди на кучето и започна да го пъди. Но Елза се засмя.

— Вие, струва ми се, ставате суеверен, Ото. Очевидно Щирнер е изпратил Фалк да ни предупреди, че трябва да побързаме.

---

[1] Glück на немски значи щастие. ↑

II. ПОД КОЛЕЛАТА НА ВЛАКА

Вратата на кабинета се отвори и на прага се появи банкерът Карл Готлиб, придружаван от личния си секретар Лудвиг Щирнер.

Утринното слънце, огряло цялата стая през стъклените стени, заигра по златните очила на Карл Готлиб. Банкерът присви очи и се усмихна. Той беше около шестдесетгодишен, но никой не би му дал толкова, като видеше бялото му свежо лице и румени страни. Гладко избръснат, лъхаш на скъп сапун, хубави пури и одеколон, винаги доволен, весел и бодър, той беше олицетворение на житейско благополучие.

— Е, как мина разходката ви извън града? — запита той, като стисна поред ръцете на Глюк, Фит и Зауер. — Весело ли беше? Много риба ли наловихте? Времето беше чудесно, нали? Зауер, бъдете любезен да изпратите тези телеграми. Получихме ли борсовия бюлетин? Какъв е днешният курс на долара? Така... Така... Памучните акции? Качват се? Великолепно. Протестирайте тези полици на банкерската къща „Тьопфер и К“. Не мога повече да бъда снизходителен. Днес изглеждате прекрасно, фройлайн Фит... А вие, фройлайн Глюк, за какво мечтаете? Хе-хе! — И той лукаво й се закани с пръст. — Струва ми се, че се досещам. Пролетта носи опасни бактерии. Даа!

Като оправи букетчето теменужки върху ревера на черното си сако, той погледна часовника и каза:

— Сега е десет. Влакът тръгва в десет и четиридесет и пет. Аз заминавам и ще се върна в два часа и петнадесет минути. Отивам да приема завода. Ние с Щирнер бързо ще приключим с формалностите. Тъкмо ще променя въздуха, много се заседях... Колата готова ли е? Да вървим, Щирнер!

Банкерът Готлиб излезе с меки стъпки и вече зад вратата извика:

— Щирнер, къде сте?

— Веднага идвам! — Щирнер бързо мина в съседната стая. Викна: — Фалк! Брут!

Насреща му се втурнаха с весел лай двете кучета: сетерът, който бе на разходката, и Брут, огромен петнист дог.

Минавайки покрай Глюк, Щирнер наклони глава на една страна и насмешливо запита:

— Още ли не сте решили?

— Какво?

— Да се омъжите за мен...

И като се разсмя гръмко, втурна се с кучетата си да догони шефа.

Елза се намръщи. Зауер промърмори нещо зад писалището си.

Под прозореца прошумя потеглящият автомобил.

В стаята настъпи мълчание. Фит тракаше на пишещата машина, Зауер нервно прелистваше някакви книжа.

— Кучкар! — пак тихо проговори той.

— Какво си мърморите там? — запита го Глюк.

— Навсякъде със своите кучета! — отговори Зауер. — Не мога да понасям този превзет господин. Вчера говореше, че Готлиб се храни едва ли не с човешки мозъци, намеквайки очевидно за строгостта на Готлиб спрямо длъжниците му, а днес видяхте ли? Умилква се около шефа. Гледа го право в очите като Фалк!... Защо, мислите, взима кучетата? За да забавлява стареца с тях сред лоното на природата...

— Вие, струва ми се, ставате заядлив, Зауер! — каза Елза. — А Готлиб изяде „Тьопфер и К“ — Щирнер позна...

— Самият той е убедил Готлиб да протестира полиците, в това няма никакво съмнение — навъсено отвърна Зауер.

— Зауер просто ревнува! — пропя с усмивка Фит.

— Бъдете така добра да препишете тази ведомост! — сухо каза Зауер и предаде книгата на Фит.

Фит притихна като дете, което се е провинило, и послушна отговори:

— Моля!

Машината затрака. Всички потънаха в работата си, прекъсвана само от звъненето на телефона.

Около единадесет часа телефонът отново иззвъня. Зауер слушаше телефона по навик, без да се откъсва от деловото писмо.

— Ало! Да, да... Кабинетът на личния секретариат на банкера Карл Готлиб. Какво? Не чувам! Говорете по-силно! Случило се? Какво се е случило,? Как? Не може да бъде!

Писалката падна от ръката на Зауер. Лицето му пребледня. В гласа му прозвучаха такива нервни нотки, че Глюк и Фит оставиха работата и го следяха с тревожно любопитство.

— Сгазил го влакът?... Как така?... Извинете, но любопитството ми е съвсем понятно!... Така... Така... слушам... така... Всичко ще бъде направено!...

Зауер остави телефонната слушалка, прокара ръка по косата си и се изправи зад писалището.

— Какво се е случило, Зауер? — с тревога попита Фит и стана. — Кого е сгазил влакът? Кажете най-сетне!

Но Зауер отново се отпусна в креслото и стоеше безмълвен.

— Да... Предчувствувах нещо такова — каза той след малко и скачайки нервно, бързо заговори: — Току-що по телефона ми съобщиха, че Карл Готлиб е попаднал под влака...

— Но е жив, нали? — попитаха едновременно Фит и Глюк.

— Подробности не са известни...

— Хубави подробности! — каза Фит. — Жив ли е човекът, или не?

— Помолих да ми разяснят случилото се, но ми отговориха, че сега не им било до обяснения... Трябва веднага да се пригответи легло и да се повика лекар...

— Значи, е жив? — каза Глюк.

— Може би... — Зауер натискаше копчетата на електрическите звънци, повиквайки лакеите, даваше нареждания, телефонираше на лекари... В дома настана суматоха. Дотича разтревожена икономката.

Готлиб беше сам и цялото му домакинство водеше „домоуправителката“, както я наричаха, чистичката стара фрау Шмитхоф. Тя беше толкова потресена, че Елза трябваше да се погрижи за нея.

Чу се сигналът на пристигащия автомобил.

— Докторът! — извика Фит.

— Не, това е моторът на нашия автомобил — отговори Зауер. — Ханс, вървете веднага при входната врата.

Лакеят Ханс бързо излезе, като ситнеше с болните си крака.

В стаята настъпи напрегнато очакване. Фрау Шмитхоф седеше в креслото, полумъртва от вълнение, и тежко дишаше.

Откъм отдалечените стаи се чу тежък тропот на крака с несъгласувана крачка.

— Носят го... — прошепна Фит. — Поне да е жив...

Вратата широко се разтвори.

Четирима души внесоха обезобразения, окървавен труп на Карл Готлиб.

Шмитхоф истерично изкрещя и загуби съзнание.

Краката на Готлиб бяха отрязани над коленете.

Петият човек, в униформа на железопътен служител, носеше някакъв пакет. Фит и Глюк познаха одеялото на Готлиб. От разтворения край на одеялото се подаваха лачените обувки на банкера.

„Крака. Това са неговите крака... Какъв ужас! — помисли Глюк. — Но защо ги носят? За какво са му нужни сега?“ — мярна се в ума й тази нелепа мисъл.

Чертите на Готлиб не бяха променени, но лицето му беше необикновено бледо, като хартия.

„От загубата на кръв“ — помисли Елза.

Тя бе поразена и от още една подробност: върху ревера на черното сако на Готлиб се бе запазило букетчето теменужки. Кой знае защо, цветето на гърдите на мъртвеца необикновено развълнува Елза.

Тъжната процесия премина от кабинета в спалнята на Готлиб, като остави след себе си капки кръв по паркета.

След трупа на Готлиб вървеше Щирнер. Лицето му беше по-бледо от обикновено, но спокойно. Той внимателно заобикаляше капките кръв на паркета, за да не стъпи върху тях, сякаш това бяха дъждовни локви.

По петите му вървеше Фалк. Разширените ноздри на кучето душеха капките кръв.

Глюк гледаше Щирнер с ужас, който сама не можеше да проумее. Той срещна нейния поглед и както й се стори, се усмихна само с очи.

Излязъл от спалнята, Зауер приближи до Щирнер и като го гледаше изпитателно в очите, попита:

— Как се случи това?

Щирнер издържа и този поглед — само веждите му трепнаха — и спокойно отговори:

— Аз не бях очевидец. Готлиб ме помоли да подам бърза телеграма. Това ми отне не повече от пет минути. Когато се върнах,

всичко беше свършено. Очевидците казват, че моето куче Брут се изплашило от локомотива и отскачайки настрана, се блъснало в краката на Готлиб. Старецът загубил равновесие и паднал заедно с кучето от перона върху релсите. Горкото куче беше разрязано на две половини!... А на Готлиб отрязани краката...

— Вие жалите само кучето си?

— Не говорете глупости, Зауер! И не отдавайте твърде голямо значение на общоприетия начин за изразяване на прискърбие. Готлиб беше славно старче и ми е жал за него. Но от това не следва, че не мога да изкажа съжаление за смъртта на четириногия си приятел.

— Колко странно! — замислено проговори Зауер, сякаш придаваше особен смисъл на думите си. — Готлиб загина от Брут!

— Моят Брут не е човек, а куче и Готлиб не е Цезар, а banker — отговори с насмешлива усмивка Щирнер и влезе в спалнята на Готлиб.

III. ДВЕТЕ ЗАВЕЩАНИЯ

Вестта за трагичната кончина на Карл Готлиб, най-крупния банкер в Германия, развълнува целия търговски свят. Кабинетът на банкера бе един от нервните възли на финансовия и промишлен живот на страната. Готлиб финансираше не само банки, но и едрата промишленост. Не беше чудно, че неочакваната смърт на Готлиб стана събитие на деня. Вестниците обсъждаха възможните последици от тази кончина за едни или други кредитори, гадаеха за промените в съотношението на финансовите сили и за съдбата на обезглавената банка. Задаваше се въпросът: ще заеме ли някой мястото на Готлиб, или банката ще бъде ликвидирана. Журналистите информираха читателите за наследниците — роднините на Готлиб: по-малкият брат на покойния, земевладелецът Оскар Готлиб, имаше син Рудолф на двадесет и четири години и четири дъщери. Някакъв вестник дори изчисляваше какъв капитал представлява частта на младия човек и на богатите моми, при все че никой не знаеше точните размери на имуществото.

Търговците се вълнуваха, вестниците шумяха, а в дома на Карл Готлиб завършваше последното действие от трагикомедията на човешкия живот.

В дома вече се разпореждаха с правата на законни наследници спешно извиканите Оскар Готлиб — червендалест, загорял, тромав човек — и неговите луничави, клепоухи деца.

Оскар Готлиб се мръщеше и свиваше устни. Възможността да забогатее разпалваше искрици в присвитите му очи. Но чувството за такт и отчасти искреното съжаление за смъртта на брат му го правеха сдържан. Затова пък децата му открито ликуваха и се отдаваха без задръжки на сладкото предвкушане за притежаваното богатство. Синът Рудолф, Луиза и Гертруда, големите дъщери на Оскар ходеха от стая в стая, разглеждаха картините, докосваха изящните дребни предмети, деляха вещите помежду си, спореха, смееха се, чертаеха планове...

Осакатеното тяло на Карл Готлиб беше погребано заедно с отрязаните му крака в скъпа гробница със солидна архитектура. Денят след погребението беше определен за отваряне на завещанието.

Този акт бе уреден с голяма тържественост. Поканени бяха и някои служещи на Карл Готлиб, в това число Зауер, Щирнер, Глюк и Фит.

Щирнер седеше със скучаещ вид зад писалището и рисуваше кучета на лист хартия.

— Слушайте, нали вие бяхте секретар на покойния ми чичо? — викна му Рудолф Готлиб. — Бъдете така добър да ме придружите до горния етаж, искам да го огледам...

Щирнер мълчаливо натисна бутона на звънеца върху масата. На вратата се появи лакеят.

— Ханс, придружете господин Готлиб млади на горния етаж!

И Щирнер отново се задълбочи в рисуването на кучета.

Рудолф премълча, но от гняв обсипаното му с лунички лице пламна.

Зауер, който наблюдаваше тази сцена, седнал в ъгъла с Глюк и Фит, се усмихна.

— Гледайте, Елза, Щирнер се държи, като че ли самият той е наследник... Да си призная, не разбирам неговата игра. Той сякаш сам си изпросва новите господари да го изгонят...

— Не се знае какво ще стане и с нас — загрижено каза Ема.

— Е, ако ни уволнят, ще трябва да стана касиерка на пътуващия цирк — засмя се Елза.

— Не се шегувайте, Елза. Аз говоря съвсем сериозно. Щирнер явно е замислил някаква голяма игра.

Като понижи глас, Зауер продължи:

— Не ви ли се струва, че Карл Готлиб загина при твърде странни обстоятелства?

Елза погледна Зауер.

— Какво искате да кажете, Ото? Нали Щирнер дори не е присъствувал в момента на злополуката...

— Аха! Значи мисълта, че смъртта на Готлиб не е случайна, е хрумнала и на вас? Кучето! Ами ако кучето е действувало по необяснимо внушение? Ако не греша, Щирнер в своята научна работа се е занимавал с въпросите на внушението и предаването на мисли от

разстояние... Известно ви е какви чудеса вършеше със своите кучета, нали? Спомнете си вечерта, когато се връщахме от разходка, Фалк дотича при нас...

— Какъв ужас! — прошепна Фит. — Ами ако той изведнъж внуши на кучетата и те ни разкъсат?...

Зауер се усмихна.

— От това той не би имал никаква полза... Кучетата на Щирнер, моля да бъда извинен, се нахвърлят на много по-едър дивеч. Но каква полза може да извлече той от смъртта на Готлиб? Този странен човек е забулен от дълбока тайна. Знаете, че аз работя повече от година с него, виждаме се всеки ден, но нито аз, нито който и да било е влизал в неговата стая. Какво прави там? Какви планове обмисля в тишината?

— ... В никакъв случай! Можеш да вземеш пейзажа на Коро, но свети Себастиан не отстъпвам!

Сестрите Готлиб минаха покрай тях, като спореха за делбата на чичовото си наследство.

Зауер млъкна.

Из цялата къща екнаха звънци, които канеха всички в големия кабинет на покойния господар. Там, зад писалището, вече седеше нотариусът, суховато избръснато старче с очила в черни рогови рамки. Той беше голям педант и категорично отказа да съобщи на наследниците каквото и да е около съдържанието на завещанието до неговото отваряне. И сега Готлибови гледаха с неволно вълнение издутата чанта на нотариуса, която криеше тайната на наследството. Без да бърза, нотариусът извади от чантата един пакет, представи за оглед непокътнатостта на печатите, отвори го и започна да чете.

Според завещанието цялото имущество преминаваше в ръцете на брата на покойния, Оскар Готлиб, като се отделяше доста голяма сума за фрау Шмитхоф и по-малки — за старите служители.

Готлибови въздъхнаха с облекчение, след като изслушаха завещанието до края. Но лицата им внезапно се удължиха, когато нотариусът произнесе сред настъпилата тишина:

— Това е първото завещание.

— Значи, има и второ? — с тревога запита Оскар Готлиб.

— Има, и аз ще го прочета — отговори нотариусът.

След същата процедура на оглеждане на печатите той отвори и обяви и второто завещание, направено само един месец преди смъртта

на Карл Готлиб.

— „Като отменявам с настоящото всички досегашни завещания, обявявам за единствена наследница на цялото ми движимо и недвижимо имущество, в каквото и да се състои то, работещата при мен стенографка Елза Глюк. Поради обстоятелства от личен характер не мога да посоча причините, които ме накараха да лиша от наследство моите роднини и да го предам на Елза Глюк, но тъй като те може би ще оспорят нейните права по съдебен ред, ще посоча подбудите си: 1) една услуга, оказана ми от Елза Глюк, услуга, за която няма да говоря, но чиято ценност не се покрива дори с целия ми капитал и 2) някои обстоятелства от напълно личен характер, които ме накараха да зачертая моя брат Оскар Готлиб от списъка на близките ми хора...“

Пресметнато в долари, по предварителни изчисления, имуществото на завещателя възлиза на два милиарда — завърши нотариусът.

Оскар Готлиб се облегна на креслото. Очите му помътняха. Той дишаше шумно с широко отворена уста и нервно мърдаше пръстите си. Сякаш беше поразен от удар.

Сестрите Готлиб ридаеха прегърнати, склонили глави на раменете една на друга.

Рудолф пребледня така, че всичките лунички избиха на лицето му като кални пръски.

— Не може да бъде!... Не може да бъде!... — внезапно закрещя истерично той. — Лъжа! Измама! Престъпление!... Ние няма да оставим това така! Тук всички са мошеници!

Нотариусът сви рамене.

— Подбирайте думите си, млади човече. Аз изпълних само своя дълг. Ако намирате завещанието неправилно, вие можете да го оспорите по законен ред. А сега аз съм длъжен да го предам на наследницата.

Като стана иззад масата, нотариусът се приближи до Елза Глюк и почтително ѝ предаде завещанието.

Елза вдигна вежди в пълно недоумение и машинално взе книгата.

Зашеметеният Зауер втренчи поглед в Елза. Ема Фит не знаеше дали да се радва, или да плаче. Само нотариусът и Щирнер запазиха спокойствие.

Изведнџ Оскар Готлиб се олюля и се свлече от креслото.
Притекоха му се на помощ.

— Доктор!...

Настана суматоха.

IV. ЩАСТЛИВАТА ГОДЕНИЦА

До утвърждаването на завещанието на Карл Готлиб над имуществото му беше учредено опекунство и Оскар Готлиб успя да нареди да го назначат за опекун. Затова Готлибови останаха да живеят в дома на покойния банкер и младият Рудолф продължаваше да се държи независимо като бъдещ собственик, защото твърдо се надяваше, че правосъдието ще „възстанови правата на законните наследници“.

Уточняването на огромното имущество на покойния изискваше присъствието на всички служители. Ето защо на другия ден след отварянето на завещанието всички се явиха на работа, включително и Елза.

— Вие?... — учудено я посрещна Зауер. — В качеството на каква се явявате тук?

— В качеството на стенографка — отговори тя.

— Милиардерките не работят като стенографки! — отвърна ѝ той. Зауер отведе Елза настрана и каза: — Моля ви, поседнете... Ние трябва да поговорим сериозно.

Седнаха. Бледен след безсънната нощ, Ото потърка чело с ръка, за да събере мислите си.

— От вчера в главата ми е такава каша, че загубих способността да се изразявам свързано. Или аз подозирах неоснователно Щирнер в престъпление, или той е по-опасен, отколкото мислех... Но едно за мен е ясно: между вас и мен се издига непреодолима преграда... Вие се отдалечавате от мен, Елза!

Елза го погледна с недоумение и укор.

— Елза, сложете ръка на сърцето си и ми отговорете искрено: вие нищо ли не знаехте за това... щастие, което ви очакваше?

— Не знаех нищо — твърдо отговори Елза.

— Но вие трябва да знаете поне нещо за тази ваша необикновена — Зауер наблегна на тая дума — услуга, оказана на Карл Готлиб, която той е оценил по-високо от цялото си богатство?

— Доколкото си спомням, никаква услуга не съм му оказвала.

Зауер отново сложи ръка върху пламналото си чело.

— Човек може да изгуби разсъдъка си... Да допуснем, че тук е замесен Щирнер — впрочем аз вече сам не съм уверен в това, — да допуснем, че той е повлиял някак си на стареца, ловко го е убедил за тази несъществуваща услуга, която уж е задължавала Готлиб да ви бъде благодарен... Но защо тогава Щирнер не е използвал завещанието на свое име? Или... — Зауер изведнъж се изправи и лицето му се изкриви от болка. — Извинете, Елза, но аз трябва да ви задам още един много деликатен въпрос: може би между вас и Карл Готлиб има близки...

Елза скочи възмутена.

— Е, е, нищо, успокойте се! Седнете, моля ви... Виждате, че съм извън себе си... Идват ми на ум свършено абсурдни мисли. Ах, това е такава мъка!... Аз трябва веднага да ви кажа всичките съмнения, които ме измъчваха цялата нощ... Какво ли не ми мина през ума!... Хрумна ми, че може и да сте... дъщеря на Готлиб.

— Слушайте, Зауер, веднага ще си ида, ако вие...

— Или може би... — хахаха! — действувате заедно с Щирнер и му служите за параван...

Елза повторно се изправи, но Зауер я хвана за ръката и насила я накара да седне.

— Седнете! Трябва да ме изслушате. Разберете, това, което ви говоря толкова рязко, открито, право в лицето, ще говорят и вече го говорят зад гърба ви. Нима не разбирате, че това завещание хвърля сянка върху доброто ви име?

— Слушайте, Зауер, аз ви обичам, както виждате, казвам ви открито, но всяко търпение има граници. Ако у вас говори дори безумието, то... аз няма да понеса такова безумие. Кой ви дава право да ме оскърбявате безнаказано?

— Право, право! А кой е дал право да ме подлагате на мъките на тези ужасни подозрения... Откъде идват те? — Зауер замлъкна и уморено отпусна глава.

На Елза ѝ дожаля за него. Тя ласкаво докосна ръката му и тихо каза:

— Никой не ви подлага на инквизиция, вие сам се измъчвате, И за какво? Но разберете, Ото, нищо не се е изменило в нашите отношения и аз не разбирам за каква стена говорите. — Как така нищо не се е изменило? А милионите, милиардите на Карл Готлиб! Вие сте

една от най-богатите жени в страната, а аз... Аз също имам своя, мъжка гордост. Аз съм беден и не искам да говорят за мен, че съм се оженил за пари. Парите! Нима те не са стена?

— Но кой ви е втъпил, че стената от чувалчетата със злато ще стои между нас? Няма никаква стена и няма и да има!

Ото Зауер гледаше Елза, без още да я разбира, но вече чувствуваше облекчение.

— Какво искате да кажете, Елза?

— Това, че съвсем не е необходимо човек да бъде юрисконсултът Ото Зауер, да не спи цяла нощ, да стигне до загубване на ръзсъдъка си, за да разбере цялото неудобство от получаването на това наследство. Аз и не мисля да приема дарението на Карл Готлиб. Ще се откажа от правото за наследство, и толкова.

— Елза! Вие? — Зауер извика толкова силно, че Ема Фит, която работеше в другия край на стаята, прекрати да трака на машината.

— Какво става с вас, Зауер? Изплашихте ме.

— Нищо, фройлайн, това е от радост, от това, че изведнъж станях богат! Неизмеримо богат!...

— Значи, ще се ожените за Елза? — по своему разбра това Ема и се спусна да целува своята смееща се приятелка и да поздравява сияещия Зауер.

— Каква е тази семейна сцена! За какво ви поздравяват? — внезапно чула гласа на влезлия в стаята Щирнер.

— Такова щастие! Елза се омъжва за Зауер!... И ще бъдат неизмеримо богати! — възкликна Ема, като се обърна към Щирнер.

— Истина ли е това? — запита Щирнер.

Елза и Зауер се спогледаха. Елза помълча няколко мига и след това твърдо каза:

— Да, това е истина. Можете да ни поздравите.

Зауер беше толкова щастлив, че силно стисна подадената му от Щирнер ръка.

— Е какво, поздравявам ви, мои бъдещи господари, ако, разбира се, пожелаете да се възползвате от моите услуги. Ако ли не, на добър час! Куфара — на рамо, събирам кучетата си и заминавам с пътуващия цирк... Няма какво да се прави, ще трябва да търся друга касиерка... може би кукличката ще се съгласи? Ема, съгласна ли сте? Какво ви е, детенце? Вие плачете?

— Това е... от... радост! — проговори Ема.

— Така ли? — засмя се Щирнер. И като я заплаши с пръст, каза:
— Куклите също трябва да умеят да скриват чувствата си. Признайте си, че ви е мъчничко за Ото, а? Обичахте го малко, нали?

Влезе лакей.

— Господин Готлибстари моли господин Ото Зауер да отиде в кабинета.

Зауер кимна с глава на Елза и неохотно напусна стаята. Като остана насаме с Елза, Лудвиг Щирнер изведнъж стана сериозен.

— Това решено ли е, фройлайн Глюк?

— Да, решено е.

Щирнер се замисли. След това попита:

— А аз? Нима нямам ни най-малък шанс за успех?

— По-малко от всеки друг път... Чуйте, Щирнер, вие, струва ми се, сте единственият човек, който може да разпръсне мъглата около случилото се. Отговорете ми на няколко въпроса.

— Слушам ви.

— Можете ли да ми обясните тайната на завещанието?

— Тя умря заедно с Карл Готлиб.

— Този отговор не ме задоволява напълно. И още един, най-трудният въпрос: съществува ли връзка... между съставянето на завещанието и внезапната смърт на Карл Готлиб?

— Най-тясна: едва след смъртта на Готлиб стана възможно да се представи завещанието за утвърждаване и да се встъпи в наследствени права — това ще ви каже всеки юрист.

— Или вие не искате да ме разберете...

— Или вие от деликатност се изразявате твърде мъгляво. Говорете направо: не съм ли аз виновник за смъртта на Готлиб?

Елза се изчерви.

— Сам сте си крив за това, Щирнер. Спомняте ли си, вие нарекохте честността порок... Трудно ми е да се примиря с мисълта, че сред моите познати, на които подавам ръка...

— Има ръка, обагрена с кръвта на невинен шестдесетгодишен младенец? И с такива ръце аз се осмелявам да искам вашата ръка...

— Щирнер, тук ли сте? Не бива така. Отдавна ви чакаме — каза Оскар Готлиб, който се появи на вратата на стаята.

Щирнер неохотно се надигна и излезе.

— За какво разговаря така дълго с тебе? — втурна се към Елза любопитната Ема.

— Предлагаше ми ръката си, сърцето си и земното кълбо като сватбен подарък.

— Какво става с теб? Две предложения в един ден! Щастливка!

— Знаеш ли, Ема, — аз се отказах от наследството — каза Елза. Ема широко разтвори очи.

— Е, и ти не си по-умна от Щирнер!...

V. ЗАПЛЕТЕНА ИСТОРИЯ

Оскар Готлиб не умря, но неочакваната загуба на наследството, което се изплъзна от ръцете му, разтърси неговия стар организъм. Той седеше с отслабнало, потъмняло, подпухнало лице в кабинета на известния адвокат Людерс и извил глава, говореше, въртейки нервно в ръцете си молив.

— Цялата история около наследството е някаква дяволщина и безсмислица. Може би синът ми Рудолф е прав, като твърди, че това е една шайка, Шайка престъпници или побъркани хора. Съдете сам. В деня след отварянето на завещанието повиках при себе си Ото Зауер, юрисконсулта на покойния ми брат, за да поговоря с него за работата. Мислех, че Зауер, като близко доверено лице на покойния Карл, би могъл да хвърли светлина върху невероятната история със завещанието. Но Зауер или наистина нищо не знаеше за изменението на завещанието, или не искаше да каже истината. В същото време Зауер неочаквано ми съобщи друга новина — Елза Глюк се отказва от наследството. Повиках при себе си Глюк и тя потвърди това. Камък ми падна от сърцето. Не минаха обаче няколко дни и завещанието беше представено в съда за утвърждаване от същия Зауер по пълномощия, дадени от Елза Глюк. „Какво правите?“ — питам го аз. Зауер сви рамене: „Наследницата промени решението си.“

— А Елза Глюк? Говорихте ли с нея още веднъж? — попита адвокатът, димейки с пурата си.

— Говорих. Направи ми странно впечатление. Някакво каменно спокойствие на лицето, потъмнял поглед, отпуснати движения, като че ли не си е доспала. „Фройлайн Глюк — казвам ѝ аз, — нали вие вече се отказате от завещанието?“ — „Не зная, не помня... може би“ — вяло ми отговори тя. „Тогава защо представихте завещанието за утвърждаване?“ Тя учудено ме гледа и мълчи, мълчи като убита. Така се мъчих с нея около един час. А след това, без да каже нито дума, изведнъж стана и си отиде.

— Може би е изменила решението си под влияние на своя годеник? — запита адвокатът. — Нали Зауер е неин годеник?

— Това си мисля и аз. Но странното е, че и този годеник също изглежда някак си като побъркан. Той е толкова мрачен, като че огромното наследство, получено от неговата годеница, е страшно нещастие. Зауер е мрачен, зъл и раздразнителен. Или е добър актьор, или всички те са се побъркали... — Както и да е — продължи Оскар Готлиб, като прибра молива в джоба си и тутакси го извади обратно, — завещанието е представено и ние трябва да се борим. Какво е вашето мнение, господин адвокат?

Людерс облегна на облегалката на креслото главата си, по розовото теме на която нямаше нито един косъм, и загледан в изчезващите колелца от дим, почна да говори, сякаш разговаряше със себе си:

— Не може да се опровергае с иск завещанието във формално отношение: нотариалният ред по него е спазен, съобразено е с всички изисквания на закона. От протоколите на съдебното и полицейско дознание е установено, че смъртта на Карл Готлиб е резултат на нещастен случай и се изключва предумишлено убийство. Какво ни остава? Да доказваме ненормалността на завещателя в момента на съставянето на завещанието. Това е единственият, но и твърде несигурен път...

Като изпусна ново колелце дим, Людерс се обърна към Оскар Готлиб:

— Кажете ми откровено, какви бяха вашите отношения с покойния ви брат? Не е ли имало между вас... е... е... караници, разногласия?

— Никакви! — решително отговори Оскар Готлиб. — Но този намек във второто завещание!

Оскар Готлиб почервения и се размърда на стола си.

— Този намек! Разберете, че този намек е главната причина за моето желание да предявя иск за недействителността на второто завещание. Този намек ме позори. Ако не е леко да се примиря с лишаването ми от право на наследство, то още по-тежко е да се примиря с тази инсинуация на покойния... Не зная от какво е предизвикана тя, но тук има някакво недоразумение. Възможно е някой злонамерено да ме е очернил в очите на брат ми.

— Да, заплетена история... Ще се постарая да направя всичко възможно, но е трудно да гарантирам за успеха.

И като пусна трето колелце дим, видният адвокат премина към много по-леката и приятна за него тема за хонорара.

VI. СЪДЕБНИЯТ ПРОЦЕС

Около съдебния процес на Оскар Готлиб срещу Елза Глюк се вдигна голям шум. Главозамайващият хонорар, който прочутият адвокат Людерс трябваше да получи, в случай че делото бъде спечелено, огромната сума, оставена според завещанието на Готлиб, неговата неочаквана посмъртна воля, красотата на новопоявилата се наследница, внезапната смърт на Готлиб един месец след съставянето на завещанието — всичко това представляваше неизчерпаема тема за вестникарски бележки и в още по-голяма степен — за клюки. Изказваха се най-невероятни предположения, водеха се разпалени спорове, обзалагаха се. Интересът главно беше насочен към отношенията между братята Готлиб, а също тъй и към отношението на Елза Глюк към Карл Готлиб и Зауер. Какви нишки свързваха тези хора? Какво бе се случило между Оскар и Карл Готлиб? Защо покойният бе лишил своя брат от наследство? От този въпрос се интересуваха и съдът.

Искът на Оскар Готлиб, изготвен от умелата ръка на адвоката Людерс, се основаваше на това, че в момента на съставяне завещанието завещателят не е бил „със здрав разсъдък и памет“. Всички усилия бяха насочени към доказването на това. Трупът на Карл Готлиб беше изровен и най-добрите професори аутопсираха мозъка. В протокола, представен по този повод в съда, най-подробно бе описано теглото, цветът на мозъка, броят на мозъчните гънки, начални белези на склероза — но основният проблем си оставаше неразрешен.

Експертите не се решиха да направят недвусмислено извода за психическата ненормалност на Карл Готлиб, при все че — под влиянието на Людерс намериха „известни аномалии“.

Но Людерс имаше в запас и други добре подготвени свидетели. С тях той се справи по-лесно, отколкото с експертите.. Карл Готлиб, който оглавяваше огромно предприятие, бе заобиколен от много хора. Не беше трудно да се завербуват сред тях свидетели, готови да дадат каквито и да било показания срещу прилично възнаграждение. Ръководени от опитна ръка, свидетелите приведоха редица дребни

случаи от живота на покойния, които потвърждаваха мисълта, че е възможно Карл Готлиб да е бил ненормален.

Главният счетоводител разсмя публиката, като описа една странност на покойния: изключителното, стигащо до мания, увлечение в рационализации. Така например Карл Готлиб наредил да му построят специален асансьор, на чиято площадка било поставено креслото, стоящо зад писалището му. Асансьорът свързвал трите етажа. Готлиб натискал копчето и от частния си кабинет на втория етаж се спускал на първия, където била банката. След подписването на книга или лични срещи със съответни клиенти, той се възнасял върху креслото като театрално величие на втория етаж точно до писалището си и продължавал, започнатата работа.

Готлиб не обичал при него да влизат слуги или други служещи, когато работел. „Това разстройва мисловния процес“ — казвал той. Затова в целия дом били монтирани безкрайни движещи се ленти — транспортъори. Ако на Готлиб потрябвало книга от библиотеката или пък чаша кафе, той поръчвал нужната вещ по телефона и върху безшумно движещата се лента на транспортъора към писалището му пристигали поднос с чаша кафе, книга, кутия с пури.

— Увлечението му по хигиената също граничеше с мания — разказваше един от свидетелите. — Във всички стаи бяха поставени термометри, хидрометри и сложни апарати, които да определят състава на въздуха и го пречистват. Готлиб не признаваше общоизвестната вентилация: „Въздухът вън, отровен от прах и бензинови пари, не може да пречисти въздуха в къщи“ — казваше той. И въздухът се пречистваше химически... Специално-назначено лице следеше температурата винаги да бъде дванадесет градуса Целзий: през лятото тя се охлаждаше изкуствено до тази граница, за да бъде въздухът нито сух, нито влажен, за да не се унищожава кислородът и да не се появява въглероден двуокис, въздухът изкуствено се насищаше с озон.

Въз основа на тези показания новите по-сговорчиви или по-добре платени от Людерс експерти психиатри дадоха своето заключение, като изкусно формулираха душевната болест на покойния Готлиб. Делото явно почна да клони в полза на Оскар Готлиб. Оставаше само един въпрос, който усложняваше решението на съда — отношението на Карл към Оскар. Наистина редица свидетели дадоха благоприятни показания и по този въпрос, потвърдиха наличието на

„братски чувства“ между Карл и Оскар. Но не беше изключено между братята да е настъпил разрыв на някаква лична почва, неизвестна дори на най-близките. За щастие на Оскар никой не можа да докаже, че е имало скарване между братята. Людерс вече предвкушаваше победата, мислено разпределяше големия хонорар. Вила в Ница... Нов автомобил... Мариета... Людерс се усмихваше и присвиваше очи като котарак. Това си струваше всичките главоболия с експертите и свидетелите!... Людерс се стараеше пряко сили, вложи в делото своите отлични способности и ораторски талант.

В деня, когато съдът трябваше да обяви решението, огромната съдебна зала не можа да побере всички, желаещи да чуят присъдата. Любопитните търсеха с очи Елза Глюк, но тя не бе там. Нейните интереси защитаваха Зауер.

Людерс надмина себе си и произнесе блестяща реч. Той тънко анализираше показанията на свидетелите и експертите, правеше неочаквани съпоставки и изводи, бляскаво парира изказването на мрачния Зауер. Остроумните забележки на Людерс бяха неколkokратно прекъсвани от аплодисментите на публиката, по-голямата част от която явно стоеше на страната на „законните наследници“, тоест — на Оскар Готлиб. Въпреки цялата външна безпристрастност на съдиите, все пак беше очевидно, че и те са за Готлиб.

— Що се касае до отношението на покойния Карл Готлиб към моя доверител Оскар Готлиб — каза в края на своята реч Людерс, — каквото и да е било то, нима могат да имат значение симпатиите и антипатиите на един душевно болен? Зауер каза, че Карл Готлиб е ръководил огромни мероприятия. — Людерс сви рамене. — Историята познава примери, когато безумни крале са управлявали огромни държави и народите дори не са подозирали това...

Част от публиката започна да ръкопляска. Председателят на съда позвъни със звънеца.

В този момент Оскар Готлиб стана от своето място. Имаше някакъв сънен вид. С безизразно лице, като влачеше краката си той равнодушно приближи до масата, зад която седяха съдиите, и вяло каза:

— Моля да ми се даде думата.

Настъпи дълбока тишина.

Като че ли си припомняше нещо, подбирайки с усилие думите си, Оскар Готлиб проговори:

— Не е вярно... Всичко, което Людерс каза, не е вярно. Карл беше нормален и здрав. И Карл беше прав да ме лиши от наследство. Аз съм виновен пред него...

Залата напрегнато утихна. Людерс се смути, след това се спусна към Оскар Готлиб и раздражено го дръпна за ръкава.

— Какво говорите? Опомнете се! Губите делото! Полудяхте ли? — съскаше той от яд на ухото на стареца.

Оскар отдръпна ръката си и извика с неочаквано раздражение:

— Какво ми шепнете? Не ми пречете! Махайте се! Аз съм виновен пред Карл... Не мога да кажа каква е вината ми... Това е семейна работа... Но то не е важно...

Дори съдиите бяха поразени.

— Защо едва сега съобщавате това? — запита председателят на съда.

— Защото сега... защото... — Готлиб се замисли, като че загуби мисълта си, след това продължи: — Защото аз не знаех, че някои обстоятелства са станали известни на покойния ми брат. За това научих едва днес. Не аз, а Елза Глюк заслужава това наследство.

Съдебната зала забуча отведнъж като срутен бент. Виковете заглушаваха звънеца на председателя, Людерс пребледня; като се олюляваше, той отиде до мястото си и с трепереща ръка си наля вода. Чашата звънтеше в зъбите му и водата се разля по гърдите му.

Зауер изглеждаше не по-малко удивен от другите.

А Рудолф Готлиб, почервенял, разярен, се хвърли към баща си и като разтърсваше раменете му, крещеше нещо. Но Оскар беше безучастен към всичко. Тогава Рудолф се хвърли към съдийската маса и размахвайки юмруци, надви шума на залата с вика си:

— Не виждате ли, че той е полудял? Тук всички са или луди, или престъпници... Няма да оставя тази работа така!

Съдът прекрати заседанието. Председателят заповяда да се опразни залата.

VII. ИЗЧЕЗНАЛИЯТ НАСЛЕДНИК

Искът беше отхвърлен, завещанието утвърдено, Елза Глюк ставаше наследничка.

Нито Рудолф, нито Людерс, който изпускаше огромен хонорар, искаха да се помирят с това. Но как да постъпят? Да освидетелствуват Оскар Готлиб, да го признаят за ненормален и да учредят опекунство над него в лицето на Рудолф, за да имат възможност за обжалване?

Работата се усложняваше от това, че веднага след съдебното заседание Оскар изчезна безследно. Да го обявят задочно за недееспособен, беше невъзможно. Рудолф затъна в дългове, хвърляше пари за издирването на изчезналия си баща, обеща голяма награда. Но бащата не се намери. Срокът за обжалване вече изтичаше.

Отчаянието тласна Рудолф към Елза Глюк. Тя още не бе се преместила в дома на Карл Готлиб, станал нейна собственост според завещанието, но редовно отиваше там, без да прекъсва работата си. Щирнер ѝ диктуваше нещо в стаята на личния секретариат, тя пишеше. Можеше да се види странно, че тя върши предишната си работа, но Рудолф беше в такова състояние, че не обръщаше внимание на нищо.

— Е, млади човече, как вървят вашите работи? — запита с усмивка Щирнер.

— То не е ваша работа, млади човече — раздразнено отговори Рудолф, — необходимо ми е да поговоря с фройлайн Глюк! — — Рудолф погледна въпросително Щирнер, като че ли го подканяше да излезе. Щирнер примижа с едното си око.

— Секретно? Моля! — И той излезе.

Рудолф бързо заснова с разчорлени коси из кабинета.

— Фройлайн!... Фройлайн... — започна той и внезапно се разплака, закрил лицето си с ръце.

— Какво ви стана? — попита Елза, смутена от неочакваната му постъпка.

Рудолф дотича при нея, хвърли се на колене и като кършеше ръце, почна да я моли със задавян от сълзите глас:

— Моля ви!... Не ме погубвайте. Откажете се от наследството! За какво ви е то? Впрочем то е грамадно и кой би се отказал от богатство? Но нали не е ваше, искам да кажа, вие нямате нищо общо с него, то ви дойде неочаквано... Ах, мислите ми се объркват... А аз!... Нали аз живеях и мислех само за това... Баща ми е скъперник, трепери над всеки грош.

Аз направих толкова дългове... Вие! Защо вие? Откъде накъде вие? Но това е безсмислено, глупаво, чудовищно! Та това... аз не зная какво говоря, но вие разберете, разберете ме и се съжалете над мен... Откажете се от наследството, иначе... ще се самоубия.

— Не мога да сторя това — спокойно отговори Елза.

— Защо да не можете? Кой ще ви попречи? Нима веднъж не се отказахте от него?

— Не помня...

— Съжалете се, съжалете се, моля ви! Иначе аз... ще се самоубия... да, вече говорих за това... — Рудолф скочи и като рошеше с ръка червеникавата си коса, отново заснова из стаята. Изглежда, че е полудял. Внезапно той спря и като втренчи поглед в една точка, стисна брадичката си с лявата ръка.

— Проклятие! Проклети да са тези червеникави коси, това лице, обсипано с лунички! — И той заскуба косите си и започна да се удря по страните. — Ако бях поне красив... А вие, вие сте прекрасна... Ако вие, ако аз... Ако ви направя предложение?

Елза се усмихна. В тази минута той беше необикновено смешен с разрошените червеникави коси, целият почервенял. — Благодаря ви, но аз имам годеник.

— Разбира се, това е глупост! Аз просто полудявам и дърдорям гласно мислите си. Вие сте прекрасна, но не вие, а вашето богатство ми е нужно. Все пак не мога да допусна, че такава красота може да бъде толкова зла и... користна! — злъчно добави той след кратка пауза.

Елза се намръщи.

— Аз не съм користна.

— Тогава какво ви пречи да се откажете от наследството и да направите мен и моите сестри най-щастливите хора?

Той изтича до нея, сграбчи внезапно ръката ѝ и като я гледаше право в очите, задъхвайки се, зашепна с цялото си ненаситно желание:

— Откажете се! Откажете се! Откажете се!

По спокойното лице на Елза премина сянка. Веждите ѝ се свиха, като че ли в нея се водеше борба.

Рудолф забеляза това, независимо от собственото си вълнение, и започна да я моли още по-настойчиво.

Но в този момент лицето на Елза отново прие спокойния си израз, клепките ѝ се притвориха и тя тихо, но решително каза:

— Пуснете ме!

Освободи ръката си и без да каже нито дума, се отправи към вратата.

— Къде отивате? Почакайте! — Рудолф се спусна след Елза, като се опитваше да хване ръката ѝ. Но в този момент вратата на стаята се отвори, втурна се куче и със заплашително ръмжене застана между Рудолф и Елза. След кучето се появи Щирнер.

— Е, това вече не е хубаво! — каза той. — Бива ли да се хващат за ръцете чужди годеници?

Рудолф стоеше, трепереше като трескав и пронизваше Щирнер с враждебен поглед. Щирнер го гледаше спокойно и насмешливо.

Рудолф тропна с крак, бързо се обърна на токовете си и избяга от стаята.

Той скочи в автомобила и започна да говори, като че бълнуваше:

— Всичко пропадна! Всичко пропадна!...

— Къде ще заповядате? — попита шофьорът.

— Всичко пропадна! Всичко пропадна! При Людерс...

Със същите думи: „Всичко пропадна!“, той се втурна в кабинета на Людерс, без да обръща внимание на клиентката, която беше при адвоката.

— Людерс!... Всичко пропадна... Тя отказа... Елза отказа по всички точки, това впрочем трябваше да се очаква... Утре изтича срокът за подаване на апелативната жалба... Баща ми изчезна... Ако знаехме поне, че е умрял... Но не, и тогава би било късно!... Опекунство не се урежда за няколко часа... Всичко пропадна... Остава едно: да се подаде апелацията... Пълномощното на ваше име от моя баща не е унищожено...

— Но при наличието на направеното заявление от Оскар Готлиб по време на процеса това е безнадеждно.

— Все едно, подавайте!... Може би, докато делото се преразглежда, баща ми да се намери.

Людерс сви рамене, но помисли, че това е възможно. Главното беше да не пропуснат срока, а после обстоятелствата могат да се променят.

Обжалването беше подадено. Но Оскар Готлиб както и преди не се обаждаше никакъв. Всички начини за отлагане бяха изчерпани. Готлибови загубиха делото във всички инстанции.

Елза Глюк получи наследството.

VIII. СЪКЛЕНИЯТ ДОМ

Увлечението на покойния банкер по рационализациите се беше отразило и върху архитектурата на неговия дом, построен по последната дума на американизираната строителна техника. Красотата на тази нова архитектура се определяше от нови канони: практичността. Целият огромен, разгънат по дължина триетажен дом на Готлиб бе от желязо, стъкло и бетон и външността му беше скучно праволинейна като разграфена страница от счетоводна книга. Нито една крива линия, нито едно украшение не радваше окоето. Огромните стъкла по целите стени придаваха на дома вид на някакъв гигантски аквариум. Те изглеждаха твърде несигурна защита за милионите, с които оперираше банката на Готлиб. Но „златните рибки“ на този аквариум се пазеха дълбоко на дъното му — в подземния етаж. Стоманата и бетонът на това хранилище можеха да издържат не само нападението на земни, но и на въздушни бандити. Стотиците автоматични звънци и светлинните сигнали, специалните перископи, с помощта на които пазачите на първия етаж можеха да виждат какво става в подземиято, автоматично затварящите се врати, електрическите преградители и киноапаратите обричаха на неуспех всеки опит да се проникне там със сила или хитрост. На времето Готлиб хвърли доста пари, за да съобщи чрез репортьорите, които описваха всички тези чудеса на преградната техника, на целия свят непристъпността на своята банкова крепост и да пресече апетитите на любителите на лесни печалби да проникнат в подземиято. И наистина за десет години имаше само един случай на нападение и той завърши много плачевно за смелчаците: двама касоразбивачи, най-големите специалисти в своята област, бяха затворени от автоматичната врата като мишки в капан.

Киноапаратите, приведени автоматично в действие, бяха заснели това произшествие и филмът бе прожектиран във всички кина като пример за наказания порок. Наистина злите езици твърдяха, че целият този грабеж бил инсцениран от самия Готлиб, който поканил срещу прилично възнаграждение известни „артисти“ от престъпния свят и им

обещал пускане на свобода, когато шумът около случая утихне, но независимо от това филмът имаше успех. Банкерът и неговите вносители спяха по-спокойно.

В първия надземен етаж се помещаваше банката с всичките а отдели. Тук бяха и въоръжените стражи, от които всъщност нямаше нужда. Но bankerът поддържаше твърде голям щат от тях за „декорация“.

Квартирата на Готлиб заемаше втория етаж, в средата се помещаваше салонът за гости, приемната, личният секретариат и кабинетът. Десният край на етажата беше разделен на две стаи, съединени с кабинета; едната беше спалнята на Готлиб, в другата живееше Щирнер. Щирнер държеше тази стая винаги под ключ и не пускаше там служещи дори за почистване. В левия край на етажата се помещаваше „зверилницата“ на Щирнер: неговите дресирани кучета, вълци, свине, котки и мечка. Те живеяха съвместно в трогателно съжителство. Зарязал научната кариера, Щирнер продължаваше да изучава психологията на животните „по любителски“, както се изразяваше той.

Почти две трети от горния, трети, етаж се заемаха от картинната галерия — гордостта на Готлиб и предмет на шеги и духовитости от страна на познавачите. Тук съжителствуваха един до друг, в същото трогателно съжителство както зверовете на Щирнер, оригинален Андреа дел Сарто с груба имитация на Кореджо, цапаница на неизвестен дилетант с рисунка с молив на Леонардо да Винчи. Всички картини бяха поставени на стативи и подредени в редица, перпендикулярно на стъклени стени; Готлиб наричаше това „рационализация на осветлението“. Средата на залата, ако не се считаше поставеният на подиум роял, беше празна. При тържествени обеди тук донасяха от килерите някакви хитроумно замислени сглобяеми маси, рационализация на Готлиб, които заемаха много малко място сгънати, но чието сглобяване представляваше истинско мъчение: слугите излизаха от кожата си, когато трябваше да сглобяват безбройните парчета, дъски, частици... Тази работа приличаше на китайски ребус. Поставени неправилно, отделните части се разпадаха, не съвпадаха, не влизаха в жлебовете. Слугите нервничеха, Готлиб — още повече.

— Е, как не разбирате? Това е толкова просто! — и той притичваше сам, събираше, измъкваше, поставяше едно наместо друго, изпускаше, грешеше и се ядосваше повече от всички.

С тия неща сега беше свършено. Масите мирно почиваха разглобени, също както и техният разглобен на части нещастен стопанин. Залата беше пуста. Затова беше приятно да се мине оттук за съседната зимна градина. Широките листа на палмите закриваха голям аквариум. Пълзящи растения бяха уплели изкуствена пещера. Ярки орхидеи радваха окото с пъстротата на багрите си.

Уютни канапета между лаврите и цъфтящите олеандри даваха възможност да се отпочине и да се послушат пойните птици, които летяха свободно.

Другият край на залата граничеше с библиотеката, под която се намираха двата кабинета на Готлиб, разположени на първия и втория етаж. Тези три стаи се свързваха с асансьор, на който беше поставено кресло. Готлиб обичаше след работа да „излети“ на своето подвижно кресло, за да изпуши една пура тук, в библиотеката, която съдържаше изключително разкошни издания със скъпи позлатени подвързии. Но той не четеше книги. Много рядко изваждаше някоя от тях, прелистваше я и разглеждаше илюстрациите ѝ.

— Дяволска маймуна. *Tarsus spectrum*... Има такива глупави животни! Като че ли е с очила! Пфу, каква гадост, остава да ми се присъни! — И той затваряше книгата и сладко се протягаше след работния ден.

Двете крайни стаи бяха празни. Едната се намираше над спалнята на покойния Готлиб, другата — над стаята на Щирнер.

Щирнер доведе Елза в тази последна стая, когато завърши разглеждането на дома.

— Ето вашите владения! Мисля, че тук ще ви бъде добре. Тук има много светлина и въздух, както впрочем и в целия дом, не напразно вашият завещател имаше такъв прекрасен свеж вид и румени страни.

При споменаването за завещателя Елза потрепера и по лицето ѝ премина лека сянка. Щирнер се намръщи.

— Елза — каза сериозно той, — нима всичко това не ви радва? Та сега вие сте една от най-богатите жени в света. Можете да задоволите всеки свой каприз. Ако този дом не ви харесва, можете да

се установите в която и да е от двадесет и петте къщи, които ви принадлежат сега в града, можете да живеете във вилите си в Ница, Мантон, Ospidaletti, Майорка, Алжир, не помня още къде... — Като се замисли върху нещо, той продължи: — Но на вас трябва да ви се хареса тук.

— Да, на мен трябва да ми се хареса тук. Отговорът на Елза прозвуча като ехо.

— Прислугата ви ще се намира в съседната стая. В тази стая, както и навсякъде, електрическите звънци са повече от гвоздейчетата по мебелите, а телефоните са още повече от звънците... Без да ставате от креслото, можете да поискате всичко, от което имате нужда. Чашката кафе ще дойде сама при вас. върху транспортъора... Довиждане!

Когато той излезе, Елза уморено се отпусна в креслото и като наведе глава, закри лицето си с ръце. Някъде далече заби часовник и неговият звън гръмко отекна в празната зала.

Дълго време Елза стоя неподвижна.

Тя мислеше за своя живот, който бе взел такава странна насока. Дъщеря на бедни родители, кръгло сираче, тя отрано позна нищетата. Още като момиченце беше необикновено красива. Тази красота донесе в живота ѝ много радости и много скърби. Една състоятелна старица фрау Бекер, самотна вдовица, като видя красивото дете в сиропиталището, го взе при себе си. Тогава Елза беше на дванадесет години. До седемнадесет живя при фрау Бекер. Тези пет години бяха най-хубавите в живота ѝ. Старицата я обичаше, дори я глезеше, даде ѝ добро образование и Елза се привърза към нея като към майка. Но старицата неочаквано умря, без да остави завещание. Роднините подхвърлиха подаяние на Елза в такава оскърбителна форма, че тя се отказа от тяхната помощ и почна да работи. Изминаха две тежки години, в продължение на които се наложи да опознае света от неговата непривлекателна страна. С нейната красота не беше трудно да се намери работа в магазин и тя намираше такива места, но бързо ги напускаше заради твърде откритото зачитане на нейната красота от собствениците. Реши да започне друга работа. Вечер учеше стенография и когато я изучи, има щастието да постъпи при Готлиб. Тук тя се запозна със Зауер и го обикна единствено за това, че той се отнасяше към нея с уважение и винаги беше коректен и сдържан.

Получаването на наследството я извади от релсите. Тя никак не можеше да разбере как и защо прие наследството, след като беше решила да се откаже от него.

— Защо? Защо? — питаше се тя.

Изведнъж лицето ѝ стана спокойно. Очите ѝ се притвориха. Тя поседя така няколко минути. Накрая въздъхна с пълна гръд като човек, излязъл от задушно помещение на чист въздух. Учудена, почувствува, че от необяснимата ѝ тревога и тъга не е останала и следа. Стана, протегна се сладко, като че ли разкършваше изтръпналите си крайници, и с любопитство огледа стаята.

— Наистина тук е много интересно! Каква интересна шарка има килимът! А колко светлина! Как леко се диша!

Тя въздъхна дълбоко и започна да разглежда своето ново помещение с новопоявилото се чувство на някакво изострено любопитство: библиотеката, картинната галерия и чудната зимна градина.

— И всичко това е мое!...

За първи път тя помисли: „А все пак Щирнер е прав! Щастлива съм аз!“

IX. ПЕТДЕСЕТ ПРОЦЕНТА УВЕЛИЧЕНИЕ

След като остави Елза, Щирнер бързо слезе на втория етаж. В стаята на личния секретариат той завари Зауер, Ема Фит и икономката — старицата фрау Шмитхоф.

Зауер го погледна недружелюбно, а Фит и Шмитхоф — с тревога.

След като Елза Глюк стана пълноправна господарка, те не знаеха какви ще бъдат техните бъдещи взаимоотношения.

— Здравейте, господа! — оживено каза Щирнер. — Идвам от страна на новата ни господарка! Не се безпокойте за нищо: всички вие оставате на работа, аз вече говорих с Елза... фройлайн Глюк... Сега ще имаме много работа... Нашата прелестна господарка не е запозната с банковото дело и върху нас — главно върху мен и вас, Зауер — ще падне тежестта на управлението на банката на Елза Глюк.

— Бих ви помолил да не решавате за мен и да не определяте моите задължения — злъчно каза Зауер.

— Да... А как иначе? Е, ние пак ще поговорим. Сега имам неотложна работа.

Щирнер бързо премина в кабинета, написа нещо на писалището на Готлиб, скри написаното в чекмеджето, заключи го и влезе в своята стая. Скоро се върна обратно и отново седна на писалището на Готлиб.

В кабинета влезе Елза, а след нея се явиха Зауер, Фит и Шмитхоф.

Ема и икономката благодариха на Елза за това, че ги оставя на работа при себе си.

— А! Фройлайн Глюк, много се радвам, че решихте да Дойдете при мен! — каза Щирнер. — Как се чувствувате?

— Благодаря ви, добре.

— Хареса ли ви домът?

— Много! — оживено отговори тя. — Целият горен етаж е облян от слънце. Струва ти се, че плуваш в слънчев океан. А зимната градина е очарователно кътче. Наистина не е необходимо да се ходи в Ница, когато човек има толкова близо това зелено убежище.

— Отлично! Значи, всичко е наред? — весело се усмихна Щирнер.

Неочакваното оживление и жизнерадостност на Елза направиха обратно впечатление на Зауер. Той застана нащрек, подозрително я погледна и почна да хапе устни.

— А сега бъдете любезна да свалите от плещите си деловия товар — каза Щирнер. — Съгласно вашето желание аз приготвих генерално пълномощно на мое име... Бъдете така добра да го подпишете.

Зауер, Шмитхоф и дори наивната Ема бяха учудени. Всички считаха за естествено генералното пълномощно да бъде дадено на Зауер — годеника на Елза — или че в краен случай управлението би могло да бъде разделено между него и Щирнер.

— Да, да — с готовност отговори Елза и взе писалката.

— Една минута! — Щирнер позвъни и в стаята влезе старчето нотариус с двама свидетели.

— Извинете — посрещна го Щирнер, — че ви безпокоим, като ви каним, по стара традиция, у дома...

Старчето любезно кимна с глава.

Елза подписа пълномощното. За няколко минути формалностите бяха приключени.

— Трябваше да се спазят формалностите. Благодаря ви! Вие сте свободен — каза Щирнер.

Нотариусът, Фит и Шмитхоф излязоха.

— Вие, Зауер, си оставате юрисконсулт. Но нашият нов banker е по-добър от предишния и увеличава заплатата ви с петдесет процента. Струва ми се, че такова беше нареждането ви?

— Да, да! — отговори Елза.

— Благодаря за честта, но аз се отказвам от увеличението и от мястото... — отговори позеленял от яд Зауер.

— Но защо, Ото? Ти се шегуваш! — запита Елза, като гледаше годеника си.

— Е, вие тук се разберете с господарката, а аз нямам време.

Трябва да сляза в банката, щастие е, че старецът Карл Готлиб измисли такъв хубав начин за свързване.

И като натисна копчето, Щирнер потъна в отвора на пода.

— Нали се шегуваш, Ото? — повтори Елза, когато остана насаме със Зауер, и ласкаво докосна ръката му.

Зауер отдръпна ръката си с отвращение и се намръщи.

— Не зная кой от двамата ни се шегува... Струва ми се, че вие, фройлайн Глюк...

— Ото!

— Само че вашите шегички приличат на издевателство... издевателство над човешкото достойнство, любовта, доверието, дружбата.

Зауер заговори с обида в гласа:

— Елза! Какво става с теб, Елза? Ти ме уверяваше, че ще се откажеш от наследството, и ме излъга... Защо?

— Нима не разбираш, че така трябваше да бъде, Ото? Нима самият ти не излезе в съда от мое име?

— Да, излязох... Сам не зная защо... Това беше някакво дяволско внушение... Впрочем ти ме помоли и аз го направих... Нали на теб нищо не мога да откажа... Но ти? Ти ме излъга! Ти стана милионерка и отново събуди у мен демоните на съмнението, които ме измъчват. Това наследство те позори, петни нашата любов. И това далеч не е всичко: изведнъж даваш генерално пълномощно на Щирнер!... Знаеш ли какви нови, черни подозрения пробуди? С него сте едно. Ти си му... близка! Ти си съучастница в неговите престъпления. Ти ме залъгваше като малко дете.

— Ото!

— Мълчи! Нима не разбираш, че около твоето име ще съчинят легенди, ще те овалят в калта и тази кал ще проникне от улицата тук, в този златен храм — той няма да те запази. Ти живееш с него под един покрив, ти...

— Ото, моля те, успокой се!

— Не, не мога да се успокоя!... И всичко това ти се стори недостатъчно. За да ме унижиш, ти ми предлагаш петдесет процента увеличение на заплатата. Хахаха! Любов и достойнство за петдесет процента!

Зауер истерично се разсмя.

Потресената Елза го гледаше безпомощно. В нея ставаше ужасна борба. Накрая нервите ѝ не издържаха и тя се разплака, Зауер притихна, като нервно хлипаше и тежко въздишаше от време на време.

— Колко съм нещастен... Колко съм нещастен!... — говореше тихо той, като седеше в креслото, опрял глава на ръцете си.

Елза се доближи и го прегърна.

— Ото, наистина ли мислиш, че съм толкова лоша? Ами че аз те обичам! Успокой се, мили мой, скъпи... Ще направя всичко, което поискаш...

— Наистина ли?

— Наистина — твърдо отговори Елза. — Не ме обвинявай, самата аз не зная как стана всичко това...

Зауер се надигна. След него стана и Елза.

— Не ми трябва богатства, аз обичам теб, само теб — каза той, като стискаше ръцете й. — И заради моята любов искам: утре, чуваш ли, още утре, не по-късно да се оженим, и утре ти ще изгониш от дома този проклет Щирнер и всичките му кучета!

— Съгласна съм.

— Елза!

— Ото!...

Площадката на асансьора пристигна безшумно.

— Охо! Целувате се! — изведнъж чука зад себе си насмешливия глас на Щирнер и като се отдръпнаха един от друг, те се огледаха. — Каква трогателна сцена!

Щирнер стоеше зад писалището и пушеше пура.

— Вие защо сте тук? — възкликна с негодувание Зауер.

— Служебен дълг! — насмешливо отговори Щирнер. — Доверието, с което ме облече нашата господарка...

— Нашата господарка промени решението си и ви уволнява — прекъсна го Зауер, — генералното пълномощно на ваше име ще бъде унищожено. Като възнаграждение за вашите услуги ще получите двумесечна заплата с петдесет процента увеличение.

— Ще се наложи да открия пътуващ цирк — каза Щирнер и се почеса по челото.

Когато остана сам, той се намръщи, извади от чекмеджето на писалището някакви чертежи, прегледа ги, сърдито промърмори нещо, бързо влезе в своята стая и за дълго се заключи в нея.

Х. МОМИЧЕТО СЪС СЧУПЕНАТА СТОМНА

Измина един месец. Ема Фит седеше на обичайното си място-и пишеше на ремингтона.

Зауер, побледнял, вчесан небрежно, небръснат, дълго се разхожда с големи крачки из кабинета, като поглеждаше под око Ема. След това се приближи до нея и като се поклащаше от крак на крак, започна втрещено да я гледа в лицето.

Бързите пръсти на Ема започнаха да удрят неравномерно клавишите на ремингтона. Тя се изчерви от втрещения поглед на Зауер и без да прекъсва работата си, запита:

— Защо ме гледате така, сякаш ме виждате за пръв път, господин Зауер? Пречите ми да работя...

— Фройлайн Ема. та вие сте очарователна!

Ема се изчерви още повече, но се опита да даде вид, че не е чула думите му.

— Чудна работа! — продължи Зауер. — Работите тук повече от година, срещаме се всеки ден, а едва през последния, месец като че ли очите ми се отвориха: този приятен овал на лицето, меките коси, които ти се иска да докоснеш и погалиш, тези изумителни очи! В тях има детска наивност и лукавството, на малка палавница. Вие сте същинско „Момичето със счупената стомна“.

— Аз не съм счупила никакви стомни.

— Това е картина на Грьов. А вие...

— Зауер, престанете!

На Ема беше приятно да слуша Зауер, но тя криеше чувствата си, тъй като се страхуваше от гнева на Елза. А Елза вече неведнъж ги беше сварвала в подобен разговор. Тя минаваше покрай тях с достойнство, но Ема чувствуваше, че нейната „господарка“, както я наричаше сега на шега, вижда и разбира всичко.

— Не мога да ви позная, господин Зауер!

— Аз сам не мога да се позная, детенце. Философите твърдят, че да познаваш себе си, е най-трудната задача в света...

Коректният, внимателният, педантичният Зауер престана да се грижи за своята външност, нещо, което не беше се случвало-досега с него, започна да ходи по ресторанти, да гуляе с подозрителна компания, небрежно да се отнася към работата.

— Ето какво, скъпа фройлайн Фит, достатъчно сте тракали на този неблагодарен музикален инструмент. Време е да свършвате. Да идем горе, ще ви покажа в зимната градина новите златни рибки и аквариума. Щирнер неотдавна ги изписа като подарък за нашата господарка.

Ема се колебаеше.

Зауер многозначително погледна към вратата на кабинета и се усмихна:

— Страхувате се от господарката ли? Ема кипна и скочи:

— Само за минутка! Бързам да се прибера... Но тази минута трая повече от половин час.

Зауер бърбореше и любезничеше без умора. Ема се червеше от тайния страх да бъде заварена. Като погледна часовника си, Ема скочи изведнъж:

— Господи, закъснях!... — И тя премина от зимната градина в празната зала, като оправяше прическата си.

— Слушайте, Ема, да идем днес на театър, а след това ще вечеряме в „Континентал“ и ще послушаме джазовия оркестър.

Ема, която беше свикнала да вижда Зауер сериозен, не можа да сдържи смеха си. Зауер я хвана подръка и като се пързеляше по паркета, я повлече към изхода.

Елза, която стоеше между стативите на картините, наблюдаваше тази сцена. Тя често се разхождаше в галерията.

Когато Зауер и Ема се отдалечиха, побледняла, Елза напусна мястото си, отиде в зимната градина и уморено се отпусна на канапето пред аквариума.

Фонтанът ромонеше, златните рибки бавно се движеха зад зелените стъкла, изплуваха на повърхността и изпускаха мехури въздух. Беше тихо. Птиците, накацали по клоните, бяха настръхнали като в дъждовно време.

Елза наведе глава и видя падналия на пода портфейл от жълта кожа, със сребърни инициали: „О. З“.

В това време тя чу приближаващи се стъпки.

„Ото Зауер е забравил портфейла си и се връща за него“ — мина ѝ през ума. Искаше да се скрие в изкуствената пещера, за да не се срещне с него, но размисли и остана на мястото си.

Зауер влезе, тананикайки кабаретна песничка. Като видя Елза, той се учуди, смути се малко, но веднага си придаде непринуден вид.

— А! Благоволявате да се разхождате в градината? Харесват ли ви златните рибки? Мисля, че с хубав сос ще бъдат превъзходни.

Но шегата не разсмя Елза.

— Слушайте, Зауер, какво значи това?

— За какво става дума, повелителко?

— За това, което стана тук сега, и изобщо за цялото ви поведение през последния месец.

Зауер се изчерви.

— Аз мога да ви задам същия въпрос, фройлайн Глюк. Какво означава вашето поведение? Изпълнихте ли вашето обещание? Нима вие станяхте моя жена, а Щирнер беше уволнен? На какво основание предявявате права върху свободата на моите постъпки?

— Не предявявам никакви права. Аз не се отказвам от моите обещания, при все че не съм ги изпълнила.

— Защо?

Елза се смути на свой ред. Защо? Самата тя не знаеше. Тук в нейното съзнание отново се явяваше празнина. И тя изпита познатото ѝ вече неприятно усещане за изгубване на паметта. Мисълта ѝ се блъскаше в невидима преграда като муха о прозрачно стъкло. Елза наведе глава и замлъкна.

А Зауер изпитателно оглеждаше чертите на лицето ѝ, фигурата и учудено мислеше:

„И как съм могъл да я обичам? Нищо особено! Такива красиви живи манекени има колкото искаш, във всеки магазин за модни дрехи. Шията ѝ е красива, но е малко дълга, странно, чене съм забелязал това по-рано. А тези тесни рамене... А бенката до лявото око — съвсем не е на място. Тази бенка съвсем я загрозява!...“

— Вие не отговаряте!... Няма какво да кажете? Най-сетне Елза отговори:

— Но нали и вие не напуснахте службата си. Защо? Тя улучи болното място на Зауер. Той действително не беше напуснал работа по необяснима за него причина. Преди един месец някак неочаквано за

самия него Зауер охладня към Елза и се разпали любовта му към Ема. Понякога това му тежеше, както и останалите му постъпки: този безпорядък у него самия го извади от релсите. Чувствуваше някакво раздвояване и това го измъчваше. За да се разсее, той започна да гуляе и да води празен живот.

Но не му се искаше да признае, че и той не може да си отговори на въпроса защо не напуска този дом. Това го дразнеше и той отклони въпроса в друга насока.

— А, искате да се отървете по-скоро от мен? Сега всичко е ясно!...

Елза го погледна с укор.

— Ото, защо ме оскърбявате отново?

— Бъдете напълно спокойна! Ние достатъчно се измъчихме един друг и е време да прекратим тази игра. Ако искате да знаете, аз не си отивам оттук, защото обичам Ема Фит. Да, обичам я, и днес ще ѝ направя предложение!

Това обяснение му се стори най-правдоподобно, макар и някъде в подсъзнанието си да чувствуваше, че лъже и себе си: нима не можеше да напусне заедно с Ема?

Елза се облегна на стола и само тихо промълви:

— Ото!...

Настъпи мълчание. В душата на Зауер трепна нещо, което приличаше на състрадание. Но в този миг се мярна мисълта; лъже, преструва се както винаги. И той заговори с раздразнение:

— А какво очаквахте от мен? Оставаше да се съглася да играя ролята на постоянен кавалер, както е било някога във Венеция... Официален домашен приятел! Отказвам се от тази почетна длъжност. При вашето богатство ще се намерят други желаещи. А мен можете да уволните. Ема Фит не сваля звезди от небето, не разполага с милиарди, душата ѝ е проста пружинка, но тази девойка ще съумее да бъде честна жена.

Елза не възразяваше и свеждаше глава все по-ниско като от удари на бич.

Зауер взе портфейла си.

— Зауер е беден, но Зауер не може да бъде купен за петдесет процента увеличение на заплатата! Извинете, чакат ме.

И той се поклони с прекалена любезност и излезе. Стъпките му кънтяха в огромната зала.

Елза стоеше като пребита. Опомни се при ударите на часовника.

Тя потрепера.

— Пет часът. Колко е късно! Зимният сумрак се сгъстяваше.

Елза влезе в залата и се огледа. Погледът ѝ случайно се плъзна по рояла; внезапно ѝ се прииска да посвири. Тя вдигна капака, седна и започна да свири.

Струваше ѝ се, че никога досега не е свирила с такова желание.

Изведнъж трепна.

Точно пред себе си видя лицето на Щирнер. Кога беше дошел?... Той стоеше подпрян на рояла и я гледаше. Лицето му беше по-бледо от обикновено, сериозно и печално. Тънките му устни нервно потръпваха.

Елза извика и спря да свири.

— Свирийте, моля ви! — каза той искрено и непринудено. Като се съвзе от уплахата, Елза продължи. Известно време той слушаше внимателно музиката, а после започна да говори бавно и тихо:

— Вие свирите прекрасно! Това е „Лебедът“? „Лебедът“ от СенСанс... Казват, че лебедът пее преди смъртта си... Но лебедите живеят дълго, много дълго и умират преждевременно само когато са смъртно ранени. Нима вие сте ранена? От кого? Нима той заслужава да се умира за него?

— За кого говорите? — попита Елза, като престана да свири а отпусна ръце на коленете си.

— За него, за Зауер! Нима това е тайна? В Елза заговори женската гордост.

— Господин Щирнер — сухо произнесе тя и стана от рояла, — моля ви да не се намесвате в моите лични работи!

— Но нали това са и мои лични работи, фройлайн Елза, нали знаете, че аз ви обичам!

— Но вие знаете, че аз не ви обичам.

— Уви, в това е цялото нещастие... моето и вашето, да, да, и вашето, макар че вие не разбирате това. Колко хубаво би било, ако ме обичахте! Ако вие сама ме обикнехте — многозначително каза Щирнер.

— А нима може да се обича другояче? Щирнер не отговори.

— Слушайте, Елза, хайде да поговорим сериозно. В тази рационализирана зала няма дори къде да се седне... Да идем в зимната градина, моля ви!

Седнаха на същото канапе, от което Елза преди малко бе станала.

— Вие сте минали сурова школа и познавате живота — започна Щирнер. — Знаете колко е трудно за една красива, бедна девойка да изкара честно хляба си. Сега сте богата. Но и богатството си има своите неприятности. Вие ставате двойна примамка за мъжете. На красотата много често хвърлят око донжуановиде женкари, на богатството — подлеци и негодници. Сега нищо не ви гарантира, че вашият избраник ще обича вас, а не богатството ви. Тогава какво очаквате? Със Зауер е свършено. Вие сте сама. Погледнете трезво на нещата. Защо да не стана ваш мъж? Виене ме обичате. Но казват, че най-щастливи са тези бракове, в които сват е разумът, а не любовта. Вие можете да ме обикнете по-късно, такива случаи не са редки... И после...

Аз имам огромно дело, грандиозни планове, а вашето отношение към мен свързва ръцете ми, не ми дава възможност да се разгърна, да се отдам всецяло на работата... За последен път ви говоря: решавайте!

Елза поклати отрицателно глава.

— Не, не! — каза бързо Щирнер. — Нищо не ми казвайте! Преценете спокойно моето предложение и ми дайте отговор... днес е четвъртък... в неделя вечер, в шест часа. Това е последният срок!

Щирнер се поклони и излезе.

Часовникът звънко удари шест.

ХІ. НЕСЪСТОЯЛОТО СЕ СВАТБЕНО ПЪТЕШЕСТВИЕ

Сутринта Елза се събуди с такова прояснено съзнание, каквото отдавна не беше чувствувала. Тя трябваше да реши — да приеме ли предложението на Щирнер, или да му откаже. Защо беше нужно непременно да се реши този въпрос, тя не се интересуваше. След сутрешната закуска Елза седна в любимото си кътче пред аквариума в зимната градина, за да вземе окончателно решение.

Но ѝ попречиха. Влезе слуга и съобщи, че Оскар Готлиб я очаква в приемната и много моли да го приеме.

„Оскар Готлиб? Откъде се взе?“ — помисли Елза. В паметта ѝ се мярнаха рояк мимолетни спомени от съдебния процес. Елза слезе в приемната на втория етаж. Насреца ѝ с ниски поклони идваше старец, в когото тя не можа да познае веднага брата на покойния banker. Оскар Готлиб беше отслабнал. Вместо късите бакенбарди той си беше оставил широка побеляла брада. Лицето му се беше удължило, бузите хлътнали, а торбичките под очите бяха станали още по-големи. Но промяна се долавяше не само във външността му. В цялата му поза и жестове се чувствуваше някаква пребитост и униженост, очите му неспокойно шареха.

— Поднасям извиненията си за безпокойството — каза той, като целуваше ръка на Елза, — само крайната необходимост ме принуждава към това...

— Моля ви. — Елза посочи креслото.

Седнаха. Оскар Готлиб въздишаше, мачкаше шапката си в ръце и мълчеше. Като се поовладя малко, той заговори с несигурен глас:

— Аз просто не зная как да започна... Преди всичко позволете да ви уверя, че напълно съм се примирил със съществуващия факт... Напълно... Но самият факт на неочакваното лишаване от наследството ме постави в извънредно затруднено положение. Работата е там, че след смъртта на брат ми и... след вашия отказ от наследството аз направих... аз заложих своето имение... Какво да правя? Младежта е така жадна за развлечения... Големият град... Тоалети... Толкова съблазни... А стопанството трябваше да се възстановява... Дългът ми

беше краткосрочен. Не мислех, че вие ще промените решението и всичко ще вземе такъв обрат! Това го казвам не като упрек, а така, за пояснение. И ето сега, след една седмица, имението ми ще бъде продадено на публичен търг заради неизплатени дългове. И аз съм разорен... Окончателно разорен, на стари години, с един куп деца на ръцете... Имам ги пет и възрастна жена...

— На каква сума възлиза дългът ви? Оскар Готлиб се запъна.

— Голяма, солидна сума, според моите средства, разбира се... Двеста хиляди...

Елза помисли.

— Бъдете така добър да ме почакаете, сега ще ви отговоря. Готлиб не очакваше, че всичко ще се уреди така просто и започна предварително да ѝ благодари горещо и унижено.

Елза премина през стаята на личния секретариат, в която, още нямаше никого, при все че работният ден беше вече започнал.

„Странно — помисли си Елза, — какво ли значи това?“-И влезе в кабинета на Карл Готлиб, където сега постоянно работеше Щирнер. Намери го там.

— Щирнер, яви се Оскар Готлиб...

Щирнер повдигна вежди.

— Намери се? Или възкръсна от мъртвите? Е какво, по-добре късно, отколкото не навреме. Какво иска?

— Моли за пари... Продават имението му на публичен търг.

— Колко?

— Той казва, че имението му е заложено за двеста хиляди.

Щирнер се намръщи.

— Лъже! Имението му с целия инвентар не струва повече от сто хиляди. Пясък и блата... Да му дадем сто хиляди и да се маха оттук?

— Слушайте, Щирнер, аз все пак се чувствавам неволна виновница за неговото нещастие, пък и... той е толкова жалък... не му е било леко да дойде тук. Дайте му двеста хиляди... Моля ви!

Щирнер се разсмя.

— Моля ви! Това е великолепно! Главата на банкерската къща най-почтително моли своя подчинен! Фройлайн Глюк, всичко принадлежи на вас и вашата дума е закон. Моята работа е дребна; да въртя колелото и да изпълнявам заповедите на началството.

Той бързо подписа чек за двеста хиляди, прибра чековата книжка в писалището и го заключи.

— Ето чека.

— Благодаря ви.

— Пак! Кога ще се научите да бъдете господарка? Елза излезе от кабинета и протегна хартията на Готлиб.

— Ето ви чек за двеста хиляди...

Оскар Готлиб взе чека с трепереща от възмущение ръка и започна отново да благодари и да се извинява.

— Моля ви, не ми благодарете — смутено отговори Елза, — по-добре ми разкажете какво се случи с вас. Къде изчезнахте след съдебното заседание?

Те седнаха отново.

— Бях болен... бях болен, и то от много странна болест. Когато излязох от съда, изведнъж ме обзе страх от хората и срам... Срам ме беше да се покажа пред очите им... Знаете, че портретите на всички участници в съдебния процес бяха отпечатани в много вестници. И ми се струваше, че всеки срещнат, всеки минаващ файтонджия, дори децата ме сочат с пръст и казват: „Ето човека, когото брат му е лишил от наследство поради нечестна постъпка!“ И тъй като никой не знаеше в какво се състои тази неприлична постъпка, то всеки можеше да си помисли, каквото му хрумне: може би съм извършил фалшификация — подправял съм подписа на брат си върху полици, а може би съм се опитвал да го отровя. И аз избягах... — Старецът въздъхна. — Да, преживях много горчиви минути, фройлайн... Избягах съвсем наблизко. Мен ме търсеха из целия свят, а аз живеях в същия този град. Укрех се в надеждно място, у един мой стар самотен приятел. „Ако издадеш тайната на моето пребиваване дори на един човек, ще се самоубия“ — казах му аз. Но не беше нужно да му казвам това, той и без друго не би ме издал.

— Но извинете — засмя се Елза, — не ви ли беше срам от този приятел?

— Не! И което е най-чудното, аз не знаех адреса, но намерих квартирата му по някакво вдъхновение свише... Ей така, вървах и отидох... Не по-малко учудващо: приятелят ми ме посрещна така, като че ли очакваше тази среща, макар да не се бяхме виждали няколко години и дори не си пишехме; дълго време не намерих свободни

минути да го потърся и навестя. „Ето че дойде“ — каза ми просто той. У него именно живях. И през всичкото време изпитвах чувството на страх и срам. Понякога, вечер, като че ли идвах на себе си. И дори се канех на другия ден да изляза да подишам чист въздух. Но през нощта изведнъж отново чувствавах, че страхът и изгарящият срам пак така ме обземат, чак косите ми се изправяха... Буквално някаква магия! Покривах се презглава с одеялото и лежах притаен, страх ме беше да се помръдна. А на сутринта не отивах в столовата, като се оправдавах с главоболие. Прозорците на моята стая бяха напълно затъмнени.

— Колко странно е всичко това — замислено каза Елза.

— Аз четях вестниците и изтръпнал от страх, следях издирванията. Но за мой късмет те вървяха по грешна следа. През всичкото време се засмях само един път: когато прочетох във вестниците, че са ме „намерили“ някъде в Аржентина, забравих в момента в кой град. Това, разбира се, се оказа грешка. Моят „двойник“ бил фермер, пристигнал в града по работа. Ако се съди по портрета му във вестника, той наистина прилича на мен.

— И дълго ли продължи това състояние?

— Точно до деня, когато последната съдебна инстанция реши окончателно и безвъзвратно делото въз ваша полза. Тогава изведнъж всичко ми стана безразлично и се върнах у дома, където и живях, докато получих известието за предстоящия търг. И реших, че единственият човек, който може да ме спаси...

Той не завърши своя разказ, тъй като в стаята влязоха Зауер и Ема Фит. Готлиб се изправи и побърза да си излезе.

Видът на Зауер и Ема поразил Елза. Зауер беше във фрак, а Ема в бяла рокля с букетче бели цветя на гърдите. Лицата им сияеха.

Зауер водеше Ема подръка.

— Фройлайн Глюк, позволете ми да ви представя моята съпруга Ема Зауер. Можете да ни честитите, ние се венчахме!

Елза побледня и се изправи.

Ема се втурна да я целуне, но като видя смущението на Елза, нерешително спря. Преодоляла вълнението си, Елза хладно целуна Ема и протегна ръка на Зауер. Ема беше толкова щастлива, че не забеляза тази студенина. Тя почна да бърбори, скръстила по детски ръце на гърдите си:

— Този Ото — и тя хвърли сияещ поглед към мъжа си — е толкова забавен. Вчера бяхме заедно на театър и изведнъж той ми каза: „Ние трябва да се оженим още сега. Да вървим!“

— И ти се реши така изведнъж? — попита Елза.

Елза направи комична гримаса, в която се четеше: „Кой се отказва от щастието?“

— Всичко стана някак от само себе си. И без да дочакаме края на спектакъла, въпреки че беше много интересно... даваха пиесата... господи, вече забравих!... но все едно коя... тръгнахме да дирижирим пастора... Ото едва не го вдигна от кревата! Такова смешно, сънливо старче! Прочете нещо надве на три и готово! Ти не ми ли се сърдиш, Елза? — запита тя изведнъж с неочаквана плахост.

При вида на тази детска наивност по лицето на Елза се плъзна неволна усмивка.

— Може ли човек да се сърди на кукличка? Нали си щастлива?

— Ужасно! — отговори Ема и дори свъси вежди.

Но усмивката изчезна от лицето на Елза, когато погледът ѝ се спря върху Зауер. Той гледаше Ема с влюбени очи.

„Не, този брак не е отмъщение от страна на Зауер — помисли тя, — Зауер наистина обича Ема... Някаква магия. Магия! Кой произнесе тази дума! Да, Оскар Готлиб... и той говореше за магия. Какво означава всичко това? Чувствувам, че мислите ми отново се объркват...“

— А-а, новобрачните! — Гласът на Щирнер, който беше застанал на вратата на кабинета, прекъсна върволицата от мисли в главата ѝ.

„Той вече знае?“ — с учудване помисли Елза.

Трудно ѝ беше да преживее още веднъж сцената на честитяването, особено в присъствието на Щирнер, и тя незабелязано излезе.

— Честито, честито! — весело каза Щирнер.

Зауер силно и най-радушно стисна ръката на Щирнер. Изглеждаше, че от предишната му недоброжелателност нямаше и помен.

— Тази вечер смятаме да заминем на сватбено пътешествие говореше Ема, — вие с Елза ще имате ли нещо против?

По лицето на Щирнер се мярна израз на недоволство, но той тутакси любезно се усмихна на Ема.

— Разбира се, прекрасна кукличко!... Къде мислите да идете?

— В Ница или в Норвегия, не сме решили още. Ото иска в Норвегия, а аз — в Ница...

— Значи всеки поотделно ще прави сватбено пътешествие! — каза през смях Щирнер. — Сега в Норвегия ще замръзне мъничкото ви носле! — продължи той. — Трябва да я пазите, Зауер. Разбира се, вие ще отидете в Ница!

— Е, прощавайте, трябва да се приготвим за път! — И като хвана мъжа си за ръка, тя го повлече към изхода. По-бързо, по-бързо, Ото, толкова си тронав! Уверена съм, че ние винаги ще закъсняваме за влака!

Зауер живееше в пристройката, в малка уютна квартира. Младите се втурнаха с весело оживление и бързо започнаха да стягат багажа, като непрекъснато разговаряха.

— И така значи в Ница?

— Е добре, Ница, та Ница.

— Господи, всичко става толкова бързо, като при пожар!... Какъв тежък куфар!...

— Може да не заминаваме... Трябва да се изхвърлят книгите от него... Поддай ми несесера...

— Да не заминем? Ти си се побъркал! Разбира се, че ще заминем! Ами рокля за път?...

— Ще купим из пътя. А засега сивата ти рокля прекрасно ще свърши работа.

Те седнаха на пода пред големия куфар и започнаха да изхвърлят книгите.

— Защо седим на пода като китайски статуи? — — попита накрая Ема. — Защо си извадил този куфар? По работа ли трябва да заминаваш?

— Никъде не възнамерявам да заминавам — отговори Зауер. — Не зная защо извадихме този куфар. Може би си искала да разгледаш тези книги?

— Книги? Тези скучни книги? Колко сме глупави! Побъркахме се от щастие!

Тя се разсмя звънко, стана, прескочи куфара и целуна Зауер.

Зауер се намръщи. Случаят с извадения неизвестно защо куфар го накара да се замисли.

— Защо се нацупи? Недоволен ли си от мене? — И Ема така лукаво наклони главицата си, че Зауер отново се развесели.

— Разбира се, че съм недоволен — каза той, като се смееше. —
Още не си успяла да се преселиш при мен, а вече създаде безредие!

— Честна дума, не съм аз! Той сам! — Тя посочи куфара с крака си.

— Марш на мястото! Марш! Та помогни де, непоносим човек!

Ема и Зауер набутаха куфара под кревата. Никой от тях не си спомни повече за заминаването...

ХІІ. В ШЕСТ ЧАСА ВЕЧЕРТА

— Не забравяйте, Елза, че утре е неделя. В шест часа вечерта трябва да получа вашия отговор. А сега заминавам вън от града по спешна работа. Ще се върна през нощта или сутринта. Всичко хубаво!

Щирнер излезе от зимната градина.

Елза остана сама. Но тя не мислеше за отговора на Щирнер: мислите ѝ бяха отправени в друга насока. Не можеше да се оправи от удара, който ѝ бе нанесъл Зауер със своята неочаквана женитба с Ема Фит.

Чувствуваше се самотна повече от всякога.

Златните рибки се движеха бавно в аквариума, като блясваха при завоите и плавно махаха меките си опашки.

Елза им завиждаше. Тези рибки живеяха в стъкления сандък в робство като нея. Но те имаха своя малка игрива компания и не познаваха мъчителните съмнения. Тя се чувствуваше много по-нещастна, отколкото в най-тежките дни на своя живот. Какво ѝ донесе богатството?

Съдебният процес, в който имаше някаква тайна, и богатството я бяха отделили от шумната тълпа на обикновените хора, които живеят, както им харесва, разхождат се по улиците, ходят на кино. Всяко нейно излизане привличаше вниманието, посрещаха я хиляди любопитни погледи. И тя се отказа от излизанията. Нямаше удоволствие, което не би могла да си позволи, и същевременно беше лишена от всички тях. Само една прозрачна стъклена стена я отделяше от широкия свят, в който преливаха всякакви багри, но за нея тази стена беше непреодолима. Тя шепнеше с болка в гласа:

— Колко съм нещастна, колко съм нещастна!

Ето часовникът удари и звънко проехтя в празните стаи както вчера, както преди три, както преди много дни. Някъде долу профуча автомобил. С него замина Щирнер...

Щирнер! Утре трябва да му даде отговор. Тя чувствуваше това е последният срок.

— Защо трябва?

Времето минаваше. И странно: след заминаването на Щирнер мислите к все повече се проявяваха. Като че някаква пелена падаше от очите ѝ. Оскар Готлиб, неговата болест, която прилича на „някаква магия“, любовта на Зауер към Ема, странна и неочаквана като магия...

Цялата верига от нелогични, безсмислени, противоречиви постъпки на хората, които я заобикаляха от момента, когато загина Карл Готлиб — нима всичко това не приличаше на магия? Ето думата, която е край на тайната! Но откъде се взе тя, тази магия? Кой устоя срещу нея? Щирнер! Единствено той.

Щирнер!...

Ами ако той е причина за всичко това? Неговият странен разговор в лодката, намеците му за някакво могъщо оръжие, с чиято помощ би могъл да покори света. Нима това не е празно дърдорене? Нима той притежава такова средство и си играе с хората както котка с полузадушени мишки? Но откъде се взема у него тази сила? В какво се състои тя? Кой е той, магьосник, нов Калиостро? Свенгали?...

Внезапно ѝ стана толкова студено, че започна да трепери.

Щирнер ѝ се представи като ястреб, който кръжи над птичка в степта. И тази птичка е тя. Няма да избяга, не, никъде не може да избяга от този човек. Той няма да я изпусне от здравите си нокти.

Елза стана, като дишаше тежко, и отново се отпусна на канапето.

Обзе я ужас.

— Не, не, не! — внезапно извика тя така, че птичките изплашени хвъркнаха от клонките.

Ехото в залата отчетливо повтори думите ѝ. И странно, като че ли това неочаквано ехо я ободри, като че ли някой я подкрепи, като че ли невидим приятел ѝ повтори: „Разбира се, не!“ Не бива да се предаде без борба, не бива да се превръща в безволева играчка на друг, да се отдаде на човек, когото не обича.

Тя мина в залата, за да се успокои.

„Какво да правя? Какво да правя?“ — мислеше тя, разхождайки се из залата. Случайно една картина привлече погледа ѝ. Някакъв бедуин в развяващ се бял плащ с качулка препуска в пустинята на арабски кон, за да се спаси от догонващите го преследвачи.

„Ето как трябва да се посреща смъртната опасност! Може би той е загинал, но се е борил докрай... Да бягам! Да бягам на всяка цена!“

Елза се приближи до рояла и седна на табуретката. Изведнъж пред очите ѝ изплува неотдавнашната сцена, когато Щирнер стоеше и слушаше нейната музика. Никога досега неговото продълговато, бледо лице с иронична усмивка не беше предизвиквало у нея такъв ужас и отвращение.

Незабавно да бяга! Но как! Та няма дори пари!

— Милиардерка! — прошепна тя с горчивина. — Милиардерка-просякиня!... Вчера само подари на Готлиб двеста хиляди, но никога не е вземала от Щирнер пари за себе си. Нещо я възпираше, може би гордостта.

И за какво ѝ бяха нужни пари? Тя почти никога не излизаше в града. А ако правеше някакви покупки, то ѝ ги донасяха в къщи и Щирнер се разплащаше.

Изведнъж си спомни, че в чантичката ѝ трябваше да са останали парите от последната ѝ заплата. Бързо отиде в стаята си и трескаво отвори чантичката.

Парите бяха на мястото си. Не бяха много, но стигаха за път. А после? Във всеки град, във всяка банка биха ѝ открили неограничен кредит, но полицата ще изпратят за изплащане в нейната банка и тогава Щирнер ще узнае къде е заминала.

Елза се замисли.

Все едно! По-добре да бъде просякиня, отколкото да се покори на онова, което я очаква тук.

Тя бързо се облече и слезе на втория етаж. Пред входната врата лежеше петнист дог. Като я видя, той ласкаво замахна опашка. Елза го погали и искаше да го отмести, но догът не се помръдна. Тя направи опит да го заобиколи и отвори вратата. Внезапно догът скочи, изправи се на задните си лапи, сложи предните върху рамената ѝ и заплашително заръмжа, като я буташе назад.

Изплашена от неочакваната постъпка на кучето, тя отстъпи.

— Буцефал! Какво ти стана? — ласкаво каза тя. Кучето размахна опашка, но щом Елза отново се опита да излезе, заръмжа още по-страшно срещу нея. Щирнер беше оставил верни стражи! Да вика за помощ? Тя не искаше да вдига шум. Внезапно у нея проблесна мисъл. Бързо отиде в кабинета на Готлиб. Вратата беше отворена. Да седне в креслото, поставено върху площадката на асансьора, и да натисне

копчето, беше работа за един миг. Тя се спусна в отделението на банката, като се радваше на успеха.

„Аз ви надхитрих, Щирнер!“

Стражите се учудиха на необикновеното ѝ появяване, но почтително я пуснаха. Тя се страхуваше да не им е дадена заповед от Щирнер да не пускат никого.

Със силно разтуптяно сърце Елза прекрачи прага на дома, който ѝ беше станал омразен, вдъхна с пълна гръд пролетния въздух и се смеси с уличната тълпа. Какво щастие! Тя беше свободна. Щом сви зад ъгъла, тя нае такси и нареди да карат до най-близката гара. Само по-скоро да бъде по-далеч оттук!

На гарата тя смая носача, който я попита за къде да ѝ вземе билет.

— Всеедно!... Докъдето може да се отиде ето с тези пари...

Елза допусна непредпазливост: като учуди носача, тя остави следа в паметта на този човек и с това даваше нишка при издирването ѝ, но тя беше като в треска и не обмисляше думите си.

Нервното ѝ напрежение намаля едва когато локомотивът изсвири за последен път и вагонът плавно се разклати. Тя се страхуваше до последния момент от преследването на Щирнер, макар да знаеше, че той отсъствува от града.

Когато предградията на града изчезнаха и се ширна полето, Елза едва не заплака от радост. Залязващото слънце позлатяваше сградите на фермите. Стадата пасяха, като бавно се движеха по изумруденозелената пролетна трева.

От всичко това тя изпаднаше във възторг. Гледаше през прозореца, без да се откъсва от него, и весело тананикаше:

„Аз съм свободна птица, искам да летя...“

Не мислеше за бъдещето. Опиваше се от свободата. Едва когато слънцето залезе и мрак покри полетата, а във вагона светнаха лампите, тя се замисли:

— Е, по-лошо няма да бъде!

Бързо се разсъблече и уморена от преживените вълнения, дълбоко заспа.

Не помнеше дълго ли беше спала.

Но внезапно се събуди от тласък и с недоумение се огледа наоколо. Вагон... Как е попаднала във вагона? В душата бързо

нарастваше безпокойство и някакво още неоформило се чувство. Това чувство растеше, усилваше се, ставаше все по-осезателно...

„Обратно! Трябва да се върна веднага, незабавно. Обратно! Щирнер! Милият Щирнер! Той я очаква!“ И пред нея изплува печалното, безкрайно скъпо лице, каквото го видя, когато свиреше на рояла.

Тя бързо се облече и излезе в коридора. Сънливи пътници отиваха да се мият с кърпи в ръце. Беше рано сутринта.

— Кондуктора, кажете, има ли наблизко спирка? Дебелият кондуктор извади с възмутителна флегматичност голям сребърен часовник, отвори капака му, без да бърза, и като помисли, отговори:

— След дванадесет минути, фройлайн. Елза тропна с токчето.

— Възмутително! Да чакам толкова дълго! А кога има обратен влак?

— Насрещният ще тръгне по същото време. Елза хапеше устни от нетърпение.

Когато влакът най-после пристигна на станцията, тя скочи от него почти в движение и се втурна във вагона на насрещния влак, който пътуваше в обратна посока.

Тя нямаше билет и контрольорът състави акт, но Елза дори не забеляза това и механически отговаряше на всички въпроси.

Когато назова името си, контрольорът я погледна с почит и любопитство.

Елза не можеше да си намери място от нетърпение. Излизаше от купето, ходеше от прозорец на прозорец и привличаше вниманието на пътниците със странния си вид и неспокойните си движения. Едва не заплака от досада, че бързият влак върви толкова бавно.

— Скоро ли ще пристигнем? — питаше тя ежеминутно и пътниците, на които омръзна да отговарят на въпросите ѝ, почнаха да я отбягват. Тогава тя отиде в своето купе, легна по лице и като притисна до болка слепите си очи, започна да повтаря, сякаш бълнуваше:

— Лудвиг! Лудвиг! Лудвиг!... Кога ще те видя? Най-после влакът спря.

Като разбутваше пътниците, Елза се втурна по перона и през залата излезе от гарата и скочи в едно такси.

— Банката на Елза Глюк! Бързо, бързо, бързо! Колкото може по-бързо!...

Застанал сред кабинета, Щирнер очакваше Елза. Тя се втурна с разрошени коси, хвърли се към него и силно го прегърна с ридание.

— Лудвиг, мили, най-сетне!...

Върху лицето на Щирнер се отразиха щастие и скръб.

— Моя!... — тихо произнесе той, като целуна Елза по затворените очи.

Часовникът удари шест.

ВТОРА ЧАСТ

I. БОРСОВАТА ПАНИКА

Търговският свят преживяваше паника.

От месец май борсата навлезе в периода на най-жестоките сътресения. За един месец бяха регистрирани повече от две хиляди фалита. През юни тяхното число се увеличи до пет хиляди. Докато фалирваха дребни предприятия, финансовите вестници се опитваха да омаловажат впечатлението за надвисналата катастрофа и успокояваха общественото мнение с това, че кризата само ще очисти икономическия живот на страната от „несолидни и излишни предприятия, израснали на почвата на валутни спекулации“. Но през юни жертва на кризата станаха няколко от най-старите и най-крупните предприятия. Този удар се отрази тежко на промишлеността и на маса дребни собственици на акции. И вестниците не криеха вече тревогата си. Наближаваше истинската катастрофа, много по-страшна поради това, че самото възникване на кризата не се поддаваше на обикновените обяснения с „икономическата конюнктура“. Сякаш някаква страшна епидемия от неизвестна болест мина по финансовите предприятия, като вземаше все нови и нови жертви. В началото на юли в цялата страна останаха само три най-крупни банки, които оцеляха: Мюнстерберг, Шумахер и Елза Глюк. Първите две вече бяха понесли загуби до тридесет процента от своя капитал. Банката на Елза Глюк не само че не понесе загуби, но почти утрои капитала си. Последната битка за съществуване трябваше да се разрази между тези три финансови колоса. Банката на Елза Глюк притежаваше капитал, който превишаваше капиталите на Мюнстерберг и Шумахер, взети поотделно. Но при обединяването на тези банки против банката на Елза Глюк превесът можеше да се окаже в полза на двамата.

Наистина можеше да има и друга комбинация: да се влезе в споразумение или дори да се слоят капиталите с банката на Елза Глюк, като уговорят известни права за себе си. И Мюнстерберг, и хитрият Шумахер, всеки поотделно, тайно един от друг бяха направили този опит, изпращайки при Щирнер доверени лица, за да „сондират почвата“. Но този „зъл гений“, както наричаха Щирнер в борсовите

среди, не приемаше никакви споразумения. Той беше оскърбително насмешлив, безпощаден и неумолим към своите съперници. Необикновеното щастие в борсовия курс, абсолютно непонятното влияние върху обкръжаващите го правеха Щирнер страшен.

Банкери и борсови посредници говореха помежду си с понижен глас, сякаш се страхуваха да не ги подслушва неизвестен враг, за многобройните случаи на странна гибел на банкери които са се обърнали лично към Щирнер. За какво беше разговарял Щирнер с тях, те на никого не казваха. Но след посещението си при него тези банкери като че губеха разсъдъка си и целия си опит, правеха безсмислени сделки, които само ускоряваха тяхното разоряване, а капиталите им се преливаха в подземията на банката на Елза Глюк. Няколко от тези разорени хора завършиха живота си със самоубийство. Поради това Мюнстерберг и Шумахер решиха да действуват чрез цяла верига от посредници, понеже се бояха от личен контакт.

Когато преговорите с Щирнер не доведоха до нищо, за Шумахер и Мюнстерберг стана ясно, че само сливането на двете банки, които враждуваха помежду си повече от половин век, можеше да им даде възможност ако не да победят, то да продължат упоритата борба със „злия гений“.

Струваше им се, че воденето на тази борба ще бъде облекчено от обстоятелството, че те притежаваха повечето от акциите на най-крупните търговско-промишлени предприятия на страната: каменовъглените мини, производството на анилинови бои, автомобилните и радиозаводи, електрическото осветление, градските железопътни линии, корабостроителните заводи... Акциите от тези предприятия се намираха в ръцете на милиони Дребни вложители — малоимотни фермери, канцеларски служещи, параходни готвачи и дори момчета, които обслужват асансьорите. Всички те бяха свързали съдбата на своите дребни спестявания със съдбата на банките на Мюнстерберг и Шумахер. Зад банкерите беше широкото „обществено мнение“.

Сутринта на петнадесети юли Зауер, най-преданият и усърден помощник на Щирнер, влезе в кабинета за редовен доклад.

Зауер силно стисна протегнатата от Щирнер ръка.

— Здравейте, Зауер! Как е със здравето вашата кукличка?

— Благодаря. Тревогата ми се оказа напразна. Вчера идва лекарят.

— И какво намери той на фрау Зауер?

Зауер отговори с щастливо и малко смутено лице:

— Тя очаква да стане майка...

— Така ли? Поздравявам ви. Предайте ѝ моите поздрави. А какво става на борсата? Има ли новини?

— Има, и то голяма новина. Мюнстерберг и Шумахер създават единен фронт срещу нас. Те са подали молба за образуването на акционерно дружество и както се говори в борсовите кръгове, правителството ще ги подкрепи.

— Знаех това.

Лицето на Зауер изрази учудване. Щирнер се усмихна.

— Какво друго им остава да правят? — отговори Щирнер. — Зверовете винаги се съюзяват за защита от по-силния враг. А правителството, какво? То иска само да има буфери между държавната банка и мен. Защото, ако дебелият Мюнстерберг и мършавият Шумахер изгърмят, то в държавата ще останат само две финансови сили, само две, Зауер: аз, тоест банката на моята жена, и държавната банка. И неизвестно е още кой кого ще победи.

Дори Зауер, който беше свикнал с главозамайващите успехи на своя приятел, бе удивен.

— Не излитате ли твърде високо, Щирнер?

— Ние живеем в света на неустойчивото равновесие, приятелю мой. За нас има само два пътя: или горе, или долу. Завъртяното колело при спиране пада. Как реагира борсата на предстоящото сливане на банките?

— За един ден акциите на Мюнстерберг и Шумахер се покачиха с петдесет пункта — отговори Зауер.

— Пратете малките посредници да закупят тия книжа.

— Вие играете на Мюнстерберг и Шумахер?

— Аз играя на Глюк. Нима още не разбирате моята игра? Купувайте, Зауер, купувайте. Колкото те са по-високо, толкова по-добре. Омръзна ми да бия дребен дивеч и искам с един удар да сложа край на цялото това борсово боричкане.

Като подписа книгата, Щирнер освободи Зауер, но после се сети за нещо и го повика.

— Зауер, научете домашните адреси на министъра на търговията и промишлеността и на министъра на финансите.

— Техните адреси можете да намерите ето в този справочник.

— Ах, да... Благодаря ви. Как мислите, Зауер, ще ни се удаде ли да ги поканим под някакъв предлог при мен?

— Не допускам.

— Те няма да удостоят с тази чест Лудвиг Щирнер. Ще видим какво ще стане след месец-два, а засега ще минем и без тази визита. Подайте ми, моля, плана на града.

Зауер го подаде.

— Благодаря ви. Вие сте свободен, Зауер.

Щирнер разгъна на масата големия план, сложи компаса и обърна плана така, че неговият север точно да съответствува на стрелката на компаса. След това щателно отбеляза с точки местата, където живееха министрите, и банката на Елза Глюк, съедини тези точки с линии и записа ъглите в бележника си.

— Така... Е, господа министри, щом планината не отива при Мохамед...

Без да се доизкаже, той влезе в своята стая, съседна на кабинета, и се заключи.

След десет минути в кабинета влезе Елза и седна в голямото кресло до писалището. Ключалката щракна и Щирнер излезе от своята стая. Елза бързо се изправи и тръгна към него с протегнати ръце. Щирнер целуна и двете ръце.

— Искал си да ме видиш, Лудвиг? Той я хвана подръка и я поведе.

— Да, мила, свърших сутрешната си работа и искам да закуся с теб в зимната градина.

Елза се зарадва.

— Ти отделяш толкова малко време за мен. Лудвиг.

— Какво да се прави, скъпа, сега се водят боеве... Знаеш ли, че твоето състояние се утрои, а след няколко дни в ръцете ти ще бъдат капиталите на всички частни банки в страната?

Те седнаха на голяма маса, подредена за закуска. Щирнер наля в чашите вино.

— Ти ще станеш кралица на борсата. Той отпи глътка.

— Впрочем никаква борса няма да има. Борсата ще бъде тук. Ако ти вече не беше моя жена, с какво удоволствие много чистокръвни принцове щяха да ти предложат ръката и сърцето си! И ако за цялото това богатство, за цялото твое могъщество имам малка вина и аз, то признай, че Щирнер не е чак такъв празен дърдорко!

— Никога не съм казвала това! — горещо възрази Елза.

— Така ли? Още по-добре. Те се чукнаха.

— Лудвиг, бих била по-щастлива, ако ти утрояваше не моето състояние, а времето, което отделяш за мен. Ако знаеш само как ме измъчва самотата... Аз живея единствено с очакването кога ще те видя.

— Още малко търпение, скъпа моя! Ще вържа ръцете на нашите последни съперници, ще ги хвърля в нозете ти като военна плячка и тогава...

Влезе Зауер и почтително се поклони на Елза. Тя му отговори с любезно кимване на главата.

— Моля да бъда извинен, че ви безпокоя. Някакъв господин ви очаква в приемната, Щирнер, и казва, че е дошъл по неотложна работа. Много подозирам, че е агент на Шумахер. Иска да говори лично с вас.

Щирнер излезе.

— Е, как е Ема? — попита Елза.

— Благодаря ви... Всичко е наред...

— Какво ви казвах? Ето че бях права! Напразно се безпокояхте. Ема ще има дете!... Не мога да си представя. Самата тя трябва още да играе на кукли. Днес непременно ще намина към нея...

— Тя много ще се радва да ви види. Щирнер се върна.

— Не сте сгрешили, Зауер. Старата лисица Шумахер е готов да предаде своя съюзник в последната минута, стига да го приема с права на съдружник... И заплашва, и обещава всякакви изгоди — с една дума, пуска в действие целия си арсенал от спекулантска мъдрост.

— Какво му отговорихте?

— Казах: предайте на господин Шумахер, че не са ми нужни нито съдружници, нито гувернантки. Седнете да закусите с нас, Зауер.

Те разговаряха весело като хора, които ги свързва искрена дружба и взаимно уважение. От предишните бури не беше останала и следа.

II. ПОБЕЖДАВА ПО-СИЛНИЯТ

В деня, когато правителството трябваше да утвърди новото акционерно дружество, което обединяваше банките на Мюнстерберг и Шумахер, Щирнер повика Зауер рано сутринта и даде нареждане:

— Продайте всички акции на Мюнстерберг и Шумахер, очистете всичко до последното листче.

— Но само за една нощ те се покачиха с двадесет и шест пункта. Получени са достоверни сведения, че утвърждаването на акционерното дружество е обезпечено. Струва ми се...

— Не се безпокойте за нищо и изпълнете точно нареждането ми. Още сега идете лично на борсата и ме уведомявайте по телефона за всичко.

Зауер сви рамене и излезе.

А след един час телефонът вече иззвъня.

— Акциите се разграбват. Непрекъснато се покачват.

— Отлично, Зауер. В колко часа е заседанието на правителството?

— В два часа след пладне.

— Ще успеете ли да продадете всички акции до това време?

— Достатъчен ми е и един час.

— Още по-добре. Телефонирайте ми след един час.

Не беше изминал и половин час, когато Зауер съобщи:

— Акциите са продадени до една. На борсата става нещо невероятно. Тълпата задръсти целия площад пред борсата. Уличното движение е преустановено. Трамваите си пробиват път много трудно, а автомобилите не могат...

— Това не ме интересува. Как са нашите акции?

— Уви, спадат.

— Великолепно. Изчакайте да спаднат още повече и тогава започнете да купувате...

— Много ли си зает, Лудвиг? — попита Елза, като влизаше в кабинета.

— ...Купете всичко, което ви предлагат — продължаваше да говори по телефона Щирнер. — Обаждайте се по-често — и като се обърна към Елза, каза¹: — Да, скъпа, много съм зает. Закуси сама. През целия ден и вероятно цяла нощ няма да мръдна от телефона.

Елза направи недоволен жест. Щирнер остави телефонната слушалка и се приближи до нея.

— Какво да се прави, мила, потърпи. Днес е генералното сражение. Трябва да го спечеля, а утре ти ще бъдеш некоронована кралица, в твоите ръце ще бъдат такива богатства...

— Лудвиг! — каза с упрек Елза.

— Добре, няма да говоря за това. Как е Ема? Беше ли при нея?

— Лекарят казал, че бъбреците ѝ не са в ред — кой би могъл да помисли? — и за нея е опасно да има дете...

— Така, така — разсеяно слушаше Щирнер.

— А тя казва, че ще умре, но няма да се откаже от детето.

— Така, великолепно.

Телефонът отново иззвъня. Щирнер трепна и като целуна набързо Елза по челото, каза:

— Бъди умна, не се сърди. Когато свърши всичко това, ще идем с теб на Ривиерата. Ало! Слушам.

Елза въздъхна и: излезе.

— В дванадесет часа? Значи след един час? Още по-добре! Веднага щом научите решението на правителството, непременно ми съобщете.

Като сложи слушалката, Щирнер развълнуван закри из кабинета.

— Вместо в два часа правителството ще реши този въпрос в дванадесет. Значи действа! Сега вярвам в успеха си както никога. Ако победа тук, побеждавам във всичко! И Щирнер ще бъде всесилен!

Той отметна глава назад, притвори очи и замря за минута с усмивка на лицето.

— Но сега не е време да се опивам от властта. Трябва да събера всички сили за последния удар.

Щирнер влезе в стаята си и се заключи.

След един час излезе оттам уморен, пребледнял, оправи надвисналия над челото си кичур коса, отпусна се в креслото и затвори очи.

Телефонът иззвъня. Щирнер нервно скочи и сграбчи слушалката.

— Ало! Да, да, аз съм... Вие ли сте, Зауер? Обаждаше се не Зауер, а един от агентите на Щирнер, Шпилман.

— Заше метяваща изненада! Заседанието току-що свърши. Правителството отказа да утвърди устава на акционерното дружество. Шумахер, който присъствува на заседанието, викнал в лицето на министъра: „Предател!“ Мюнстерберг получил удар и е закаран в къщи в безсъзнание.

Щирнер не го дой изслуша. Той пусна телефонната слушалка с трепереща от вълнение ръка и така силно извика: „Победа!“, че лежащият до креслото му Фалк се събуди, скочи и погледна с недоумение своя господар.

— Победа, Фалк! — И като хвърли носната си кърпа в ъгъла на кабинета, Щирнер заповяда: — Дръж!

Кучето се озова с няколко скока до кърпата, сграбчи я и я донесе на господаря си.

— Сега вече всички ще правят така! Хахаха!... — нервно се смееше Щирнер. Той вдигна кучето за предните лапи и го целуна по челото. — Но аз няма да ги целувам, Фалк, защото те са по-глупави от тебе и ме мразят. Затова пък много по-приятно ще ми бъде да ги карам да ми носят носните кърпи!

Телефонът иззвъня.

— Зауер? Да, зная вече. Шпилман ми каза. Как реагира борсата?

— Избухване на бомба би направило по-малко впечатление. Борсата се превърна в лудница.

— Акциите на Мюнстерберг?

— Главоломно падат. Вие сте гений, Щирнер!

— Да оставим комплиментите. Когато акциите на банкрутиралите банки започнат да се котират по цената на амбалажната хартия, можете да ги изкупите... Ще съумеем да възстановим ценността им. Но за това има време. Работата е свършена и вие можете да си вървите, Зауер!

— Не мога да изляза. Хората са се превърнали в обезумяло стадо. Дотук не могат да се доберат дори санитарите за бърза помощ, за да отнесат припадналите и прегазените от тълпата.

— Е, щом сте лишен от свобода, съобщете ми какво става там.

И Зауер съобщи. Фондовите посредници се събрали на десетминутно съвещание, на което решили, че е невъзможно да подкрепят акциите на Мюнстерберг, Шумахер и всички банки, свързани с тях. Крахът настъпи. Всяка минута се разоряваха цели състояния. Акциите ежеминутно минаваха от ръце в ръце. След полунощ нервното напрежение достигна връхната си точка. Не само площадът пред борсата, но и съседният площад бяха задръстени от автомобилите на крупните притежатели на акции. Те стояха в лимузините си цялата нощ, бледи и уморени, с блуждаещи очи. Бюлетин след бюлетин донасяха известия за непрестанното спадане на курсовете. Тези курсове се съобщаваха по телефона, но дори в момента на изпращането на телефонограмите те вече не съответствуваха на действителността. Тълпи хора като по време на стихийно бедствие се разположиха на бивак на съседния булевард и платиха за правото да седят на булевардните пейки повече, отколкото струваше стая в най-скъпия хотел. Призори двама борсови посредници и един banker бяха обзети от пристъп на буйна лудост.

— Смърт на Щирнер! — крещеше единият посредник.

С голяма мъка успяха да отведат полуделите в болницата.

Едва когато се развидели, вълнението утихна като пламъци на догарящ пожар. Довчерашни богаташи излизаха от борсата остарели с десет години, прегърбени, побелели, с треперещи крака. Тълпата оредя. Накрая Зауер успя да излезе от зданието на борсата и като се олюляваше от умора, вдъхна с пълни гърди свеж въздух.

„Такава паника цари сега в цялата страна... — помисли той. — Тази нощ се разориха стотици хиляди хора — милиони дребни вложители загубиха спестяванията си. Този луд викаше против Щирнер, обвиняваше го за всичко. Но Щирнер не е виновен. Побеждава най-силният. Щирнер е юнак. Гениален ум!“

Зауер се усмихна и тутакси уморено се прозина.

А Щирнер, като получи от Зауер по телефона последното съобщение, стана от писалището и сладко се протегна. Вълнението му притихна. Той изпитваше чувството на онази приятна умора, което обзема човека, когато е поработил добре и е доволен от резултатите на своя труд. Той победи. И неговата победа беше повече от победа над банкери и министри. Победи съпротивителната сила на човека! Готлибови, Ема, Зауер, Елза.... Сега ето тях!...

— Никой в света вече не може да ми се съпротивява, скоро целият свят ще бъде моя собственост! — гордо каза той.

Не му се спеше.

Качи се горе и почука на вратата на Елза.

Тя бе облечена и не си беше лягала. Бързо отвори вратата и протегна ръцете си сияеща:

— Най-сетне си спомни за мен, Лудвиг!

III. БЯЛАТА ВИЛА

Банката на Елза Глюк — тя се наричаше както преди на моминското презиме на Елза — стана неограничен господар във финансовия свят.

Впрочем самата Елза не почувствува нарастването на своето могъщество. Както преди тя бродеше сама из своите пусти стаи и живееше с мисълта за кратките си срещи с Щирнер. Но той беше все още много зает, за да ѝ отделя повече време. Елза винаги чувствуваше, когато той иска да я види. По тялото ѝ преминаваше сладък трепет и тя бързаше надолу, без да чака повикване, знаейки, че Щирнер е свободен и няма да я отстрани от себе си. Но случваше се, нижеха се дни, изминаваше седмицата, а Щирнер се мяркаше при нея само сутрин, разсеяно я поздравяваше и изчезваше. От време на време той отсъствуваше от града по няколко дни. Тогава я обземаше някаква апатия и тя дори не искаше да го види. И ако го срещнеше веднага след завръщането му, беше хладна. Щирнер недоволно се мръщеше и бързо отиваше в своята стая, забранена дори за нея. Няколко минути след пребиваването на Щирнер в стаята му тя изведнъж забелязваше, че започва да я изпълва пламенно любовно чувство. И когато Щирнер излизаше от стаята си, тя го посрещаше с преизпълнени с нежност погледи.

Щирнер продължаваше да се мръщи, като че го гнетеше някаква мисъл. Но искреното чувство на Елза скоро завладяваше и него. Той беше внимателен и любезен и тя жадно поглъщаше тези редки минути...

Заминаването им се забавяше.

Щирнер си беше поставил нова задача: да вземе в свои ръце цялата промишленост на страната, като използваше обстоятелството, че повечето от предприятията бяха длъжници на банката на Елза Глюк. Фабрикантите упорито се бореха, но Щирнер едно подир друго заграбваше техните предприятия.

И чак когато борбата завърши в полза на Щирнер, той повика Зауер и Елза и каза:

— Най-сетне аз мога да откъсна и да направя с известно закъснение нашето сватбено пътешествие. Вие, Зауер, ще се справите с работата. Всъщност борбата е завършена. Остава само да се легализират нашите права: да се протестираат полиците на „последните мохикани“, да се обявят публичните разпродажби на техните фабрики и заводи и да прикрепим тези предприятия към нас, защото кой друг освен нас може да ги откупи? Утре заран ние отлитаме. Как е здравето на жена ви?

Зауер съкрушено поклати глава.

— Няма да я познаете, Щирнер, тя много се промени, зле е.

— Е, това си е в реда на нещата — каза Щирнер, като се усмихна.

— Не, не говоря за това — отвърна Зауер, като се посмути, — лицето и нозете ѝ са много отекли: бъбреците. Тя не послуша лекарите, сега вече раждането е неизбежно. — И той допълни с искрена загриженост: — Много се страхувам за моята кукличка...

— Сега вече ще трябва да се грижите наведнъж за две куклички. Не се страхувайте, Зауер. На вашите услуги ще бъдат най-добрите професори. Не забравяйте да ми телеграфирате за всичко. Предайте на съпругата си моите поздрави.

Нощта преди отлитането Щирнер не спа. Елза дремеше в стаята си. Но и в съня си тя чувствуваше, че по тялото ѝ като че преминават някакви нервни или електрически токове. На няколко пъти протягаше ръце в полусън и нежно шепнеше:

— Лудвиг! Мили Лудвиг!...

А при първите слънчеви лъчи тя вече излетя със собствения си самолет заедно с него.

Летяха към Мантон, към една от вилите, които ѝ принадлежаха, купена от Карл Готлиб малко преди смъртта му.

След дългия затворен живот този полет заедно с Лудвиг ѝ се струваше приказно красив.

Искаше ѝ се едновременно да гледа Лудвиг и да се любува на панорамата, която се откриваше под нея. Загледана в необятния простор, тя весело пееше:

— Аз съм волна птица, искам да летя!... Глупава песничка — обърна се тя със смях към Щирнер — „искам да летя“. Трябва да се пее: „Аз съм волна птица и със теб летя.“ Погледни колко е смешно:

оттук виждаме само керемидени покриви, а къщите приличат на красиви квадратчета върху зелен килим. Ами какви са тези мравки? Та това стадо! Колко е мъничко! Кой са тези снежни планини, които блестят в далечината?

— Алпите.

— Вече Алпите! Ние ще летим по високо от орлите!... Никога не беше се чувствувала толкова щастлива. Кацнаха на малко летище близо до Ница. След един час бяха в своята вила.

Вилата бе разположена недалеч от Вентимиля, до границата, която разделяше владенията на Франция и Италия.

Прекрасната бяла вила, разположена почти на морския бряг, облицована с мрамор, беше потънала в зеленина. Портокаловите дървета бяха отрупани с едри плодове. На площадката пред вилата растяха палми. Покриваше я пъстър килим от червени карамфили.

Единственото неудобство на вилата, се състоеше в това, че наблизко минаваше железопътна линия. Почти непрекъснато се движеха влакове, които трещяха над главите им. Но Елза дори не забелязваше това неудобство: спеше дълбоко през нощта и шумът не я будеше, а през деня правеха екскурзии в планината, разхождаха се с яхтата си или летяха с хидроплан покрай брега до Ница и обратно. Замъкът на кукленото княжество Монако, залепен върху жълтите скали като лястовиче гнездо, приличаше на играчка. Прибойт очертаваше бяла нишка до брега. Разхождащите се на плажа изглеждаха по-малки от топлийки. А когато пилотът завиваше, за да се връщат обратно, и насочваше хидроплана в открито море, гледката беше още по-изумителна. Краищата на хоризонта, издигнати високо поради оптическа измама, превръщаха морето в синя чаша, захлупена със светлосиния похлупак на небето. И сякаш хидропланът се намираше в центъра на кълбо. Отдолу плаваха играчки платноходки.

Тя се връщаше във вилата бодра и жизнерадостна както никога.

След рационализирания, студен, полупразен стъклен ковчег — дома на Готлиб — вилата ѝ се стори необикновено уютна и „обитаема“. Тук Готлиб още не беше успял да внедри своите чудачества. Обстановката беше малко старомодна, но красива и удобна. Старият, но хубав роял много се хареса на Елза и тя свиреше през топлите вечери. Вратата на балкона беше отворена, над огледалната водна повърхност изплуваше луната, като хвърляше

сребърна пътека по морето, а съживените от нощната прохлада туберози лъхаха сладка нега.

И пиесите, които тя свиреше, бяха също така красиви, пълнозвучни и спокойно-радостни като тези южни нощи.

Изглеждаше, че и Щирнер си почива. Дори чертите на лицето му се смекчиха и иронична усмивка не изкривяваше устните му. Само понякога, като спираше погледа си върху Елза, Щирнер изведнъж ставаше замислен и печален.

Двете седмици изминаха неусетно.

Но в началото на втората седмица Елза почувствува някаква промяна в себе си. Като че ли се събуждаше от сън. Прибираше се в стаята си и дълго стоеше сама. Неканените мисли отново започваха да я безпокоят. И Лудвиг сякаш ѝ ставаше по-малко скъп, на което тя самата се учудваше. Наблюдаваше лицето му и то сякаш ѝ се струваше все по-продълговато и неприятно.

Щирнер забелязваше това и ставаше все по-мрачен. Не го радваха и телеграмите на Зауер. Той съобщаваше за редица неуспехи. През време на отсъствието на Щирнер се възстановили няколко банки. Някои от най-крупните собственици на заводи и мини успели да получат задгранични кредити и изплатили полиците си, като по този начин се освободили от финансовото иго на Щирнер. Но най-главното — със заминаването на Щирнер вестниците подели и широка кампания против него. Концентрирането на цялото финансово и промишлено богатство на страната единствено в ръцете на банката на Елза Глюк се считало опасно за държавата и за интересите на населението. Против Щирнер се опълчили както правителствените, така и частните вестници.

Необикновенният, невиждан успех на Щирнер давал повод за най-различни предположения и тълкувания и повечето вестници били склонни към това, че от каквото и да е предизвикан този успех, той излиза от обикновените рамки, поради което с това могъщество е необходимо да се води борба също с необичайни средства, непредвидени в закона. Възможно било правителството да издаде специално законодателно постановление, насочено против Щирнер. Министрите, които отхвърлиха устава на акционерното дружество на Мюнстерберг и Шумахер, били принудени да подадат оставка под натиска на общественото мнение, въпреки че негласното следствие,

водено срещу тях, не могло да установи наличието на користни мотиви в тяхното поведение, другояче казано — подкупването им от Щирнер. Мюнстерберг не понесъл удара и умрял. Шумахер направил опит да се самоубие, оживял и се изселил в Америка.

Това бяха новините през последната седмица. Целият свят вече научи за Щирнер. Името му беше в устата на всички. Тук, в Мантон, той и жена му се държаха настрана. Всяко тяхно излизане възбуждаше такова любопитство, примесено със страх, че Щирнер избягваше да се показва в обществото.

Докато Елза беше нежна към него, той не чувствуваше самотата. Но през последните дни тя ставаше все по-студена към него, а той — все по-мрачен.

После той изведнъж се залови за работа, поръча железни листове, телена мрежа, изолатори, цял куп електротехнически материали, заповяда да занесат всичко това в отделна стая и се затвори там целия ден.

На другата сутрин Елза отново бе нежна и преизпълнена с любов към него. Но изглежда, че и това вече не го радваше.

За да се разсеят, той ѝ предложи да се разходят в планината — отдавна не бяха излизали от къщи. Този път Елза охотно се съгласи.

Отидоха недалеко и се спряха да починат в малка, бяла, чистичка къщурка. Гостоприемната, словоохотлива и любопитна старица им поднесе мляко и като се осведоми откъде са, заговори:

— Виж ти, откъде сте! Казват, че там се появил някакъв човек — Щирнер. Какво ли не говорят за него у нас! Той и жена му били сега най-богатите хора в цял свят, само че това богатство е много съмнително! Колко народ е загинал заради него, колко са се разорили, колко кръв и сълзи са се пролели...

На вратата се почука и тутакси, без да дочака отговор, в стаята се втурна запъхтян един слуга от вилата.

— Извинете, господин Щирнер, вие заповядахте незабавно да ви предаваме всички бързи телеграми... — И като бършеше потта от челото си, той подаде телеграмата. — Ето, току-що я получихме.

От вълнение старицата изтърва кърпата от ръцете си, затрепера и загледа Щирнер с ужас.

Щирнер отвори и прочете телеграмата. След това стана внезапно и се намръщи.

— Можете да си вървите, Жан! — каза той на слугата и като хвърли златна монета на слисаната старица, подаде ръка на Елза. минаване.

Старицата дълго гледа след тях, после взе монетата с два пръста, зашепна молитва и я хвърли в помийната яма.

— Прокълнати пари!

— Какво се е случило, Лудвиг? — тревожно запита Елза — Мили, пак ли там? Толкова скоро! — И тя погледна с тъга небето, брега и морето, сякаш се прощаваше.

— Моето присъствие е необходимо! Зауер телеграфира, че враговете ми са се възползвали от моето отсъствие и отново са започнали борба.

Лицето на Лудвиг изведнъж стана сурово.

Като освободи ръката си от ръката на Елза толкова рязко, че тя се дръпна уплашена назад, той размаха юмрук и извика със злоба:

— Марш по местата си, проклетници!

Чул познатата дума, Фалк покорно легна на пътя и сложи глава на протегнатите си лапи.

Когато се завърна в къщи, Щирнер намери положението много по-сериозно, отколкото очакваше. Десетина разорени банкери се бяха обединили и създали нови банки, които успешно конкурираха банката на Елза Глюк. Те бяха успели не само да привлекат част от клиентелата на банката, но и да откупят няколко големи фабрики и заводи, които бяха под финансовото иго на Щирнер. Освен това правителството вече беше подготвило закон за банковите учреждения, насочен явно против Щирнер. И Щирнер, забравил за Елза, отново бе погълнат от борбата и по цели дни не излизаше от стаята си.

Този път обаче Щирнер успя бързо да се справи със своите противници. Конкуриращите го банки отново бяха присвоени, за издаването на законите, които трябваше да ограничат свободата на операциите на Щирнер, не стана и дума. Нещо повече, с редица нови закони се легализираха новите порядки, въведени в банковата практика от Щирнер.

За него отново настъпи период на относително спокойствие.

Той често се виждаше с Елза, възобнови научните си занимания, посещаваше своята „зверилница“ и майстореше някакви сложни прибори.

Но независимо от това се чувствуваше уморен. Водеше напрегнат живот, изразходваше много нервна енергия. Повиканият лекар установи у него психостения. Това болезнено състояние изостряше чувството му за самотност особено сега, когато животът му протичаше относително спокойно. Дори ласките на Елза не го успокояваха, а понякога го и Дразнеха.

— Не е това, не е това! Ти ли ме милваш, или самият аз се милвам чрез твоята ръка? — говореше той неразбираеми за Елза думи.

Но Злият дух на самотността го измъчваше особено вечер, като Саул, и Щирнер бягаше при своя „Давид“ — както наричаше в такива минути Елза — и я молеше:

— Свири, свири, Елза! Искam музика, тя ме успокоява... И Елза сядаше до рояла и свиреше изпълнените с тиха тъга ноктюрни на Шопен.

Пред тях изникваха картини от безоблачното щастие на първите седмици от пътуването им на юг. От зимната градина се носеше ухание на цветя, обгръщаше ги очарованието на южната нощ. Но сега това очарование се примесваше с тъгата по изгубеното щастие.

— Извинете, че ви попречих — чуха внезапно гласа на Зауер, — Можете да ме поздравите. Тази сутрин ми се роди син!

Щирнер и Елза, кой знае защо, се развълнуваха от тази новина.

— Не можах да ви съобщя по телефона за това — продължи Зауер. Той изглеждаше много изморен, но щастлив. — Цяла нощ не съм спал... Тревожих се. Сега тя спи.

— Благополучно ли е всичко?

— Раждането беше трудно. Жена ми е много отпаднала. Има усложнения в бъбреците. Лекарите казват, че е необходимо да замине на юг и вероятно за по-дълго. Но тя не е съгласна да пътува без мен. Ще ме пуснете ли?

И Зауер умолително загледа Щирнер и Елза. Щирнер се замисли.

— Разбира се, нали, Лудвиг? — каза Елза.

— Ще ви дам отговор след ден-два. Мисля, че ще бъде възможно. А сега разрешете ми да ви поздравя със Зауермлади!

Зауер се поклони.

— Извинете ме, но бързам. — И като се сбогува набързо, той излезе. А Елза и Щирнер стояха, облегли се на рояла, погълнати всеки от своите мисли.

IV. МАСОВАТА ПСИХОЗА

Измина седмица, а Зауер и жена му все още не заминаваха.. През последните дни Щирнер почти не излизаше от своята стая и беше много мрачен. Бяха отменили дори музикалните вечери в голямата зала. Елза понякога правеше опит да се види с Щирнер, но нещо я възпираше. Тя бродеше сама из залата, спираше се, вдигаше ръце и тихо шепнеше:

— Колко съм нещастна!...

В края на седмицата образът на Щирнер започна като че ли да избледнява в нейното съзнание. Понякога пред нея се мяркаше лицето му и то ѝ се струваше чуждо и страшно.

Все по-често тя оглеждаше околната обстановка с недоумение, сякаш я виждаше за първи път. А в края на седмицата започна да я преследва образът на Зауер. Милият Зауер. Как може да го забрави? За това, че Зауер е женен, че му се беше родило дете, тя абсолютно не мислеше, като че ли не бе ставало такова нещо. Когато случайно срещна Зауер, тя така нежно го погледна, че той я загледа с недоумение, после внезапно се смути и замисли, сякаш си припомняше някаква изплъзваща му се мисъл.

— Ото — нарече го отново тя по име, — толкова отдавна не съм ви виждала... Защо ме отбягвате, Ото?... — И като се приближи до него, тихо добави: — Аз съм така самотна... Вие ми липсвате, Ото...

Бяха сами.

Ото седна на стола до Елза и усилено почна да трие челото си с ръка. Нежните ѝ думи пробудиха заспалите спомени. Лицето на Зауер изразяваше мъчителна борба. И изведнъж някаква мисъл го проряза и просветли лицето му. Той хвана Елза за ръката и като я гледаше с влюбени очи, заговори с пресекващ от вълнение глас:

— Да, да, колко отдавна не сме се виждали! Елза, мила Елза! Как можах да ви забравя? Не зная какво става с нас, но сега сякаш се разпръсна мъгла и аз ви видях след дълга раздяла. Къде бяхте, Елза? Какво стана с вас?

Те седяха, като че наистина се бяха срещнали след дълга тъжна раздяла, и не можеха да се нагледат.

Прекъсвайки се един друг, заговориха за своята любов, мъката на самотата, за радостта от тази среща.

Часовникът гръмко биеше час след час, ударите звънко отекваха в пустите стаи, а те продължаваха да седят и да говорят и не обръщаха внимание на времето...

Не строяха никакви планове, не си спомняха миналото, не мислеха за бъдещето. Просто се опиваха от настоящата минута, опиваха се от лъча, разкъсал тъй неочаквано мрака, който обгръщаше техните истински мисли и чувства. Часовникът удари още веднъж.

— Вече е дванадесет, колко късно! — каза Елза. — Да утре, мили мой — и тя първа прегърна и целуна Зауер дълго и силно.

Но това „утре“ не настъпи.

Щирнер ги бе изпуснал за известно време от своето влияние само защото беше потънал в нови грижи. Той работеше върху някакъв сложен апарат, който трябваше да разшири неговата мощ, властта му над хората. Към създаването на този апарат го подбуждаха новите усложнения и новите задачи.

Благодарение на предприетите от него мерки продукцията на предприятията, които се намираха в неговите ръце, се увеличи необикновено, стоките поевтиняваха, вътрешният пазар вече беше пренаситен. Щирнер беше изправен пред катастрофална криза на свръхпроизводство. Можеше да го спаси само завладяването на чуждите пазари. Но на този път стояха огромни препятствия. Чуждите държави, като се бояха от конкуренцията на неговите евтини стоки, установиха високи митнически прегради. Нужно беше на всяка цена да се събори тази бариера. Икономическата война, която той водеше с чуждестранните конкуренти, се намираше в такъв период, когато неминуемо трябваше да прерасне във въоръжено стълкновение. Да се обяви истинска война беше сложна работа. Наистина той правеше каквото си иска с правителството. Но все пак правителството, беше преграда между неговата воля и действието. И той реши, че е настъпил моментът да унищожи правителството. Той ще стане единствен, неограничен управник на страната. Ще подчини милиони хора на своята воля, ще им внуши мисълта за необходимостта от война и те ще отидат да мрат с радост, както са умирали войниците на Наполеон.

Но за тази цел беше необходимо оръжие с необикновена мощност, с „далекобойност“, което да покорява мислите и волята на хората, оръжие за масово внушение, радиовълни... И той усилено работеше над него, забравил за известно време хората, които го заобикаляха.

В същия този ден, когато Елза и Зауер се разделиха с целувка, задачата на Щирнер бе разрешена. И чак през нощта той си спомни за Елза и Зауер. Спомни си и в техните души всичко се промени. Зауер отново обичаше своята малка „кукличка“ Ема и боготвореше детето, а Елза в сутрешния си сън с нежност повтаряше името на Лудвиг.

На сутринта тя отиде при него в кабинета и като го целуна по челото, каза:

— Мили Лудвиг, имам към тебе две молби!

— Добро утро, скъпа... Цели две! Заповядай, господарка.

— Тук е Готлиб.

— Пак Готлиб?

— Това е младият Готлиб, Рудолф.

— Но младият и старият си приличат като две капки вода. Трябват му пари, нали?

— Рудолф се скарал с баща си, когато научил, че старецът е получил от нас двеста хиляди и не му е дал нищо, и моли...

— В никакъв случай!

— Но ние сме толкова богати, Лудвиг!

— Именно защото сме толкова богати. Да подхвърлим подаяние на старчето — как да е. Но да дадем на това момченце, значи да му дадем повод да мисли, че не съвсем законно сме му отнели тлъстия кокал и сами разбираме това. Тогава не ще можеш да се отървеш от него. Ще започне да ни досажда прекалено. А Рудолф още е опасен. Не, не, скъпа. в твои интерес е да не направя това. — Но аз почти му обещах...

Щирнер се замисли. Той беше в добро настроение. Някаква мисъл го накара да се усмихне.

— Ще поговоря с него. Седни, Елза, един момент. — Щирнер се скри в своята стая и скоро се върна оттам. — Ще му скроя такава шега, че вече не ще посмее да припари в този дом. Аз мога да го накарам да забрави нашата къща, но никак не ми се иска да го вземам под свое „попечителство“ — каза Щирнер. Елза не го разбра.

Щирнер позвъни и заповяда на влезлия лакей да покани Рудолф Готлиб.

Готлиб влезе. Той не приличаше на молител. У него се бореха алчността, която го беше довела тук, с високомерната гордост.

— Седнете, млади човече — каза Щирнер, — пари ли ви трябват?

Това обръщение засегна Рудолф, но той се сдържа. Само луничавото му лице пламна.

— Да, трябват ми пари — каза той, като остана прав — и ми се струва, че моята... молба не е съвсем неоснователна.

„Глупак! — помисли Щирнер. — Сам се обезоръжава с това начало!“

— Господин Готлиб, ако поставяте въпроса така, обърнете се към съответните съдебни инстанции и доказвайте там основателността на вашите „законни“ претенции.

— Освен юридическите има и морални норми — отговори Рудолф с предварително приготвената фраза, — не е необходимо да доказвам своите морални права.

— С морала се занимава благотворителността, а тук не е благотворително дружество.

— Стига увъртания! — внезапно избухна Рудолф. — Или ще удовлетворите молбата ми, или аз...

— Ах, вие заплашвате? Имам навик да изпращам такива посетители с особена почит.

Щирнер свирна с уста. От съседния кабинет се чуха меки, но тежки стъпки. Като се олюляваше от крак на крак, в кабинета влезе кафява мечка, изправена на задните си лапи. Тя се приближи мълчаливо до Рудолф, опря лапи в гърдите му и започна да го изтласква към входната врата.

Побледнял и полумъртъв от страх, Рудолф стигна до вратата, след това изведнъж хукна да бяга от преследващата го мечка с истерични крясъци.

Елза беше изплашена, а Щирнер, облегнат в креслото, се смееше.

— Ето най-доброто средство да се освободиш от нежелани посетители. Вече няма да дойде, бъди спокойна.

— Ало! Щирнер, да, слушам ви. А, пак ли сте вие, господин Готлиб? Няма да оставите тази работа така? Охо! Вие стреляте добре?

Така, така. Само не ви съветвам да ме причаквате край дома ми! Имайте предвид, че дадох заповед на моите четириноги приятели да ви разкъсат на парчета като глупаво козле, ако още един път им се вестнете пред очите!... Какво, смъртта на вашия чичо? Убиец? Кажете, моля!... Така, така... Желая ви успех!

— Глупак — каза Щирнер и остави телефонната слушалка.

— Лудвиг, бива ли да се плашат хората така?

— Скъпа моя, това е най-безобидното оръжие в арсенала на борбата между хората. Но ти имаше и втора молба?

— Не зная дали сега...

— Не се безпокой. Твоето второ протеже няма да се озове в обятията на мечката. Кой е той?

— Ема. Бях при нея. И тя ме моли да ѝ разрешиш да замине със Зауер на Юг. Необходимо ѝ е лечение, а без мъжа си няма да замине.

— Да, може. Сега може. Ще замине със Зауер. — И като взе в ръце утринното издание на вестниците, Щирнер повтори: — Сега може! Като че ли не си чела днешните вестници? Ето, прочети: любопитна бележка. Чети на глас.

Елза взе вестника, където Щирнер беше подчертал с червен молив заглавието:

„МАСОВА ПСИХОЗА“

Снощи в нашия град бе наблюдавано странно явление. В единадесет часа вечерта в продължение на пет минути у много хора — тяхното число още не е установено, но според събраните данни то превишава няколко хиляди души — се появила натрапчива идея, точно, натрапчив мотив от известната песничка „О, ти, мили Августин“. Подобни натрапчиви идеи са срещани и по-рано в отделни лица, страдащи от нервно разстройство. Необяснимата особеност на настоящия случай е неговият масов характер. Един от сътрудниците на нашия вестник се оказал сам жертва на тази психоза. Ето как описва събитието той: „Седях с мой приятел, известен музикален критик, в кафенето. Критикът, ревностен защитник на класическата музика, се оплакваше от принизяването на музикалните вкусове, от задръстването на музикалните естради с пошли джазове и фокстроти. Той говореше с прискърбие, че все по-рядко се изпълняват големите стари майстори: Бетховен, Моцарт, Бах. Аз внимателно го слушах и кимах с глава — аз самият съм поклонник на класическата музика — и изведнъж

забелязах с известен ужас, че мислено си пея мотив от глупавата песничка: «О, ти, мили Августин». «Какво би станало, ако моят събеседник узнаеше това? — помислих си. — С какво презрение ще ми обърне гръб!...» Той продължаваше да говори, но сякаш някаква натрапчива мисъл преследваше и него... От време на време той дори разтърсваше глава, като че отпъждаше досадна муха.

На лицето му беше изписано недоумение. Накрая критикът замлъкна, започна да тактува с лъжичка по чашата си и аз бях поразен, че ударите на лъжичката точно съответствуваха на песента, която звучеше в главата ми. Внезапно у мен се породих неочаквана догадка, но все още не се решавах да я изкажа, като продължавах с учудване да следя ударите на лъжичката.

Последвалите събития зашеметиха всички!

«Супе, Поет и селянин» — обяви диригентът, като вдигна палката.

Но оркестърът изведнъж засвири «О, ти, мили Августин». Засвири в същото темпо и в същата тоналност... Аз, критикът и всички присъстващи в кафенето скочихме като един човек и стояхме една минута сякаш поразени от гръм. После изведнъж всички заговорихме едновременно, възбудено размахвахме ръце и се гледахме един друг в пълно недоумение. Беше очевидно, че натрапчивата мелодия преследваше едновременно всички. Непознати хора се питаха един друг и се оказа, че беше точно така. Това предизвика изключителна възбуда. Точно след пет минути явлението се прекрати.

Според направените от нас справки същата натрапчива мелодия е завладяла почти всички живеещи около Борсовия площад и Банковата улица. Мнозина са пеели мелодията на глас и ужасени са се гледали един друг. Присъстващите в операта разказват, че Фауст и Маргарита вместо дуета «О, нощ на любовта» изведнаж запели с акомпанимент на оркестъра «О, ти, мили Августин». На тази почва няколко души са полудели и били откарани в психиатрията.

Относно причините за това странно явление се разпространяват най-различни слухове. Най-авторитетни представители на научния свят изказват предположение, че имаме работа с масова психоза, при все че начините за разпространението на тази психоза засега остават необясними. Въпреки невинната форма на това «заболяване» обществото е извънредно развълнувано от него по напълно обяснима

причина. Всичко «необяснимо», неизвестно плаши, поражява въображението на хората. А също изказват се опасения, че «болестта» може да се прояви и в много по-опасни форми. Как да се борим с нея? Как да се предпазим? Това не е известно на никого, както и причините за появата на «болестта». Незабавно е създадена комисия с представители на науката и дори на прокуратурата — тя ще се постарее да разкрие тайната на веселата песничка, която хвърли в такъв ужас гражданството. Да бъдем търпеливи и запазим спокойствие. Може би всичко ще се окаже недотам сериозно и страшно, както се струва на мнозина.“

Елза завърши четенето и погледна Щирнер.

— Какво означава всичко това, Лудвиг? — попита тя.

— Това означава, че всичко върви отлично? Да вървим да закусваме, скъпа!

V. КОМИТЕТ ЗА ОБЩЕСТВЕНО СПАСЕНИЕ

Веселата немска песничка, която разтревожи населението на огромния град, се оказа сериозна работа, внушаваща големи опасения въпреки успокоителните уверения на вестниците.

Не беше минала една седмица, откакто хиляди души бяха заставени да пеят тази песничка, и последва събитие, което в още по-голяма степен развълнува не само обществото, но и правителството.

Точно по пладне цялото движение в една част на града беше преустановено за минута. Можеше да се помисли, че се провежда някаква „едноминутна протестна стачка“. Но стачката беше небивала по своята организираност и своеобразие.

Работата в учрежденията внезапно се преустанови като със замах на вълшебна пръчка.

Чиновниците престанаха да пишат, сякаш внезапен паралич скова ръцете им. Продавачи в магазини замряха с протегнати към купувачите стоки и стояха безмълвни с разтворена уста и застинала усмивка, като вцепенени.

Музикантите от ресторантските оркестри се превърнаха в статуи със застинали лъкове в ръце. И посетителите бяха замръзнали в своите пози — кой с вдигната чаша в ръка, кой с парче месо, забодено на вилицата, поднесена към отворената уста.

Особено поразяваше видът на улиците и площадите, обхванати от странно вцепенение. Ето конвой с арестант по средата. Арестуваният лесно би могъл да избяга от вкаменените пазачи, стига самият той да не беше застинал с вдигнат крак. На пазара гладно момче с разкрячени за бягане нозе и силно наклонено тяло протяга ръка към баничка. Търговката се спуща към него като кокошка, която защитава пилетата си от връхлитащ ястреб. В тази окаменяла група имаше толкова динамика, изразителност, живот, че скулпторът би платил скъпо, стига да има възможност да накара своите модели да позират така. Като че моментална фотографическа снимка беше отпечатавала мигновената игра на мимиката на лицето и движението на мускулатурата.

Минувачите по тротоарите бяха обхванати от същата каталепсия. Най-чудното беше, че това странно явление обхвана една ивица от градското движение. Всеки минувач, встъпвайки в тайнствената зона, мигновено се вкаменяваше, а обикновеното движение от едната и от другата страна на тази зона не се прекрати. Автомобилите, които навлизаха със скорост в „мъртвата зона“, я прескачаха. По-точно машината ги понасяше. Шофьорът и пътниците губеха способността не само да се движат, но и да мислят през тази минута.

И автомобилите не завиваха на завоите, врязваха се в зданията налитаха, един върху друг, струпвайки се на цели върволици. Стана сблъскване между два влака от градската железопътна линия и единият влак, разбивайки преградата, се катурна.

Обществото още не беше успяло да дойде на себе си от това сътресение, когато нов удар сполетя града. През него премина на ивица вълна от някакво петминутно умопомрачение. Крайна възбуда обзе всички. Този път точката на побъркването беше думата „война“.

— Война, война до победа! Смърт на враговете! — крещяха мъжете, като размахваха бастуни и чадъри, крещяха жени, старци и деца с необикновена разпаленост и нестройно пееха национални маршове. Лицата на всички бяха страшни. Като че ли тези хора вече са опиянени от кръвта и виждат пред себе си смъртен враг.

— Смърт или победа! Война! Да живее войната! Жаждата за действие, за борба, за кръв беше толкова силна, че на улицата станаха редица побоища. Мъже и деца се биеха помежду си. Жени заобиколиха една пълна дама, която им се стори чужденка, и така я биха с чадърите си, че от чадърите останаха само извити пръчки. Лицата им бяха бледи, в очите им гореше ненавист, шапките им падаха на земята, косите им се разрошваха. А те продължаваха да бият нещастната жена с някакъв садизъм, почти със сладостно упоение от жестокостта. Навсякъде им се привиждаха въображаеми шпиони. Тълпа мъже спря минаваща кола на бърза помощ и измъкна въображаем шпионин. Мъжете смъкнаха бинтовете по обгореното тяло на нещастника. Болният викаше, а обезумелите хора се ровеха из превръзките да търсят тайни документи.

Всички, и мъже и жени, и старци и деца, бяха в такова състояние, че наистина биха отишли на бойното поле и биха загинали, като не мислят за себе си, а само за убиване.

Припадъкът на безумие премина така внезапно, както започна.

Смаяни, потресени, хората гледаха избитите и ранените, следите от кръв по земята, своите раздърпани и изпомачкани дрехи и коси и не можеха да разберат какво значи всичко това.

Комисията, създадена за разследване на причините за масовото побъркване на хората от мотива на веселата песничка, скоро беше преобразувана в комитет за обществено спасение.

Спасение от кого? Комитетът не знаеше това. Но че обществото е заплашено от огромна, небивала в историята опасност от неизвестен, невидим неприятел — било то човек или микроб, — в това никой повече не се съмняваше. Новият неизвестен враг се струваше на управниците по-опасен от войните и революциите именно за това, че бе неизвестен. Неизвестно беше откъде ще дойде нова опасност и как да се борят с нея. Възбудата на обществото беше необикновена. Всеки ден десетки хора полудяваха и свършваха със самоубийство, тъй като не бяха в състояние да понесат напрегнатото очакване на новите неизвестни нещастия. С голяма мъка правителството и печатът поддържаха всекидневие на живота. Струваше се, че е нужно още малко и ще се разпадне не само държавата, но и всичките основи на обществения живот и цялото общество ще се превърне в лудница. Това се чувствуваше особено силно в столицата. Намираха се мошеници, които все пак не се поддаваха до такава степен на паниката. Самите те поддържаха тази паника, като разпространяваха чудовищни слухове.

— Скоро ще настъпи нов пристъп на болестта и хората ще започнат да си прегризват един друг гърлата...

— Хората ще престанат да дишат и ще умрат в страшни мъки от задушване.

— Ще настъпи внезапен сън и никой вече няма да се събуди...

И на всичко това вярваха.

След случилото се всичко изглеждаше възможно.

Хората продаваха на безценица къщите и вещите си на тези, които спекулираха с паниката, и заминаваха от града за места, които още не бяха обхванати от епидемиите.

Комитетът за обществено спасение заседаваше почти непрекъснато. Тези заседания се провеждаха в дълбокото подземно помещение на кметството и се пазеха в най-строга тайна поради опасението да бъдат открити от невидимия враг — ако той е живо

същество. При все че членовете на комитета се съвещаваха денонощно, тайната остана неразкрита.

Сред поканените учени-експерти съществуваше разногласие.

Психиатрите изказваха мисълта за масова психоза и хипноза. Избликът на кръвожадни войнствени чувства все още се поддаваше на това научно обяснение, но много по-трудно бе да се обясни едновременно изпълнение на една и съща песничка от много хора. Тази песен въпреки невинността на „заболяването“ се струваше на учените много по-страшно явление, отколкото внезапната възбуда на уличната тълпа. Науката познава примери на заразителни емоции с ярко изразен външен облик, познава примери за „престъпността на тълпата“, за масова хипноза, но формите за масова „скрита“ хипноза ѝ бяха неизвестни.

Позоваването на факирите, дори ако те биха били способни да извършат нещо подобно, изглеждаше неубедително. Всички техни чудеса, извършвани уж чрез масова психоза, не бяха проверени, изучени и бяха преплетени с измислиците на пътешественицифантазъори.

„Микробната хипотеза“, която се опитваше да обясни тайнствените явления с действието на нов микроб, също не доведе до нищо.

Стотици лица, засегнати от новата „болест“, бяха щателно изследвани, лекарите направиха анализ на кръвта им, но не намериха никакъв микроб.

— Въпросът ще бъде решен съвършено в друга област — казваха електроинженерите. — Най-вероятното е, че имаме работа с радиовълни, които се възприемат непосредствено от организма на човека.

— Хора — радиоприемници? — питаха ги с ирония старите инженери: — Това е нещо от областта на фантастиката!

— А нима самото радио не е из областта на фантастиката? — отговаряха първите.

— Докажете!

— Ще докажем!

И подобно на своите колеги медици инженерите започваха опити.

Докато учените седяха в своите лаборатории над микроскопи и катодни лампи, желаейки да разкрият тайната, над разкритието на същата тайна работеше Йохан Кранц.

Йохан Кранц не принадлежеше към почтената корпорация на учените. Той беше само полицейски детектив. Човек с голям професионален опит и не глупава глава, Кранц дори не си задаваше въпроса, кой е врагът: микроб или човек. Какъвто и да е той, врагът трябваше да се търси по метода, който неведнъж беше довеждал Кранц до целта. Следите от престъплението! Ето от какво се интересуваше детективът. Те бяха повече от достатъчни, трябваше само умело да се използват. И Кранц се зае усилено за работа, подбуждан от нейната важност и тайнственост, а също и от амбициозното желание да изпревари дълбокомислените очилати учени.

Той седеше по цели нощи над голям план на града в обширния кабинет, на писалището, отрупано с трофеи от неговите, „победи“ — снимки на престъпници, дактилоскопически отпечатащи, шперцове, веществени доказателства, — и систематизираше всички съобщения във вестниците и полицейските донесения за последните събития.

Той буквално плуваше в цигарен дим, рядко проветряваше стаята, пушеше отново и нанасяше върху плана някакви пунктирани линии, като че вече преследваше по петите открития престъпник.

— Готово! — възкликна той, когато съедини две линии в тъп ъгъл върху плана на града.

Беше четири часът сутринта. Кранц бързо сгъна плана на града, прибра го в овехтяла чанта, повика автомобил и полетя към комитета.

— Бързо съобщение! Тайната се разкрива! — викна той, втурвайки се в сводестата зала.

Събранието, което беше твърде многолюдно независимо от късния час, се разтревожи.

— Вие открихте тайната? — запита развълнувано един от членовете на комитета.

— Казах, че тайната се разкрива и тя ще бъде разкрита — отговори Кранц. — Намерих местонахождението на престъпния микроб или човек. Намерих фокуса, откъдето излизат тайнствените влияния — продължи Кранц, бързо извади плана и го разгърна на масата.

Всички го заобиколиха и той започна да обяснява:

— Моят метод е много прост: аз систематизирах целия материал за необяснимите произшествия, за да определя точно районите, обхванати от „безумните епидемии“. И ето какво се получи. Случаят с песничката не ми даде много. Тази епидемия обхвана част от града в кръг с радиус около два километра. По-далеч от два километра натрапчивият мотив се е наблюдавал все по-слабо, а на третия километър ни кого не е засегнал. Центърът на този кръг се намира приблизително около Борсовия площад и Банковата улица. Именно близо до това място е отбелязана такава сила на натрапчивостта на мотива, че за него не само са мислили, но и са го пели на глас. За съжаление не ми се удаде да определя този център математически точно, защото не можах да установя намаляващата градация на силата на натрапчивостта въз основа на разпитите. Лица, които са били на едно и също място, дават доста различни показания; очевидно субективните особености са карали всеки да възприема различно.

— И само това ли? — обади се разочаровано някой.

— Съвсем не е само това. Следващата епидемия даде много повече. Тази епидемия е вървяла в определено направление, обхванала е сравнително тесен сектор и завърши в определено-място. Получи се нещо подобно на лъч, който започва от зданието на банката на Елза Глюк.

Тълпата зашумя.

— Щирнер! Това е, разбира се, той! Нали ви казвах? Името на Щирнер вече неведнъж бе споменавано в комитета.

— Не бързайте с изводите, господа — прекъсна ги Кранц. — Аз също така бях уверен, че нишките ще ме доведат до Щирнер. Но за проверка чаках с нетърпение следващия „сеанс“. И този сеанс беше „военното безумие“. То също проряза града като лъч и се приближи до дома на Готлиб — сега на Елза Глюк. Получи се тъп ъгъл. Но ако съединим върховете, то изходната точка ще се окаже зад дома на Елза Глюк. Тя пада върху съседната сграда. Ето, заповядайте да видите.

И той показа плана, като даваше обяснения.

— Какво се помещава в тази съседна сграда, където попада върхът на ъгъла?

— Ресторант „Амбир“. Ето къде трябва да бъдат насочени нашите издирвания. — И Кранц удари по картата с мазната си длан, като че захлупваше муха.

Доводите на Кранц бяха прости и убедителни. След кратко съвещание комитетът реши да направи пълен обиск в ресторант „Ампир“ и в стаите на хотела, който се помещаваше в същата сграда.

Тутакси цялата полиция беше вдигната на крак по телефона.

Голям отряд войници обгради сградата с плътен кордон. Обискираха изплашените обитатели, преобърнаха нагоре с краката всичко от мазето до покрива, но въпреки цялото старание не намериха нищо подозрително.

Кранц беше смутен, но не се предаваше.

— Цялата тази фантазмагория би могъл да създаде някой от посетителите на ресторанта.

Това също беше невъзможно.

На живеещите в дома забраниха най-строго да говорят пред когото и да било за нощния обиск. Няколко души, които събудиха подозрение, бяха арестувани, а върху посетителите на ресторанта решиха да установят тайно наблюдение.

Все пак вестта се разнесе из града.

Възбудената тълпа нападна ресторанта и се наложи той да бъде затворен.

Кранц пышкаше и ругаеше, ядосан от неуспеха.

— Е, ние още ще се борим! — казваше Кранц. — Нашият противник, който и да е той, вече знае, че ние сме на вярна следа. Да видим ще се осмели ли да се обади още веднъж! Третата линия ще реши неговата съдба.

VI. НЕСПОЛУЧЛИВОТО ПОКУШЕНИЕ

— Щастие! Радост! Блаженство! Колко е прекрасен животът! Какво наслаждение!

Млад човек с помътен поглед и широка усмивка на лицето прегърна уличния фенер, сякаш той беше негов близък приятел.

— Милият фенер! Щастлив ли си и ти като мене?... — Как ви обичам, скъпа моя! Колко мили и скъпи сте ми всички!

Изнемощял, зле облечен старец бе прегърнал млада жена със скъп костюм. И тя целуваше стареца по обраслата с твърда четина буза и шепнеше в отговор:

— Толкова съм щастлива! Сякаш намерих покойния си баща... Той приличаше на вас... Татко, скъпи татко!...

Недалеч от тях се прегръщаха стари политически врагове: монархист и анархист.

— Стига борба! Животът е толкова прекрасен! Някакъв дрипльо откъсна от съседния булевард цвете и го поднесе на полицаия като някакво съкровище.

— Вземи, приятелю мой! От мене!

Дебелият полицай с морав нос нежно целуна скитника и взе цветето.

— Благодаря ти от цялата си душа! Цветята са радостта на живота!... Толкова обичам цветята и песните!...

— Да запеем ли?

— Да запеем.

Те седнаха на тревата и прегърнати запяха сантиментална песничка, като проливаха сълзи от умиление.

— Вземайте, всички вземайте!... — викаше в екзалтиран възторг собственикът на бижутериен магазин, като тъпчеше джобовите на клиентите с пръстени и скъпоценни камъни, бисерни огърлици и златни часовници. — Няма да ги нося в гроба я! Нека сърцата ви се изпълнят с радост като моето! По дяволите търгашеството! Да живее всеобщото щастие!

В съда бе оправдан важен политически престъпник. Прокурорът, известен със своята жестокост, този път се отказа от обвинението — прегърна престъпника, тъжно обори глава на гърдите му и разплакан от умиление, мърмореше:

— Приятелю мой, братко мой!... Хубаво е да прощаваш и да обичаш!...

Дори в кланицата професионалните колачи прегръщаха доведените за клане волове и нежно ги целуваха между очите.

— Муцунката ми!... — галеха те животните. — Изплаши ли се? Пийни водичка, иди да хрупкаш тревичка в съседния парк. Стига кръв! Живей си!...

Това се случи само няколко дни след нападението на ресторанта. Злият гений, завладял града, сякаш хвърляше ръкавица и предизвикателно се надсмиваше над опитите на комитета да се бори с него. Неизвестният враг дари хората с небивало блаженство, като че ли в награда за предишното мрачно обезумяване и за жертвите от внезапното преустановяване на градското движение. Състоянието на блаженство беше толкова силно, че хората, които го бяха изпитали, бяха готови на всичко, стига да вкусят още веднъж от непознатото наслаждение. Този път всички запазиха напълно спомена за преживяното. И разсъждаваха за изгубения рай.

Това беше едва ли не по-страшно от изблика на жестокост и кръвожадност. Каква власт над човешките души притежаваше този незнаен враг? Той може да отрови хората с отровата на наслаждението или на страданието, да ги превърне в слепи оръдия на своите желания, да ги направи блажени или да ги измъчи, осакати, убие, да ги убие без нито един изстрел, тихо, безшумно, неизвестно откъде... Има от какво да изпадне човек в отчаяние!

През нощта в дълбокото подземно помещение членовете на комитета седяха угнетени, мълчаливи и тъжно поглеждаха към Кранц, който правеше равностетката, систематизирайки донесенията за последното произшествие, за да определи сектора на града, обхванат от безумието на блаженството.

От време на време се чуваха нетърпеливи гласове:

— Как върви работата, Кранц?

— Прекрасно!

Някой сърдито изтърси:

— По-зле няма накъде!

— Напротив — отговори Кранц, — всичко върви великолепно. Никога не съм имал толкова увлекателна задача. И толкова почтена, да, да, да!

Кранц бързо пипаше със своите дебели червени пръсти, прехвърляше листчетата и от време на време отбелязваше нова пунктирана линия върху плана на града.

— Кранц като древен рицар — продължи той — освобождава града от дракона и му издигат паметник. Разбира се, на Кранц, а не на дракона, хехе! Или по-точно и на двамата: Кранц — с копие в ръка, а в нозете му — сразеният дракон.

— Как можете да се шегувате? — запита прокурорът, който неотдавна бе плакал на гърдите на престъпника. — Заобикаля ни такъв ужас. Ако и в бъдеще оттеглям обвиненията си, държавата ще пропадне...

— Винаги се шегувам, дори пред пистолета на бандита. Какво да се прави? Професионален навик. Пред опасността може само или да се смееш, или да избягаш. А работите вървят отлично, казвам ви. Едидемията на безумието и този път имаше характер на насочена вълна и нека бандитите ме направят на решето, ако върхът на този лъч не сочи пак същото място. Ще прегледам още пет рапорта — и готово...

Членовете на комитета развълнувани заобиколиха Кранц.

Настъпи напрегнато мълчание.

Кранц нанесе последните щрихи върху картата.

— Готово!

— Пак към дома на Елза Глюк! — извика чиновникът от министерството на вътрешните работи.

— Да, пак. Заповядайте да погледнете плана. — Кранц отмести плана по към средата на масата и започна да обяснява: — Ето, вижте, моля, сноп лъчи номер едно, ивицата на безумието, когато спря цялото движение, а ето сноп лъчи номер две — военната истерия. Тук ъглите не се съвпаднаха върху дома на Елза Глюк. Върхът падаше върху съседната къща, където бе ресторантът. Там и насочихме търсенето.

— И сбъркахме.

— Напълно естествено: ние предполагахме, че източникът на въздействие е един. Но третият сноп лъчи, секторът на безумното

щастие, е наистина „щастлив“ — той разкри грешката ни. Оказа се, че въздействието е било от две точки. Но и двете точки се намират в дома на Елза Глюк. Къщата, както виждате, е много дълга. Точките на въздействието, изглежда, са се намирали в двата ѝ противоположни края. Ето защо ни се струваше, че върхът на тъпия ъгъл, ако източникът на въздействие е един, трябва да попадне в съседния дом. Третият сектор ни даде друг връх, където се събраха линиите номер едно и три. Ясно ли е?

Всички се размърдаха. — Казвах ли ви, че това е работа на Щирнер!

— Аз още по-рано твърдах това.

— Злодей! Изверг! Сега е в ръцете ни!...

— Кранц, нали ще успеем да арестуваме този престъпник още тази нощ?

— За арестуването не е необходимо много време — отговори Кранц, — но не е ли по-добре да го отложим до сутринта?

— Защо до сутринта? — нетърпеливо запита прокурорът, който не можеше да прости на Щирнер отказа си от обвинението и срамната сцена на побратимяването с престъпника.

— Много просто — отговори Кранц. — Имаме работа с необикновен престъпник, затова трябва да вземем всички предпазителни мерки и обмислим всяка стъпка, за да ударим сигурно. През нощта банката е затворена и добре охранявана. Ако тръгнем през нощта, въпреки цялата предпазливост ще създадем суматоха, която ще предупреди врага. По-добре е да отидем сутринта, когато банката се отваря и няма още много клиенти. Ще отидем в цивилни дрехи, въоръжени само с револвери. Ще влезем поединично, за да не събудим подозрение в банковата охрана и чиновниците, а после внезапно ще се втурнем горе, ще изненадаме врага и ще го заловим.

Въпреки нетърпението си прокурорът беше принуден да признае, че съображенията на опитния детектив са правилни и отложи арестуването на Щирнер за сутринта.

— Но аз мисля — продължи Кранц, — че може би ще се наложи да отложим и с още един ден...

— Само това ни липсваше! — възкликна сух старик с очила, министър на вътрешните работи, който бе дошъл лично при комитета.

Кранц повдигна вежди.

— Какво да се прави, ваше превъзходителство, докладвах вече, че трябва да се обмисли всяка крачка, буквално всяка крачка. Длъжни сме да знаем добре цялото разположение на дома на Елза Глюк, всички входи и изходи, да знаем точно стаята, където се намира Щирнер, и прочие. Тези сведения трябва да се съберат, а за това е нужно време.

Всички отново се омърлушиха.

Изведнъж началникът на полицията се удари с ръка по челото:

— Чакайте! Струва ми се, намерих изход! Наистина самата съдба ни помага! Само преди няколко дни назначих в моята канцелария един млад човек — Рудолф Готлиб: известно ли ви е това име?

— Как не! Несполучилият наследник. Племенникът на покойния банкер!

— Ето ви водач, Кранц — каза с усмивка началникът на полицията. — По-добър няма да се намери. Използувайки правата си на бъдещ наследник, той е изучил целия дом от долу до горе. Към Щирнер храни най-искрено чувство на омраза. С една дума, напълно подходящ човек.

— Отлично, но къде ще го намерим?

— Няма нищо по-лесно от това!

Началникът на полицията се обади по телефона и даде нареждане.

Не мина и час, когато съненият Рудолф Готлиб слезе в подземие, където заседаваше комитетът.

Когато разбра защо го викат, сънливостта на Рудолф изчезна изведнъж. Очите му пламнаха. Стиснал юмруци, Готлиб извика:

— Сега ще си разчистя сметките с вас, господин Щирнер! Началникът на полицията сияеше.

— Господин началник — обърна се към него Рудолф, — настоятелно ви моля да не отхвърляте моята най-покорна молба!

— Каква е работата, приятелю?

— Позволете ми да убия собственоръчно тази гадина!

— Как така без следствие и съд? — замънка министърът на правосъдието. — Нали поне засега нямаме преки улики.

— А знаете ли, господа — намеси се неочаквано в разговора прокурорът, — младият човек е прав. Работата е много сериозна, за да си играем на правосъдие. Едва ли някой от нас се съмнява, че всичко е

извършено от Щирнер. Кранц е прав, като казва, че имаме работа с необикновен престъпник. Следователно спрямо него трябва да се вземат необичайни мерки. Това го изисква сигурността на държавата и гражданите. Ако ще протакаме с Щирнер, аз не съм уверен дали по време на процеса срещу него той няма да ме накара вместо обвинителна реч да го разцелувам и му предлага цигара. Когато съдбата на страната е поставена на карта — а сега е точно така, — от наша страна е направо престъпно да рискуваме и може би ще изпуснем врага в името на спазване на формалностите. И после... хм... тук всички сме свои... Нима Щирнер не може да бъде убит при опит за бягство? Колкото и да се осъжда този начин, по същество в него дори няма измама, защото кой е онзи престъпник, който не желае да избегне наказанието и няма да се възползува от всеки случай за бягство? По такъв начин ние с един удар ще се освободим от врага.

— Съвършено вярно! — обади се началникът на полицията. — Който подрива законите на обществото и държавата, е вън от закона.

— Стреляте ли добре, Готлиб? — запита Кранц.

— Куршум в куршум, цяла пачка!

— Тогава на добър час! — каза началникът на полицията. Обсъждаха до сутринта плана за нападение. Беше решено да идат само четирима: Рудолф Готлиб, Кранц и двама надеждни полицейски агенти. Взимаха ги като резерв.

— Колкото по-малко, толкова по-добре — казваше Кранц. В девет часа сутринта отрядът се събра, въоръжен с парабели, снабден с точни инструкции.

— На добър час! — каза още веднъж началникът на полицията.

Отрядът проникна благополучно в банката, качи се на втория етаж и воден от Рудолф, се отправи към кабинета. На срещнатите лакеи тихо, но повелително бе заповядано да не мърдат от местата си.

Кабинетът бе празен. Единият агент застана до входната врата, вторият — до вратата, която водеше в съседната стая, а Рудолф, съпроводен от Кранц, откряна вратата на тайнствената стая на Щирнер и бегло я огледа. В стаята почти нямаше мебели. Креват с нощно шкафче, малък бюфет и тоалетна масичка съставляваха цялата мобилировка. Половината стая бе отделена с масивна дъбова преграда.

Щирнер се бръснеше пред огледалото на тоалетката. За този оглед бяха достатъчни не повече от няколко мига. Щирнер още не

беше успял да обърне глава на шума от отваряната врата, когато двете му кучета се хвърлиха върху Рудолф, преди той да успее да извади револвера си. През това време Щирнер, който седеше с гръб към вратата, видя Рудолф в огледалото и като скочи от стола си, с два скока се озова до преградата, отвори вратата и се скри зад нея. Рудолф и Кранц, като се бранеха от кучетата защото имаха инструкцията да стрелят само по Щирнер и да не вдигат преждевременно шум, — се хвърлиха към преградата и почнаха да чукат.

— Отворете, Щирнер! — викаше Готлиб. — Отворете, от какво се изплашихте?

Вратата се отвори така неочаквано, че Рудолф, който я натискаше, политна.

— Внимателно, да не паднете! — спокойно каза Щирнер. — Лягай, Фалк! Лягай, Бич!

Кучетата покорно легнаха, като сложиха глава на протегнатите си лапи, но продължаваха внимателно да следят с очи посетителите.

— Аз съм на вашите услуги, господин Рудолф Готлиб! — каза Щирнер и отново седна пред тоалетката.

Рудолф Готлиб остави върху нея револвера си, взе четката и започна да сапунисва шията и бузите на Щирнер.

След това Рудолф взе бръснача и започна да го бръсне.

Щирнер отметна назад глава и Рудолф внимателно и грижливо бръснеше шията.

— Стърже малко, Готлиб!... Наточете бръснача! Рудолф наточи бръснача на ремък и продължи да бръсне. Кранц стоеше до тях като на пост.

— Благодаря ви, Готлиб. Прекрасно бръснете. Имате талант и ви съветвам да не го похабявате. Отворете бръснаро-фризьорски салон. А вие? — обърна се Щирнер към Кранц.

— Кранц! Йохан Кранц! На вашите услуги! — Кранц изведнъж се оживи. И като захвърли револвера, грабна четката за дрехи и започна да чисти самото на Щирнер.

— Благодаря ви, ето за услугата! — И Щирнер им даде по една дребна монета.

Те се поклониха раболепно и тръгнаха към вратата.

Като излязоха от сградата, всички се пръснаха в различни посоки.

Агентите изчезнаха безследно.

Кранц отиде в затвора и поиска да го сложат в единична килия. Директорът на затвора възприе това като шега, но Кранц почервеня цял от гняв и почна да тропва с крака.

— Аз имам нареждане от самия министър да арестувам всеки, когото намеря за необходимо, и моля да не рязсъждавате! Как смееете да не вярвате на думите на служебно лице!

Директорът на затвора сви рамене и даде нареждане. Кранц бе отведен и затворен. Директорът направи справка по телефона, но получи отговор, че никой не е издавал заповед за арестуването на Кранц, че тъкмо обратното, в комитета го очакват с нетърпение. Кранц обаче категорично отказа да напусне затвора.

— Ако се опитате да ме изведете насила, ще стрелям! — заплашително викаше той. — Мене ме е арестувал лично Кранц и само Кранц може да ме освободи!

Директорът на затвора махна с ръка.

— Побъркал се е или е пиян.

И тъй като Кранц никога не се разделяше с оръжието си, беше опасно да упражнят насилие спрямо него.

— Дявол го взел, нека тогава остане!

И Кранц остана в килията, като наблюдаваше часовоя през шпионката на вратата.

— Къде зяпаш? — викаше той на часовоя. — Може ли да се бавиш толкова много в единия край на коридора? Не си ли знаеш службата? Ела тук, провери ключалката, за да не избягам!

Кранц, изглежда, правеше изключение от правилото, за което говореше прокурорът: Кранц не проявяваше никакви опити за бягство.

От всички участници в несполучливото нападение в комитета се върна само Рудолф Готлиб! Но от него трудно можеха да се доберат до истината. Той беше объркан и мрачен.

На всички въпроси, които му задаваха нетърпеливо членовете на комитета, той отговаряше с някаква безсмислица:

— Избръснах го!

— Кого избръснахте? За какво говорите?

— Аз избръснах Щирнер.

Членовете на комитета се спогледаха с недоумение.

— Може би в преносен смисъл, на жаргона на престъпниците, това да означава убийство? — тихо запита министърът началника на полицията.

— Май не съм чувал такъв израз — отговори началникът. — Но кажете разбрано — жив ли е Щирнер, или убит? Рудолф изглежда всички с потъмнели очи, после се усмихна горчиво и отговори:

— По-жив и от нас! Гладко го избръснах! Ще трябва да отворя бръснаро-фризьорски салон!

VII. „ТРИЛБИ“

— Лудвиг, най-сетне! — Елза посрещна Щирнер с обичайните думи и протегна ръце. — Ти съвсем ме забрави!

Стояха в зимната градина, гледаха се един друг като след дълга раздяла. И наистина не бяха се виждали вече почти цял месец и през това време и двамата се бяха поизменили. Лицето на Щирнер бе станало някак си сухо, очите му бяха хлътнали, погледът неспокоен и все по-често се появяваха резки промени в настроението. Елза бе отслабнала така, че ключиците ѝ изпъкваха и овалът на лицето ѝ се удължи. Но погледът ѝ бе станал неподвижен, повече бе помътнял, движенията ѝ бяха вяли и машинални. Изглежда, че под влияние на ненормалния душевен живот, който живееше, започваше разпадането на нейната личност. Тя мислеше откъслечно, отскачаше от мисъл на мисъл неочаквано, без връзка. Също тъй неочаквано се менеше настроението ѝ. От жив човек тя все повече се превръщаше в автомат. Това се отразяваше и върху характера на срещите ѝ с Щирнер. Техният разговор ту прекъсваше по средата на думата, ту ставаше необикновено оживен...

Щирнер постави Елза до себе си и притисна страната си до нейната. Тя прекара ръка по другата му страна. — Гладка ли е? Рудолф Готлиб ме избърсна!

— Готлиб? — запита учудено Елза.

— Да, Готлиб. Той иска да открие бръснаро-фризьорски салон и тренира, като бръсне приятелите си.

Щирнер дрезгаво се разсмя. — Не разбирам, Лудвиг, шегуваш ли се?

— И не е нужно да разбираш. Забрави за Готлиб.

Настъпи пауза.

— Ти толкова си се променил, Лудвиг. Уморен си... — Дребна работа!

— Защо работиш толкова много? Може би имаш неприятности?

— Неприятности ли? Напротив! Всичко върви отлично. Но аз съм уморен... да... Смъртно уморен — тихо проговори той,

притваряйки очи. — Да се забравя... Ти си студена към мен, Елза!

Като отвори отново очи, той скръсти ръце и внимателно впери поглед в очите на Елза.

Под този поглед тя внезапно побледня и задиша тежко с полуотворена уста. Сякаш опиянена, тя се хвърли към Щирнер с провлечен стон, обви ръце около шията му и задъхвайки се, заобсипва с целувки очите, челото, страните. Накрая впи устни в устните му до болка, до кръв.

Неочаквано Щирнер я отблъсна.

— Стига! Иди на мястото си! Успокой се!

Елза седна покорно на канапето. Поривът ѝ премина така внезапно, както бе почнал, и остави само умората.

— Не е това, не е това... Проклятие! — мърмореше Щирнер, като крачеше бързо между палмите. — С какво се занимава в последно време, Елза? — попита той, поуспокоил се.

— Мислех за теб... — произнесе вяло тя. Щирнер кимна с глава като доктор, чиито предположение се оправдават.

— А с какво друго се занимава?

— Четох. Намерих в библиотеката старинния роман „Трилби“ и го прочетох. Ти чел ли си го? Свенгали хипнотизира Трилби и тя става играчка в ръцете му. Стана ми мъчно за Трилби. Помислих си колко е ужасно да загубиш волята си, да правиш това, което ти заповядат, да обикнеш този, когото ти заповядат.

Щирнер се мръщеше.

— И си помислих: колко е хубаво, че ние с теб се обичаме свободно и сме щастливи.

— Ти щастлива ли си?

— Да, аз съм щастлива. — Елза говореше все така вяло. — Свенгали, какъв страшен и силен човек!...

Внезапно Щирнер рязко се разсмя.

— Защо се смееш?

— Нищо, така... Спомних си нещо смешно... Свенгалк е пале. — И като отправи отново към нея съсредоточения си поглед, той каза: — Забрави за Свенгали! И така, какво чете?

— Нищо не съм чела.

— Стори ми се, че разказваше за някакъв роман?

— Не съм чела никакъв роман.

— Свири ли?

— Отдавна не съм.

— Да вървим. Изсвири ми нещо! Отдавна не съм слушал музика...

Те влязоха в залата. Елза седна зад рояла и засвири „Пролет“ от Григ, Тя свиреше и тихо говореше:

— Това ми напомня Мантон. Тихите вечери... Изгряващата от морето луна... Дъхът на туберозите... Колко щастливи бяхме тогава, в първите дни!

— Нима сега не си щастлива?

— Да, но... толкова малко те виждам. Ти стана нервен, преуморен. И си помислих, за какво е това богатство? Много ли е нужно, за да бъдем щастливи? Да заминем там, при лазурните брегове, да живеем сред цветя, да се опиваме от слънцето и любовта.

Внезапно Щирнер отново се разсмя дрезгаво, рязко.

— Да отглеждаме зеленчуци, да имаме стадо кози. Аз — овчар, а ти — прелестна овчарка; Павел и Виргиния... Любима бяла козичка със сребърно звънче на синя панделка. Венци от полски цветя до ручея. Идилия!... Ти все още твърде много мислиш, Елза. Идилия!... Лудвиг Щирнер в ролята на добрия пастир на козето стадо! Хехехе!... Ти може би си права, Елза. С четириногото стадо има по-малко грижи, отколкото с двуногото. Забрави за Мантон, Елза! Трябва да се забрави всичко и да се върви напред, все по-високо, по-високо, там, където са орлите, и още по-високо... да стигнеш облаците, да завладееш свещения огън от небето или... да паднеш в пропастта. Престани! Не свири тази сладникава идилия. Свири нещо по-бурно. Свири пламенните полонези на Шопен, свири Лист, свири така, че клавишите да трещят и кордите да се късат.

Покорна на неговите думи, Елза засвири с мощност, която превъзхождаше силите ѝ, „Полишинел“ от Рахманинов. Сякаш неспокойната душа на Щирнер се пресели в нея.

Щирнер ходеше с големи крачки из залата и нервно кършеше пръсти.

— Така!... Ето така!... Да се изтребва! Да се руши!... Така искам аз!... Аз съм единствен в света и светът е моя собственост!... Сега е добре... Стига, Елза... Почини си!...

Елза отпусна изнемощяла ръце, като дишаше тежко. Тя почти губеше съзнание от свръхестественото напрежение.

Щирнер я хвана подръка, отведе я в зимната градина и я остави да седне.

— Почини си тук! Дори челото ти е влажно...

Той изтри челото ѝ с кърпа и оправи падналите напред коси.

— Какво ти пише Ема? Имала ли си скоро писмо от нея? Елза се съживи.

— Да, забравих да ти кажа. Вчера получих от нея дълго писмо.

— Как е със здравето?

— По-добре. Но лекарите казват, че е необходимо да прекара още два месеца на Юг. Бебето също е здраво.

— И за да ти съобщи това, е било необходимо да пише дълго писмо?

— Тя много пише за мъжа си. Оплаква се, че характерът на Зауер се влошава. Бил станал мрачен, раздразнителен. Вече не бил така внимателен към нея. Ема се бои, че любовта му към нея започва да охлажда...

Щирнер изслуша Елза с тревожно любопитство. Изглеждаше, че любовта на Зауер към Ема го интересува повече, отколкото любовта на Елза към него самия. Щирнер се замисли, намръщи се и тихо прошепна:

— Не може да бъде!... Нима съм сгрешил в изчисленията? Огромното разстояние... Но това е грешка... Не! Не може да бъде!... Трябва да се провери...

Внезапно той бързо стана и без да обърне никакво внимание на Елза, без да се сбогува с нея, бързо излезе от зимната градина.

— Лудвиг, къде отиваш? Лудвиг! Лудвиг!... Отдалечаващите се стъпки замряха в голямата зала. Елза отпусна глава и замислено се загледа в рибките, които плуваха в аквариума. Те безшумно се движеха в зеления стъклен куб, като размахваха меките си опашки и разтваряха уста. На повърхността изплаваха малки мехурчета, блестящи като капки живак.

— Пак сама!...

VIII. ПАНИЧЕСКАТА ЗОНА

В желанието си да научи подробности около несполучливото нападение срещу Щирнер, прокурорът посети лично Кранц в неговия „доброволен“ арест.

— Слушайте, Кранц — започна с подмилкване прокурорът, — вие винаги сте били образцов служител. Кажете ми какво се случи при Щирнер и защо се самозатворихте в единична килия.

Кранц бе застанал мирно, с ръце по шевовите, но не се поддаваше на никакви увещания.

— Престъпник съм, затова съм затворен. А какво е престъплението ми, не мога да кажа. Мое право е да откажа да давам показания! Съдете ме!

— Как ще ви съдим, щом не знаем вашето престъпление?

— Какво ми влиза в работата? Ще седя в предварителния арест, докато узнаете. Щом Кранц казва „не“, значи „не“. Работата е свършена, няма какво да говорим повече. Но като арестант аз имам да направя оплакване срещу затворническия режим.

— Какво има, Кранц — заинтересува се прокурорът.

— Безобразие! За обед донесоха борш. Гребнах с лъжицата и извадих към двеста грама парче месо. А отгоре плува мазнина. Ако хранят с такъв борш в затвора, то и честните хора ще станат разбойници. Нередност! Категорично ви заявявам, господин прокурор: ако не влошат храната, ще обявя гладна стачка, така да знаете! Или например ето какво става тук: часовоите придружават престъпниците от единичните килии до тоалетната, която се намира в края на коридора, вместо да им оставят в килията кофа. Това ред ли е? Може би ги мързи да изнасят кофите, а аз да се възползувам от това и да поискам да избягам, а при опит за бягство да ме... такова... Моля да се вземат мерки за точно изпълнение на правилата за вътрешния ред на затвора!

Прокурорът чак зяпна от изненада.

Наистина той не се учудваше на парчето месо от двеста грама и на мазнината в борша: прокурорът добре знаеше, че другите

затворници не улавят късчета месо в рядката, вонеща чорба. Но да се иска влошаване на храната! Прокурорът никога не беше слушал подобни изисквания.

„Бедният — помисли си той, — съвсем се е побъркал след посещенията си при Щирнер!“

И прокурорът заговори колкото се може по-меко:

— Кранц, много ви моля, разкажете ми всичко като на стар приятел. Та ние толкова много сме работили заедно... Поне ми дайте някакво показание!

— Да ви дам показание? Много ви се ще! Ако престъпниците почнат да дават показания, какво ще правим тогава ние, детективите? Да вървим да просим ли? Без работа ли искате да останем? Не, не ще извърша такава подлост спрямо колегите си! Нека те разкрият моето престъпление и получат наградата!

Прокурорът беше зашеметен от тази неочаквана логика и огорчен от неуспеха.

Кранц забеляза това. Изглежда, му стана мъчно за прокурора. Потършува из джобовете си, извади оттам дребна сребърна монета и я подаде на прокурора като на просяк.

— Ето това е всичко, което мога да ви дам! Прокурорът протегна машинално ръка, взе монетата и я погледна с недоумение.

— Приложете я към веществените доказателства. Пари, получени по престъпен начин...

Това бе монетата, която Кранц получи от Щирнер като „бакшиш“.

Прокурорът мълчаливо си тръгна, въртейки вещественото доказателство между пръстите си.

„Какъв ценен работник загубихме! — мислеше той. — И пак този Щирнер! Нима не ще можем да се разправим с него?“

Когато членовете на комитета, очакващи с нетърпение прокурора, го запитаха как е завършило посещенията му при Кранц, той само махна с ръка и безнадеждно се отпусна в креслото.

— Какво да правим? Нима Щирнер е непобедим? — запита министърът на вътрешните работи.

Надигна се началникът на военния окръг, когото всички наричаха „железния генерал“ — сух, бодър старик с щръкнали фелдфебелски мустаци.

— Какво да правим ли? — започна той с неочаквано силен и младежки за неговите години глас. — Ще ви кажа какво да правим. Ще обявим на Щирнер истинска война. Извинете ме, господин министре, но вие, цивилните, имате много слаби нерви. Изпратили сте двама полицаи, те прозяпали работата, и вече говорите за непобедимостта на някакъв негодник, който едва ли е помирисвал барут. Ето какво трябва да се направи — и „железният генерал“ започва да вика, като че командуваше милионна армия на бойното поле: — Да се объяви военно положение в града. Домът на Елза Глюк да се обгради с плътен обръч от редовна войска и да се превземе с пристъп. Да, с пристъп! За всеки случай да се обезпечи артилерия. И ако пехотната атака не успее по никакви причини — нещо, което не допускам, — домът да се изтрие от лицето на земята. Никой досега не е могъл да омагьоса куршумите и гранатите. Ето какво трябва да се прави, а не да изпадаме в паника.

Енергичната реч на „железния генерал“ внесе струя на бодрост и оживление.

Против проекта на генерала се обадиха отделни гласове, но и те не възразяваха по същността на проекта.

— Могат да пострадаат съседните къщи...

— Какво са виновни живеещите с Щирнер, та дори и неговата жена...

— Казах, че до бомбардировка навярно няма да се стигне отговори генералът. — Но дори и да стане това, война без жертви не може. По-добре да загинат няколкостотин души, отколкото цялата държава.

— Не бива ли поне да предупредим гражданите и да ги евакуираме?

— Не бива! Да предупредим тях, значи да предупредим врага. Най-добре е тази работа да не се отлага. Стига да дадете съгласието си, тази нощ аз сам ще поведя моите калени в боя войници и тогава ще видим каква песен ще запее този непобедим!

— Но само че без артилерийски огън! — каза военният министър.

— Защо?

— Защото той ще унищожи не само Щирнер, но и неговото оръжие, а то... може и на нас да потрѣбва.

Всички се съгласиха с това предложение. „Железният генерал“ изложи своя план на съвещанието на щаба в околностите на града.

— Пред нас стои трудна задача. Ограничени сме от директивите на правителството-да не прибъгваме до артилерийски огън. Имам заповед — Щирнер да се залови жив; ако това се окаже невъзможно, да бъде убит, но да се запазят непокътнати домът му с всички предмети, намиращи се там. Имаме работа с необикновен противник. Трябва да водим борба в центъра на града. И при все това тактиката на уличните боеве тук едва ли е приложима. Какъв ще бъде този уличен бой, когато не можем да напипаме слабите места на врага? Ако ни се удаде благополучно да проникнем в дома и едва там се сблъскаме с Щирнер, то това... хм... това вече ще бъде „домашен бой“. Първото, за което трябва да се погрижим, е да се изключи всякаква възможност за бягство от страна на Щирнер. По-нататък. Известно е, че Щирнер изпраща лъчи или ги направлява в известен сектор, или обхваща с тях определена окръжност. И както изглежда, неговите лъчи — да наричаме така оръжието му — не въздействуват еднакво върху всички. И това ни заставя да разпределим нашите сили по целия район на боя и да имаме резерви. Нека пехотата да се движи по улиците в плътна маса към мястото на боя. Ако първите редици бъдат поразени и, да речем, отстъпят панически назад, задните трябва да напират, да придвижват със сила челните отряди напред. Така може би ще ни се удаде да се доберем до самия дом на Щирнер. Кой знае, може би по този път те ще попаднат в „мъртва зона“ във „от обстрела“, както се случва при артилерийските боеве. Аз ще бъда с челния отряд.

— Ваше превъзходителство — каза адютантът Корф, — това би било много непредпазливо от ваша страна.

— Господин полковник — твърде рязко отговори генералът, — разрешете ми сам да определя мястото си на полесражението. Подчертавам, в дадения случай.

Полковникът, свикнал с грубостите на генерала, замълча и само силно се изчерви.

— Сам зная, че това е рисковано — продължи генералът. — Но всяка война е риск, а не игра на домино. За да ръководя боя, аз трябва да познавам оръжието на врага. Трябва да изпитвам върху себе си въздействието на вражия „огън“, за да се убедя толкова ли е

смъртоносен той за закаления боец, както за слабите нерви на цивилния.

Настъпи мълчание. Щабните офицери седяха навъсени. Адютантът прекъсна изтегнатото мълчание. Той знаеше, че е невъзможно да се спори с упорития генерал. На адютанта не се харесваше целият този план за настъпление „с генерала на бял кон начело“, който напомняше баналните старинни олеографии. Но нищо не можеше да се стори. Оставаше само едно — да помисли за последиците.

В дванадесет часа през нощта от различните части на града към Банковата улица и Борсовия площад потеглиха отреди войници в пълно бойно снаряжение. С челния отряд яздеше самият „железен генерал“ на прекрасен арабски кон със златист цвят.

— Цяла армия срещу един, и то цивилен!... Това е позор, но, дявол го взел, по-добре такъв позор, отколкото гибелта на страната!

И Генералът прекоси улицата, която граничеше с Борсовия площад. Домът на Елза Глюк имаше излаз от едната си страна на този площад, а от другата — на Банковата улица.

— Ще видим каква песен ще ни запее той! — каза генералът, като зорко се взираше в очертаващия се насреща му дом на Елза Глюк, и пришпори коня.

Красиво танцувайки на стройните си нозе, породистият арабски жребец излезе на площада, но изведнъж без видима причина животното започна на пръхти, сви уши и внезапно се дръпна назад, като затрепера с цялото си тяло. Генералът беше озадачен. Какво може да изплаши Абрек, който не трепваше дори при рева на оръдията? Генералът потупа коня по шията.

— Какво лудуваш, Абрек? — каза той и го пришпори. Стъпил на площада, този път Абрек се изправи на задните си крака и като се завъртя, препусна обратно. В този момент, когато конят се обръщаше и задните му крака прекрачиха чертата, отделяща улицата от площада, генералът почувствува как студени тръпки полазиха и по неговия гръб. А Абрек вече се намираше на десетки метри от площада.

— Каква е тази дяволска работа? — промърмори генералът. Изведнъж го обхвана неудържим изблик на гняв и ярост, какъвто понякога го обземаше в най-опасните минути. Генералът обърна коня към площада и с все сила заби шпори в хълбоците му. Абрек,

непривикнал на подобно жестоко отношение, извъртя глава, присви уши и се понесе в пълен кариер напред. Той се втурна към площада и тук, като запряхтя страшно, така подскочи встрани, че генералът — най-добрият кавалерист в цялата армия — падна от седлото като посечен. Но изглежда, че той дори не забеляза това. Неговото съзнание, нерви, целият му организъм, също както на коня му, бяха разтърсени от необикновен, свръхестествен ужас. Дойде на себе си едва на улицата, където го измъкна Абрек, влачейки го за крака, заплетен в стремето. Отредите пехотинци вече бяха пристигнали на това място.

„Видяха!... Какъв позор!...“ — помисли си генералът. Той се надигна, отърси се и като потискаше смущението си, каза на приближилия адютант:

— Няма нищо... Не се безпокойте, дреболия! Проклетият Абрек, кой знае от какво се подплаши и ми изигра такъв номер, че и дяволът не би се удържал на седлото.

За да „не понижи боевото настроение“ и да не се опозори още повече пред офицерите и войниците, генералът не каза за паническия ужас, който самият той бе изпитал.

— Събраха ли се всички части?

— Всички са по местата си. Улиците, водещи към площада, и дори дворовете са заети.....

— А Банковата улица?

— Входът към тази улица също е зает.

— Добре! Очаквайте сигнала!

Щом по заповед на генерала сияйната дъга от ракети се изви над дома на Елза Глюк, войската премина в атака.

Тогава се случи нещо невероятно.

Такава паника генералът не беше виждал през целия си дълъг боен живот. Той стоеше надалеч от площада върху платформата на един автомобил и командуваше с гръмкия си глас:

— Напред! Напред! Ще стрелям!...

Никой не го слушаше. С войниците ставаше нещо необикновено. Обзети от смъртен ужас, те се щураха, захвърляха винтовките, тъпчеха се един друг. Над площада се носеха викове и стенания. Задните редици напиреха, а всички, които стъпеха на площада, се втурваха назад... Генералът даде заповед — да се притиснат бегълците.

Плътните войскови редици, задръстили улиците, изтикваха главните колони на площада. Площадът се превърна в беснеещ ад, но постепенно се изпълни.

Изведнъж някаква нова вълна се разля в още по-широк кръг и паниката обхвана и войската, придвижваща се по улицата. Тези вълни връхлитаха като леденото дихание на смъртта, преминаваха през редиците и стройните войнишки колони се превръщаха в диво стадо от обезумели животни. Войниците се хвърляха един върху друг, търсеха спасение във входовете, във вратите на къщите, а оттам в панически ужас се втурваха насреща им граждани.

Паниката нахълта и в къщите. Хората се криеха под леглата, завираха се в гардеробите. Някои се хвърляха от прозорците върху главите на войниците, върху щиковете. Жените сграбчваха децата си и тичаха из стаите с диви викове, като че ли къщата бе обхваната от пламъци. По коридорите и стълбищата бучаха обезумели потоци хора. Едни бягаха нагоре, други — надолу, търкаляха се по стълбищата, газеха падналите жени и деца. Най-ужасното беше това, че никой не знаеше причината за паниката, никой не знаеше от кого трябва да се спасява. Но постепенно в този хаотичен, бучащ поток се образува Движение в една посока; може би войниците от задните редици, до които вълните на паниката още не бяха достигнали, виждайки картината на всеобщото объркване, бяха побягнали назад и бяха увлекли подир себе си другите. Този поток с обратна посока постоянно нарастваше. Сякаш хората бяха намерили пътя към спасението и всички побягнаха в едно направление с такава бясна скорост, като че ги преследваха с хиляди картечници.

Пробягал три преки, адютантът видя своя „железен генерал“ — човека, който не знаеше страх. Без каска, с разкъсан мундир, с обезумели очи, генералът прескачаше падналите тела, пробивайки си път с огромните си юмруци.

„А заградителната паническа зона“, както нарекоха това явление впоследствие, се разширяваше. Тя обхвана и зданието, в което заседаваше комитетът за обществено спасение. Членовете на комитета и цялото правителство побягнаха.

Едва призори паниката утихна, но комитетът не се реши да се върне в града.

Столицата беше загубена. Оставаше да се спаси страната. Но в това вече почти никой не вярваше. Когато членовете на комитета успяха да се съберат, в съседното селце бе свикан военен съвет. „Железният генерал“ беше съвсем угнетен от неуспеха, обзело го бе пълно отчаяние...

— Пред дявола щиковеите са безсилни — каза той и мрачно наведе глава.

Щирнер победи. Той можеше да се разпорежда със страната според желанието си, както никой деспот в света.

IX. ПРИЯТЕЛСКА ПОМОЩ

Чуждите държави следяха с интерес какъв ще бъде изходът от борбата на немското правителство с Щирнер. Френските и английските банкери не криеха удоволствието си, когато телеграфът и радиото донасяха вести за разорението и гибелта на най-крупните немски банкери — конкуренти на международната борса.

— Отлично! Браво на Щирнер! — говореха чуждестранните банкери и вече пресмятаха бъдещите си печалби.

Те считаха Щирнер за необикновено щастлив финансист, но бяха уверени, че в края на краищата той ще се провали, както се бе провалил на времето поникналият като гъба след дъжд концерн на Стинес. Могъществото на Щирнер растеше, надминавайки всички очаквания, всякаква мярка. Историята на капитализма не знаеше такава бърза и главозамайваща кариера, каквато се оказа кариерата на този финансов Наполеон. „Слънцето на Аустерлиц“ се разпалваше все по-ярко над него и никакви признаци не говореха за приближаващото се Ватерло. Все по-често, все по-упорито започнаха да проникват слухове, че успехът на Щирнер има някакви необикновени причини, че притежава някакви тайнствени средства за въздействие над хората, и той ги лишава от воля, подчинява ги на своето влияние, превръща ги в играчка в ръцете си.

Когато Щирнер пое пътя на борбата срещу правителството, боязливо се размърдаха не само чуждестранните банкери, но и държавните дейци.

Поражението на „железния генерал“ и бягството на правителството направиха зашеметяващо впечатление на целия дипломатически свят.

Един против всички! Един против държавата! Без армия, оръдия, без един изстрел — и той излезе победител в борбата!...

Не биваше повече да остават пасивни зрители. Налагаше се чуждите държави да определят отношението си към узурпатора.

Във Франция Щирнер засенчи за късо време въпросите от вътрешната политика, та дори и на колониалните войни. На събитията

в Германия бяха посветени специални закрити заседания на министерския съвет и камарата на депутатите. Тези събрания имаха бурен характер.

В края на краищата взе се решение с малко мнозинство на гласовете: да се признае за необходимо принципното участие в борбата срещу Щирнер, да се предложи помощ на Германия, но да се действа активно само след като се осигурят откъм Англия. Англия се отнасяше по-спокойно към събитията в Европа, въпреки че внимателно наблюдаваше хода на борбата срещу Щирнер. Английският министерски кабинет доста бързо установи единство на мненията.

— Германия е достатъчно обезсилена от европейската война и по-нататъшното разпадане на страната може да наруши европейското равновесие. Според мнението на кабинета в настоящия момент Щирнер не представлява непосредствена опасност за другите страни, може би неговото властолюбие няма да отиде толкова далеко. Ако във Франция гледат по-другояче, това си е тяхна работа. Но не бива да се допуска Франция еднолично да се намеси във вътрешните работи на Германия дори и със съгласието на последната. Освен това, въпреки че е узурпатор, Щирнер очевидно не е лош финансист. Необходимо е да се види как той ще продължи работата. А като извод от всичко следва да се предложи на Франция да изчака с настъплението. Ако пък Щирнер има намерение да се бърка в работите на чуждите държави или засегне техните интереси, да се действа съвместно с Франция.

Предаден във Франция, този отговор предизвика негодувание сред милитаристите, които апелираха към достойнство на нацията.

— Не бива вечно да играем по свирката на Англия! — говореха те, като приканваха към незабавни действия, та дори само за да докажат независимостта на френската политика.

И все пак незабавните действия срещнаха пречки от дипломатическо естество. Опасявайки се не без основание, че „искрената помощ“ от страна на Франция ще струва твърде скъпо, германското правителство не бързаше да поеме подадената за помощ ръка.

А и немското правителство още не губеше надежда да ликвидира Щирнер със собствените си сили.

Въпреки неуспешния изход на сражението „железният генерал“ още се ползуваше с голям авторитет сред военните и министерските

кръгове, а той бе решителен противник на чуждата намеса.

— Какво друго ще ни донесе тази намеса — говореше той — освен ново унижение и нови данъци? Аз вече предлагам на военния съвет да се пуснат в ход дългобойните оръдия, за да се срина това проклето гнездо... Но ми възразиха: това може би ще доведе до напразната гибел на няколко хиляди наши граждани, невинни мирни жители. Такъв сантиментализъм е вреден! По-добре е да се обрекат на гибел няколко хиляди, отколкото цялата държава!

— И не е само това, ваше превъзходителство — прекъсна речта му военният министър, който в душата си завиждаше на популярността на „железния генерал“. — Решаващият мотив, който ни накара да се откажем от използването на артилерийски огън, беше изказаното от мен съображение, че като унищожим чрез тежката артилерия дома на Готлиб из основи, заедно с Щирнер ще унищожим и неговото изобретение. А то... Жалко е да се унищожи! Ако би ни се удало да овладеем оръжието на Щирнер, охо! — Министърът дори затвори мечтателно очи. — Бихме разчистили сметките си с Франция, бихме унищожили всички наши врагове, бихме...

— Бихме управлявали света? — рязко отвърна „железният генерал“. — Да се залови Щирнер жив, е басня за деца. Аз вече опитам. Нека опитат други!

След дълги спорове беше решена атаката срещу Щирнер с тежки дългобойни оръдия.

И когато огромното дългобойно оръдие избълва от чудовищното си гърло снаряд, дълъг два човешки ръста, и той се понесе към столицата, разсичайки въздуха с потресающ шум. „железният генерал“ не можа да скрие своя възторг. За него този гръмовит удар беше сладък като симфония.

— Охо! — и той се разсмя. — Лети! Е, господин Щирнер, отбийте от пътя този подарък!... Сега огън с цялата батарея! По-бързо, докато онзи там не се е опомнил, ако вече не се е преселил на небето.

Земята сякаш рухна. Войниците не можаха да се задържат на краката си от сътресението на въздуха. И само „железният генерал“ стоеше със засияло лице като бог на войната. Сега той изглеждаше още по-висок. Бръчките около очите му се събраха в хищно-весела усмивка.

— Огън! — викна той. Но въпреки звучния му глас никой не го чу: оглушени от сътресението, тъпанчетата отказваха да възприемат слабите звуци на човешкия глас.

Генералът махна нетърпеливо с ръка, посочвайки оръдията.

Прислугата се зае с подготовката на следващия изстрел, но изведнъж артилеристите се наведоха и останаха неподвижно по местата си, сякаш загубили сили.

— Какво правите? — викна „железният генерал“. — Огън!

Войниците не се помръдваха.

„Железният генерал“ дотича при един от тях и го дръпна за рамото, но войникът сякаш не забеляза това.

„Железният генерал“ започна яростно да ругае и да тропа с крака. Съзнанието му леденееше от мисълта, че Щирнер е жив и вече е пуснал в ход своето невидимо оръжие.

Също тъй неочаквано артилеристите се оживиха и изведнъж почнаха да извъртат в обратна посока оръдията, стоящи на кръгли площадки. Никога досега не бяха вършили това точно така, автоматично и бързо. Заше метеният генерал не беше успял да дойде на себе си, когато оръдията бяха обърнати и се разнесе залп, един, втори, трети... Залповете не спряха, докато не беше изстрелян целият запас от снаряди. И снарядите летяха един подир друг, носейки смърт на съседните градове и мирните селища.

„Железният генерал“ вече не викаше, не се вълнуваше. Той разбра всичко, разбра, че неговите заповеди са безпомощни пред тази незнайна сила, която сковаваше волята на войниците. Мисълта за катастрофата го съсипа, зашемети го. Сам той се чувствуваше скован от незнатната сила. Отпусна се изнемощял на земята и ниско наведе преbledнялото си лице.

А когато последният залп замлъкна и настъпи звънтяща тишина, генералът извади револвера си от кобура и го доближи до слепоочието си. Някой изби револвера от ръката му.

— Срамно е, ваше превъзходителство! — каза адютантът.

Генералът като че ли дори не забеляза това. Той продължаваше да седи, гледайки тъпо в земята. Наоколо като трупове се валяха падналите от изтощение войници.

Свечеряваше се. Тънкият сърп на луната се промъкваше между валмата облаци по светлото небе. Но хората не виждаха месеца, не

чуваха чуруликането на птиците в съседната гора. Те бяха полумъртви.

Само адютантът още бодърствуваше. Той дори намери в себе си сили да изпрати от походната радиостанция телеграма до правителството за изхода от сражението, макар че това едва ли беше нужно: падащите в градове и села снаряди бяха разнесли сами вестта за катастрофата.

— Лошо... — каза тихо адютантът, седна недалеч от генерала на походен стол и запали цигара, като разсеяно гледаше небето.

Неочаквано вниманието му беше привлечено от една точка на хоризонта, която ту се появяваше, ту изчезваше между облаците. Опитното око на адютанта скоро определи, че лети самолет. И очевидно лети право към Берлин. Зад него следваше друг, трети, цяла ескадрила.

„Чи и може да бъдат тези самолети? — помисли адютантът. — Ние не сме давали нареждане на нашите летци... Може би военният министър се е разпоредил, като е узнал изхода на сражението? Но да се изпращат хората на сигурна гибел след случилото се, би било безумие...“ — Без да довърши мисълта си, той се приближи до генерала и внимателно докосна рамото му.

— Ваше превъзходителство!

— Да, да... Всичко е свършено! Защо ми взехте револвера, Корф? — спомни си изведнъж генералът. — Дайте ми го. Все едно, няма да преживея този позор.

— Ваше превъзходителство, към Берлин лети самолетна ескадрила.

— Глупости... Дивотии... Сънувате!

— Заповядайте да видите!

Бръмченето на самолетите вече се чуваше ясно във вечерната тишина.

Генералът уморено обърна глава.

— По дяволите! Наистина! Глупци! Само това оставаше. Запитайте по радиото чи са?

Адютантът изпрати радиограма, но нито един самолет не отговори.

Генералът започна да ругае: съвземаше се. „Най-сетне дойде на себе си!“ — усмихвайки се, помисли адютантът.

Генералът бързо се изправи на крака и някак целият потрепера, като че ли го бяха облели с ободряващ студен душ.

— Имате млади очи, Корф, не виждате ли чии са самолетите?

Самолетите вече бяха достатъчно близко, но летяха на значителна височина, а поради сгъстилите се облаци бързо се стъмваше. Над мястото на канонадата се надигаше буря. Вятърът се усили. Той люлееше самолетите, но очевидно водени от опитна ръка, те се справяха с вятъра...

— Трудно е да се разбере...

— Осветете самолетите с прожектори.

След няколко минути ярки лъчи заляха самолетите. Генералът и адютантът се въоръжиха с бинокли.

— Или сънувам — каза генералът, — или...

— Не сънувате. Съвършено ясно виждам... Това са американски самолети.

— От час на час става все по-лошо! — Генералът тежко се отпусна на стола и като сложи бинокъла върху коленете си, дълго гледа отдалечаващите се самолети.

— Разбирате ли какво става? — попита той адютанта. Корф, който продължаваше да гледа през бинокъла, сви рамене.

— Очевидно държат курс към Берлин. Значи Америка.

— Но как? Защо?

— Изглежда, че вятърът ги отнася малко встрани.

Намесата на Северноамериканските съединени щати в борбата срещу Щирнер беше изненада не само за „железния генерал“, но и за цяла Европа.

Докато между европейските държави се водеха дипломатически преговори, във Вашингтон, който зорко следеше всички събития, бързо бе взето решение.

Америка не можеше да остане безучастна. Освен че разрушителната работа на Щирнер снижаваше платежоспособността на един от европейските длъжници, Вашингтон много по-рано от германския военен министър си даде сметка за всички последици, които могат да произлязат, ако германското правителство, след като ликвидира самия Щирнер, съумее да овладее неговото средство за борба. Америка оцени значението на тази нова могъща сила по-рано от другите. Ако овладяването на тази сила беше трудно за Америка, то

беше необходимо да се унищожи оръжието на Щирнер заедно с него, за да не попадне тайната му в други ръце. И колкото по-бързо се направи това, толкова по-добре. Но как? Американската техника вече значително беше овладяла начините за управляване: на самолети по радиото и те можеха да прелетят големи разстояния без летци по установеното от мястото на излитане направление и: автоматично да хвърлят експлозивни бомби с голяма разрушителна сила върху предварително определеното място. Единственото, което още не беше завършено, бе механизмът за получаване от летящия самолет на снимки на целия изминаван път, за да се следи и коригира полетът му през всичкото време. Но да се отлагат действията до завършването на тия работи, беше рисковано. Точността на механизмите и щателно съставените военни географски карти, изглежда, можеха да обезпечат успех... Америка също така отрано разбра и това, че с Щирнер е възможна борба само чрез механизми, изпратени без хора на голямо разстояние от него. Наистина Атлантическият океан и пътят до Европа покрай западния бряг на Франция бе много дълъг. На такова голямо разстояние въздушните течения можеха да променят първоначалния полет на самолетите независимо от всички автоматични „токоизправители“. Ето защо беше необходимо да се изпратят на път поне от територията на Франция, но затова се изискваше нейното съгласие, както и съгласието на Германия за внезапно нападение на Берлин. За американската дипломация не беше трудно да получи необходимия отговор от европейската дипломация.

По този повод от американското правителство бяха изпратени много почтителни ноти до Франция и Германия, съставени в най-изисканите форми на дипломатическата вежливост. А едновременно с почтителните ноти бяха изпратени кратки, но енергични напомняния за незабавно изплащане на забавените плащания от държавния дълг. Отговорът не се забави: Франция и Германия отговориха със също такива любезни ноти, в които изразиха съгласието си за намесата на Америка, и едновременно почтително до унижение молеха за отсрочка на плащанията.

Америка великодушно се съгласи с отсрочката и изпрати своите самолети. Тя дори не дочака забавилия се отговор на Германия, като беше напълно уверена в него, и американските самолети, които

„железният генерал“ и неговият адютант видяха, летяха над Германия в този момент, когато министърът едва-що подписваше отговора.

Но Америка остана излъгана в сметките си. Буря отнесе самолетите встрани. Само един от тях хвърли над столицата бомби, които сринаха из основи кралския дворец. Останалите самолети изхвърлиха смъртоносните си товари в околностите на града, като нанесоха значителни опустошения.

Неуспехът не смути американците, те изпратиха нова ескадрила. Но тогава немците, виждайки плачевните резултати от въздушната експедиция, помолиха отначало да бъдат избавени от такава съкрушителна помощ, а след това, като видяха, че няма какво да губят, изпратиха енергичен протест, призовавайки заедно с това общественото мнение в Европа. Америка не би обърнала внимание на този протест, ако положението в театъра на военните действия не бе се изменило.

Щирнер, който, изглежда, постоянно усъвършенствуваше своето необикновено оръжие, внезапно изпрати насочено излъчване, поразяващо не само Германия, но и цяла Франция чак до океана.

Всички, които попаднаха в ивицата на този лъч, узнаха какво мисли Щирнер.

„Вие искате да започнете световна война срещу мен? Приемам предизвикателството! В сравнение с моето вашите оръжия са нищожни. Затова откажете се от борбата. Ако ви е завладяло безумие, аз ще ви направя още по-безумни. Изпращам последно предупреждение!“

И очевидно изменил малко ъгъла на лъча, Щирнер изпрати ново мислоизлъчване. Всички, които попаднаха в този лъч в Германия и Франция, наистина обезумяха. Буйна лудост обхвана дори екипажа и пътниците на параход, плаващ покрай брега на Франция. Хората се хвърляха обезумели във вълните, огнярите дигнаха във въздуха котлите, параходът потъна. Болниците за душевно болни се препълниха. Буйно луди ходеха по улиците, нападаха минувачите, всяваха паника. Наложиха се да бъдат застреляни някои от най-опасните и силните.

Цяла Европа преживяваше паника. Във Вашингтон цареше необикновено угнетено настроение. Няколкото американциинженери, участници в експедицията, попаднали под въздействието на лъчите на

Щирнер и докарани от Франция, произведоха потискащо впечатление. За първи път Америка преживяваше такъв удар, много по-чувствителен за националното самолюбие поради това, че бе нанесен на могъщата държава от един човек, и то европейец.

Наложи се да прекратят временно военните действия и Щирнер почиваше от постоянното огромно напрежение, в което се намираше по време на „боевете“.

Х. ИЗДИРВАНЕ НА РАВНОСТОЙНО ОРЪЖИЕ

Зауерови живееха на брега на Средиземно море, в Опидалети, недалеч от Мантон.

Ема имаше основание да се оплаква от мъжа си в своето писмо до Елза. В началото след пристигането Ото Зауер бе много нежен и внимателен към болната си жена. Сам я изнасяше на ръце на просторната веранда, грижливо я настаняваше в креслото и извеждаше детето в количка. Така прекарваха цели дни, любувайки се на лазурното море, изпращайки с поглед минаващите параходи, леките изящни яхти и хидропланите, които бръмчаха надолу по крайбрежието. Те почти не разговаряха, но това беше приятно мълчание на щастливи хора. Понякога Ема протягаше с щастлива усмивка ръка на Зауер, той я стискаше и не я изпускаше от своята.

Южното слънце оказа благотворно влияние върху здравето ѝ. Скоро руменината се възвърна на страните ѝ, силите ѝ нарастваха и след три седмици тя беше вече на крака.

Но не мина много и радостта от оздравяването се помрачи — Зауер почна да се отнася все по-студено към жена си. Когато се събуждаше, тя вече не намираще върху масичката до кревата си свеж букет от росни карамфили, срамежливи теменужки и тъмnochервени, уханни рози. Зауер седеше все по-рядко с нея на верандата. И мълчанието им стана тягостно. То вече не ги сближаваше, а ги разделяше.

— Излизаш ли? — тъжно, питаше Ема, виждайки, че Зауер става.

— Не мога да стърча цял ден тук — грубо отговаряше той и отиваше в стаята си или вън от дома.

Веднъж, влизайки неочаквано в стаята на мъжа си, тя завари такава картина.

Зауер седеше до отвореното чекмедже на писалището и гледаше с тъга и нежност портрета на Елза.

Като че тънка игла прободеше сърцето на Ема. Тя пламна и поиска да излезе незабелязана. Но Зауер я видя в отражението на голямото огледало. Погледите им се срещнаха. Ема се смути още повече. А

Зауер се намръщи, лицето му стана зло. Той хвърли снимката в чекмеджето, затвори го шумно и без да се обръща, гледайки я в огледалото, раздразнено каза:

— Що за маниер да се втурваш в стаята ми, когато съм... зает?

— Прости ми, Ото, не знаех... И тя тихо излезе от стаята... Сърцето на малката Ема беше ранено.

Тя се прибра в своята стая и дълго плака, наведена над люлката на сина си.

— Бедното ми момченце, мъничкото ми! — плачеше тя, като внимателно целуна главицата на детето и няколко сълзи капнаха на косите му.

Вечерта тя не заспа и мисли, мисли... Това никак не подходеше на малката Ема.

„Ето защо Ото охладня към мен! — мислеше тя, кършейки ръце. — Той обича друга. Тази друга е Елза! Това е толкова естествено. Нали те се обичаха. Как можах да забравя това? Защо се съгласих да стана жена на Зауер? Защо Зауер се ожени за мен, щом обича Елза? Но той обичаше и мен, сърцето ми не се лъжеше. А Елза?...“

Всичко това беше твърде сложно за Ема. Тежките мисли, неразрешимите въпроси се стоварваха върху нея като планинска лавина и отведнъж смазаха нежния цветец на щастието ѝ.

— Ото. Ото! — шепнеше в отчаяние тя и плачеше с безсилни сълзи.

Да се бори? Тя не бе създадена за борба.

На сутринта тя взе решение: написа на Елза същото писмо, което развълнува повече Щирнер, отколкото Елза.

Женският усет подсказа на Ема верния тон на писмото: с нито една дума не спомена за случката със снимката. Тя сподели мъката си с Елза като с приятелка.

С това писмо Ема полусъзнателно постави капан на своята съперница, надявайки се, че тя все някак ще се издаде, ако продължава да обича Зауер.

Ема очакваше с нетърпение отговора на Елза и най-сетне го получи.

Ръцете не ѝ се подчиняваха, когато отваряше плика, сърцето ѝ замря, а редовете скачаха пред очите ѝ.

Но когато прочете писмото, Ема въздъхна с облекчение.

— Не. Елза не умее да лъже!

Елза утешаваше Ема, уверяваше я, че Ото пак ще бъде нежен към „своята малка кукличка“ и най-главното, което успокои Ема — Елза пишеше повече за себе си, за своята любов към Щирнер, за своето щастие, за своите тревоги... Тя искрено се безпокоеше, че Щирнер изглежда зле, че е преуморен и извънредно нервен. На Ема й олекна. Краят на писмото дори я разсмя.

„Сега ти не би познала Щирнер. Той си пусна брада и заприлича на монахпустинник...“ — пишеше Елза.

— Представям си го! Ех, че чудовище! Ема се развесели.

Но Зауер скоро я накара отново да потъне в безизходно отчаяние.

След случая с портрета на Елза, Зауер стана още по-груб и рязък с Ема.

Той излизаше на верандата, когато Ема седеше там, само за да види сина си. Без да обръща внимание на Ема, Зауер сядаше до детската количка и се занимаваше с малкия.

Ема следеше мъжа си с вълнение, търсеше погледа му, но Ото не я забелязваше. Понякога се решаваше да му заговори.

— Елза пише, че Щирнер изглежда зле и е много преуморен...

— Светът само ще спечели, ако това животно пукне — отговори през зъби Зауер.

Ема беше удивена от рязката промяна в отношението на Зауер към Щирнер. Сега Зауер дори не искаше да чуе името му. Но Ема не се решаваше да го попита за причините за тази промяна. И те седяха мълчаливо.

Един път на Ема се стори, че Зауер е в добро настроение. Поне беше по-спокоен от обикновено. Над морето летеше ято самолети.

— Ото, а защо самолетите не падат? — запита изведнъж Ема.

— До каква степен си глупава, Ема! — отговори Зауер. — Поразително е как не съм забелязал по-рано това!...

Ема пребледня от мъка и обида.

— Е добре, можеш да ме напуснеш — отговори тя с треперещ от сълзи глас. — Ще взема малкия Ото и ще си отида...

— Моля! Няма да те задържа. Но сина си няма да ти дам! — И като оправи одеялцето на детето, той излезе.

Ема вече не сдържаше сълзите си, приближи се до детето и се наведе над него.

— Нима ще се лиша и от него?

Пяскът на градинската пътека заскриптя под нечий нозе.

— Мога ли да видя господин Зауер?

Ема избърса набързо лицето си с кърпа и се обърна. Пред нея стоеше млад човек в бял летен костюм, с червеникави коси и лунички по лицето.

„Къде съм виждала това лице?“ — помисли Ема.

— Не ме ли познавате? Струва ми се, че сме се срещали.

— Ах, да, да, господин Готлиб!

— Рудолф Готлиб, не сгрешихте.

Чул гласове, Зауер излезе. Готлиб се поклони.

— Господин Зауер, трябва да говоря с вас по много важна работа. Отидоха в кабинета.

— Надявам се — започна Готлиб, — че събитията от последно време са ви известни от вестниците.

— Аз не чета вестници — отговори Зауер. Готлиб изумено повдигна вежди.

— Но за това говори целият цвят!

Зауер се посмути. Откакто бе дошъл в Ривиерата, той изобщо не четеше вестници, като че бе забравил за тяхното съществуване. Защо? Сам не знаеше. И сега въпросът на Готлиб го накара да се позамисли.

— Искях да си почина — отговори Зауер, за да обясни някак си тази странност, — а във вестниците винаги има нещо, което те разтревожва или разстройва... всички тези политически дразги...

— В такъв случай трябва да обясня положението. Работата вече не е за политически дразги, а за опасност, която застрашава цялата страна, може би целия свят.

Готлиб разказа на Зауер за необикновената война между комитета за спасение и Щирнер и за безславното поражение на „железния генерал“.

Зауер слушаше с нарастващо внимание, като прекъсваше понякога разказвача с ругатни по адрес на Щирнер.

Тези реплики очевидно допаднаха много на Готлиб.

— Аз съм извънредно доволен — каза Готлиб, привършвайки разказа си, — че вие, струва ми се, сте също така зле благоразположен към Щирнер, както и аз. Всеки от нас си има свои причини да ненавижда Щирнер. Но вие сте работили с него, били сте му дясната

ръка и аз признавам, че се опасявах, че и сега сте на негова страна. Тогава моята мисия не би се увенчала с успех... Изпратен съм от комитета — всъщност това беше моя идея, — но имам пълномощия... Стори ми се, че вие сте единственият човек, който може да открие тайната на необикновеното влияние на Щирнер върху хората, тайната на тази сила, която той притежава. Днес повечето учени са склонни, че Щирнер е овладял тайната за предаване на мисли на разстояние. Но тайната на това предаване още не е открита. И ако пожелаете... бихте могли да ни окажете огромна услуга... и наградата...

Зауер скочи и развълнуван закри из стаята.

— Награда? Най-голямата награда за мен е да се унищожи този изверг Щирнер!

В този момент Зауер помисли за Елза.

Спомни си приказката за принцесата, попаднала в ръцете на злия вълшебник. Този вълшебник е Щирнер. А той, Зауер, е рицарят, който трябва да освободи принцесата от магията. Да я освободи! Но как?...

— На драго сърце бих ви помогнал, господин Готлиб, стига да знаех съвсем сигурно нещо. Впрочем имам само догадки. Доколкото ми е известно, преди да постъпи на работа при покойния ви чичо, Щирнер се е занимавал с научна дейност в областта на изучаването на мозъка и предаването на мисли на разстояние. Извършвал е опити над животни и аз сам видях, че тези животни правеха чудеса. Лично аз мисля... — Зауер помълча, като че ли се колебаеше, после продължи, — че вашият чичо Карл Готлиб не загина от естествена смърт... Това куче, което се е хвърлило в краката на стареца в момента на приближаването на влака — нищо, че Щирнер не е бил в този момент там, — би могло да действа по негово внушение.

Рудолф Готлиб се издигна и протегна врат. От вълнение тежко дишаше.

— Винаги съм мислил, че в делото за наследството се крие престъпление! — възкликна той. — Но защо не изказахте своите подозрения на процеса? Нещо повече. Пред съда вие защитавахте интересите на Елза Глюг...

Зауер сви рамене.

— Мисля, че аз, както и всички, обкръжаващи Щирнер, се намирахме под влиянието на този ужасен човек. Не съм учен и не знам по какъв път Щирнер внушава своите мисли на хората. Но мисля, че

неговата власт се ограничава в известен кръг на въздействие. Съдя за това, защото едва тук, далеч от него, почувствувах как постепенно се освобождавам от някаква хипноза, „размагнитвам се“ от заряда, който очевидно съм получил преди заминаването ми. Или Щирнер още не може да действа на големи разстояния, или ми е направил недостатъчно силно внушение преди моето заминаване и с течение на времето то е отслабнало.

— Вие сте прав — каза Готлиб. — Но Щирнер очевидно непрекъснато се усъвършенствува, кръгът, силата и продължителността на неговото въздействие постоянно се увеличават. И, кой знае, може би дори утре няма да бъдем в безопасност и тук.

Зауер потрепера.

— Пак? Да попадна отново под властта на този човек? Да стана играчка в неговите ръце? Не, по-добре да избягам накрай света! А още по-добре е да се унищожи Щирнер. Да освободя себе си и другите!...

— И ако е така, ако тайната на успеха на Щирнер е в това, то да се борим срещу него, е възможно само с равностойно оръжие. Кой ще ни го даде?

Те мълчаха. Зауер обмисляше нещо.

— Да, вие сте прав — каза той. — Да се борим, е възможно само с равностойно оръжие. Сега ми хрумна нещо. Невъзможно е само Щирнер да се занимава с разрешаването на проблема за предаване на мисли от разстояние. Трябва да се издири сред учените...

— Търсихме — каза Готлиб, — обърнахме се към учените, работещи в тази област. Но те са толкова малко. Запитахме един италиански учен. Той отговори, че това, което върши Щирнер, е още недостъпно за съвременната наука. Или Щирнер е гений в тази област, изпреварил всички, или тук има нещо друго.

— Но не е само италианецът...

— Прочетох за опитите на още един учен. Наистина той няма дори професорска титла...

— И затова ли не сте се обърнали към него? — запита с ирония Зауер.

— Признавам...

— А нима Щирнер ни подтиска чрез своята професорска титла? Трябва непременно да се намери този учен! Не бива да изпускаме нито една възможност.

Като помисли малко, Зауер добави:

— И не бива да губим нито минута. Ето какво: идвам с вас, двамата ще открием този учен и ще чуем какво ще ни каже. Да, и още нещо. Щирнер е живял близо, тук, в една вила в Мантон. Трябва да надзърнем там дали не е оставил след себе си някакви следи.

Зауер бързо се приготви за път.

— Ема — каза той, срещайки жена си на верандата, — заминавам.

— За дълго ли? — тревожно запитва Ема.

— Не знаая, но мисля, че ще е за дълго.

Като се прости студено с нея, той бързо излезе, придружен от Готлиб.

А Ема не знаеше дали да плаче, че Зауер я напуска, или да се радва, че не я лиши от детето.

Разполагащ с пълномощно от Щирнер, Зауер проникна безпрепятствено във вилата на Елза Глюк и огледа внимателно всички помещения.

В една от стаите, почти празна, намериха огромна буца метална сплав. По пода се валяха парчета спирална жица, късове от порцеланови изолатори, контакти, клещи.

— Чиста работа! — каза Готлиб, като разглеждаше сплавената маса метал. — Щирнер умее да заличи следите си. Ясно е, че тук е имало някакъв апарат. Но как е успял да разтопи всичкия метал, без да обгори дори пода?

— Няма какво повече да правим тук, Готлиб. Да вървим да търсим противоотровно оръжие. — Къде се намира вашият недипломиран учен?

— В Москва.

XI. МОСКОВСКИЯТ ИЗОБРЕТАТЕЛ

Един месец по-късно Зауер и Готлиб влязоха в двора кладенец на Тверско-Ямска, недалеч от Триумфалната врата. Шестетажни сгради плътно заграждаха асфалтирана площ. Гласовете на играещите деца ясно отекваха сред високите стени.

— Изглежда, че е тук — каза Готлиб, преглеждайки номерата на квартирите при входната врата на сградата. — Да вървим, Зауер. Засега всичко върви добре.

— Пфу, дявол да го вземе, кога ще свърши тази стълба? Чудно как живеят тези хора без асансьор! — мърмореше Зауер, като дишаше тежко. — Кой номер е апартаментът?

— Двадесет и девети.

— А този е двадесет и пети. Значи чак на върха.

— Нищо, разходката е полезна за вас, много бързо изпълнявате, Зауер — каза Готлиб и натисна копчето на звънеца.

Зауер беше разочарован от това, което видя, влизайки най-сетне у Качински. Нито обстановката на стаята, нито самият изобретател съответствуваха на това, което Зауер си представяше.

Той очакваше да види кабинет, отрупан и претъпкан с всякакви машини в такъв безпорядък, който беше присъщ на изобретателите.

Жилището на Качински не напомняше лабораторията на съвременен Фауст.

То представляваше малка стая с широк венециански прозорец. До прозореца беше поставено голямо писалище с пишеща машина. Върху масичка, долепена до тясната страна на писалището, имаше друга машина. Тези машини, едната с руски, другата с латински шрифт, както и малък чертеж на ветрен двигател по системата на Флетнер на стената до масата, бяха единствените неясни показатели за характера на работата на стопанина на стаята.

Над широк турски диван висеше сполучливо копие от картина на Грьоз, изобразяваща момиче с характерно „Грьозово“ наивно-лукаво изражение на очите.

Зауер се загледа в тази глава и се намръщи. Тя му напомни за Ема. Когато се влюби толкова неочаквано в нея, той я сравняваше с Грьозовите момичета.

Редом с главата от Грьоз висяха два пейзажа. На отделна малка масичка беше поставена чугунена статуетка — тя изобразяваше една от конните групи на Клод, стоящи на Аничковия мост в Ленинград.

Малък бюфет, шкаф с огледало, в средата на стаята маса, застлана с чиста покривка, и няколко облечени в кожа стола с високи облежала допълваха обстановката.

Във всичко личеше чистота и грижливост. И това също объркваше Зауер. Седнал в тази стая, човек можеше да си представи, че се намира в Берлин, в Мюнхен, но не и в Москва.

Той си представяше съвсем иначе и руския изобретател. Според Зауер този вид хора трябваше да се отличават с особени черти. Но пред Готлиб и Зауер стоеше скромен на вид, още млад човек, със светли, вчесани назад коси, светли очи, гладко избръснато лице, правилен нос и добре очертана линия на устата. Той бе облечен в тъмнокафява кадифена блуза и панталони, пъхнати в ботуши с тесни конкове.

До него стоеше приветлива и сърдечна жена с бяла блузка.

„Не сме ли сгрешили?“ — помисли Зауер. Но не бяха сгрешили. Гостите се представиха и скоро се завърза оживен разговор.

„И този човек — мислеше Зауер — може би притежава същата могъща сила като Щирнер, но живее и изглежда толкова обикновено. Нима той не се изкушава да използва тази сила за лични интереси, както Щирнер? Да стане необикновено богат, могъщ. Или хората тук действително разсъждават и чувствуват по-другояче?...“

Зауер се помъчи да получи косвен отговор на интересувания го въпрос.

— Кажете — обърна се той с шеговита усмивка към жената на Качински, — не е ли страшно да имате такъв мъж, който може да внуши на околните всичко, каквото си поиска, на вас например?

Качинска учудено повдигна вежди.

— Защо? Че какво пък може да ми внуши? И на ум не ми е идвало. За опитите той си има лаборатория.

Качински се усмихна.

— Но все пак това е опасна сила — каза малко смутен Зауер.

— Като всяка друга — отговори Качински. — Нобел изобрети динамита, за да облекчи човешкия труд в борбата му с природата — да се взривява гранитът. А човечеството направи от това изобретение най-страшното средство за изстребление. И на огорчения Нобел остана само да основе от „динамитните доходи“ премия на мира, за да изкупи макар и малко своя неволен грях пред човечеството. В този случай Щирнер не е изключение. Той само използва тази нова сила за свои еднолични цели... Всичко зависи от това, в чии ръце се намира брадвата — продължи Качински. — Един сече с нея дърва, друг — човешки глави. Опасността от такова използване се предвиждаше още преди Щирнер да хвърли ръкавицата на обществото. Когато моите първи опити станаха достояние на широката публика, направо бях обсаден от развълнувани жители. При мен идваха няколко жени и ме уверяваха, че лоши хора вече ги подлагат на внушение от разстояние. Тези нещастни същества се бяха завтекли в отчаянието си при мен и молеха да ги спася от „злите магии“. Една от тях ми разказваше, че някакви студенти от Харковския университет така я „зареждат“ с електрически токове, че когато минавала покрай железните стълбове на уличните фенери, от нея с трясък изскачала искра. „А когато вървя с шушони и копринена шапка — продължаваше тя, — тогава няма искри. Какво да правя? Легна ли да спя, чувствавам как електровълните ме изпълват и чувам глас: «Сега си в нашите ръце!»“ Посъветвах я да се завива с копринено одеяло, а в ръката да държи металически предмет, свързан с радиатора: да се заземи като радиоапарат. След това тя ме уверяваше, че това ѝ помогнало. Щом се „заземявала“, нещо я „свивало“, токът преминавал в земята. Заспивала спокойно. Какво друго можех да направя? Това бяха просто нервно или душевно болни.. Неколцина мъже заплашваха да ме убият, ако почна да прилагам изобретението си.

„Не искам — викаше един от тях — да пълните мозъка ми с ваши мисли!“

— И те са прави в опасенията си — каза Готлиб, като искаше по-скоро да пренесе разговора на практическа почва. — Ужасите, които Щирнер сее около себе си...

— Да, да, аз също предвидих тази възможност — каза Качински — и затова още от самото начало работех в две направления: как да се

усъвършенствува предаването на мисъл на разстояние и как да се запазят хората от причиняването на вреди?

— И удаде ли ви се това? — с интерес запита Готлиб.

— Мисля, че ще разреши задачата — отговори Качински.

— Позволете ми да задам един въпрос — каза Зауер. — Сега целият свят говори за предаването на мисли на разстояние. Но за мой срам не знам в какво се състои работата и защо едва сега хората са открили това, което очевидно е трябвало да съществува винаги?

Качински се оживи, а Готлиб недоволно въздъхна. „Сега ще започне с теории, когато трябва да се действа!“ — помисли той.

— Накратко, работата се свежда до следното: всяка наша мисъл предизвиква редица изменения в най-малките частици на мозъка и нервите. Тези изменения се придружават от електрически явления. По време на работа мозъкът и нервите излъчват специални електромагнитни вълни, които се разпръскват във всички страни точно така, както и радиовълните.

— Но защо и досега не можем да разговаряме мислено помежду си?

— Тези електровълни са с малка мощност и имат при това своеобразно естество. Затова излъчената от някого мисъл се възприема от съзнанието на друг само ако тази мисъл попадне в мозъка с еднаква настройка, ако мога да се изразя така.

— С една дума, ако мозъкът „приемник“ може да приема вълни с такава дължина, с каквато ги изпраща „предавателната станция“, тоест излъчващият мозък?

— Съвършено вярно. И случаи на такива предавания отдавна са наблюдавани между близки хора. Но тъй като е било невъзможно да се проверят тези случаи и още повече да се обяснят научно, то науката най-често просто ги е отричала, още повече, че тези загадъчни случаи са използвали всякакви спиритисти, „телепати“, теософи и други мистици, опитващи се да докажат чрез тези научно необяснени факти съществуването на „дух“, който може да се прояви независимо от тялото.

След кратка пауза Качински продължи:

— Един от тези „тайнствени“ случаи ме наведе да се занимавам с въпроса за предаването на мисли на разстояние.

— Това е интересно! — каза Зауер.

Готлиб нетърпеливо се размърда на стола си.

— Това се случи в Тифлис. Моят приятел заболя от тиф в тежка форма и аз често го посещавах. Веднъж се върнах късно през нощта от тях, загасих огъня и си легнах. Удари два часа. И след ударите на часовника съвършено ясно чух звук... като че никой удари няколко пъти с лъжичка по тънка стъклена чаша. „Котката!“ — помислих аз и запалих лампата. Но като огледах стаята, не намерих нито котката, нито какъвто и да е стъклен предмет, който би могъл да иззвънти. Не придадох значение на този случай и скоро заспах.

На сутринта, влизайки в дома на приятеля ми, видях тази особена суетня, която без думи ми каза всичко. Моят приятел беше починал тази нощ. Неговият труп още лежеше на кревата и аз почнах да помагам да го нагласим.

— Кога почина? — попитах аз.

— Точно в два часа през нощта — отговори майка му.

Като се доближих до кревата, бутнах с крак масичката, на която стояха лекарствата. Лъжичката, поставена в голяма чаша от тънко стъкло, се обърна и аз чух познат звук.

„Къде съм чувал това?“ — с недоумение помислих аз. — „Нощес. Няма никакво съмнение, че е същият звук.“ И попитах, майката на моя приятел как е починал нейният син.

„Точно в два часа през нощта поднесох към устните му лъжичка с лекарство. Той само леко помръдна устни, но не можа да пие. Оставих лъжичката в чашата и се наведох над него. Той беше мъртъв.“

Този случай ме накара дълбоко да се замисля. Разбира се, не допусках никаква свръхестественост. Но тогава с какво би могло да се обясни този случай? През това време изнасях лекции по радиотехника в едно училище. Както навярно ви е известно, по професия съм електроинженер. И първата мисъл, която се мярна у мен, ми подсказа, че странното явление с предаването на звука трябва да бъде от електрическо естество, подобно на радиопредаването. Дали мозъкът на моя умиращ приятел не беше излъчил електровълни, които бяха стигнали домен? Тук, в Москва, започнах вече да изучавам работата на мозъка и нервите. За мое учудване намерих редица много близки аналогии в строежа на нервната система и мозъка с конструкцията на радиостанцията. Мозъчните частици играят ролята и на микрофон, и на детектор, и на телефон; нишковидните разклонения на нервните

клетки завършват със завитъци, които-учудващо напомнят спиралния проводник — соленоид, ето ви.

Самоиндукцията. Интересно е, че дори професорът физиолог, с когото работих, не беше в състояние да обясни задоволително от физиологична гледна точка значението на тази спирала. В светлината на електротехниката тя получава напълно логично обяснение. Природата очевидно е създала този завитък за усиление на електрическите токове. В нашето тяло има дори и лампата на Раунд — това са ганглийните възли на сърцето. Източникът на сърдечната енергия съответствува на батерията на акумулатора, а периферната нервна система — на заземяването. И така, изучавайки строежа на човешкото тяло от гледна точка на електротехниката, аз дойдох до пълното убеждение, че нашето тяло представлява от само себе си сложен електрически апарат — цяла радиостанция, способна да излъчва и приема електромагнитните трептения. Ето, моля, вижте чертежа.

Безспорно не ми беше леко да докажа наличието на електромагнитни вълни. Правех опити в лабораторията на Дугов, който успешно се занимава с опити за внушение на животни. Опитът ми представляваше следното: собственоръчно направих клетка от гъста желязна мрежа, поставена върху изолатори; мрежата можеше да се заземява по желание. Пред клетката поставяхме куче, а в клетката се намираше Дугов. Когато клетката не беше заземена, кучето изпълняваше сполучливо мислените заповеди на Дугов. Но беше достатъчно клетката да се заземи — и никакво внушение не стигаше до кучето. Аз мисля, че вие разбирате защо: електромагнитните вълни, като попаднат в металическата мрежа, се отвеждат в земята, без да стигнат до кучето. По този начин задачата беше решена. Наличието на електромагнитни вълни, излъчвани от мозъка, беше установено. Електромагнитното естество на мозъка и нервните трептения бяха доказани с други методи и с трудовете на нашите учени: академик Лазарев, професор Бехтерев, а в Италия от професор Казамали.

Готлиб окончателно изгуби търпение.

— Всичко това е извънредно интересно — каза накрая той, — но признавам, че ние се интересуваме не толкова от научната страна, колкото от практическите резултати на вашата работа. Вие благоволихте да кажете, че ще успеете да разрешите задачата за

предпазване на населението от престъпното използване на новото средство за въздействие върху хората. Но още не сте разрешили задачата. Накъсо казано: ще можете ли да обезвредите Щирнер?

— Теоретически за мен въпросът е решен, но още не съм направил опитна проверка в голям мащаб. Ние се ограничавахме с опити за предаване на мисли на животни на кратки разстояния. Моята „машинамозък“ е напълно осъществима за съвременната техника. Аз изучавам естеството на електромагнитните вълни, излъчвани от мозъка на човека, установявам тяхната дължина, честота и така нататък. Да се възпроизведат механически, не представлява трудност. Усилете ги с трансформатор и мислитевълни ще потекат като обикновена радиовълна и ще се възприемат от хората. Моята машина се строи и е съставена от антени, усилвателно устройство с трансформатори и катодни лампи и индукционна връзка с трептящия кръг на антената. Вие можете да излъчите определена мисъл чрез антената на моята „предавателна станция“, тя ще усили това излъчване и ще го изпрати в пространството. Това е новото „оръдие“, с чиято помощ ще обстрелваме Щирнер. Готлиб въздъхна облекчено:

— И скоро ли ще бъде възможно да пуснете това оръдие в действие?

— Мисля, че след седмица-две ще можем да изпратим първия изстрел.

— В какво ще се състои той?

— Ще изненадаме Щирнер неподготвен и ще му внушим да напусне дома си и да дойде при нас. И той ще бъде в ръцете ни.

— А къде ще инсталирате вашето оръдие?

— Мисля, че трябва да идем колкото може по-близо до нашата цел. Повтарям, че оръдието не е изпробвано и не гарантирам за действието му на голямо разстояние.

— Но не е ли опасно да влезем в сферата на влияние на Щирнер? Нали неговото оръдие е по-далекобойно, усъвършенствувано и изпробвано?

— Друг изход няма, ще трябва да рискуваме.

— А не можем ли да бъдем изолирани? Нали казахте, че сте мислили и върху защитните средства? — попита Зауер.

— Разбира се. Може да се покрием с тънка металическа мрежа и електровълните, излъчени от мислите на Щирнер, ще се спират в

мрежата и ще бъдат отвеждани в земята. Ние ще бъдем нечувствителни към неговите излъчвания, но в същото време тази изолация ще лиши самите нас от възможността да излъчим мисъл. Наистина ние можем да действаме механически с помощта на „машината мозък“. Но аз още не съм изучил достатъчно електромагнитните вълни на мозъчното излъчване и поради това ще рискувам. Ще предавам мисли по антената без изолационен костюм. Ако почувствам влияние от излъчване на Щирнер, вие ще ме покриете с мрежата. Разбира се, ще бъдете в изолационни костюми.

— Ами ако направо отидем със защитни костюми в дома на Щирнер и се разправим с него? Дано този път не ме накара да го гъделичкам с бръснача, вместо да му прережа гърлото.

— Но това значи да извършите убийство...

— Така му се пада!

— ...не само на Щирнер, а и на онези, които ще идат да го убият. Щирнер, разбира се, скъпо ще продаде живота си. Ще се помъчим да го хванем жив. Така ще бъде по-добре и победата ще бъде пълна.

Готлиб стана. След него се изправиха Качински и Зауер.

— Позволете ми да ви благодаря... — започна Готлиб.

— Няма за какво — отговори Качински. — Ще ми благодарите, когато Щирнер бъде в наши ръце.

ХІІ. НЯМАТА ВОЙНА

Щирнер седеше на масата в кабинета си над чертежи и изведнъж почувствува неудържимо желание да излезе вън от къщи.. Той вече беше станал и тръгна към вратата, когато се спря от проблеснала мисъл: ами ако той самият се намира под въздействието на чужда воля? Нима са открили неговата тайна и действуват със същото оръжие? Очевидно тяхното въздействие не притежаваше необходимата сила: Щирнер не беше загубил способността да разсъждава. Но съвсем ясно усещаше непреодолимо желание да излезе на улицата. Лека хладина полази по гърба му. Ако веднага не се освободи от влиянието на чуждата мисъл, той е загубен! Какво да прави? Как да се спаси? А нозете му вече неволно го бяха довели до вратата. На вратата висеше копринена драперия. До нея минаваха радиаторите за отопление. С изключително усилие на волята Щирнер направи крачки встрани, откъсна копринената драперия, покри главата си с нея и вкопчи ръце в металическата тръба за отопление. Тутакси почувствува как желанието му да излезе на улицата намаля. Електромагнитните токове, изпращани от неизвестен враг, бързо се отвеждаха в земята. Щирнер въздъхна с облекчение. Но това още не беше спасение. Трябваше да обмисли създаденото положение.

„В стаята ми — мислеше Щирнер — има желязна клетка, в която правих първите опити. Ако мога да се добера до там, да вляза в клетката, да се заземя... Все някак ще изчакам, а после ще видим.

Но ще успея ли да дотичам? Дали противникът ми няма да разбие моя волеви импулс, щом се откъсна от заземяването? Да не беше поне линолеумът на пода! Дявол да го вземе! Почват да ме бият с моето оръжие. Отвратително. Преди всичко трябва да се изолирам. Имам металическа мрежа. Може да се покрива с нея... След това ще си направя истински костюм. Но как да я взема? Елза! Трябва да повикам Елза.“

Между Щирнер и Елза отдавна беше установен такъв пълен контакт, че беше достатъчно само да помисли, без да ползува каквото и да е усилване на излъчването на мисъл, и тя незабавно се явяваше.

Щирнер започна мислено да я зове, както винаги ясно си представяше целия път, който тя трябваше да измине. Но Елза не идваше. Копринената материя върху главата на Щирнер задържаше излъчването...

— Проклятие! — Щирнер повдигна малко коприната и полуоткри главата си. В същата минута почувствува желание да излезе от къщи. Щирнер бързо покри главата си с коприната и се замисли. През една дупчица на копринената материя той видя с едно око недалеч на стената копчето на електрически звънец.

— Да благодаря на покойния Готлиб, че навсякъде е поставил тези звънци. Може би ще успея да повикам слугата...

Звънецът се намираше на два метра разстояние. Плъзгайки ръка по металическата тръба, той почна да се приближава до звънеца.. Тръбата свърши. Следващият сектор от отоплението се намираше на седемдесет сантиметра разстояние. Щирнер се наведе, хвана края на тръбата с лявата ръка, а дясната протегна към тръбата от следващия сектор, като внимаваше през това време коприната да не се смъкне от главата му. За тази цел той захвапа със зъби края на материята. Така се добра до следващия сектор и като се държеше за тръбата, натисна звънеца.

— Ами ако са излъчили внушение и на слугите ми? Загубен съм...

Когато отдалеч се чува тътрещите се стъпки на стария Ханс, Щирнер въздъхна с облекчение.

Ханс влезе в кабинета и застана пред загънатия в коприна Щирнер с невъзмутимо лице на школуван лакей, който умее да крие учудването си зад почтителна маска.

— Ханс, в стаята ми... — почна Щирнер и се запъна. Никого досега не бе пускал в своята стая. „Сега не ми е до това помисли той. — Ще му внуша да забрави всичко, което види там.“ — В стаята ми има металическа мрежа. Донесете ми я незабавно тук. Ето ви ключа...

Придръпвайки коприната с една ръка, като че срамежливо прикриваше голотата си, Щирнер извади с другата ръка ключа и го подаде на Ханс.

Ханс мълчаливо се отдалечи и донесе тънката металическа мрежа.

— Покрийте ме с нея!

Старецът изпълни нареждането с такъв непринуден вид, като че ли подаваше палто.

— Благодаря ви, Ханс. Сега си вървете... Почакайте! Нищо ли не изпитвате, Ханс? Някакви специални желания? Например да излезете на улицата!

— Какво ще търся на улицата! Ако трябва да ви кажа истината, господин Щирнер, изпитвам желание да си легна... болните ми нозе имат нужда от почивка!...

— А отдавна ли се появи това желание у вас?

— От двадесетина години все ме тегли към кревата... — Вървете, Ханс!

Щирнер бързо премина в стаята си, която се намиреше зад кабинета.

— Е, почакайте! — сърдито изръмжа той, привеждайки машините в движение. Долу забумтяха мощни мотори, светнаха лампи, машината заработи. „Изстрелът“ бе изпратен и той достигна целта.

В околностите на града стоеше голям товарен автомобил, на чиято платформа беше поставена радиостанция с необикновено устройство. Това беше станцията, конструирана по схемата на Качински, предаване на излъчваните мисли с усилване.

Шофьорът, Зауер и Готлиб бяха в специални костюми, направени от най-тънката проводникова мрежа, която покриваше цялото тяло; включително и лицето.

— Облеклото ви е малко особено — смееше се Качински, — но ако модата го узакони, то ще се види дори оригинално. В бъдеще просто ще правим на дрехите си тънка металическа подплата. За съжаление не зная как ще минем без воали. Но нали жените са носил и воали! А ние ще правим воалите си по-тънки и не по-тежки от копринените... Снарядът е изпратен — продължи Качински. — Изпратих заповед до Щирнер да излезе от дома си и да дойде тук.

— А как ще разберем дали снарядът е попаднал в целта? — запита Готлиб.

— Мисля, че, така или иначе, той ще ни осведоми, дори и да не дойде — каза Качински. — Освен нашия собствен „приемник“ — мозъка, ние имаме и механична приемателна радиостанция. А в нея има прибор, който автоматично записва излъчванията на другата станция.

И Щирнер ги „осведоми“, макар и по съвсем неочакван за нападащите начин.

В момента, когато Качински отправяше нова „мисъл-снаряд“ без изолационен костюм, внезапно падна върху автомобилната платформа, опита се да стане и отново се строполи. Поиска да седне, но главата му, а след това и цялото му тяло се повалиха настрана.

Зауер и Готлиб се хвърлиха към Качински.

— Ранен ли сте? Контузен ли сте? Как се чувствувате? — питаха го те. — Какво ви боли?

— Нищо не ме боли и се чувствавам напълно здрав — отговори Качински, като направи нов опит да седне и отново падна, — но, дявол да го вземе, напълно загубих чувство за равновесие!...

Зауер, Готлиб и шофьорът бяха поразени. Готлиб побърза да покрие Качински с металическата мрежа, да го предпази от нови излъчвания.

— Е да, разбира се!... Какво се чудите! Очевидно Щирнер е парализирал мозъчните центрове, които командуват равновесието ми. Все пак той е напреднал извънредно много в своята работа! Чувството за равновесие е един от най-сложните и неразработени проблеми. Професор Бехтерев...

„И все пак тези изобретатели са съвсем особена порода хора — мислеше си Зауер. — Повалиха го на земята и безпомощно се гърчи като смачкан червей, а си разсъждава за своята рефлектология!...“

— Това го направи нарочно — продължаваше Качински, — за да покаже на противника си с какъв опасен враг ще си имаме работа. Чувството за равновесие...

— Всичко това е много интересно, господин Качински, но сега трябва да се погрижим за вашето здраве. Аз мисля — обърна се Готлиб към Зауер, — че този път ще трябва да отстъпим и да евакуираме първия наш ранен в тази необикновена война, за да му бъде оказана медицинска помощ.

Въпреки протестите на Качински, който искаше да продължи дуела от разстояние, Зауер и Готлиб решиха да не отстъпят.

— Помнете, че върху вас лежи отговорността за милиони хора. Какво ще стане, ако Щирнер ви убие или ви лиши от разум?

— Е добре, да вървим... — съгласи се с въздишка Качински.

— Да, Щирнер е опасен противник — продължи Качински, като лежеше в автомобила. — Той притежава по-мощно оръдие. Силата на неговото предаване е така голяма, защото очевидно използва насочена вълна. И ние ще опитаме да действуваме с насочени вълни!...

— По-добре кажете, как ще живеете сега без чувство за равновесие?

— Може би ще ми се удаде да го възстановя! — отговори Качински.

Готлиб поклати глава със съмнение.

Качински изглеждаше напълно безпомощен. Дори не можеше да протегне ръка, тя веднага падаше настрана като, отсечено стъбло, макар че тялото му беше напълно невредимо.

— Вижте, Зауер, дали няма някакъв запис върху лентата на апарата?

Зауер погледна. Лентата беше изпъстрена с криви линии.

— Нещо е надраскано тук, но нищо не разбирам...

— Скоро ще направя прибор, който ще превежда тези знаци с букви. — Качински направи безуспешен опит да протегне ръка изпод мрежата. — Приближете лентата до очите ми, Зауер! Така... хм... иска да ме сплаши!... Ето каква мисъл е излъчил:

„Вие загубихте сражението, тъй като единственият ви шанс — да ме изненадате — пропадна. Щирнер.“

— Ще видим кой ще победи! — извика Качински и от вълнение изправи главата си, която веднага се отпусна назад.

— О, дявол! Но няма да ме уплашите с това, Щирнер! Стигнаха до болницата. Пренесоха Качински на ръце. Покриха стените на стаята с металически мрежи.

Лекарите нищо не можеха да разберат от болестта на Качински и трябваше той да им я обясни с усмивка.

— За съжаление медицината е безсилна да ви помогне — каза главният лекар, като разпери ръце.

— Знаех това — отвърна Качински. — Ще трябва да се създаде нова медицина или да се прибегне до хомеопатия.

Лекарят недоволно тръсна глава.

— Хомеопатията е шарлатанство.

— Не винаги — отговори, усмихвайки се, Качински. — Принципът на хомеопатията — да лекува подобното с подобно. В този

смисъл говоря за хомеопатията.

Зауер пръв разбра мисълта на Качински.

— Искате да използвате за лечението вашия мислопредавателен апарат?

— Разбира се. Ще предам на моята „машинамозък“ мисъл, че мозъчните ми центрове, които командуват чувството за равновесие, трябва да възстановят дейността си, след това сам ще възприема това излъчване, като го усиля. И понеже Щирнер действуваше от разстояние, а аз ще подложам себе си на контравъздействие до самия източник на излъчване, мисля, че ще успея да си възвърна загубеното чувство за равновесие... Ще направим опит!

Лекарите следяха опита с недоверчив интерес. Но когато Качински неочаквано се изправи от земята и размахна ръце, застанал на един крак, всички заръкопляскаха.

— Това е истинско чудо! — извика един млад лекар.

— Стига самата „болест“ на Качински да не е била симулация — тихо промърмори старият лекар.

Така беше сложено началото на новата медицина, която впоследствие получи широко приложение в най-различни области — от лекуването на нервни болести до извършването на безболезнени операции без употреба на наркоза.

— Кажете — обърна се Зауер към Качински, когато останаха сами, — защо „ударът“, изпратен от Щирнер, поразил само вас? Нали ако Щирнер е съумял да определи точно направлението, от което бе изпратено вашето мислоизлъчване, то неговият лъчотговор можеше да срещне по пътя си други, незащитени с мрежи хора. Защо лъчът не ги засегна?

Качински се замисли.

— Струва ми се, че не е толкова трудно да се обясни това. Получил моето мислоизлъчване, Щирнер веднага е анализирал неговата дължина, честота на вълната — с една дума, всички характерни особености, с които се отличава моята предавателна станция, тоест моят мозък. Нали всеки мозък излъчва електро-вълни, отличаващи се с нещо от мозъчните излъчвания на другите хора. Установил характерните особености на моето мисло излъчване, Щирнер отговори с „куршум“, който ме поразил, на вълна със същата дължина и честота. И тя бе възприета само от мен. Това е най-

естественото обяснение. Но аз мисля, че той може да изпрати излъчване и на „предавателя“, ако може да се нарече така.

— Тоест?

— Тоест той може да изпрати мислено внушение: „Трябва да се парализират двигателно-волевите центрове на човека, който излъчва мисъл против мен.“ Човекът, който изпрати това излъчване, съм аз, значи, моите...

— Но нима е възможно да се правят такива внушения? Имало ли е такива случаи в практиката на хипнозата?

— Не си спомням, макар че в това няма нищо невъзможно. Във всеки случай на мен лично ми се струва, че първото обяснение е по-просто и по-логично. Но да свършим с това. Сега на работа! — каза бодро Качински. — Този път ще се опитаме да действваме другояче. Ще заградим Щирнер с обръч от нашите оръдия и ще го атакуваме изведнъж от всички страни. Разбира се, той може да парира нашите удари, като обхожда кръга със своите насочени лъчи. Но докато успее да направи този кръг, всяко наше оръдие ще успее да излъчи по един снаряд мисли.

— А какво би било, ако насочим нашите излъчвания и към слугите в дома? Нали ако ги накараме да напуснат дома, няма да има кой да носи хранителни продукти на Щирнер, той ще бъде обречен на глад и ще се принуди да се предаде — каза Готлиб.

— Прекрасно. Ще приложим и този начин — съгласи се Качински.

Радиомашините, излъчващи мисли, бяха направени бързо. Когато всичко беше готово, „главнокомандущият“ излезе на позиция с тридесет оръдия, които бяха разположени на няколко километра около града.

Качински изпрати ултиматум до Щирнер:

„Нашите мислоизлъчвания трябва да ви убедят, че е настъпил краят на използването само от вас на новата сила — предаването на мисли на разстояние. И други владеят тази сила: наравно с вас. Понататъшна борба при тези условия е безсмислена. Тя само ще увеличи обществените бедствия и страданията на хората. Дори ако се изолирате от влиянието на нашите мислоизлъчвания, ние ще парализираме вашата разрушителна дейност; на всяко ваше мислоизлъчване от масов

характер ние ще отговорим с контраизлъчване, с контразаповед. Можем да гарантираме живота ви, ако изпълните следните условия:

1. Незабавно да възстановите нормалното състояние и свобода на волята на всички подложени на действието на вашите мислоизлъчвания.

2. Напълно да се прекратят от ваша страна всякакви мислоизлъчвания в бъдеще.

3. Да се предадат всички машини и електрически апарати, които обслужват мислоизлъчването.

В случай на отказ или неполучаване на отговор, няма да се спра пред крайни мерки.

Качински!“

В същия миг той изпрати и мислена заповед до всички слуги на Щирнер да избягат от дома.

Но Щирнер беше подготвен.

Прочете автоматично записаната мислорадиограма и веднага изпрати отговор:

„Ще сложа оръжие тогава, когато сам намеря това за необходимо“.

Изведнъж забеляза, че слугите бягат от дома. Веднага разбра причината за това бягство и изпрати по-силно излъчване със заповед да се върнат.

Слугите се замяха като в пламъците на ножар. Кръстосващите се излъчвания на две противоположни мисли ги хвърляха от една страна на друга и те се мятаха из дома. Едновременно ги разкъсваха две „желания“: да избягат от дома на всяка цена и в никакъв случай да не го напуснат. Хората ту се втурваха към вратите, ту бяха обратно. Някои от тях се вкопчваха в мебелите, в рамките на вратите, в отоплителните тръби, за да се задържат на едно място. И цялата тази необикновена суетня се извършваше без нито един звук.

Излъчванията на Щирнер бяха по-близо и очевидно по-силни.

Те задържаха слугите. Постепенно слугите се върнаха на местата си.

А в това време Щирнер вече изпрати ново излъчване на МИСЪЛ. Той вдигна поголовно цялото население, останало още в града, и даде заповед да отидат и разрушат вражеските машини.

И хората се втурнаха из града като при земетресение, за да изпълнят заповедта на Щирнер. Тази атака беше неочаквана. И тълпата успя да разруши няколко мислопредавателя. Но повечето от бойците на Качински разбраха навреме значението на тичащата тълпа и излъчиха вълни за паника. И хората се замЯтаха в бесен танц, объркаха се във водовъртежа на двете излъчвания и не бяха в състояние нито да се върнат, нито да настъпят...

Щирнер не се и надяваше на пълен успех в тази атака. Необходимо му беше само да отвлече вниманието за главния удар, Той изпращаше вълни в различни страни, по кръга, и враговете, които не бяха защитени с мрежи или непредпазливо бяха свалили това неудобно облекло, падаха поразени от парализа, от лудост. Тези ранени отнасяха в тила или успешно ги лекуваха по метода на Качински. Нападащите не спираха. Те бяха повече, бързо заменяха излезлите от строя, заставаха до своите мислопредавателни машини и денонощно излъчваха мисло-вълни.

Щирнер заспиваше за няколко часа в своя изолационен костюм, но беше опасно да спи дълго. Можеше да се очаква физическо нападение. Той облече всички слуги в изолационни костюми и ги въоръжи.

Щирнер се умори, но не се предаваше. Бързо завършваше новото усъвършенствуване на предавателната машина, която според него трябваше да направи машините на враговете му негодни за действие.

Войната продължаваше вече няколко дни.

Веднъж, като предаваше мислоизлъчване, парализиращо въздействието на Щирнер, Качински седеше в автомобила без изолационно наметало. Изведнъж той изскочи от автомобила и побягна нанякъде. Зауер спеше върху брезента, покрил се презглава с изолационна мрежа, а дежурещият Готлиб в първата минута не придаде никакво значение на бягството на Качински.

Беше тъмна нощ. Прожекторите не светеха, за да не бъде открито местонахождението на мислопредавателя. Изминаха няколко минути, а Качински не се завръщаше. Чувство на безпокойство започна да обзема Готлиб. Той събуди Зауер и му съобщи за бягството на Качински.

— Какво сте направили! — закрещя Зауер. — Нима не разбрахте, че Качински е попаднал под насочен лъч на Щирнер? Той е загубен.

Колко време измина, откакто избяга?

— Десет минути. Спокойно излезе от автомобила — оправдаваше се Готлиб. — Мислех, че може би отива по работа.

— Как можяхте да направите такава глупост, Готлиб? — Зауер захвърли наметалото — за да работят по-бързо, те се покриваха само с металически наметала — и излъчи мисъл:

„Качински, върнете се! Качински, върнете се!“ В този момент Зауер изскочи от автомобила и побягна в тъмнината.

— Загинахме!... — чу Готлиб отдалечаващия се глас на Зауер.

Готлиб се досети да даде на шофьора заповед да отидат на друго място, за да излязат от зоната на насоченото излъчване. Бързо изпрати мислена заповед до всички предаватели да излъчат мисъл:

„Качински и Зауер, върнете се!“

Мисълта беше излъчена едновременно от двадесет мислопредавателя. След десетина минути от мрака се появи тъмна, люлееща се напред-назад, превита фигура, като че вървеше срещу силен вятър. Беше Зауер. Него успяха да спасят. Но Качински очевидно се беше приближил твърде много до източника на лъчеизлъчване и разпръснатото излъчване на мисло-предавателите, които търсеха наслуки, вече не можеше да го върне.

— Наметалото — по-бързо! — извика Зауер. Готлиб покри Зауер с металическата мрежа.

— Благодаря ви, Готлиб. Този път постъпихте правилно. Спасихте ме... Ако знаете само какво изпитах, когато ме теглеше!... Ха напред, ха назад... Отвратително чувство! Качински върна ли се?

— Уви, не.

— Горкият Качински! Той е загинал... Съвсем ненавреме загина... Без него няма да се справим с Щирнер.

— Ще продължим борбата, Зауер. Ние умеем да боравим с машините. Накрая, ако не ни се удаде да пленим Щирнер чрез мислена заповед, ще се опитаме да го нападнем със старото оръжие в ръце. Ще облечем в изолационни дрехи един голям отряд, ще се въоръжим до зъби и ще проникнем в дома му. Изолацията ще ни предпази от излъчванията, а куршумите за щастие не се поддават на внушение... И ще го довършим!

ХІІІ. „ДЯВОЛСКИ ИНТЕРЕСНА НОЩ“

Качински, почти заваляйки от умора, дотича до дома на Елза Глюк.

Очевидно го очакваха. Вратата се отвори пред него. Като прескачаше по няколко стъпала, Качински се втурна на втория етаж; дишайки тежко, бършейки потта от челото си, той влезе в кабинета и изнемощял се отпусна в креслото.

Врата откъм стаята на Щирнер се отвори. На прага се появи човек, целият покрит с металическа мрежа, с плътен металически воал на главата, който напълно прикриваше чертите на лицето. Това беше Щирнер.

— Името ви? — попита той.

— Качински.

— Поляк? — Русин.

Щирнер помълча.

— Вие сте мой пленник — почна той след известно мълчание. — Знаете, че мога да спра дишането ви и вие ще умрете от мъчителната смърт на задушаването. Мога да ви превърна в покорен роб. Мога да направя с вас всичко.

— Зная — отговори Качински. — И това ще ви достави ли удоволствие?

Щирнер отново помълча.

— Войната не познава пощада — продължи Качински. — Аз съм обречен и зная това, но вие също сте обречен. И щом като с мен е свършено и лично аз не съм опасен повече за вас, то позволете ми като учен да се обърна към вас с една молба.

— Говорете.

— Искам да разгледам изобретенията ви. Интересно ми е да разбера по какъв път сте вървели при търсенията си, как са конструирани вашите апарати.

Щирнер бе удивен. Помисли малко, след това се приближи до Качински и му подаде ръка. Но Качински я отблъсна.

— Виж ти! У вас там, в Русия, всички ли са такива герои? — запита с насмешка той.

— Не виждам геройство в това, че отказах да стисна ръката ви — отговори просто Качински. — Ние стоим на два полюса и моята ръка е твърде далеч от вашата, това е всичко.

— Добре. Ще изпълня молбата ви и дори ще ви оставя жив до сутринта, ако се съгласите да заповядате на съратниците си да прекратят излъчванията до утре, девет часа сутринта.

Качински се замисли. В края на краищата няколко часа „примирие“ нямаха значение. И освен това искаше му се да съобщи на своите, че е жив.

— Съгласен съм.

Щирнер заведе Качински в своята стая, където бе поставена мислоизлъчващата станция.

— А това какво е? — запита Качински, обръщайки внимание на малко сандъче от проводникова мрежа, в което можеше да се побере човек в седнало положение. — И вие ли сте минали през това?

— Да — отговори Щирнер. — Това е моята желязна клетка, която ползувах при опитите си да установя наличието на електромагнитни вълни, излъчвани от мозъка.

— Удивително! — каза Качински. — Вървели сме по еднакви пътища!

— Но се разделихме по пътя. Заповядайте да излъчите заповедта до вашия щаб.

Качински се съсредоточи пред апарата и предаде заповедта. Щирнер мигновено проверяваше верността на предаването чрез автоматичния запис.

След четири секунди същата лента даде отговор:

„Дайте доказателства, че това е казано от Качински“ — излъчи мисъл Зауер.

Качински предаде съдържанието на техните последни разговори, а също и на разговора им в Москва. Очевидно Зауер, беше доволен:

„До девет часа сутринта няма да има нито едно излъчване или нападение.

Зауер“

— Прекрасно — каза Щирнер. — А сега ще ви затворя в кабинета и ще ви покажа всичките си чертежи. Ще прекарате

интересна нощ! — Щирнер заключи вратата на кабинета и прибра ключа в джоба си. — Седнете тук, до масата. Трябва да предам нещо от моята стая.

— Надявам се, че няма да използвате примирието в наша вреда?

— Не се безпокойте. Това мислопредаване ще има частен така да се каже, семеен характер. — Щирнер се усмихна и влезе в своята стая.

Някъде долу забръмча мотор. След четвърт час Щирнер излезе от стаята.

— Ето ме! — И като извади от шкафа пакет с чертежи, той ги хвърли на масата. — Наслаждавайте се! Тук ще намерите всичко, дори и плана на къщата. Виждате, че нищо не крия. Мощните динамомашини поставих в подземие.

Щирнер млъкна, разходи се из кабинета, след това се обърна рязко и запита Качински:

— Не ви ли учудва моето поведение? Не ви убих, предложих на вас, моя враг, да се запознаете с военните ми тайни — тези чертежи.

— Не, не съм учуден. Ако не ме убихте и ми дадохте възможност да се запозная с тези планове, значи, че имате за това някакви свои съображения. Затова не бързам да изразя нито учудване, нито благодарност за вашата „великодушна“ постъпка.

— Прав сте. Постъпвам така не от великодушие... — Щирнер помълча. Изглежда, се колебаеше дали да разкрие пред Качински причината за поведението си. Накрая бавно, като че насила, каза:

— Аз загубих сражението.

— Разбира се, че загубихте — бързо отговори Качински. — Откакто тайната ви е открита — а тя вече е известна не само на мен, — монополът ви свърши. Властта ви е разделена на две и продължаването на борбата...

— Лъжете се! — извика Щирнер и тропна с крак. — Аз още не съм пуснал в ход всичките си средства. В сравнение с вас аз отидох много далеч в усъвършенствуването на моите прибори. Притежавам неизвестно за вас изобретение. Натрупване на вълни и мисли на милиони хора, чудовищни усилватели... Ако бях пуснал сега всичко това в ход, щях да ви смажа, да заглуша комаровото бръмчене на вашите мислоизлъчвания, както свръхмощната радиостанция заглушава немощото бърборене на радиолилипутите. Имам

петдесетхилядна киловатна станция, а вашите ресурси, сравнени с моята мощност...

— И все пак вие сте победен!

— Не там, където мислите. Не в техниката...

— А в какво?

— Нагърбих се с непосилен за мен товар. Онова, което бях замислил, се оказа безсмислица. За да господствувам над света така, както исках аз, би трябвало да се превърна в машина за излъчване на воля. А аз съм само човек. И изнемогвам. Изтощих волята си, изтощих чисто физическия запас от нервната си енергия. Ето една от причините за моето поражение. Сега ми е все едно. Край! Вземете тези чертежи, използвайте ги, както искате, направете ги достойни на всички. Щирнер погледна часовника и трепна.

— Това е всичко. Трябва да изпълните строго нашите условия. За мен е абсолютно необходимо. За всеки случай — не бива да роптаете — ще ви заключа и освен това ще оставя ето тези пазачи. — И Щирнер посочи трите огромни петнисти дога. — Те умеят да изпълняват заповеди. Имайте предвид, че при първия опит да проникнете в моята стая или при опит за бягство ще ви разкъсат на части. — И Щирнер излезе от кабинета, като заключи вратата отвън.

Качински отвори голямата папка. В нея се пазеха листчета, изпъстрени с математически изчисления и формули, планове, чертежи, схеми. Този условен език, неразбираем за непосветените, беше ясен и разбираем за Качински. Цифрите и формулите се превръщаха в мисли, мислите — в образи. Стройните колонки от цифри и букви отразяваха желязната логика на ума на техния създател. Качински се възхищаваше от оригиналността на замисъла, от красотата на мисълта, от смелостта на решенията, тъй както шахматен играч се възхищава от партията на шахматния майстор. Скоро той се вгълби в чертежите и забрави всичко на света.

Сред купа книжа Качински намери тетрадка за записки. Тя беше нещо като дневник, който Щирнер бе водил. Бегли бележки без дата. Отделни мисли, нахвърлени схеми, направени набързо. Извадки от книги. Домашни сметки. Качински прегледа няколко страници.

— По-интересно е, отколкото мислех — прошепна той и почна да поглъща страница след страница...

„Нова година. Какво ли ще ми донесе? Бях у Гьоре! Професорът няма настроение. Шимпанзето Фриц е заболяло и наранило ръката на Гьоре.

Четох «Гъсениците на дървото». Ако вземат да дразнят една гъсеница тъй, че тя почне да се свива, съседните гъсеници също почват да свиват мускулите си и да се гърчат. С какво да се обясни това?

Фриц е по-добре. Ръката на Гьоре се е възпалила. Старецът май се страхува от отравяне на кръвта. Разказах му за гъсениците. «Обясненията» му бяха мъгляви и нищо не можа да обясни. Условен рефлекс. Също както плачат децата, когато видят друго плачещо дете. Но работата е там, че ако се вярва на съобщението, гъсениците се извиват, без да виждат тази, която бива дразнена с пръсти.

Перачката ме ограби: три марки и двадесет и пет пфенига за пране! Ще трябва да потърся по-евтина перачка. Не ми останаха за книги.

Арениус (чиято книга не мога да купя заради перачката) е успял да открие в разтворите, съдържащи в своя състав соли, киселини или основи — добри проводници на електрически ток, — разпадане на неутралните в електрическо отношение, молекули на разтворените соли на заредени с електричество частици, които получили наименованието йони (ето го йона — «странника», отделилия се електрон)...

Хазяинът иска наема за квартирата. Заплашва, че ще ме изхвърли. Трябва отново да се заловя с преводи.

Хранихме пудела с музика. Свирих на флейта. Затвърдявах условния рефлекс. След работа професор Гьоре направи редовната си разходка и ме изпрати. По пътя ми разказа интересно нещо. Твърди, че ако се вземе двойка насекоми, самка и самец, и ги отделят — поставят самката в малка клетка, а самецът занесат на доста голямо разстояние извън града и там го пуснат, — то самецът ще долети при самката. Как ще намери пътя? Професор Гьоре казва, че насекомите имат добре развита зрителна памет и че в това няма нищо учудващо. Много насекоми (пчелите) притежават такава памет. Но на мен ми се струва неправдоподобно. Щом се появят насекоми, ще направя този опит, като изнеса самецът извън града в затворена кутия.

Гьоре изрязва едната мозъчна половина на кучето. Изглежда, че операцията не е минала много успешно. Горкото куче! Вие по-жално, отколкото виеше с двете половини на мозъка. Впръснах му морфин — успокои се. Забелязах, че успокоителното действие на морфина беше периодично: кучето утихна постепенно, паузите между припадъците ставаха все по-дълги. Същата периодичност се наблюдаваше и при възобновяването на болезнените усещания, когато морфинът престана да действа.

Щастието ми се усмихна: получих книга за превод. Химия. Мъчна. Но затова пък ми дадоха аванс и аз удовлетворих най-досадните си кредитори: хазяина на квартирата, в това число и на моята кучешка колиба, и бакалина. Оказва се, че в химията има много интересни неща. Днес, като превеждах, узнах, че в много химически процеси се наблюдава периодичност. Например, ако се налее в една стъкленница живак, а в живака се сипе водороден прекис с определена концентрация, то между живака и водородния прекис ще почне химически процес, заключаващ се в това, че водородният прекис се разлага на вода и кислород. И както показва писаното, при отделянето на кислород се наблюдава периодично забавяне и ускоряване. Най-интересното е, че отровите и наркотиците оказват своеобразно въздействие върху тези периодични реакции, също както и върху човешкия организъм! Това не говори ли, че в организма на човека и животното стават съвършено еднакви по същество химически реакции? Не е ли удивително — морфинът оказва върху реакцията в лабораторната стъкленница същото успокоително въздействие, както и на кучето, което оперирахме? Понякога различните науки неочаквано се сближават.

С професор Гьоре правихме опити, изучавайки процеса на изморяването. Умората на очите. Пурпурът, който се разлага от светлината, се възстановява на тъмно.

Дразненето на нерва чрез повторни възбуждения стига до известен предел, след което настъпва реакция, и нервът просто престава да реагира на дразненето. Периодът на чувствителността на нерва зависи от пълното разлагане на чувствителното вещество в него. (Такова чувствително вещество например в очите се оказва пурпурът.)

Що се отнася до нервните центрове, разположени над гръбначния мозък, то дразненето им чрез електричество предизвиква

периодични «реакции», независещи от периода на действащия ток и характера на дразнението. Двигателните възбуждения, предавани на мускулите от центъра, се извършват от 16 до 30 пъти в секунда. (Същата периодичност, както и при химическите процеси.)

Гъоре намира у мен забележителни способности за дресура на кучета. Ако бях постъпил в цирка, щях да изкарвам повече, отколкото от преводите. А до професура е още далече! Пък и какво ли ще ми донесе професурата? Дотегна ми немотията.

12 май — велик ден! Оставих пеперудата самка в малка клетка до моя отворен прозорец, а отнесох самец в затворена кутия вън от града и там го пуснах. Много се боях, че самецът ще повреди крилцата си и няма да е в състояние да лети. Те наистина бяха пострадали малко, но пеперудата самец полетя към града. Върнах се, нея още я нямаше. Но след около един час пеперудата долетя, закръжи над пленената си другарка. Освободих и двете. Бях поразен. Как може отнесената от мен извън града пеперуда да намери пътя обратно? Тя беше херметически затворена и не видя пътя. Гъоре греши. Пеперудата се върна по някакъв неизвестен за нас усет. Какъв е този усет? И още веднъж си спомних за гъсениците. А те с какъв усет знаят, че една от тях конвулсивно се извива в нечий пръсти? Мислих целия ден...

И изведнъж ми се стори, че разгадах загадката, че съм на прага на някакво огромно откритие. Може би е онова, което наричат интуиция? Непосредствено, внезапно постижение. Всъщност постигнах го по-късно. Когато мисълта ме «осени», това още не беше «просветление», а радост, неизмерима радост от предчувствието, че сега ще узная нещо важно. Разбира се, в интуицията няма нищо тайнствено, макар че не всичко ни е ясно. Струва ми се, че интуицията има такъв момент, когато цяла поредица от впечатления, мисли, откъслечни знания, натрупани може би за дълъг срок, изведнъж се асоциират — свързват се помежду си; тази връзка се установява в мозъка. И всичките мисли се систематизират, обединяват се и дават някакъв извод, някаква нова мисъл. Така поне беше с мен. Сега мога да проследя как стигнах до своето откритие. Като разсъждавах за пеперудите и гъсениците, по-скоро на шега помислих, че може би те се свързват чрез радио. Разбира се, те трябваше да имат своя собствена «природна» радиостанция. Може би тяхната антена са мустачките им. Англогията ми се понрави и продължих да мисля върху това. Защо пък

не? Двете разделени пеперуди могат да се свързват със сигнали. Но каква енергия може да ги предаде? Електричество! Да си припомним Арениусовите химически разтвори, произвеждащи йони, тоест електричество. В организма на живите същества се извършват сложни химически процеси, които съпътствуват работата на мускулите и най-вече на нервите и мозъка. Значи нервите периодически освобождават или излъчват йони. Тези йони летят, възприемат се от нервната система на другото същество и... ето ви радиовръзката!

Не бях направил още всички изводи, но чувствавах, че откритието ми е по-дълбоко, по-важно, по-значително от простото обяснение за срещата на двете разделени пеперуди. Пеперудите само дадоха нова насока на моите мисли. Може би пеперудите са намерили пътя една към друга и без участие на радиото. Може би у тях е развито обонянието или имат неизвестно за нас чувство за направление. Сега пеперудите могат да летят, да се разделят и да се срещат, да се намират една друга по какъвто начин искат. Нямам работа с пеперудите. Имам много по-интересни обекти за изучаване: животните, човека..."

„Удивително — помисли Качински. — Аз и Щирнер сме стигнали до един извод, при все че сме вървели по различни пътища. По-точно имали сме различни изходни точки. Но и той, и аз сме се възползували от най-новите изследвания в областта на химията, физиологията, физиката. Ако ние не знаехме нищо за радиото, за йонната теория, за рефлектологията, то нито той, нито аз бихме изобретили и открили нещо. Сега разбирам защо учени, които понякога живеят на противоположни краища на земята, правят едно и също откритие, може да се каже, в един и същ ден, в един и същи час..."

„... Няколко дни бях като побъркан — пишеше по-нататък в своя дневник Щирнер. — Аз направих научно откритие. Да кажа ли, или да не кажа за него на професор Гьоре? Не се стърпях и му разказах може би не дотам свързано и ясно. Но очевидно той схвана основната ми мисъл. Професорът насмешливо ме погледна над малките си очила и беззъбата му уста се сви в усмивка, а мустаците и част от брадата му под долната устна настръхнаха като таралежови бодли.

— Вие твърдите — каза той, — че вие, хе... че работещият, тоест мислещият човешки мозък излъчва радиовълни и заради това могат да се предават мисли на разстояние?

— Казано по-точно, на разстояние се предават не самите мисли, а електровълните, които се излъчват от мозъка. Всяка мисъл, всяко настроение «отделя» своя специална вълна с определена дължина и честота. Тези радиовълни се възприемат от другия мозък и «се проявяват» в съзнанието в същата мисъл или същото настроение, което е било у изпращача.

Гьоре слушаше внимателно, кимаше утвърдително глава и когато завърших, отсече:

— Глупост! Не ми се сърдете, но това е глупост, млади приятелю. Винаги сте били склонен към прибързани заключения. И ако за в бъдеще вървите по този път, то от вас никога няма да излезе сериозен учен.

— Но защо пък да е глупост? — обидих се аз.

— Защото това не е научно. А не е научно, защото не е доказано чрез опит. Ето ние с вас стоим на две крачки един от друг. Опитайте да ми предадете някаква мисъл!

Посмутих се.

— За това е нужно нашите «станции» — мозъкът и нервите — да бъдат еднакво настроени.

— Е добре, настройте ги!...

— Не може да се настройат. — Гьоре направи тържествуващ жест. — Извинете, не съм свършил още. Да се настройат така, както се настройва радиоприемник, е невъзможно. Но се среща еднаква настройка при близки хора. Нима малко случаи разказват...

— За видения на разстояние, телепатия, спиритизъм, въртене на масичка и други дивотии? Пазете се, млади приятелю. Стъпили сте на много хлъзгава почва.

— Но между моята теория и цялата тази дивотия няма нищо общо.

Бях огорчен, но не и обезкуражен.

Пак безпаричие... Дали хазяинът ще ме изхвърли?

А все пак аз съм прав. Няма да се успокоя, докато не докажа на този стар дръвник Гьоре, че съм прав. Но как да направя опита?

Обещават утре да ми платят за превода.

Еврика! Гьоре се учудва на способността ми да дресирам кучета. Той не знае тайната на моята дресировка. Аз не изграждам

дресировката си върху условните рефлексии. Вървя по друг път. Внушавам на кучетата.

А тайната на внушението се крие в това, че аз се старая съвсем точно, много ясно да си представя пътя и всяко движение, което кучето трябва да направи, изпълнявайки моята заповед. Вчера имах куриозен случай. Гьоре така ми омръзна с мърморенето си и със своите поучения, че си помислих: защо ли Вега (белият шпиц, който обича безумно Гьоре) не го ухапе. По навик ясно си представих как Вега тича към Гьоре и му захапва крака. И какво се случи? Вега действително се втурна със силен лай към Гьоре и разкъса панталона му. Нима това не е предаване на мисъл на разстояние? Гьоре е огорчен и изплашен. Поведението на Вега толкова рязко излиза от кръга на всички рефлексии, към които го бяхме привикнали, че Гьоре сериозно предполага, че Вега започва да побеснява. Той затвори горкото кученце в изолационна камера и го наблюдава. Слага му вода и много се учудва, че Вега пие, както винаги. На мене ми е смешно, а Вега скучае в своя карцер. Но не мога да обясня причините за нейното поведение. Куриозно! Търсех начин да докажа на Гьоре възможността за предаване на мисли на разстояние, а сега трябва да чакам друг случай. Впрочем такъв случай може да се създаде. Ще направя опит за внушение в присъствието на Гьоре. Нека той сам даде задачата, например кучето да излае определен брой пъти.

Взех назаем двадесет марки. Платих за стаята.

Вега още е затворена. Опитах да ѝ внуша през стената да излае три пъти. Обикновено изпълнява вярно моите мислени заповеди. Но сега моето внушение не действа. Какво ли означава това?

Намерих причината. Стената на «карцера» е обкована с железен лист, а листът се допира до канализационната тръба, която отива в земята. Великолепно. Съдбата ми помогна и «направи опита»: моето мислоизлъчване се натъква на желязна стена и се отвежда в земята чрез канализационното заземяване, без да стигне до кучето. Ако се направи желязна клетка, която може да се заземява или изолира от земята по желание, да се седне в тази клетка и оттам да се прави внушение на кучето, то...“

— Удивително! — прошепна Качински. — Ето как е възникнала у него мисълта да направи желязната клетка!

Очевидно в дневника на Щирнер имаше значителен пропуск, тъй като следващите бележки се отнасят към времето на службата на автора при Карл Готлиб.

„Моят почтен шеф Карл Готлиб — пишеше по-нататък Щирнер — много обича кучета. Колкото и да е странно, но кучетата ни «сватосаха» и благодарение на тях направих кариера у Готлиб. Запознах се с него при Гьоре. Оказа се, че те са другари от училище и връстници, което никак не може да се предположи, гледайки ги заедно: Гьоре е стар дръвник, а Готлиб цъфти като херувим. Готлиб много се заинтересува от моите дресирани кучета и ме помоли да отида при него. Готлиб идва при Гьоре не повече от един път в годината. Затова и не съм се срещал по-рано с банкера. И ето аз съм личен секретар на Карл Готлиб! Той е доволен от мен, аз — от него.

Със старчето Гьоре отдавна е свършено. Така и не му доказах с опит възможността за предаване на мисли от разстояние. И по-добре. Реших да работя самостоятелно. Тези старци с име имат навика да присвояват труда на младите. «В лабораторията на Гьоре бяха направени опити... Под ръководството на Гьоре...» — и край. Цялата слава за Гьоре. Впрочем сега не ме интересува славата, а нещо по-важно. Направих за себе си опит на внушение през желязната клетка и безспорно се убедих, че мисълта се придружава от излъчване на електро-вълни. Сега трябва да се заема с изучаването на естеството на тези електро-вълни.

Зает съм до гуша. Вечер конструирам апарат за улавяне на радиовълните, излъчвани от човешкия мозък. Това трябва да бъде приемник с необикновена чувствителност за приемане на радиовълни с много малка дължина. Приемникът ще бъде с диапазон за настройка на дължината на вълната от четиридесет сантиметра до един метър. Ето схемата.

Елза Глюк! Необикновено интересно момиче. Между нея и нашия юрисконсулт — никак не мога да запомня презимето му — като че нещо горчиво, нещо кисело... А, да! Зауер! Между Глюк и Зауер съществуват някакви отношения, напълно коректни, но... Може би ѝ е годеник? Какво е намерила в това топчесто лице?

Неуспех! Приемникът не възприема радиовълните на моите мисли. Преправям го. Сега работя нощем. А вечер изучавам в университета анатомия и физиология, но от гледна точка на

радиотехниката. Необикновено! Човешкото тяло като приемна и предавателна радиостанция! Много интересно.

Но за да се овладее тази радиостанция, трябва да се заема с изучаването на радиотехника. Дявол да го вземе, може би утре ще се окаже, че е крайно необходимо да почна да уча астрономия! Добре поне, че сега хазяинът на квартирата не ми досажда с напомнянията си за дълговете. Живея у Готлиб и получавам хубава заплата. След полугладното ми съществуване се чувствавам като Крез. Имам възможност да купувам материалите, необходими за моите машини.

Елза Глюк. Глюк — щастие. На кого ли ще се падне Глюк? Нима на топчестото лице?

Отново несполука. Чувам някакво свистене, виене. Нима това е «музиката на мислите»? Трябва по-добре да изолирам стаята от външния свят, за да няма никакви странични влияния.

Най-сетне!...

Глюк не ми обръща внимание. Фит е жива кукла, хубавичка, но празна. Изглежда, че е влюбена в Зауер. Но неговото“ сърце е заето от Елза. В това вече няма съмнение. А Ема? Трагедия!

Потръгна, работата потръгна добре! Няма нищо чудно.

Нали изразяваме мислите си със знацибукви в писмо, във вестника? За мен сега мислите и чувствата имат друг език и друга номенклатура. Дължина на вълната — ен. Честота хикс — страх. Такава радиовълна има чувството на страх. Радостта — друга. Струва ми се, че скоро ще почна изкуствено да приготвям чувства и да ги разпращам по радиото. Желаете ли да се повеселите, или да поплачете? Интересно, че животните имат електровълни, които много напомнят на съответните електровълни (на страх, радост и пр.) у хората.

Не, това би било твърде необикновено!

Дявол да го вземе! Това е гениално! Сам се възвеличавам в гений. Направих малка предавателна радиостанция и почнах да излъчвам вълна, която съответствува на чувството на скръб у кучетата. Сега моят апарат много точно регистрира електро-вълните, излъчвани от мозъка на човека и животните, и аз съставих цял „речник“ на вълните — на чувства — на мисли. И ето, пуснах моя „грамофон“ — малката предавателна станция — в печална тоналност. Излъчваше радиовълни на кучешка скръб. До станцията поставих моя Фалк върху

изолиран стол, за да възприема по-добре радиовълните. И какво стана? Фалк изведнъж се натъжи и почна да вие! Радиовълните на кучешката скръб бяха възприети от него. Сграбчих кучето в обятията си от радост и се завъртях с него из стаята.

Когато най-после дойдох на себе си, реших да повторя опита и поставих кучето зад преграда. Но Фалк вече не виеше. Очевидно радиовълните се възприемаха от него само на близко разстояние. Ами ако увелича мощността на моята предавателна радиостанция?

Никак не разбирам Елза Глюк. Но защо толкова ме заинтригува! Може би съм влюбен в нея? Глупости! Не ми е до това.

Необикновен курioз! Настроих себе си в тъжна тоналност. Апаратът ми записа вълната, излъчена от моята скръб. Вълната има доста сложно колебание. След това излъчих същата вълна чрез моя предавателен апарат, като значително усилих предаването. Настроих се в най-весела тоналност и зачаках резултатите. Поразително! Натъжих се и направо бях готов да завия като Фалк. Сам си предадох вълни на скръб. И най-удивителното е, че прекрасно съзнавах, че нямам никакви причини да скърбя, че тази печал има „изкуствен произход“. Може ли това да се нарече самохипноза? Струва ми се, че в дадения случай има нещо различно от внушение или самовнушение. Общото с хипнозата е само това: в дадения случай е налице, така да се каже, влияние от едни или други мисли или настроения, както при хипнозата. Но тук то се предизвиква механически: в нервните влакънца се предизвикват изкуствено същите електрохимически процеси, които винаги придружават дадено настроение или мисъл, и в резултат съзнанието отбелязва възникването на това настроение или мисъл. Удивителна механика!

Все пак как ще провеждам бъдещите опити? Как да влияя на другите, без сам да попадам под влиянието на излъчването? За това има два пътя: първо, насоченото излъчване и, второ, изолацията (металическа мрежа на главата).

Мрежата помага. Ще започна да работя с насочени вълни. Кои антени са по-удобни за това? Може би, да речем, от този вид. Трябва да построя антена от типа на „фокусните огледала“, които събират лъчите в определен фокус. По този начин ще мога значително да усили действието на излъчването.

Не давам воля на мислите си, но понякога ми се завива свят: какви перспективи се откриват пред мен! Елза!...

Вчерашният опит. Излъчих мислена заповед на Фалк да ми донесе книга от другата стая. Предавателната станция възприе заповедта и я излъчи. Фалк изпълни заповедта. Отнесох книгата на мястото ѝ и повторих излъчването механически, тоест самият аз мислено не давах вече никаква заповед, но с помощта на предавателя излъчих същата вълна, както и при мислената заповед. Фалк отново донесе книгата. Тези радиовълни се записват от апарата, както гласът на грамофонна плоча. И занапред ще мога да давам повторни нареждания с едно завъртване на лоста.

Днес направих интересен опит. Опитах се мислено да предам заповедта си на човек. У Карл Готлиб живее стар слуга, Ханс. Мислено му заповядах да дойде в моята стая. Съсредоточавах цялата сила на мисълта си и като си представях, че съм на мястото на Ханс, мислено преминах целия път от неговата стаичка до моята — с една дума, постъпих така, сякаш внушавах на Фалк. Но старият Ханс не идваше. Това не ме учуди. Между мен и Фалк отдавна беше установен пълен „рапорт“ — връзка, както казват хипнотизаторите. Освен това давах мислените си заповеди на Фалк от близко разстояние. Излъчваните от моя мозък радиовълни са с твърде нищожна мощност, за да достигнат и възбудят аналогични електроколебания (тоест мисли или образи) в мозъка на друг човек. С Ханс сме твърде различни хора. Нищо чудно, че неговият мозък — неговата приемателна станция — не можа да възприеме сигналите, изпращани от моя мозък. Тогава изпратих същата мислена заповед, като усилих мощността на излъчването чрез моята предавателна радиостанция. Признавам, че с голямо вълнение очаквах какво ще стане по-нататък. И за мое неизразимо удоволствие чух тътрещите се стъпки на Йохан: болят го краката и винаги ходи с меки пантофи. Той отвори вратата ми, без да почука, което никога не беше се случвало с него, и внезапно се спря, недоумяващ и смутен. Не бях му заповядал какво трябва да прави и сега той не знаеше с какво да обясни появяването си.

— Извинете, но... стори ми се, че ме викате... — каза той, тъпчейки от крак на крак.

— Да, да — побързах да успокоя стареца. — Искях да разбера дали господин Готлиб се е върнал от клуба.

— Още не са се върнали — отговори развеселен Йохан. Сега той не се съмняваше, че е бил повикан от мен... Неприятното усещане от необяснимостта на сторената постъпка изчезна.

— Благодаря ви, Йохан, можете да си вървите. Старецът се поклони и излезе. А аз?... Бях готов да го настигна, да го сграбча от радост и да се завъртя из стаята с него, както направих с виещия от тъга Фалк.

Опитът сполучи! А какво означава той? Че мога да заповядвам и на други хора. Мога да ги накарам да правят всичко, което желая. Аз мога! Аз мога всичко! Нима това не е всемогъщество?

Поискам ли и хората ще донесат богатствата си и ще ги сложат в нозете ми. Поискам ли, ще ме изберат за крал, за о дяволите короната! Поискам ли, ще ме обикне най-красивата жена... Елза! Не, не... Това няма да направя. Щирнер, ти се забравяш! Опомни се, Щирнер, или ще извършиш глупости! Щирнер! Доскоро беден студент, после аспирант при професор Гьоре... Среден, обикновен човек, с доста некрасиво, продълговато лице... И ти мечтаеш за власт, за слава, за любов само защото си имал щастието случайно да попаднеш на интересно научно откритие?!

Вчера бяхме на разходка: аз, Елза Глюк, Ема Фит и Зауер Изглежда, че наговорих много излишни неща. Полушеговито-полусериозно направих предложение на Елза. Това и следваше да се очаква... Но нека тя не се шегува с мен! Впрочем тя не се и шегува. А защо Зауер гледа като победител? Сърбят ме ръцете да изпитам силата на моите мислопредаватели върху него.

„Колко отдавна не съм писал! Жена ми отново изпадна в меланхолия. Трябва много пъти да се усили мощността на моите мислопредаватели.

Започнах голяма игра. Или ще си счупя врата, или...

Защо не послушах гласа на благоразумието? Сега вече е късно да спра. Играта ме заведе твърде далече. Изморен съм, съсипах се от постоянното напрежение.

Да вървя по дяволите! По-добре да не бях напускал професор Гьоре.

Война!...

Достатъчно! Смъртно съм уморен. Време е да прекратя играта..."

XIV. ИГРАТА СВЪРШИ

Елза Глюк, цялата покрита с тънък металически воал, седеше в зимната градина.

Приближаваше буря и далечното боботене на гръмотевиците глухо отекваше в съседната зала. Беше душно. Както винаги, Елза мислеше за Лудвиг и дочула стъпките му, се сепна. Тя много се учуди, когато Щирнер, влизайки в зимната градина, внезапно свали от себе си металическото наметало, отиде до нея и свали и нейното.

— Днес можем да си отдъхнем от това неприятно облекло, Елза. Уф! — И той въздъхна с облекчение.

Елза отдавна не беше виждала лицето на Щирнер и се учуди колко е променено. Носът бе се изострил още повече като у тежко болен и още по-дълбоко бяха хлътнали очите. Косата и брадата му бяха много пораснали.

— Така си се променил, Лудвиг! Неузнаваем си! Щирнер се усмихна.

— Още по-добре. Сега приличам на старец отшелник, нали? Да вървим, Елза... Да ми посвириш... Отдавна не съм слушал музика... За последен път...

Влязоха в залата. Елза седна на рояла и засвири ноктюрно от Шопен.

— Почакай, Елза... Престани... не това... Може ли да се свири тази тъжна, галеща мелодия, когато приближава буря?... Чуваш ли тътена на гръмотевиците? Буря!... Тя възражда, освежава едни и носи гибел на други... Тази нощ Щирнер ще умре...

Елза се изправи развълнувана.

— Какво ти е, Лудвиг? Ти ме плашиш!

— Нищо... Не ме слушай... Тази нощ ще се наслушаш на какво ли не... Трябва да си поговорим за много неща... Свири по-бързо... Свири Бетховен — погребалния марш за смъртта на героя... Героя! Хахаха!

Елза засвири.

Щирнер се разхождаше с големи крачки из залата, кършейки, ръце.

— Траурен марш за смъртта на развенчания герой... Казват, че Бетховен го е написал за смъртта на Наполеон, но после се разочаровал от него и нарекъл марша просто „Смъртта на героя“. Какво исках да кажа? — Щирнер погледна часовника и каза: — Достатъчно, Елза. Минутите са преброени. Сега ме целуни, целуни ме силно, както никога не си ме целувала.

...Щирнер се откъсна от устните на Елза.

— Сладка самоизмама!...

Часовникът удари дванадесет часа през нощта.

— Краят! — тихо прошепна Щирнер.

И в същия миг Елза почувствува, че с нея става нещо необикновено. Сякаш от нея се свличаше някаква пелена, подобна на металическата мрежа, която носеше в последно време. Мислите ѝ необичайно се проявиха. Изведнъж тя стана пак предишната Елза, каквато беше до смъртта на Карл Готлиб. Рушаха се някакви чародейства. Тя гледаше учудено голямата, потънала в полумрак, неуютна зала. Мълния освети лицето на Щирнер и Елза потрепера, като видя пред себе си непознатото, лице.

Какво е това? Къде съм? — попита с недоумение тя. — Кой сте вие?

Щирнер следеше промяната с болезнено любопитство.

— Това е залата на покойния банкер Карл Готлиб. Стенографката Елза Глюк никога не е била тук... А пред вас е Лудвиг Щирнер. Не ме ли познахте? Елза!... Аз съм виновен пред вас и не моля за прошка. Единственото ми оправдание е, че наистина ви обичах и... ви обичам... обичам ви дълбоко и искрено...

Елза се отпусна на кръглия стол зад рояла, облегна се назад и почти с ужас гледаше Щирнер.

— Не ме гледайте така, Елза! — Щирнер потри челото си с длан, като че ли да Събере мислите си. — Да, аз ви обичам. И може би любовта първа ме подтикна към престъплението? Дълго се борих със себе си. Помните ли отдавнашния ни разговор, когато се разхождахме с лодка? Тогава говорих, че владее могъща сила. Това не бяха празни приказки. Аз наистина притежавах тази сила. Пръв открих начина за предаване на мисли от разстояние. В моите ръце се оказа сила, която

никой в света още не владееше. И аз се главозамаях. В главата ми се мяркаха най-грандиозни планове. Възползувах се от тази сила и ви внуших любов към мен...

Елза се отдръпна от него с ужас.

— Внуших на Зауер любов към Ема. Разигравах хората като марионетки, теглех конците им и те танцуваха според моето желание. Исках богатство и то дойде при мен. Но докато не се убедих напълно в моето всемогъщество, бях внимателен. Вървах по заобиколни пътища. Кривата линия! Тя води поточно към целта. Тогава, в лодката, говорих и за това. За да не възбудя подозрение срещу мене, направих така, че наследството на Готлиб получих не аз, а вие, а аз... ви получих с хубава зестра! Хахаха!...

Елза гледаше Щирнер с широко отворени очи.

— Причиних много злини на хората. Но не мислете, че само по себе си злото ми доставяше удоволствие. Исках да стана велик. Струваше ми се, че властта ми е безгранична. Достатъчно беше да ми се прииска слава и хората щяха да ми ръкопляскаат, да възпяват най-бездарните ми произведения. Но нали в края на краищата това би било самовъзхвала, също такава самоизмама, както и внушената ви любов към мен.

И внезапно, отпуснал глава, той продължи със същата болка в гласа:

— Приличам на Тор. Елза, помните ли скандинавската легенда за бог Тор? Той се смятал за всемогъщ, както и аз. Попаднал случайно в страната, където живеело племето на великаните. Те почнали да се надсмиват на малкия му ръст. Тор се разсърдил и им предложил да изпитат силата му. Великаните казали: „Изпий водата от този рог.“ Той пил безкрайно дълго, но не можал да я изпие. Великаните му предложили да се бори с една старица, но той не можал да я победи, макар че от напрежение потънал в земята до колене. Рогът бил свързан с морето и дори бог Тор не можал да изпие морето. А старицата била самата смърт. И аз като Тор исках да изпия морето, исках сам да променя историята на човечеството, да подчиня на волята си милионите капки на човешкия океан. С помощта на моите машини исках да създам нещо като „фабрика за щастие“, но произвеждах само груби сурогати. Щирнер нервно погледна часовника.

— Струва ми се, че говоря не това, което е нужно... Толкова много трябва да ви кажа... Ако знаехте как страдах, Елза, подгонен като звяр, обкръжен от безброй врагове, винаги нащрек, в постоянно, неотслабващо нервно напрежение... Ако имах поне един приятел — искрен, предан приятел близо до мен... Ако вие ме обичахте не с изкуствена, създадена от мен любов! Може би щях да продължа борбата. Но аз бях сам. Изморен съм... Безкрайно съм изморен!...

Щирнер млъкна и наведе глава.

Елза го гледаше и мислеше, че в това бледо, измъчено лице няма нищо тайнствено, страшно. Това е лице на неврастеник, на преуморен човек. Какво представлява Щирнер? Може би талантлив изобретател и експериментатор, но е обикновен човек, който случайно е открил начин да подчинява другите хора на волята си и почти е обезумял от своето „могъщество“. Той бе извършил хиляди глупости и непокорил „света“, сам бе смазан от непосилния товар, с който се бе нагърбил. Елза разбра това повече с чувство, отколкото с ума си. Тя видя пред себе си не герой от трагедия, не свръхчовек, а просто страдащ човек, който жестоко плаща за грешките си. Този Щирнер бе разбираем и събуди у нея състрадание.

— Трябва да сте страдали много! — тихо каза тя. благодаря ви! Тези думи на съчувствие са ми по-скъпи, отколкото изкуствено внушените целувки!... Да, смъртно съм изморен. И аз... — Щирнер помълча малко и сетне глухо заговори: — Реших да се откажа от борбата. Реших да свърша с всичко, да свърша и със самия Щирнер. Той отново извади часовника и го погледна.

— На Щирнер му остава да живее само няколко минути. Елза го гледаше с ужас.

— Вие сте взели отрова?

— Да, взех, но отровата е необикновена. Сега ще узнаете за това... Но преди да свърша с Щирнер, реших да изкупя, макар и малко, вината си пред вас. Върнах ви предишното съзнание. В единадесет часа вечерта ви внуших, че точно в дванадесет часа ще станете предишната Елза. Целият изкуствен живот ще се олюпи от вас като черупка. Бъдете свободна, такава, каквата сте. Уредете живота си, както искате, обичайте, когото желаете; бъдете щастлива.

Елза въздъхна дълбоко.

— А Щирнер? Какво да се прави с Щирнер, на когото честните хора отказват да подадат ръка? — продължи той. — Щирнер трябва да умре. Дадох заповед на моята мислопредавателна машина. Включих я с пълна мощност. Точно в един часа през нощта — Щирнер отново погледна часовника, — само след шест минути, тя ще излъчи тази заповед, изпратена от Щирнер на Щирнер. И Щирнер ще забрави, че е Щирнер. Той ще изгуби своята личност. Ще забрави всичко, което е станало в живота му. Ще се превърне в нов човек, с ново съзнание. Той ще се казва Щерн. Щерн ще замине там, където му е заповядал да отиде Щирнер. И Щерн дори няма да подозира, че в желязната клетка на неговия подсъзнателен живот ще влачи своето съществуване окованият Щирнер!... Това е смърт... Умира съзнанието!

— Но нали могат да ви заловят? — запита Елза с неволна тревога.

— Кой ще познае Щирнер в този пустинник? Никой не ме е виждал в такъв вид, с брада. Обмислил съм всичко предварително. Тази нощ няма да има излъчвания от враговете. А дори и да има, те няма да бъдат опасни за някакъв си Щерн. Излъчванията ще бъдат насочени и трябва да поразят съзнанието на Щирнер. А той вече няма да съществува...

Елза гледаше Щирнер с разширени очи. Пред нея щеше да се извърши тайната на някакво превъплъщение.

— И още нещо, Елза. След като си отида, тук всичко ще се обърне с главата надолу. Навярно ще ви отнемат цялото състояние. Погрижил съм се да не изпаднете в нужда. Ето тук — Щирнер подаде един пакет на Елза — ще намерите пари за път и адреса на човек, на чието име съм превел голяма сума. Опасно е да се държат на ваше име. Той е получил силно внушение и парите ще бъдат непокътнати. Заминете оттук. Много далеч е. Но още по-добре. Трябва да си починете от преживяното. Време е! Прощавайте, Елза!

— Почакайте, един въпрос... Кажете, Щирнер, вие..... виновен ли сте за убийството на Карл Готлиб?

Часовникът удари един часа. Изведнъж по лицето на Щирнер премина спазма. Очите му се подбелиха, потъмняха. Той се хвана за края на рояла и тежко дишаше.

Елза следеше тази промяна със замряло сърце.

Щирнер въздъхна и постепенно почна да идва на себе си.

— Отговорете на въпроса ми, Щирнер!

Щирнер я погледна с пълно недоумение и каза с някакъв нов, променен, спокоен глас:

— Извинете, госпожо, но нямам честта да ви познавам и не зная за какъв въпрос говорите.

След това Щирнер се поклони и напусна залата с отмерена, непозната крачка.

Елза беше потресена. Щирнер вече не съществуваше.

XV. ПРИ СЧУПЕНИЯ АКВАРИУМ

Елза не мигна през тази нощ. Вече съмваше, а тя продължаваше да стои на същото място, до рояла. Събитията от тази нощ я бяха потресли. Тя се ориентираше в сложното заплетено кълбо, в хаоса, който Щирнер внесе в съзнанието ѝ. Спомни си всичко, което преживя по време на смъртта на Карл Готлиб: неуспешното си бягство от Щирнер, неочакваната любов към него, пътуването до Мантон. Но си спомняше като за нещо чуждо, сякаш е прочела всичко това в роман. Съвсем ясно си спомни и времето, когато бе годеница на Зауер. Но и в тази картина от миналото нещо се бе изменило. Като мислеше за Зауер, тя чувствуваше, че още го обича. Но го обичаше някак иначе: образът на Зауер беше избледнял. Какво се бе случило с него? Изменил ли се е? Какъв човек е той?... За свое учудване Елза разбра, че мисли, че всъщност не познава Зауер. Какви, ли ще бъдат сега техните отношения? Размишленията ѝ бяха прекъснати от неочакваното появяване на Ема. Тя беше с пътнически костюм, уморена, пребледняла.

— Елза! — извика тя и се втурна разплакана към приятелката си.

— Здравей, Ема! Защо плачеш? Защо не ме предупреди, че пристигаеш? Къде е синът ти? — Елза затрупа плачещата Ема с въпроси.

— Малкото е там, долу, с бавачката. Ото ме напусна и дори не ми остави пари. Продадох роклите си и някои дреболии и събрах за път.

— Остави те без пари, с детето?

— Той съвсем се побърка. Чувствувах се толкова нещастна и самотна. Нямам никого освен теб... — И внезапно, отново разтърсвана от истеричен плач, Ема заговори с пресекуващ глас: — Не ми отнемай Ото! Той те обича. Пази снимката ти и и се люби. Съвсем не съм го следила, влязох случайно, но той грубо ме изгони... Той те обича!... Не ми го отнемай. Ти имаш всичко, толкова си щастлива! Имаш богатство, обичаш Лудвиг, за какво ти е и Ото!...

Елза се усмихна с крайчеца на устните си, но очите ѝ оставаха печални.

„Горката Ема — мислеше Елза, като гледаше промененото, отслабнало лице на приятелката си. — Къде се изгуби руменината на страните ѝ, сребристият ѝ смях? Горката кукличка, какво е направил с нея Ото? Нима е толкова безсърдечен?“

— Аз не съм по-щастлива от теб — каза сериозно Елза, галейки с ръка разрешените коси на Ема, — нямам богатство, вече не обичам Щирнер, а и Щирнер вече не съществува...

От учудване Ема забрави за минута своята мъка.

— Умрял ли е? Защо не ми писа за това? И нима мъртвите не се обичат? Колко новини!...

Елза пак се усмихна.

Лицето на Ема отново стана печално.

— Това значи — започна, хлипайки, тя, — това значи, че ти си му признала, че обичаш Ото, и Щирнер в отчаянието си се е самоубил. Значи ще ми отнемеш Ото?

— Успокой се, глупавичко момиче — каза ласкаво Ема, — няма да ти отнема твоя Ото. Нали е твой мъж и баща на детето ти.

— Това нищо не означава! — отвърна Ема. — Той ми каза, не един път ми каза, че любовта му към мен е била само дяволско внушение, че ако не е било това внушение, никога не би обикнал такава глупачка. И такъв брак, каза той, може да се разтрогне. А щом Ото го казва, значи е вярно. Нали наистина съм си глупачка. Но само че... нали и глупавичките искат щастие! — И тя отново се разплака. — Ами че той ме обичаше такава, каквата съм! А после... после почна да ми отмъщава, задето се е влюбил в мен.

И Ема подробно разказа на Елза историята на своята любов, прекъсвайки разговора с плач. Твърде дълго беше страдала в самотност и сега говореше за всичко, което ѝ тежеше, за грубостите, за придиричивостта на Ото, за неговите насмешки, издевателства, оскърбления.

Елза слушаше и сърцето ѝ неволно изстиваше. Тя виждаше Ото в нова светлина. Това вече не беше „внушение“. Той бе постъпвал така, вече след като се бе освободил от властта на Щирнер.

Той можеше да разлюби Ема. Но нима не му достигаше такт, коректност, най-сетне обикновена порядъчност, за да се въздържа от такова държане спрямо жена си? И спомняйки си за своята любов към Зауер, Елза помисли: „Нима Щирнер беше прав, че ние сме само слепи

играчки на инстинкта, който може да ни накара да обикнем човек с магарешка глава? Ужасно!...“

Мислейки за себе си, Елза слушаше своята приятелка и се вслушваше в постоянно нарастващия шум на втория етаж.

„Какво ли можеше да става там?“

А там се разиграваше последното действие на борбата.

В дома на Елза се втурна въоръжен отред в защитни металически костюми начело със Зауер и Готлиб.

Зауер удряше с дръжката на парабела вратата на кабинета и викаше:

— Щирнер, отворете или ще счупим вратата! Неочаквано нападателите дочуха от кабинета гласа на Качински и кучешки лай.

— Щирнер го няма, а да отворя вратата — не мога. Излизайки, Щирнер я заключи отвън и постави кучета.

— Качински? Вие сте още жив?

Като се обърна към войниците, Зауер заповяда:

— Разбийте вратата!

Няколко яки рамене натиснаха вратата и тя запраща. Зад нея се дочуваше бесният лай на договете. Договете провряха в образувалите се процепи озъбените си, покрити с пяна муцуни.

Няколко изстрела повалиха кучетата на място.

— Защо трябваше да убивате животните? — прозвуча спокойният глас на Качински.

— А вие бихте предпочели кучетата да ни разкъсат? — промърмори Зауер, провирайки се през образувалия се отвор. Той се учуди, когато видя, че Качински спокойно седеше на масата; подпрял главата си с ръце, изобретателят съсредоточено разглеждаше чертежите.

— Къде е Щирнер? — попита Зауер.

— Не зная — отговори Качински, без да вдига глава. — Обеща ми, че тази сутрин ще ме ослепи, удуши или нещо от този род, но навярно е забравил или пък е зает с друго нещо... — Като удари с ръка по чертежите, Качински възкликна: — Великолепно нещо! Щирнер не ме излъга. Прекарах дяволски интересна нощ! Този Щирнер е направо гениален. Схемите на антените с усиливащ механизъм с трансформатори и катодни лампи и схемата на индукционната връзка с трептящия кръг на антената...

Зауер и Готлиб се спогледаха: нима Щирнер бе отнел разума на Качински?

— Трябва да се претърси цялото здание от горе до долу и се поставят постове при мислопредавателните станции — каза Зауер.

Започнаха огледа от стаята на Щирнер, където се намираше една от мислоизлъчващите станции. Втората станция се намираше в другия край на дома, до „зверилницата“. Станцията не работеше.

— Е, господа, мисля, че сега е безопасно. Можем да свалим защитните си маски — каза Готлиб и пръв махна маската от главата си. Останалите последваха примера му. Сред пристигналите имаше няколко стари познати на Готлиб: прокурорът, началникът на полицията и „железният генерал“, който-взе участие във военната експедиция срещу Щирнер „с цел да се изучат новите методи за водене на война“.

Той бе разперил ръце, сякаш се оправдаваше за предишните неуспехи на военната експедиция срещу Щирнер, и говореше:

— Кой да знае, че Щирнер трябва да се атакува с дамски воали на главите? — И навъсил дебелия си нос, посивели вежди, каза тъжно, посочвайки Качински: — Ето ги бъдещите пълководци, вие, господа инженери. Нашата песен е изпята! Какво ще можем да направим с щиковите, когато това нещо може да обърне щита накъдето поиска? — И той недоброжелателно посочи машината, която се виждаше през вратата на Щирнеровата стая.

— Все пак трябва да съобщим на всички, че сме завладели оръдията за мисловно въздействие. — И Зауер премина в стаята на Щирнер. — Пфу, дявол! — промърмори той, гледайки с недоумение непознатата конструкция на машината. — Качински — повика Зауер изобретателя на помощ, — разбирате ли нещо от това?

Качински се приближи до машината и уверено заобръща лостовете. Машината заработи.

— Трябва да направим излъчване, което да освободи всички, поразени от Щирнер — каза Качински.

— Правилно! — отговори няколко гласа.

И Качински се зае да „лекува от разстояние“, както се изрази някой от намиращите се в стаята.

— Е, какво? — обърна се Зауер към един от войниците, претърсващи подземното помещение.

— Не намерихме Щирнер! — отговори той.

— Търсете го на първия етаж! Обискирайте всяко ъгълче — Извинете, господин прокурор — обърна се към прокурора Качински, — мога ли да взема тези чертежи? Щирнер ми ги предаде...

— Сега не мога да разреша да се пипа и изнася нищо оттук. Всичко това е следствен материал. По-късно може би...

— Много жалко! — отговори Качински.

„Добре, че все пак се запознах с всичко и записах най-важните формули. Ще мина и без чертежите! — каза си Качински. — А те май и формулите няма да разберат.“

— Аз също искам да се обърна към вас с една молба, господин прокурор — каза Готлиб. — Необходимо е да се извика допълнителен отряд за охрана на подземиято, в което се пазят огромни богатства. Смятам, че имам право да настоявам за това, тъй като съм законен наследник. Мисля, че въпросът за нашето право на наследство сега у никого не ще буди съмнение.

— Вашите права са въпрос на бъдещето — отговори прокурорът. — Но срещу усилена охрана не възразявам.

Зауер слушаше този разговор и все повече се въсеше. Приблужи се до Готлиб и язвително произнесе:

— Не се ли изсилвате много, господин Готлиб? Смятам, добре ви е известно, че съдът присъди наследството в полза на Елза Глюк и решението влезе в законна сила.

— Но то може да бъде преразгледано предвид новооткритите обстоятелства! — И кипвайки внезапно, доскорошният съюзник извика: — Вие какво си пхате носа в тая работа? Достатъчно мамихте всички! Ако още веднъж се изпречите на пътя ми към наследството, ще искам да ви арестуват. Вие говорихте от името на Глюк и следователно ставате съучастник в престъплението!

— А причините от лишаване от наследство вашия почтен баща... — гореще се Зауер.

Спорът им бе прекратен от появяването на Кранц.

— Охо! — размахваше ръце от вълнение той. — Ето го! Ето къде ние с вас бърснахме господин Щирнер, Готлиб, и чистихме дрехата му, и, хм... получихме бакшиш от негова милост! Спомняте ли си вещественото доказателство, което ви дадох в затвора, ваше превъзходителство — обърна се той към прокурора, — помните ли

монетата? Това е моето престъпление. Така да се каже, цената на кръвта. Вместо да го убия, аз почистих дрехата на господин Щирнер!

— Никой няма да ви упреква за това престъпление, Кранц. Достатъчно бяхте в затвора, сега ви очаква сериозна работа. Овладахме клетката, но птичката отлетя. Щирнер го няма.

— Ще го намерим, ще го намерим! Изпод земята ще го изровим!
— весело каза Кранц, потривайки ръце.

— Печални новини — прозвуча гласът на Качински. Той остави телефонната слушалка и каза: — Сега телефонираха от един завод, че след като действието на влиянието на Щирнер се е прекратило, стотици работници са паднали в безсъзнание, очевидно е настъпила реакция след ужасната преумора, в която Щирнер ги е държал през всичкото време. Необходима е незабавна помощ.

Навъсен и зъл, Зауер излезе от стаята и се качи на третия етаж. В зимната градина завари Елза и жена си.

Ема се спусна към него с радостен вик:

— Ото!

Но той грубо я отблъсна.

— Какво търсиш тук? — запита Ото мрачно жена си. — Излез, трябва да поговоря с фрау... Щирнер.

Елза го погледна с упрек, а Ема със сълзи на очи — сякаш казваше: „Виждаш ли как се отнася с мен?“

— Е? — каза Зауер, като гледаше сурово жена си. Ема въздъхна и послушно излезе.

— Ото Зауер, не мога да ви позная — каза с упрек Елза.

— Тя е моето нещастие! Не зная как да се отърва от нея — каза раздразнено Зауер. — Вие трябва да знаете, че любовта ми към нея беше изкуствено предизвикана от Щирнер.

— Това не ви дава право да се отнасяте с нея така. Тя в нищо не е виновна и ви обичаше по-рано не по заповед на Щирнер.

— Тя не ме интересува! — все така раздразнено отговори Зауер.
— Къде е Щирнер?

— Замина. — Къде?

— Не зная. Той не ми каза, но навярно го няма у дома.

— Лъжете! Вие го криете!

— Слушайте, Зауер, ако не престанете да говорите с този тон, веднага ще изляза.

Зауер направи усилие да се успокои и седна до Елза.

— Простете ми, Елза — каза почти ласкаво той. — Много се изнервих през това време. Казвате, че Щирнер го няма. Значи вие сте свободна?

В отговор Елза кимна с глава. Тогава какво ни пречи да бъдем заедно?

— Зауер, но вие имате дете, жена...

— Не ми говорете за нея, Елза!

Той хвана ръката ѝ. Елза се намръщи и тихо, но решително освободи ръката си. Вече не само жената и детето я отдалечаваха от Зауер. Новите черти на характера му го правеха чужд. А може би това не бяха нови черти; може би тази грубост и безсърдечност винаги бяха съществували под обвивката на хладната коректност и тя само не ги беше забелязвала по-рано?

И още едно нещо възпираше Елза. Щирнер, какъвто се разкри пред нея в последната нощ, поразил въображението ѝ. Той беше извършил престъпление. Упражни насилие над свободата на волята и чувствата ѝ, но все пак остави следа в живота ѝ. И тази бездна от страдания, която той откри последната нощ пред нея, не можеше да не я развълнува. Връщайки свободата ѝ, той показа, че у него се бе запазила частица порядъчност.

Зауер не разбираше какво става в душата, на Елза и мислеше, че у нея говори само женската свенливост.

Отново се опита да хване ръката ѝ и почна да говори, като все повече се увеличаше:

— Кажете „да“, Елза, и ние ще бъдем щастливи. Двамата страдахме твърде много и заслужихме правото си на щастие. И още нещо, Елза, спомняте ли си, че аз се радвах, когато се отказате от наследството, защото се боях, че ще ви загубя? Мисля, че сега то няма да стои като стена между нас. Щирнер го няма. Какво ви пречи да се възползвате от правото си? Готлиб? Не ме е страх от това пале!

Елза погледна Зауер и отново отдръпна ръката си. Зауер забеляза в погледа ѝ учудване и страх.

— Не мислете, че в мен говори користолубието! — побърза да се оправдае той, разбрал по своему този страх. — Не, аз ви обичам, само вас, а не богатството ви. Но бъдете практична. Разберете, че рай в колиба е мечта на поетите. Помислете за бъдещето си. Дайте ми

пълномощия и аз гарантирам, че ще спася поне част от вашето състояние в размер на оставеното ви наследство.

Елза се изправи и вдигна ръце, сякаш се защитава.

— Не, Зауер, не! Не ми говорете за наследство! Не искам да преживявам още веднъж всички тези ужаси, цялата тая мръсотия... Да прекратим този разговор... Много съм уморена... Не съм спала цяла нощ и едва се държа на краката си...

— Но това не е последната ви дума, нали? — запита Зауер отдалечаващата се Елза.

Без да му отговори, тя бързо излезе.

Елза се втурна в стаята си и прегърна плачещата Ема.

— Не плачи, момичето ми! Няма да ти отнема Ото, но се боя, че ти няма да можеш да го върнеш при себе си.

— Мислиш ли? — запита Ема, като погледна безпомощно Елза.

— Може би по-късно... — каза Елза, за да утеши приятелката си, макар и да не вярваше в това завръщане.

— А сега и двете трябва да си починем. Няма да те оставя. Ще заминем далеч, за да забравим за всичко. Не плачи! Трябва да се пазиш. Не си сама. Имаш син и ние заедно ще го възпитаваме. В него ще намериш щастието си.

— Да, ще заминем. Не ме оставяй, Елза!

Зауер продължаваше да стои пред аквариума в зимната градина, навел глава, мрачен и зъл.

— О, дявол!... — внезапно извика той и неочаквано за самия себе си удари с юмрук стъклената стена на аквариума.

Стъклото се счупи, водата се изля и рибките, паднали на дъното, жадно разтваряха уста и удряха с опашките си по влажния пясък...

ТРЕТА ЧАСТ

I. КЪЩАТА КРАЙ МОРЕТО

Люлени от равномерния крайбрежен вятър, листата на палмите се поклащаха като огромни ветрила, движени от невидима ръка. Въпреки ранния час слънцето безмилостно печеше. Палмите хвърляха на земята синкавочерни сенки.

На хълма бе кацнала малка къща с плосък покрив и обширна веранда с изглед към океана. Зад къщата започваше тропическа гора. Палмите ограждаха гъсто къщата и я скриваха от зноя с широките си листа. Жив плет от бодливи растения опасваше участъка около чифлика.

Къщата беше уединена. Зад ниската планинска верига се намираше малко градче.

На верандата пиеше сутрешното си кафе млада русокоса жена с бял летен костюм и плетени сандали — местно произведение — на бос крак.

— Желаете ли още една чашка? — запита старият слуга с бяла блуза, широки бели панталони и пак такива плетени сандали.

— Не, Ханс, благодаря ви. Можете да разтребвате. Как са краката ви, Ханс?

— Благодаря ви, отлично. Това слънце прекрасно ме излекува. Още малко и ще мога да танцувам!

— Фрау Шмитхоф у дома ли е?

— Излезе за продукти. Скоро трябва да се върне. Желаете ли нещо, госпожо?

— Благодаря ви, нищо. Ханс си отиде.

Елза въздъхна, взе ветрилото от палмов лист, обърна лекото плетено кресло към океана и веейки бавно с ветрилото, се загледа в повърхността на водата, блеснала от утринните слънчеви лъчи.

Бяха изминали три години, откакто се пресели тук заедно с Ема, малкия ѝ син и фрау Шмитхоф, която помоли да я вземе със себе си.

Първият човек, когото срещна тук, беше Ханс, старият слуга на Карл Готлиб. Той именно беше довереният човек, на когото Щирнер преди заминаването си беше поръчал да се грижи за Елза.

Щирнер се постара да „закрепи“ верността на Ханс чрез мислоизлъчване с голяма сила. Тогава Щирнер беше постигнал голям успех в мисленото внушение за продължителен срок — самият той се готвеше да си внуши „превъплотение на личността“ за цял живот. Ханс беше първият опит в това направление. Когато опитът с Ханс беше завършен и след проверката даде напълно трайни резултати, Щирнер се усмихна, доволен от своята работа.

„Колко лесно е сега да се правят хората верни и честни!“ — помисли си той, изпращайки Ханс.

Но тази вяност, изкуствено заякчена чрез внушение, беше само предпазливост. По всяка вероятност Ханс би останал верен и би изпълнил точно всички заповеди на Щирнер и без внушение. В банката на близкия град беше внесена голяма сума на името на Ханс. Но пълна господарка на парите и къщата беше Елза.

Харесваше ѝ това усамотено кътче, далеч от шумните градове и всичко, което би могло да ѝ напомни миналото. Искаше едно: по-скоро да забравят за нея.

Преселването им тук приличаше на бягство. Не казаха на никого къде отиват, заминаха внезапно, без предупреждение, а тук дори промениха фамилните си имена. Елза почна да се нарича Бекер — с презимето на добрата старица, която я беше прибрала и възпитала като дете. Ема прие моминското презиме на покойната си майка — Шпилман. Само Шмитхоф запази предишното си презиме.

— Твърде много съм свикнала с името си и ако го променя, ще се объркам. И после... може би това е незаконно и се боя от отговорност — казваше тя.

Малката колония водеше тих и мирен живот. Страхувайки се да не бъдат открити, не си пишеха с никого и дори не получаваха вестници. Шмитхоф и Ханс водеха малкото домакинство. Чернокожа бавачка помагаше на Ема в отглеждането на детето. Двама негри работеха в градината и се грижеха за два коня и едно магаре. Но от конете почти нямаше нужда. Рядко Ема и синът ѝ излизаха с тях на разходка. Обикновено се ограничаваха с разходки пеша край брега на океана.

Всички бяха така загорели, че беше трудно да ги познае човек. Особено малкият Ото, или както го наричаха, Здравеняка. Тъмнокос,

къдрав, почти винаги гол, бронзов от загара, той би приличал напълно на момче туземец, ако не бяха европейските черти на лицето.

В началото Ема малко скучаеше без обичайната обстановка на големия град, но скоро свикна с новия живот. Грижите около детето ѝ оставяха малко свободно време. През загара на страните ѝ изби предишната руменина и сега смехът ѝ често се преплиташе със смеха на детето, сякаш две камбани изпълваха със звъна си цялата малка къща. Понякога вечер Елза свиреше на рояла: не можеше да се откаже от този навик. Детето заспиваше. Ема седеше върху рогозка в нозете на Елза и се умълчаваше.

Всяка беше заета с мислите си.

Елза ставаше по-късно. Пиейки сутрешното си кафе, тя се вслушваше с беззвучна усмивка във веселите гласове, които звънтяха край брега на океана.

Здравеняка се губеше по цели дни на брега.

Събираше мидички и камъчета, ловеше раци, хвърляше обратно във водата дребните рибки, изхвърлени на брега от океанските вълни.

Страхливата Ема в началото се боеше от всичко. Страхуваше се, че океанът ще отнесе къщата им при буря, страхуваше се от скорпиони, змии, които можеха да пропълзят в къщата, страхуваше се от лъвовете. Наистина тук имаше лъвове, но далеч, дълбоко в гората. Никога не идваха близо до къщата.

Само веднъж или два пъти обитателите на къщата чуха далечния им рев. И Ема будеше в ужас Елза... Но после тя свикна с всичко.

Елза бавно си вееше с ветрилото и следеше бялата яхта, която се появи в океана при входа на залива. Пирогите на туземците риболовци често сновяха нагоре-надолу из залива. Появяването на европейски параход беше събитие за обитателите на това тихо кътче. Океанските пътища минаваха встрани. Понякога на хоризонта се появяваха малки кораби, но или заобикаляха отдалеч, или завиваха към пристанището на съседното градче. Този път обаче бялата яхта се отби в залива.

Елза изпита неприятното чувство на човек, който се опасява, че спокойствието му и обичайният начин на живот могат да бъдат нарушени.

Като се поклащаше ритмично, яхтата се приближаваше към брега. На нея се развяваше червено знаме.

„Странно“ — помисли си Елза.

През това време яхтата стигна брега.

Спуснаха платната. Чу се как задрънча веригата на котвата и яхтата почна да се люлее на едно място. В лодката се качиха двама моряци и трима души с бели костюми и тропически шлемове на главите. Лодката отплува. Ето, тримата в бяло слязоха на брега на онова място, където бяха Ема, детето и чернокожата бавачка. Гласовете камбанки млъкнаха. Здравеняка се притисна до майка си и гледаше с уплаха непознатите хора. Моряците изваждат денкове от лодката и до пояс във водата, ги пренасят и трупат на брега. Един мъж в бяло приближава Ема с поклон, сваля тропическия шлем, говори нещо и сочи денковете. Ема кима с глава. Моряците и тримата с белите костюми развързват денковете, изваждат колчета, брезент, въжета. Разпъват палатка. Само това оставаше! Защо тъкмо тук?

Ема казва нещо на бавачката, която взе детето на ръце, и тримата бързо се заизкачваха по каменистата пътечка към къщата.

Елза все по-бързо размахва ветрилото и ги очаква с нетърпение. Ема изпреварва бавачката с детето и почти тича към верандата. Елза вижда развълнуваното, пребледняло лице на Ема и, който знае защо, почва и тя да се вълнува.

— Кой са тези? Какво търсят тук? — запита Елза приятелката си, която се втурна по ниските стъпала на стълбата в гъстата сянка на верандата.

Ема не можеше да си поеме дъх от бързото изкачване на хълма, от умора и вълнение. Кичур коса бе залепнал на влажното ѝ чело.

— Днес не намерих птица, но купих прясна риба! — чу Елза зад себе си гласа на фрау Шмитхоф, завърнала се с покупки.

— Кой са тези хора? — повтори въпроса си Елза, без да отговори на Шмитхоф.

— Пристигна Щирнер и с него още някакви двама... — отговори Ема, като гледаше изплашено приятелката си.

Елза побледня, изтърва ветрилото и се облегна в креслото.

— Не може да бъде! Припознала си се, Ема.

— Той е, той е! Уверявам те, че е той! Наистина лицето му много се е изменило, но това е той. Очите му не мога да забравя! А с него са някакви двама неизвестни. Единият е по-млад, а другият — възрастен, с мустаци.

Настъпи пауза. Елза беше дълбоко развълнувана. Задиша така ускорено, като че не Ема, а тя бе тичала по хълма.

— За какво говори той с тебе? — запита Елза.

— Дошли са на лов и молиха за разрешение да опънат палатката си, Щирнер, кой знае защо, се нарече Щерн.

— Щерн! — извика Елза. — Да, тогава няма никакво съмнение, че е той.

— А защо е Щерн? — попита Ема.

Елза се замисли за минута, след това каза:

— Той си промени името, така както и ние с тебе...

— Ти си знаела това и си мълчала? — каза с упрек Ема.

— Не мислех, че ще се срещнем някога с него. Той има повече основания от нас да забрави миналото си и да го крие. И затова те моля, Ема, и вас, фрау Шмитхов, предупредете също и Ханс, че ако Щирнер дойде тук, никой от нас не бива да го нарича с предишното му име и да дава вид, че го познава. Колкото и да е бил виновен, той вече не е същият. Той ликвидира с миналото си и ние трябва да запазим неговата тайна.

— Ами ако тази тайна е известна на спътниците му?

— Не мисля...

— А ако самият Щирнер ни познае и се издаде? Мисля, че щом те види, Елза, той няма да запази спокойствие. Това ще бъде толкова неочаквано! — И като плесна с ръце, тя възкликна по детски: — Колко е интересно! — И веднага добави загрижено: — Само ако не причини отново някакви нещастия...

— Не се безпокой. Няма да причини нещастия. И няма да познае никого от нас, в това можеш да бъдеш напълно уверена. Нали не те позна? Освен ако само мен... малко... като случайна позната — добави тя, сякаш си бе спомнила нещо. — Но може би няма да дойдат тук?

— Ще дойдат, навярно ще дойдат — каза Ема. — Защото Щирнер ми каза: „Надявам се, че няма с нищо да ви обезпокоим. Но ако сред вашите слуги има туземец, който познава местността, много ще ви молим да ни разрешите да го вземем за ден-два като водач.“ Идат, идат тук! — изведнъж завика тя. — Все едно, вече ме видяха като раздърпана дивачка — махна безнадеждно с ръка Ема, — а ти поне иди си обуй обувки и чорапи! Не бива така. Нали Щирнер, пфу, Щерн, Щерн, Щерн, все пак беше твой...

Елза не я дой изслуша, бързо се изправи и отиде в стаята си. Накара я да излезе не грижата за тоалета, а желанието да се справи с вълнението си насаме.

Сега отново ще се срещне лице с лице с Щирнер, с този загадъчен човек, който ѝ бе причинил толкова злини, но който искрено я обичаше.

Елза бързо крачеше от ъгъл до ъгъл. Виеше ѝ се свят от рояк спомени. Сама се учудваше, че така силно се бе развълнувала. Струваше ѝ се, че всичко бе забравила, всичко бе станало невъзвратимо минало. Останала беше само една неразкрита тайна и от време на време я измъчваше: виновен ли е Щирнер за смъртта на Карл Готлиб? Щирнер отнесе тази тайна със себе си. Елза се приближи до огледалото и несъзнателно почна да оправя косите си.

„Колко съм почерняла!“ — помисли тя, гледайки лицето си.

— Впрочем все едно, той не би ме познал — прошепна тя с въздишка.

Край къщата се чуха гласове.

— Но какво правя аз? — И Елза внезапно се втурна към гардероба и почна да прехвърля роклите. „Навярно всичко ще им се види ужасно старомодно“ — помисли тя. Накрая избра лека бяла рокля, бързо се облече, огледа се още веднъж в огледалото и като въздъхна дълбоко, излезе на верандата.

II. ЛОВЦИ НА ЛЪВОВЕ

Към Елза се приближи възрастен човек с рунтави прошарени мустаци.

— Позволете ми като най-възрастен от нашата компания да ви представя останалите — каза той с поклон. — Дугов, завеждащ зоологическите градини в Москва. А ето този е Качински. Той оглавява всички работи по предаването на мисли на разстояние.

Качински поздрави.

— А този — Дугов посочи Щирнер — е моят пръв помощник Щерн.

Щирнер протегна ръка на Елза и двамата се поздравиха малко тържествено.

Всички седнаха около масата. Елза позвъни и помели да поднесат закуската. Подносът трепереше забележимо в ръцете на стария слуга, когато той се приближи до масата, поглеждайки Щирнер отстрани. Като погледна към вратата, Ема изведнъж се усмихна. Елза се огледа, за да разбере какво разсмя Ема, и видя изплашеното лице на фрау Шмитхоф, която надничаше зад вратата.

Дугов изпи чаша вино за здравето на домакините и каза: — Много молим да ни извините, че нарушихме уединението ви, но това наистина стана случайно, фрау Еекер. Решихме да използваме отпуските си в лов на лъвове по тукашните места. В нашите зоологически градини липсват няколко екземпляра от тези прекрасни животни от породата, която се среща само тук. И ето ние с Щерн се отправихме насам, а към нас се присъедини и Качински, който иска на дело да изпита оръжието, с което сам ни снабди.

— Какво е това оръжие? Къде е то? — запита любопитната Ема.

Дугов се засмя. — Ще дойдете с нас на лов и ще видите!

— За лъвове? За нищо на света! — възкликна в ужас Ема. — Треперя, когато чуя далечния им рев...

— Охо! Значи не са ни излъгали и ловът трябва да бъде сполучлив! — каза Дугов, потривайки ръце. — А вас обезпокоихме — продължи Дугов, — защото не искаме да възбуждаме излишен шум с

пребиваването си в градчето. Тълпата зяпачи винаги пречи. И решихме да се отбием във вашия залив. — Дугов протегна ръка към брега. — Ще живеем в палатката. Ще ви помолим само за едно: ако сред вашите служители има туземци, разрешете ни да ги използваме за водачи.

Елза охотно се съгласи с молбата на Дугов. Тя се стараше да не гледа Щирнер, но не можа да се сдържи и погледът и няколко пъти се плъзна по лицето му. Накрая не издържа и се обърна към него.

— Кажете, господин Щерн, ако не греша, вие не сте русин, нали?

— Да, не съм русин — отговори Щерн.

— А... отдавна ли живеете в Русия?

— Около три години.

Вежливостта не позволяваше да се продължи този разговор, приличащ на разпит. И все пак неочаквано за себе си Елза запита:

— А къде живеехте преди?

Щирнер съвсем добродушно се разсмя. И този смях удиви Елза: толкова не приличаше на предишния ироничен, сух и зъл смях на Щирнер. Пред нея действително стоеше друг човек.

— Къде съм живял преди и изобщо какъв съм бил по-рано — това е загадка и за самия мен. Не вярвате ли? Попитайте другарите ми. Абсолютно нищо не помня за себе си до идването ми в Москва и отначало тази „забрана“ много ме угнетяваше. Обръщах се за съвети към професорите и те ми намираха някакво сложно психическо заболяване с мъчно название, нещо от рода на шизофренията. При това заболяване човек може уж да загуби своята личност, паметта за миналото. А другарят Качински ми предлагаше да изпробва своя метод на лечение — Щирнер разпери ръце, усмихвайки се. Въпреки цялото си доверие и уважение към Качински отказах. Неговото лечение е нещо от рода на хипнозата, пък аз чувствавам към нея органическо отвращение.

Елза погледна Качински. Той кимна утвърдително с глава и каза:

— Предлагам услугите си на Щерн. Но той не прие. А без съгласието му, разбира се, не бих правил опити.

— В Москва бях работник в завод „Динамо“ — продължи Щирнер. — После постъпих в зоологическата градина — много обичам животните — и там се запознах със завеждащия Дугов, който беше така любезен, че скоро ме направи свой най-близък помощник.

— Вие го заслужавахте, драги мой — отвърна Дугов.

— А чрез Дугов се запознах и с „експедитора на мисли“, както шеговито наричат у нас Качински. Това е всичко, което мога да разкажа за себе си.

— А у вас толкова ли е разгърната сега работата с предаването на мисли на разстояние? — попита Ема.

— Охо! — обади се Дугов. — Нещо необикновено! Предаването на мисли на разстояние действително достигна широко приложение. След няколко десетилетия няма да познаете света.

— И това, което вече е постигнато, е изумително — каза Щирнер. — Нима не сте чели във вестниците?

— Ние не получаваме вестници.

Щирнер погледна Елза и се намръщи, сякаш се мъчеше да си спомни нещо.

— Странно — каза той, — имам чувството, като че ли някога бегло съм ви виждал някъде. Може би случайна среща по пътя?

— Възможно е — отговори Елза и се смути. — И така, вие казвате, че предаването на мисли прави чудеса?

— Да, чудеса. Ние осъществихме на практика чудесата, фантазиите и химерите. — И като се вдъхнови изведнъж, Качински заговори бързо:

— Не бихте познали Москва, ако някога ви се е случило да я посетите. Първото, което ще ви поразя, е, че Москва стана градът на голямото мълчание. Откакто се научихме да разменяме непосредствено мисли, ние почти не разговаряме един с друг. Колко претрупан и бавен ни се струва сега старият начин на разговор! След време е възможно съвсем да се отучим да говорим. Скоро и пощата, и телеграфа, и дори радиото ще предадем в музея. Вече се научихме да разговаряме един с друг от разстояние. Ако искате, сега мога да разменя мисли с моя приятел в Москва.

Качински млъкна, притвори очи и се съсредоточи, като прилепи някаква кутийка до слепоочието си. Елза и Ема следяха с учудване мимиката на лицето му, отразяваща мълчаливия разговор. Качински отвори очи и се усмихна.

— Приятелят ми е здрав, но е много зает — на заседание е. В Москва вали сняг. Иван поздравява всички. Моли да занесем на жена му папагал.

Ема зяпна от учудване.

— Но как така — запита тя, — всички тези мисли не се ли объркват?

— Съществуват взаимни смущения, но не в такава степен както при радиопредаването. Нашите „радиостанции“ са по-точни от старите; винаги знаем как е настроен приемникът на нашия събеседник и бързо установяваме нужната връзка.

— Къде е вашата радиостанция? — запита Елза.

— Ето тук! — отговори Качински, като посочи с усмивка челото си. — Нашият мозък е нашата радиостанция. У нас има и истински усилващи машини, но сега ги използваме само за предаване на мисли, така да се каже, за масово възприятие: новости на деня, лекции, концерти. А отделните лица имат за общуване един с друг усилватели, които държат в джоба. Ето го! — И Качински показва кутийката, която току-що бе държал до слепоочието си. — За близко разстояние не е нужно и сега усилване. А скоро ще се справяме въобще без изкуствено усилване. Чрез постепенни упражнения постигаме все по-голяма мощност на нашата природна „радиостанция“.

— И можете да предавате концерт както по радиото?

— По-добре от радиото. Помолихме най-добрите наши композитори да импровизират мислено и да излъчват импровизацията. Какво удоволствие е да слушаш свободния полет на фантазията! Или например шахмата, по който толкова се увличат у нас. Стотици хиляди хора мислено следят играта на шахматните майстори. Особено е интересна играта „с открити карти“, когато шахматистите излъчват целия процес на обмисляне на ходовете. Всичко не може да се разкаже!

— Елате и вижте с очите си — каза Щирнер, уловил погледа на Елза.

— Да, така е най-добре — съгласи се Качински. — Ние предаваме мислено не само звуци, но и цветове, образи, сцени — с една дума, всичко, което човек може да си въобрази. Когато предаването на мисли стане общо достояние, повече няма да има театри, кина, училища, задушни помещения, струпване на хора. Знанията, развлеченията, зрелищата ще станат достъпни за всекиго. Мислопредаването се оказа извънредно полезно и в нашия трудов живот. Сега ние имаме идеални трудови колективи, които изпълняват работата си със съзвучността на най-добрия оркестър. Работата се

свежда до координиране дейността на нервните системи с помощта на мислопредаването. В случаите, където намира приложение колективният труд, съчетаването на движенията само по себе си е извънредно важно. Затова например във всички времена, започвайки от най-дълбока древност, са се използвали песните. Някога у нас се пеела песента „Ух, дубинушка, ухнем“. В сричката „ух“ работещите като че ли са свързвали общите усилия в една точка от времето и пространството. Но този начин е бил годен и е помагал само в случаите, където се е налагало използването на груба физическа сила. В по-сложните процеси са опитвали да прилагат други начини за координиране на трудовите движения. Организирали са така наречените конвейерни системи, при които всички процеси са вървели на „лента“, и спирането на едно място предизвиквало задържане на цялата лента. Налагало се, волю-неволю, да се придържат към общия темп на работа. Тази система е карала хора с различно нервно и физическо устройство да работят с еднакъв темп. Механичната принуда бе заменена от нашето мислопредаване, което не принуждава, а полага на работниците да координират работата на своята нервна система и мускули с работата на колектива. Някога в Москва учудваше така наричаният Персимфанс: първи симфоничен оркестър без диригент. Действително това беше първият опит да се създаде колектив, свързан с вътрешна спойка — координиране на работата на нервната система на много хора. Но все пак и в Персимфанса имаше повече механична спойка: неговите членове се подчиняваха повече на предварително установените музикални темпове, — отколкото на единната воля на колектива. Работата е друга, когато невидимият „диригент“ въздействува непосредствено на волевите центрове. Получава се изумителна съгласуваност в работата и, разбира се, производителността на труда е максимална.

— Но нима това не подтиска личността, нейната свобода? Ами че може да има хора, които ще поискат да използват тази сила във вреда на другите?

— Имало е такъв човек, наричали са го Щирнер, имам случай да чуя нещо за него — каза Щирнер. — Този човек действително е причинил много вреди, като е използвал мощната сила на мислите за свои лични цели. Но Качински е съумял да обезвреди Щирнер.

— А знаете ли къде е сега Щирнер — обърна се Елза към Щирнер, не успяла да се въздържи от страшния въпрос.

— Не зная и нека благодари на съдбата, че не зная къде е... Ако бих срещнал този човек, нямаше да види добро.

Качински се усмихна.

— Защо трябва да се отмъщава на Щирнер? Ние имаме много по-меки начини да изтръгнем отровното жило. Наистина прибъгваме към тях само в изключителни случаи. И после, нека бъдем справедливи: Щирнер ни остави голямо наследство. Без неговите изобретения не бихме имали такива успехи в областта на предаването на мисли. Най-сетне той запази живота ми. В него имаше някакво благородство.

— Това, което е направил Щирнер, е невъзможно да стане в Русия — продължи Щирнер. — Откакто предаването на мисли на разстояние стана обществено достояние, се получи, така да се каже, уравнивояване на силите. Ако не искате да възприемете чужди мисли, винаги можете да „изключите вашия приемник“ и край.

— Всъщност възможността от внезапно „мислово нападение“ не е изключена — каза Качински. — Но ние строго следим за това и своеобразно наказваме. С помощта на свръхмощните усилватели, които притежаваме, правим съответно „внушение“ на престъпника и той е безопасен завинаги, тъй като мисълта за повторно престъпление вече не може да възникне в съзнанието му. Не са нужни страшни затвори, от всеки престъпник правим полезен член на обществото.

Елза се замисли за нещо.

Дутов забеляза това и страхувайки се, че с разговорите си са уморили домакините, отвикнали от посещения на странични хора, погледна часовника си и каза:

— Много се разприказвахме. Да вървим, Щерн, трябва да се готвим за лова.

Дугов и Щирнер се сбогуваха с дамите и слязоха от терасата.

— Надявам се, че ще обядвате у нас? — запита Елза след тях.

— Стига това да не ви създава много главоболия — отговори Дугов с поклон.

Някъде заплака малкият Ото. Ема се извини и излезе.

III. ЩИРНЕР И ЩЕРН

Елза остана сама с Качински.

Обзе я вълнение. От всичко, което Качински бе разказал, най-много я порази и заинтересува едно: Качински може да върне предишното съзнание на Щирнер, макар и за няколко минути да направи от Щерн предишния Щирнер. Много ѝ се искаше това да стане. Защо? Едва ли сама си даваше сметка. „Искам да узная тайната за смъртта на Карл Готлиб“ — мислеше тя. Но не само това усилваше желанието ѝ да види предишния Щирнер. Може би в нея несъзнателно говореше чувството на жената, която не можеше да се примири, че човекът, който я обичаше и реши така своеобразно да свърши със себе си, заедно с личността си уби и чувството на любов към нея. Може би... Може би по страничните криволици на чувствата тя бе почнала да обича този човек. Елза седеше мълчаливо и не знаеше как да пристъпи към целта си.

— Кажете, господин Качински — почна нерешително тя, — бихте ли могли тук, у нас, да приложите вашия способ, за да върнете предишното съзнание на Щерн. Възможно ли е това?

— И да, и не. Изобщо възстановяването на паметта е напълно възможно. Медицината познава много такива случаи. Не са били редки по време на война, когато вследствие на силна контузия хората абсолютно са загубвали паметта си за миналото и дори са забравяли името си, но по-късно паметта им се е връщала. Такива случаи са известни и при хипнозата. Окончателна загуба на паметта може да има само когато 3 мозъчното вещество се разрушават органически центровете на паметта. Това е, така да се каже, травматологична загуба на паметта. Тя е безнадеждна. Но в дадения случай едва ли е имало разрушаване на мозъчната тъкан, иначе би се отразило на цялата психическа дейност. А Щерн е напълно нормален във всичко останало освен в припомнянето на миналото. Мога да приведа като пример себе си. По време на борбата ми с Щирнер той порази мозъчните ми центрове, управляващи равновесието. Бях напълно безпомощен и въпреки това съумях да възстановя чувството си за равновесие.

— Значи е възможно? — оживи се Елза. — Защо тогава отговорихте „и да, и не“?

— Да, изобщо е възможно, но... чухте, че самият Щерн не желае да се подложи на този опит. Това, първо... Впрочем, защо ви интересува толкова много предишното съзнание на Щерн?

— Работата е там, че ми се струва... бях позната с този човек... навярно дори много добре позната... Но той ме е забравил, както цялото си минало. Бих искала да пробудя в него един спомен. И после... да узная една тайна, много важна тайна, която той искаше да ми каже, но нямаше възможност...

Качински я погледна с учудване... „Роман“? — помисли си той.

— За съжаление лишен съм от възможността да удовлетвори вашето любопитство, щом нямам неговото съгласие — отговори той.

Елза се намръщи.

— Това не е любопитство. Много е сериозно — каза тя с нотка на обида. — Толкова е сериозно, че бих ви помолила да направите опита, без да искате неговото съгласие. Само за десет минути. И който и да е бил в миналото, той отново ще стане Щерн и нищо няма да знае за вашия опит. Нали в това няма нищо престъпно? Моля ви, много ви моля!

Сега се намръщи Качински.

— Ако почна пръв да изменям на нашите принципи за охрана свободата на чуждото съзнание, това едва ли ще бъде похвално — сурово отвърна той.

Елза почна да се дразни. „Качински не разбира важността на работата. Тогава ще му покажа, че тук има нещо по-сериозно от женско любопитство!“ — помисли тя и рече:

— Щерн каза, че сте обезвредили някой си Щирнер. Как стана това? Моля ви да ми разкажете.

Качински разказа.

— Значи вие видяхте лицето на Щирнер в онзи стъклен дом?

— Не, лицето му не видях. Той беше с плътна металическа маска.

— Щом сте толкова упорит и не искате да изпълните молбата ми, принудена съм да открия тайната: Щерн е Щирнер, а аз съм неговата жена, по баща Елза Глюк, по мъж Щирнер.

Качински бе поразен.

— Нима Кранц беше прав? — каза той след пауза.

— Кой е този Кранц?

— Кранц е детектив. Поставил си е за цел в живота да намери Щирнер. Неотдавна срещна Щерн в Москва и почна да ме уверява, че това е Щирнер. Необходими ми бяха големи усилия, за да убедя Кранц, че се заблуждава поради външното сходство.

— Надявам се, че сега ще признаете молбата ми за основателна? — запита Елза, доволна от произведения ефект.

— Щерн е Щирнер! — Качински можа да произнесе само това и дълбоко се замисли.

Елза го гледаше в очакване.

— Е, какво — да или не?

— Не!

— Но ако Щерн-Щирнер се съгласи на опита?

— Няма да се съгласи.

— Ще видим! Ще поговоря сама с него. Почакайте ме тук, сега ще се върна.

Качински остана на терасата, проследявайки с очи отдалечаващата се Елза.

Тя слезе до палатката на брега и почна да говори нещо с Щирнер, който внимателно я изслуша, после кимна с глава.

„Нима успя да го уговори толкова бързо? — помисли Качински. — Нали винаги, когато му предлагаш да направя опит за възвръщане на паметта му за миналото, той отказваше с ужас.“

Елза покани Щирнер да дойде с нея.

— Той е съгласен — каза Елза, изкачвайки се на верандата, — съгласен е и дори сам ви моли за това.

— Вие сте съгласен? — запита Качински, който още не можеше да повярва.

— С най-голямо удоволствие. Нямам нищо против — отговори Щирнер.

Качински се замисли: „В края на краищата нали мога всяка минута да угася паметта за миналото у Щирнер. Ще го следя.“

— Нека бъде тъй, както искате — каза Качински. Извади от джоба си кутиятката — акумулатор-усилвател, — приближи я до слепоочието и мислено заповяда, като фиксираше Щирнер с очи:

— Седнете и заспете!

Щирнер седна покорно и заспа начаса, затворил очи и отпуснал глава.

— Обикновено не прибъгваме към приспиване — каза Качински, обръщайки се към Елза, — но това е трудна операция. Ще върна предишното му съзнание само за десет...

— За двадесет! — каза Елза.

— Е, за петнадесет минути, не повече. Надявам се, че за това време няма да причини големи беди. За всеки случай ще го следя от стаята, ще трябва да се примирите с това. Точно след петнадесет минути той отново ще стане Щерн.

Качински млъкна и съсредоточено се взря в Щирнер.

— Сега ще се събуди. Отивам.

Качински влезе в къщата и застана до вратата така, че да не го виждат от верандата.

Щирнер въздъхна дълбоко няколко пъти, поотвори очи и веднага отново ги затвори, заслепен от яркото слънце. Преходът от полумрака на голямата зала в дома на Готлиб към блестящата повърхност на океана беше твърде рязък. Накрая, примижавайки, той отвори очи.

— Какво е това? Къде съм? Елза, ти?... — Той се хвърли към нея и почна да целува ръцете ѝ. — Мила Елза! Но какво значи това? Не мога да събера мислите си...

— Седнете, Лудвиг — каза ласкаво тя, — слушайте и не ме прекъсвайте. Имаме само петнадесет минути за тая среща... Всичко ще ви обясня. През онази бурна нощ вие си отидохте, като се превърнахте в Щерн. И ето че се срещнахме отново. Как? Ще ви обясня после, ако остане време. А сега ви моля да ми кажете по-бързо това, което ме измъчваше през всичкото време, през тези три години.

— Три години? — повтори учудено Щирнер.

— Кажете ми истината: виновен ли сте за смъртта на Карл Готлиб?

— Нали ви казах, Елза. Смъртта на Карл Готлиб действително бе причинена от нещастна случайност.

— Но второто завещание бе съставено само един месец преди смъртта му. И това ли е случайност?

— Не, това не е случайност. В това, ако искате да знаете, съм виновен. Действително накарах Готлиб да побърза да състави последното завещание, тъй като дните му бяха преброени. Независимо

от цветущия си вид той беше смъртно болен от сърдечна болест. Лекарите не му бяха говорили за това, но на мен като на доверено лице казаха, че дните му са преброени и няма да преживее повече от месец. Затова му внуших мисълта да състави по-бързо завещанието. Защо на ваше име, а не на мое, струва ми се, вече ви обясних. Тази „крива“ водеше по-бързо до целта — каза той с познатата иронична усмивка.

— А моята услуга, направена на Готлиб, за която се упоменава в завещанието?...

— Тя съществуваше, макар че аз малко я попреувеличих. Веднъж ви предадох няколко полици, получени за изплащане, подписани от Карл Готлиб, но вие може би случайно забелязахте и обърнахте вниманието ми, че почеркът не прилича на обикновения. Пред вас не отдадох значение на това, но после предприех щателно разследване и намерих десетки такива полици. Те бяха подправени. Откъде се появиха? Кой ги беше подправил? След дълги и внимателни издирвания дойдох до убеждението, че това е дело на Оскар Готлиб — брата на покойния Карл. Събрах унищожителните улики и ги представих на нашето старче Карл. По този начин вие му оказахте услуга, макар аз да не му казах, че първа сте забелязала измамата — отворихте очите му за недостойното поведение на брата; Карл страшно се разсърди, още тогава ми каза, че ще лиши Оскар от наследство — тази мисъл не бе внушена от мен — и изпрати рязко писмо до Оскар. Оскар отговори с писмо, в което унижено молеше за прошка, признаваше вината си, но се оправдаваше с тежкото си материално положение. Това писмо трябва да се пази в един от огнеупорните шкафови на Готлиб...

— И то се намери! — възкликна Елза. — Това е истина... Сега ви вярвам!

— Кой го намери?

— Зауер имаше ключове. Когато вие си отидохте, Зауер се скара с Рудолф Готлиб, който отново предяви правата си за наследство. А Зауер очевидно искаше да ви замести във всичко и реши да се бори с Готлиб, за да запази имуществото за мен. Преди да запечатат шкафовете, Зауер успя да отвори един от тях, намери пакета с подправените полици и писмото на Оскар Готлиб и ги представи на прокурора, за да докаже правилността на завещанието на Карл Готлиб, лишил брат си от наследство. Раздразненият Рудолф стреля в Зауер,

нарани го в корема и Зауер почина от перитонит, а Рудолф Готлиб бе осъден на десет години затвор и сега излежава наказанието си. Делото за фалшифицираните от Оскар полици се наложи да се прекрати в самото начало, тъй като Оскар внезапно умря от апоплектичен удар при първия разпит...

— Колко нещастия; — каза Щирнер. — Но нали аз не съм виновен за тях, Елза:

— Да, макар че може би имате косвена вина. Но няма да говорим за това. Сега ми кажете как се озовахте в Москва?

Щирнер сви рамене.

— Когато обмислях бягството си, реших, че враговете ми най-малко ще се сетят да ме търсят там. А и Московската милиция, разбира се, нямаше контакт с нашата. И реших „да изпратя“ Щерн там. Какво се е случило с Щерн, не зная.

— Мога да БИ разкажа малко от това, което научих от Щерн.

И Елза разказа на Щирнер за всичко, което беше станало с Щерн, чак до момента на идването им, без да споменава само името на Качински.

— Но как успяхте да върнете предишното ми съзнание? — запита Щирнер.

— Помолих за това един от вашите нови приятели. Искях да поговоря, макар и няколко минути, с предишния Щирнер, за да узная това, което ми казахте.

— И аз се съгласих да ми възвърнат съзнанието?

— Да, съгласихте се.

— Странно — каза Щирнер. — Предвиждах тази възможност и внушавайки си изменението на личността, дадох заповед на Щерн в никакъв случай да не се съгласява да се подлага на внушение.

— Значи Щерн не е послушал вас, а мен — усмихвайки се, отговори Елза.

— Елза, Елза, защо направихте това? Толкова е тежко да почувствувам отново на плещите си товара на преживяното! — каза с болка Щирнер.

— Той скоро отново ще падне от вас — отвърна Елза.

— Да, но сега ми е по-трудно да се разделя с вас, отколкото преди. Отново да ви забравя...

Щирнер стана, протегна ръка и като я гледаше с любов, каза:

— Елза!... — В този момент очите и лицето му внезапно станаха спокойни и като се посмути от това, че държи ръката ѝ, той каза: — И така, фрау Бекер, идвате с нас на лов, нали? Аз съм съгласен, мисля, че другарите ми няма да имат нищо против. Нашият лов ще бъде напълно безопасен.

Елза разбра, че пред нея отново стои Щерн. Времето бе изтекло. Качински излезе на терасата с часовник в ръка и запита Щирнер:

— Кажете, Щерн, за какво говорихте с фрау Бекер на брега, само за лова ли?

— Да — отговори Щирнер, гледайки с недоумение Качински. — А за какво друго? Фрау Бекер дойде при мен и помоли да я взема на лов. Каза, че вие и Дугов сте съгласни, стига и аз да се съглася. Съгласен съм. И ето дойдох да ви кажа това. Нали така? — обърна се той към Елза.

— Точно така — отговори тя и се усмихна. Качински погледна Елза с укор и поклати глава.

— Защо клатите глава, Качински? — запита Щирнер.

— Но нали всичко мина благополучно — каза Елза на Качински.

— Кое мина благополучно? За какво говорите, господа? — недоумяваше Щирнер.

Качински махна с ръка.

— Така, дребна работа. Фрау Бекер изхитрува, желаейки да вземе участие в нашия лов... — каза той, като погледна с упрек Елза. — А вие... сериозно искате да дойдете, нали — запита Качински Елза.

— Разбира се, сериозно! — отвърна тя със смях. Качински отново разпери ръце.

— И така, утре сутринта тръгваме, нали? — запита Щирнер Елза.

IV. „ЛЕБЕДЪТ“ ОТ СЕНСАНС

След вечерята всички седяха на верандата и оживено разговаряха.

Гостите разказаха за Москва, за чудесата, които твори предаването на мисъл на разстояние, за необикновените възможности, които ще разкрие това мощно оръжие, когато човечеството го овладее до съвършенство.

Ема слушаше с увлечение, въздишаше и поглеждаше Елза, като че й казваше: „Колко интересно е там. А ние си живеем тук!...“

Огромният диск на луната се издигна над хоризонта, разливайки сребро върху целия океан до самия бряг. И вълните грижливо люлееха този подарък от небето.

Океанът лъхаше влажна вечерна прохлада. Цветята по-силно ухаеха с остър, сладникав аромат.

Някъде наблизко пееха туземци. Напевът им беше ритмичен и еднообразен като приборя. Под впечатлението от южната нощ разговорът на верандата ставаше все по-муден и накрая утихна.

По-ясно се чуваше шумът на камъчетата, гладки и лъскави от вълните.

— А ние тук си живеем!... — внезапно завърши тъжно на глас мислите си Ема.

— Вие сте несправедлива, госпожо — обади се Дугов и посочи наоколо с ръка. — Нима всичко това не е очарователно?

— Да, но... днес и утре — едно и също... Прииска ти се нещо ново! Тук е хубаво, но все пак нещо липсва.

— Знам какво липсва — каза, усмихвайки се, Дугов. — Музика! Поне за нас — за пълнота на впечатленията. Фрау Бекер, нали вие свирите? Видях у вас инструмент. Изсвирете ми нещо такова... лирично! Ще слушаме, ще мълчим и ще съзерцаваме.

— Молим, молим! — подкрепи го и Качински.

— С удоволствие — отговори неспринудено Елза, влезе в стаята и седна до рояла.

„Днес ще свиря хубаво“ — помисли си тя, докоснала с пръсти хладните едва-едва овлажнели от вечерната влага клавиши, и почувствува нервно въодушевление.

„Какво да изсвиря?“ — и преди да успее да помисли, пръстите сякаш изпревариха мислите и подчинявайки се на някаква тайна заповед, почнаха да свирят „Лебедът“ от Сен Санс.

Тихите, ласкави звуци литнаха в нощта по сребристата пътека на океана към луната, сливайки очарованието на звуците с очарованието на нощта.

— Как прекрасно свирите!...

Елза трепна. Подпрян на рояла, пред нея стоеше Щирнер и внимателно я гледаше. Кога беше влязъл?

— Извинете, попречих ли ви? Но аз не можех да не дойда тук... Тези звуци... продължавайте, моля ви!...

Без да прекъсва музиката, Елза слушаше Щирнер с вълнение и мислеше. „Лебедът“, това е „Лебедът“ от Сен Санс... — така говореше някога той там, отдавна, в стъклената зала. Не, той не можеше да бъде зъл докрай. И тогава гласът му беше така нежен, както и сега.

— „Лебедът“... „Лебедът“ от Сен Санс!... Десетки пъти съм слушал тази пиеса в изпълнение на най-добри музиканти — говореше Щирнер, гледайки Елза, — но защо тази музика, вашата музика, ме вълнува толкова? Струва ми се, че някога съм я слушал, както понякога ми се струва, че съм ви срещал нейде...

От вълнение Елза задиша ускорено.

— Не само ви се струва. Наистина сме се срещали — отговори бързо тя, като продължаваше да свири.

— Къде? Кога? — запита също така бързо Щирнер.

— В бурна нощ, в голяма зала със стъклени стени и таван...

Щирнер потри челото си с ръка, съсредоточено си припомняше нещо.

— Да... наистина... Спомням си нещо подобно...

— И още по-рано ние се виждахме... често... в този живот, за който сте забравили... — все така бързо и нервно Елза продължаваше да подхвърля фрази. — Вие ме забравихте... и когато станяхте Щерн, отговорихте на един мой въпрос: „Извинете, госпожо, но аз не ви познавам.“

— Как? Нима? И... много добре ли се познавахме? Елза се двоумеше. Пръстите ѝ почнаха да грешат. След това се реши и като прекъсна музиката, погледна Щирнер право в очите.

— Много... — и веднага засвири „Полишинел“ от Рахманинов, за да скрие вълнението си в шумната музика. Развълнуван беше и Щирнер.

— Тогава... тогава вие знаете кой съм бил аз по-рано? Елза мълчеше. Звуците на „Полишинел“ се усилваха, разрастваха се, укрепваха.

— Фрау Бекер, моля ви, кажете ми! Тук има някаква тайна, аз трябва да я зная!

Елза неочаквано прекъсна музиката и като гледаше Щирнер сериозно, почти с уплаха, каза:

— Това не мога да ви кажа, поне засега.

— Защо не свирите? — дочу се гласът на Дугов.

Елза отново засвири.

Свел глава, Щирнер мълчеше. След това отново тихо поде:

— Вашата музика... вие самата... Защо?... — Той не доизказва мисълта си, като че търсеше подходящ израз. — Защо ме вълнувате така? Простете, но трябва да го кажа. Не съм донжуан, който леко се увлича по всяка красива жена. Но вие... извиването на главата ви, гънките на роклята ви, лекият жест — всичко това необикновено ме вълнува, предизвиква някакви смътни, дори не спомени, а... познати нервни токове, ако мога така да се изразя...

И внезапно с неочаквана за Елза разпаленост той отиде до нея, хвана ръката ѝ и каза:

— Фрау Бекер, няма да настоявам да ми кажете кой съм бил по-рано. Но ако сме били познати, трябва все пак да ми разкажете за онова време... за нашата дружба... може би... повече от дружба... Това... това е толкова важно за мен!... Да идем на морския бряг и там ще ми разкажете.

Излязоха на верандата.

— Свърши ли концертната част? — запита Дугов. — Много жалко, само се настроихме да слушаме.

— Фрау Бекер я боли глава — отговори вместо нея Щирнер. — Ще се разходим край морския бряг да подиша прохладен въздух.

Щирнер и Елза заслизаха към брега. Качински ги изпрати с внимателен и замислен поглед. Веселякът Дугов се усмихна под мустак. Ема забеляза тази усмивка и му се разсърди.

„Нищо не знае, не разбира, а се усмихва!“ — помисли си тя. И като гледаше двете фигури, седнали на крайбрежните камъни, Ема въздъхна...

V. УКРОТЕНИТЕ

Малкият отряд тръгна на поход.

Напред вървяха двамата водачи негри, след тях — Дугов, Елза, Щирнер и Качински.

— Къде са пушките ви? — запита с недоумение Елза.

— Ето тук! — отговори Дугов и се чукна по челото.

— Как, как тук? Мозъкът ви? Той е и радиопредавател, и пушка, и може би собствена електрическа лампичка, така ли? — попита шеговито Елза.

— Не само може би, но така ще бъде. Човешката мисъл е велика сила или как беше казано това у Арениус, Кдчински?

— „Най-големият източник на енергия е човешката мисъл... Електромагнитните трептения, които възникват в клетките на човешкия мозък, са най-великата сила, която владее света.“

— Виждате ли какво могъщо оръжие е затворено в нашия мозък! — каза Дугов.

Навлязоха в гъсталака на тропическата гора. Тук владееше полумрак. Пъстри птици прехвъркваха сред клоните и паяжината от лиани. Проникващите тук-там лъчи на слънцето улавяха в полумрака като лъч на прожектор кичури листа, различно оцветени, и запалваха дъга по цветните пера на птиците. Пътеката се загуби. Ставаше все по-трудно да се върви по спарените листа и изгнилите стъбла на повалените дървета. Щирнер помагаше на Елза да преодолява препятствията по пътя.

От вчерашния ден Щирнер стана необикновено внимателен и любезен с Елза.

— Колко ще продължи нашето пътешествие? — запита Елза, която почна вече да се уморява. — Мисля, че зверовете живеят много навътре в гората.

— А защо ще ги търсим? — отвърна Дугов. — Зверовете трябва сами да идват при ловеца. Щом намерим полянка, ще ги повикаме.

Скоро излязоха на ярко огряна от слънцето горска поляна. След горския полумрак всички неволно зажумяха. Огромни червени и

жълти пъстри цветя, подобни на лалета, покриваха като с килим цялата поляна.

— Каква прелест! — възкликна Елза. Всички седнаха и безгрижно разговаряха.

— Време е — каза Дугов. Отиде наред поляната и спря. Вдигна глава и се послуша. Лицето му стана сериозно и съсредоточено. Бавно се заобръща на всички страни, сякаш пронизваше с поглед горския гъсталак.

Изведнъж Елза трепна. Някъде далеч тя чу лъвско ръмжене като далечно боботене на гръмотевица. Отговори му второ, трето...

— Хвана се! — каза, усмихвайки се, Качински.

А Дугов продължаваше бавно да се обръща в същата съсредоточена поза.

Ръмженето се приближаваше. В клоните уплашено се размърдаха и закрепяха маймуни. Вълнението обхвана дори птиците: те хвъркнаха от клоните и кацнаха по-нависоко.

Вече се чуваше пращенето на клонките под меките, но тежки крачки на зверовете.

Идват отвсякъде, обкръжават невъоръжените, беззащитни хора... На Елза ѝ стана страшно. Ами ако новото оръжие се окаже безсилно?... Всички ще загинат от ужасна смърт!...

Щирнер забеляза нейната уплаха, хвана ръката ѝ и като я гледаше в очите, каза:

— Успокойте се! Вълнението ѝ утихна.

През това време, чупейки храстите, на поляната изскочи огромен лъв, зажумя от ярката светлина и спря. После тихичко се приближи до Дугов и с ласкаво ръмжене потърка главата си в нозете му. Дугов го почеса между ушите и лъвът се изтегна в нозете на укротителя. Чу се нещо като мяукане и на поляната се втурна лъвица с две лъвчета. Те също легнаха в нозете на Дугов. Още един лъв изскочи от гората с огромен скок.

— Достатъчно вече! — каза Дугов. — Яхтата ни не може да носи всичките гости. Ти май си излишен — обърна се той към първия лъв и го потупа по главата, — вече не си толкова красив, върви си обратно, старче!

Лъвът близна с огромния си език ръката на Дугов и побягна в гъсталака.

— А виж, този е красавец — продължи Дугов, като поглади с ръка гърба на огромния лъв, скочил през цялата поляна, — вижте, не козина, а истинско златно руно!... А ти, малкият, защо плачеш? Трънче ли ти влезе в лапата? Горкото-дребосъче! Дай да извадя трънчето.

Дугов извади от лапата на зверчето голям шип от бодливо растение.

Лъвицата спокойно наблюдаваше тази операция.

— Лапите им са много нежни — каза Дугов, като се обърна към Елза — и често пострадват от бодили. Но защо не се приближите, госпожо? Виждате, че са безопасни като деца!

Елза се приближи и почна да милва лъвовете. Те заръмжаха ласкаво, търкаха главите си и се опитваха да лизнат ръката ѝ.

— Е, време е да се прибираме. Слънцето вече клони към залез. Къде са водачите ни?

Качински намери единия от тях в гъстата гора. Горкият негър лежеше като мъртъв, вдървил се от страх. Другият беше побягнал още щом чу рева на лъвовете, но и този, когото намериха, почти не беше способен да служи за водач. Така трепереше, че огърлицата от раковини на шията му непрекъснато дрънчеше. При вида на лъвовете не смееше да мръдне. Качински го фиксира с поглед. Негърът се успокои и тръгна напред.

Този път Дугов вървеше отзад, а подире му послушно като кучета го следваха лъвът и лъвицата с двете си рожби.

Начело крачеше водачът, след него Елза и Щирнер, след Щирнер — Качински.

В най-гъстата гора, където беше почти тъмно, внезапно над тях запращяха клоните на дърветата. Щирнер извика и закри Елза с тялото си. Огромният ягуар, скочил към нея, налетя на Щирнер и го повали, Елза също извика от ужас. Обаче ягуарът не разкъса Щирнер, както очакваше тя, а внезапно избяга в гъсталака, ПОДБИЛ опашка като пребито куче.

— Все пак и нашият лов не е безопасен! каза Дугов. — Ранен ли сте, Щерн?

— Цял и невредим — отговори Щерн, надигайки се от земята. — Само костюмът ми е скъсан.

— Сега можете да се убедите в силата на нашето оръжие, фрау Бекер — каза Качински, приближавайки до Елза. — Ягуарът не беше

подложен на въздействието на мислите и се опита да ни нападне. Но още преди той да върхлети върху Щирнер, успях да изпратя на звера мислена заповед да си върви поживо-поздраво. И както видяхте, той позорно избяга. Електромагнитните вълни при излъчването на мисли летят със скорост триста хиляди километра в секунда, тоест със скоростта на светлината. Виждате че притежаваме най-скорострелното оръжие в света. За да обезвредим врага, беше достатъчна една стохилядна част от секундата.

— Но все пак трябва да бъдем внимателни — каза Щирнер и погледна Елза. Той се бе изплашил не толкова за себе си, колкото за нея.

— Сега не е опасно, гъсталакът оредява, скоро ще излезем от гората — отговори Дугов.

— Какви прекрасни папагали! — възкликна Елза, когато вълнението ѝ поутихна.

— Ах, за малко щях да забравя! — извика Качински. — Обещах на Иван да занеса един папагал за жена му. — И като избра най-красивия папагал на клона, той му изпрати мислена заповед. Папагалът кацна на рамото на Качински.

Негърът гледаше Качински със суеверна почит. Качински забеляза този поглед и се разсмя.

— За него — той посочи негъра — ние сме висши същества, всемогъщи богове, способни да творят чудеса. Човекът е устроен така: или обожествява, или отрича онова, което не може да разбере.

— Това може да се стори чудно не само на негъра — отговори Елза.

— А тук няма никакво чудо — каза Дугов. — Всяка дресура на животни се основава на това, че предизвикваме и затвърдяваме у животните така наречените условни рефлексии. Нашите успехи в предаването на мисли на разстояние само дадоха възможност веднага да се затвърдява в съзнанието всичко, което желаем. Да — продължи той след кратко мълчание, — спомнете си нашите първи опити, Качински: те бяха детска забава в сравнение с това, което правим сега!

— Бъдете справедлив към нашите първи опити — отвърна Качински. — Без тях не бихме имали нашата зоологическа градина, от която се възхищава цял свят.

— Каква е тази градина? — запита Елза.

— О, струва си да се види! Огромна площ в околностите на Москва е остъклена и превърната в зимна градина с необикновени размери. В този парк тропическата растителност вирее на воля. А сред цветята и растенията се разхождат на свобода лъвовете, тигри, кози, антилопи, пантери и деца — много деца, които прекарват там по цели дни и си играят със зверовете, яздят тигрите, забавляват се с младите лъвчета. Ето и края на нашето пътешествие. Къщата вече се вижда...

Появяването на необикновеното шествие развълнува всички обитатели на къщата. Като видя приближаващите се лъвовете, Ема извика от ужас, сграбчи детето си и се втурна в къщата, затваряйки врати и прозорци. Старата негърка побягна с отчаян вик към брега. Шмитхоф падна в безсъзнание. Ханс едва се държеше на нозете си. Подушили дивите зверове, конете пръхтяха и се блъскаха в конюшните, а магарето бясно ревеше. Но постепенно всичко се успокои. Елза придума Ема да излезе на верандата и за да ободри приятелката си, почна да се занимава с лъвовете. Накрая дори малкият Ото се осмели и приближи до младите лъвчета, но още не се решаваше да ги докосне.

— Фрау Шпилман — обърна се Дугов към Ема, — искате ли да ви оставя един лъв? Ще забавлява вашия син и ще пази къщата ви.

— Благодаря, но... моля ви, махнете ги по-скоро оттук!

Дугов се засмя, погледна лъвовете и премести погледа си към моряците, седнали пред палатката. Моряците веднага станаха да изпълнят мисленото нареждане. Почнаха да прибират палатката и да подготвят лодката за отплаване. Като стъпваха бавно и внимателно по каменистия път, лъвовете слязоха на брега и легнаха на пясъка. Моряците ги извозиха един по един на яхтата.

— Вече заминавате? — запита печално Елза.

— За съжаление не можем да останем по-дълго. Очаква ни голям дирижабъл. Но надяваме се, че нашето приятно познанство няма да свърши с това. Ние ще ви посещаваме от време на време — ще ни бъдат нужни много нови зверове за попълване на филиалите на нашата градина, които открихме в Харков, Тифлис и други градове. А още по-хубаво ще бъде, ако дойдете у нас и видите нашите чудеса.

Елза се поклони.

Дугов се приближи до Ема.

— А вие, госпожо, много загубихте, че не дойдохте с нас на лов. Щяхте да видите много чудеса. — Като погледна небето над залива, където кръжаха много птици, Дугов продължи:

— Впрочем, за да ви възнаградя за това, което не видяхте на лова, мога да ви покажа едно „чудо“.

Дугов загледа птиците.

Те веднага измениха полета си, като се построиха в триъгълник. В такъв ред долетяха до къщата. Триъгълникът се превърна в кръг. Кръгът се разширяваше и отдалечаваше, сякаш се разтопи във въздуха, сливайки се с простора.

Ема плесна с ръце от възторг.

— Още! Още! — завика момчето.

Докато Дугов утешаваше Ема и детето на раздяла, Щирнер отиде с Елза настрана и възбудено ѝ говореше нещо. Елза се смущаваше, изчервяваше, но очевидно беше доволна от думите на Щирнер.

— Е, време е! — каза Дугов.

Всички слязоха на брега, Качински, Дугов и Щирнер седнаха в лодката и взеха веслата.

— Довиждане! — извика Щирнер, като гледаше Елза, и замахна с веслата.

От веслата му се стичаха капки вода като капки червено хиоско вино под лъчите на залязващото слънце. Лодката стигна до яхтата и пътешествениците се качиха в нея. Платната се издуха от попътния вятър. Треци веригата на котвата...

— Довиждане! — достигна още веднъж до Елза. От яхтата махаха с кърпи. Ема, Елза и момчето махаха в отговор.

До самия борд се строиха всички лъвове, сложили лапи на перилата. От лъчите на залеза козината на зверовете изглеждаше като златно руно. Новите аргонавти отплуваха...

Дугов погледна лъвовете и изведнъж всички закимаха с глави и размахаха лапи, сякаш се прощаваха с обитателите на малката къща. Момчето и Ема се засмяха. Усмихна се и Елза, макар че лицето ѝ беше тъжно.

Платната на яхтата вече изчезнаха в простора, слънцето се гмурна в изумрудната повърхност на океана, която бързо придобиваше пепеляв оттенък, а двете жени и детето все още стояха на брега и

гледаха в тази посока, където следата от яхтата се преливаше по повърхността на океана.

— Да, действително трябва да отидем там и видим всички тия чудеса — каза замислено накрая Елза.

— Разбира се! — отговори живо Ема. — Много се заседяхме тук!

Тази нощ Елза дълго не можа да заспи. А когато задряма призори, стори ѝ се, че чува гласа на Лудвиг, който я викаше.

— Да, да, мили Лудвиг! — прошепна тя в съня си. Но Елза сгреши.

Не Щирнер, а Щерн мислеше за нея по това време.

Щерн седеше на нисък плетен стол на палубата на яхтата под южното звездно небе, облегнат на главата на спящия лъв. Луната вече залезе, от водата духаше предутринен свеж ветреца, а той все още не спеше и мислеше за фрау Бекер, която живееше в самотната къща на брега на океана.

Ритмичното поклащане го приспиваше.

Щирнер сложи глава върху косматата грива на лъва и неусетно заспа.

Първият лъч на слънцето ги озари — човека и лъва.

Те кротко спяха и дори не подозираха за скривалищата на техния подсъзнателен живот, където силата на човешката мисъл беше затворила всичко онова от тях, което беше страшно и опасно за околните.

ЧОВЕКЪТ, КОЙТО НАМЕРИ СВОЕТО ЛИЦЕ

ПЪРВА ЧАСТ

ДРАМАТА НА МАЙСТЕРЗИНГЕРА

Снежна равнина. Изнемощели кучета теглят шейна. Кучетата подкарва каюр, но и той се препъва от умора. На шейната лежи човек, безсилно клюмнал глава. Каюрът пада. Кучетата се спират и като по команда лягат на снега.

До снежната равнина растат кактуси. По тротоара в сянката на зелените кестени върви малко човече, почти джудже, в отлично ушит летен фланелен костюм и с широкопола шапкапанама. То не може да не вижда драмата в снежната пустиня, но равнодушно минава край нея.

Снежната равнина свършва. Пустош. Зад нея — пясъци, палми, оазис. Тук също става някаква драма. Бедуинездач грабва красива девойка в европейски костюм, прехвърля я на седлото и пуска в кариер своя бегач. Девойката вика, простира ръце, брани се. Неколцина европейци се хвърлят към конете си и се спускат след тях.

Малкото човече обгръща с разсеян поглед оазиса, бедуина, гонитбата и крачи по-нататък, комично отмятайки крака напред.

Зад пустинята — крайморска улица. Товари се голям океански параход. Димят четирите ниски, наклонени назад комини. Завива сирена. По подвижните стълби насава блъсканица. Някого са хванали. Някой се измъква, пада надолу...

Отново пустош. Зад нея скали. Гордо се извишава средновековен замък, обкръжен с валове, ровове, напълнени с вода. На подвижния мост рицар, пристигнал до замъка. Той иска да му отворят вратата. На кулите стоят хора. Изведнъж подвижният мост започва да се вдига. Изплашеният кон се изправя на задните си крака, опитва се да скочи от моста...

Недочакало да види ще успее ли конят, или пък заедно с ездача ще попадне в капан, мъничкото човече отвърща поглед и с тъжен вид си мърмори под носа:

— Всякога и навсякъде едно и също... Тъга!

И то още по-високо подмята крака, крачейки по гладкия тротоар.

Тук пък, по асфалтовия път, тече непрекъснато поток от автомобили — бели, сини, гълъбови, златисти като бръмбари, блестящи лимузини последен модел и старички фордове. Хората, които пътуват в автомобилите, и тия, които вървят по тротоарите, със същото равнодушие както и малкото човече гледат снежните пустини, оазисите, океанските параходи, средновековните замъци.

Тях много повече ги интересува самото малко човече. Към него се извърщат всички глави: и на пешеходците, и на тия в колите. Забелязали малкото човече, хората многозначително се споглеждат. И на лицата им се появяват усмивки, а в очите такъв голям интерес, какъвто имат само посетителите на зоологическа градина, когато видят необикновено екзотично животно. И заедно с това хората проявяват към малкото човече почтително уважение. Познатите незабелязано се посбутват с лакти и тихо си говорят:

— Гледай! Престо! Антонио Престо!

— Да, колко малко тежи, а колко много струва!

— Казват, капиталът му се равнявал на сто милиона долара.

— Повече от триста.

— Пък е още така млад. Щастливец!

— Защо ли не е с автомобила си? Та той има една от най-хубавите коли в света. По специална поръчка.

— Това е неговата обичайна утринна разходка. Автомобилът се движи след него.

А малкият човек продължава спокойно да върви напред, като се старае с нищо да не се отличава от другите и да не привлича върху себе си внимание. Но това му се удава не по-добре, отколкото на слон, който шестува сред тълпа от зяпачи. Необикновена е неговата фигура, необикновени са жестовете, мимиката му. Всяко негово движение предизвиква усмивка, смях. Целият е живо олицетворение на смешното. Още от дете предизвикваше смях в околните. Той можеше да бъде весел, тъжен, замислен, можеше да се сърди и негодува — резултатът беше един: хората се смееха. Отначало това го дразнеше, но после привикна. Какво да се прави? Такава бе външността му.

Той беше почти джудже, имаше прекомерно дълго туловище, къси крака и дълги ръце, достигащи до коленете му. Неговата голяма глава, широка в горната част и тясна в долната, бе запазила чертите на детския строеж. Особено смешен беше месестият му нос, дълбоко

хлътнал в горната си част. Върхчето на носа му се извиваше нагоре като турски чехъл. Този нос притежаваше необикновена подвижност, от което се менеше не само изразът, но и цялата форма на лицето му. Престо беше истински, завършен урод, но в неговата уродливост нямаше нищо отблъскващо. Напротив, тя възбуждаше симпатия. В големите му живи кестеняви очи светеше доброта и ум. Това беше единствено и изключително по своя род произведение на природата.

Антонио Престо вървеше с невъзмутим вид сред смеещата се тълпа, комично подмятайки напред своите къси крака.

Той свърна наляво в кипарисовата алея, която водеше към голяма градина. В градината, сред евкалиптова горичка, имаше китайска беседка. Престо влезе в нея и се намери в кабината на асансьор. Асансьор всред градината — това можеше да предизвика учудване у всеки непосветен, но Престо беше добре запознат с това странно съоръжение. Като кимна с глава в отговор на поздрава на момчето, обслужващо асансьора, Престо кратко заповяда:

— На дъното!

При това той направи такъв изразителен жест с ръка, сякаш искаше да прободне земята до самата преизподня. Това беше така смешно, че момчето се засмя. Престо го изгледа свирепо. От неговия поглед момчето още по-силно се разсмя.

— Извинете, мистър, но не мога, наистина не мога... — оправдаваше се момчето.

Престо махна с ръка с въздишка.

— Добре, Джон, не се оправдавай. Ти си виновен в това не повече, отколкото аз. Мистър Пит пристигна ли? — попита той момчето.

— Преди двадесет минути.

— Мис Хеда Люкс?

— Не още.

— Е да, разбира се — каза с неудоволствие Престо. И неговият нос неочаквано замърда като малък хобот.

Момчето отново не се сдържа и изпищя от смях. Добре, че в този момент асансьорът спря, иначе Престо би му се разсърдил. Антонио изскочи от кабината, мина широкия коридор и се озова в голяма кръгла стая, осветена от силни лампи. След палещото, независимо от утринния час слънце тук беше прохладно и Престо въздъхна с

облекчение. Той бързо прекоси кръглата стая и отвори вратата в съседното помещение. Като че ли „машината на времето“ изведнъж го пренесе от двадесетия век в немското средновековие.

Пред него беше огромна зала, таванът на която завършваше с тесни сводове. Тесни и високи прозорци и вратички, тесни и високи столове. През прозореца падаше светлина и оставяше върху широките каменни плочи на пода ясен рисунък на готическите прозоречни рамки.

Престо влезе в ивицата светлина и се спря. Сред тези високи и тесни мебели неговата фигура изглеждаше особено малка, недодялана, нелепа. И това не беше случайно: в този контраст се криеше строго обмислена сметка на режисьора.

Старият немски замък беше направен от шперплат, лепило, платно и бои по чертежи, етюди и макети на голям архитект, който с чест би могъл да строи и истински замъци и дворци. Но мистър Пит — „Пит и Ко“, — притежател на киностудиото, плащаше на архитекта много повече, отколкото биха могли да му платят титулувани особи за построяването на истински замъци, и архитектът предпочиташе да строи неистински замъци от платно и шперплат.

В средновековния замък или по-право в ъгъла на залата и зад нейните шперплатови стени тичаха. Работници, бояджии, художници и дърводелци под ръководството на самия архитект довършваха поставянето на декорациите. Необходимата мебел — истинска, а не реквизита — вече беше в „замъка“. Електроинженерът и неговият помощник нагласяваха юпитерите — огромни лампи с по много хиляди свещи всяка една. Главното в кинофилма е светлината. И никак не е чудно, че тя е основната грижа на режисьорите. Мистър Пит и Ко можеха да си позволят такъв разкош: да уредят огромен павилион под земята, за да не пречи яркото калифорнийско слънце на ефектите на изкуственото осветление при павилионните снимки.

Изад декорите поглеждаха статисти и статистики, вече нагласени в средновековни костюми и гримирани. Всичките с любопитство, почтителност и същевременно с неволна усмивка гледаха младия човек, който стоеше в „слънчевия лъч“ по средата на залата. Статистите си шепнеха:

— Самият...

— Антонио Престо.

— Боже, какъв е смешен! Той даже в живота не може да стои спокойно ни една минута.

Да, това бе „самият“ Антонио Престо, неподражаемият комически артист, който бе затъмнил славата на някогашните корифеи на екрана: чаплиновци, китъновци, бенксъвци. Артистическият му псевдоним извънредно точно определяше неговата стремителна същност^[1]. Престо не оставаше нито секунда спокоен. Движеха се ръцете му, краката му, туловището му, главата му, неговият неподражаем нос.

Трудно беше да се обясни защо всеки негов жест възбужда такъв неударим смях. Но никой не можеше да се противи на този смях. Дори известната красавица леди Трайн не могла да се сдържи да не се засмее, макар, както твърдят всички, които, я познават, тя да не се смяла никога в живота си, за да не покаже неравните си зъби. По мнението на американските критици смехът на леди Трайн беше най-голямата победа на гениалния американски комик.

Своя природен дар Престо бе удесеторил с твърде своеобразния си маниер на игра. Престо обичаше да играе трагически роли. За него специално се пишеха сценарии по трагедиите на Шекспир, Шилер и дори Софокъл... Тонио, Отело, Манфред, Едип... Това би било профанация, ако Престо не играеше своите трагически роли с подкупваща искреност и дълбоко чувство.

Комизмът на Бъстър Китън се заключаваше в противоречието на неговата „трагическа“, неподвижна маска на лицето с комичността на положенията. Комизмът на Тонио Престо беше в противоречие и с положенията, и с обстановката, и дори с неговите вътрешни преживявания, с неговата невъзможна, нелепа, немислима фигура, с неговите жестове на палячо. Може би никога досега комическото не се е издигало до такива висоти, почти допирайки се до трагичното. Но зрителите не забелязваха това.

Само един човек, крупен европейски писател и оригинален мислител, на въпроса на един американски журналист как му харесва играта на Антонио Престо, отговори: „Престо е страшен в своя безнадежден бунт.“ Но това го бе казал не американец, при това той бе казал фраза, която дори трудно можеше да се разбере. За какъв бунт, за бунт против кого говореше писателят? И за тази фраза скоро се

забрави. Само Антонио Престо бе грижливо скътал в паметта си този отзив на чужденеца, който бе успял да надзърне в душата му.

Това беше бунт на озлочестен от природата урод, който се стремеше към пълноценен човешки живот. Трагическа в своята безнадеждност борба.

Но и правото да играе трагедии той бе постигнал не без усилия. В първите години го заставяха да играе само шотовски роли, да се кълчи, да се криви, да получава ритници и да пада за развлечение на зрителите. В неговия дневник можеха да се намерят такива записки:

„12 март

Снощи прочетох нов сценарий. Той ме възмути. Глупашки сценарий, а за мене — глупашка роля.

Днес отидох при нашия директор и му казвам:

— Вашият сценарен департамент не можа ли да измисли по-глупав сценарий? Кога най-после ще свърши това?

— Когато публиката поумнее и престанат да ѝ се харесват такива филми. Те дават долари и това е всичко — отговори той.

Пак доларите! Всичко за тях.

— Но вие сами развъртавате зрителите, разваляте вкуса им с подобна пошлост! — възкликнах аз.

— Ако мислите така, по-добре е да не се снимате за екрана, а да постъпите възпитател в пансион за благородни девици. Нашето предприятие е комерческо, а не педагогическо. Време ви е вече да разберете това — спокойно възрази директорът.

Можеше ли да се продължава разговорът с такъв човек? Излязох си от кабинета му вбесен. В безсилната си ярост тази сутрин аз умишлено преувеличавах в играта, шаржирах самия себе си, върших палячовщини, правех се на луд. На! Заповядайте, щом само това искате! В същото време си мислех: нима режисьорът няма да спре тия мои палячовщини? Но той не ме спря. Той беше доволен! А през почивката при мен се приближи директорът, който, както се оказа, бе следил играта ми, потупа ме по рамото и каза:

— Виждам, че сте размислили. Отдавна трябваше да сторите това. Днес играхте както никога. Филмът ще има колосален успех. Хубави пари ще вземем!

Бях готов да се хвърля и да удуша този човек или да завия като куче.

Но какво мога аз да направя? Къде да бягам? Да зарежа изкуството? Да свърша със себе си?... Когато се върнах в къщи, три часа свирях на цигулка — това ме успокоява — и мислих, търсейки изход, но нищо не можах да измисля. Стена...”

Едва когато той постигна световна известност, кинотъргащите бяха принудени да се съгласят с капризите — странностите — на Престо и с неохота го допуснаха да играе трагически роли. Впрочем те се успокоиха, когато видяха, че Престовите „трагедии“ се превръщат в смешни комедии.

— Хофман, Хофман! Намирате ли, че светлината е дадена под добър ъгъл? — попита Антонио оператора.

Операторът Хофман, флегматичен дебелак в кариран костюм, внимателно погледна визьора на апарата. Светлината падаше върху лицето на Престо така, че носната впадина недостатъчно ярко се очертаваше от сянката.

— Да, светлината пада много отвесно. Спуснете софита и преместете юпитера малко вляво.

— Ест! — отговори работникът, както отговарят на корабите.

Рязка сянка падна върху „седлото“ на носа на Тонио, от което лицето му стана още по-смешно. В лъча на тази светлина до прозореца трябваше да стане сцена на трагическо обяснение на неудачния любовник — когото играеше Престо, — бедния майстерзингер, със златокъдрата кралска дъщеря. Ролята на принцесата се изпълняваше от звездата на американския екран Хеда Люкс.

Тонио Престо обикновено сам режисираше филмите, в които участвуваше. И този път до пристигането на Хеда Люкс той започна да репетира със статистите някои масови сцени. Една млада, неопитна статистка мина по сцената не така, както трябваше. Престо изпъшка и я помоли да мине още веднаж. Тя пак не сполучи. Престо замахаше с ръце като вятърна мелница и закрещя с тънък детски глас:

— Нима е толкова трудно да се ходи по пода? Ей сега ще ви покажа как се прави това.

И като скочи от своя подиум, Престо показа. Показа много нагледно и вярно. Всички разбраха какво се изисква. Но заедно с това всичко беше така смешно, че статистите не се сдържаха и гръмогласно се засмяха. Престо започна да се сърди. А когато се сърдеше, той беше смешен както никога. Смехът на статистите стана хомеричен. Бароните

и рицарите се хващаха за корема и едва не падаха на пода, придворните дами се смееха до сълзи и разваляха грима си. Перуката на краля падна. Престо гледаше това стихийно бедствие, предизвикано от неговото необикновено дарование, след това изведнаж тропна с крак, хвана се за главата, побягна и се скри зад кулисите. Като се успокои, той се върна побледнял в „замъка“ и каза:

— Ще давам нарежданията си иззад екрана. Репетицията продължи. Всичките му забележки бяха много уместни и издаваха талант и голям режисьорски опит.

— Мис Хеда Люкс пристигна — съобщи помощникрежисьорът.

Престо предаде кормилото на управление на помощника си и отиде да се гримира.

След двадесет минути той влезе в ателието вече в костюма на майстерзингер. Костюмът и гримът не можеха да скрият неговата уродливост. О, колко смешен беше той! Статистите с труд сдържаха смеха си и отклоняваха погледи встрани.

— Но къде е Люкс? — нетърпеливо запита Тонио. Партньорката бе накарала да я чакат. За всяка друга артистка това не би минало току-така, но Люкс можеше да си позволи такава волност.

Най-после тя се яви и както всякога нейното появяване произведе голям ефект. Красотата на тази жена беше необикновена. Природата сякаш стотици години наред бе събирала зрънце по зрънце онова, което може да очарова хората, бе спестявала по трохичка, бе отбирала от прабабите, за да събере най-накрая изведнъж в едно цяло блестящ арсенал от красота и женско очарование.

Когато Антонио Престо погледна Хеда Люкс, чехъло-подобният му нос нервно замърда. И всички — като се започне от първите артисти и се свърши с последния дърводелец устремиха погледи към Хеда. Статистките я гледаха почти с благоговейно обожание.

Носът на Престо все повече мърдаше, сякаш душеше въздуха.

— Светлина! — извика Престо с тънкия си глас, станал от вълнението още по-пронизителен и по-тънък.

Цял океан от светлина се разля по ателието. Изглеждаше, сякаш Хеда Люкс я бе донесла със себе си. Нейният псевдоним^[2] също така хубаво ѝ приличаше, както „Престо“ — на нейния партньор.

Преди снимането Престо реши да прорепетира главния кадър — обяснението на майстерзингера с кралската дъщеря.

Люкс седна във високото кресло до прозореца, постави обувия си във везана със злато пантофка крак на украсената с резба скамейчица и взе в ръце бродерията си. В краката ѝ полегна великолепен дог с вид на тигър. А на почтително разстояние от Люкс застана Престо и под акомпанимента на лютня започна да декламира поемата за любовта на бедния певец към благородната дама. Кралската дъщеря не го поглежда. Тя все по-ниско и по-ниско навежда глава и се усмихва на нещо. Може би в този момент тя мисли за прекрасния рицар, който в последния турнир е победил всички съперници за прослава на нейната красота и е бил удостоен с небесната ѝ усмивка. Но майстерзингерът разбира тази усмивка по своему — ненапразно той е поет.

Той се приближава към нея, той пее все по-страстно и по-страстно, после пада пред нея на колене и започва да ѝ говори за своята любов.

Нечувана дързост! Невероятно оскърбление! Принцесата, без да вдига глава от бродерията, се мръщи. Очите ѝ мятат искри, тя тропа с малкото си краче, обуто в позлатена пантофка, по украсената с резба скамейчица, извиква слугите и им заповяда да изведат дръзкия поет. Влизат слугите, хващат майстерзингера и го откарват в затвора. Майстерзингерът знае, че го очакват изтезания и смърт, но той не съжалява за това, което е направил, и изпраща на своята възлюбена последен поглед, изпълнен с любов и преданост. Той с готовност ще приеме смъртта.

Сцената мина прекрасно. Престо е доволен.

— Можеш да снимаш — казва той на Хофман. Операторът вече стои до апарата. Той бе наблюдавал цялата сцена през визьора. Престо отново застава до креслото на Люкс.

— Снимам — казва Хофман.

Ръчката на апарата се завъртя. Сцената се повтаряше безупречно. Майстерзингерът пее, кралската дъщеря навежда все по-ниско и по-ниско лицето си и се усмихва на нещо. Майстерзингерът се приближава до принцесата, хвърля се на колене и започва в съпровод на музика своята страстна реч. Престо е увлечен. Той не само играе с жестовите и мимиката на своето подвижно лице. Той говори и шепне страстните си признания с такава искреност и сила, че Люкс, забравяйки десетки пъти репетираната последователност на

движенията и жестовете, едва-едва приповдига глава и с известно учудване поглежда своя партньор само с ъгълчетата на очите си.

И в този момент става нещо, непредвидено нито в сценария, нито от режисьора.

Престо, късокракият, големоглавият, със своя чехъло-подобен подвижен нос се обяснява в любов! Това се стори на Хеда Люкс толкова абсурдно, нелепо, комично, невъзможно, че тя изведнаж се засмя с неудържим смях.

Това беше смях, който обхваща човека изведнаж, като пристъп на страшна болест, и държи, без да изпуска от ръцете си, като разтърсва тялото в конвулсивно напрежение, обезсилва, предизвиква сълзи в очите. Люкс се смееше така, както не се бе смяла никога през живота си. Тя едва успяваше да си поеме дъх и отново се заливаше в безкраен сребрист смях. Бродерията падна от ръцете ѝ, една от златистите ѝ плитки се спусна до пода. Разтревоженият дог скочи и с недоумение гледаше своята стопанка. Смутеният Престо също се изправи и гледаше Люкс, мрачно смръщил вежди.

Смехът е също така заразителен, както и прозявката. Не мина и минута, когато тътнежите на смеха се носеха вече по цялото ателие. Статисти, дърводелци, монтьори, декоратори, гримьори — всички бяха във властта на смеха.

Престо постоя още няколко секунди като поразен от гръм, после изведнаж вдигна ръце и с изкривено лице, стиснал юмруци, направи крачка към Люкс. В тази минута той беше по-скоро страшен, отколкото смешен.

Люкс го погледна и смехът ѝ изведнаж секна. Така внезапно замлъкна смехът и в цялото ателие. Оркестърът отдавна бе престанал да свири, защото лъковете на смеещите се музиканти бяха изпадали от ръцете им. И сега в ателието настъпи тягостна тишина.

Тази внезапна тишина сякаш проясни съзнанието на Престо.

Той бавно отпусна ръце, бавно се обърна, влачейки крака, дойде до големия диван и се хвърли по очи.

— Извинете, Престо! — каза изведнъж Люкс, като наруши тишината. — Държах се като малко момиченце и заради моя глупав смях се развали толкова лента.

— Вие напразно се извинявате — отговори ѝ Хофман вместо Престо. — Аз нарочно не спирах снимането и съвсем не смятам

лентата за развалена. Според мен този нов вариант на кадъра до прозореца е великолепен. Всъщност смехът, унищожаваният смях, който не оставя никакви надежди, смехът на любимата жена в отговор на страстното признание — нима за влюбения той не е по-ужасен и от най-страшните мъки? Нима този смях не е превърнал за един момент любовта на майстерзингера в изгаряща ненавист? О, аз познавам нашата американска публика, тя ще се смее както никога. Тези облещени очи на майстерзингера, отворената уста... Не ми се сърдете. Престо, но никога досега не сте били така ефектен. И ако не ви виждах есеки ден, то не бих могъл да въртя ръчката на апарата.

Престо се привдигна и седна на дивана.

— Да, вие сте прав, Хофман — каза той бавно и глухо. — Това излезе великолепно. Нашите американци ще се пукнат от смях.

И изведнаж, както никога досега не се бе случвало, сам Тонио Престо се засмя със сух, съскащ смях, като оголи ред дребни и редки зъби. В този смях имаше нещо злоещо и на него никой не се отзова.

---

[1] Presto — бързо. Б. пр. ↑

[2] Люкс — светлина. Б. пр. ↑

УБИЙСТВЕНИЯТ СМЯХ

След това злополучно снимане Престо седна в автомобила и по думите на шофьора „подкара бясно колата“.

Неудовлетвореността, обидата от живота, възмущението от несправедливостта на природата, оскърбеното самолюбие, терзанията от неудовлетворената любов — всичко, което се бе събирало в неговата душа с години, сякаш се бе пукнало и избухнало със страшна сила. В бясното каране той искаше да намери успокоение, сякаш искаше да избяга от самия себе си.

— Напред! Напред! — викаше Престо и искаше шофьорът да даде пълна скорост. И те летяха по пътищата като престъпници, гонени от полиция. А подир тях наистина тичаха хора. Профучавайки край фермите, те сгазваха гъски и патици, които шествуаха от съседното блато, и озлобените фермери ги гонеха с тояги в ръце, но, разбира се, не можеха да ги стигнат. Два пъти подир колата се спуснаха полицаи с мотоциклети, тъй като колата се движеше с непозволена скорост и не желаше да спре въпреки енергичните настоявания на полицаите. Обаче полицейските мотоциклети не можеха да стигнат колата на Престо. Това беше една от най-хубавите в цялата страна и най-силни коли, направена по специална поръчка на Тонио. Той обичаше бързината във всичко.

В пет часа вечерта Престо, съжалил шофьора, разреши да спрат до една крайпътна кръчмица и да похапнат. Сам Престо не се докосна до нищо и само изпи кана студена вода.

И отново започна същото бясно каране цяла вечер и цяла нощ. Шофьорът, капнал от умора, най-после заяви, че заспива на кормилото и че не отговаря, ако разбие колата заедно със своя пътник.

— Напред! — извика Престо, но после изведнаж стана от мястото си, отстрани шофьора и сам взе кормилото. — Можете да си починете — каза Тонио на шофьора, който се търкулна върху широкото седалище на колата и тутакси заспа.

А мислите на Престо се носеха с такава бързина, с каквата и колата.

— Това трябва да свърши! Това трябва да свърши веднаж завинаги! — шепнеше Престо.

Когато шофьорът се събуди, беше седем часът сутринта; Колата стоеше пред вилата на Хеда Люкс.

— Наспахте ли се? — ласкаво попита Престо шофьора. — Аз ще намина да кажа добро утро на мис Люкс, а вие почакайте тук. После ще си идем в къщи.

Седем часът сутринта е твърде ранен час за визити, но Тонио знаеше, че Хеда Люкс става в шест. Тя водеше извънредно редовен живот по предписания на най-добрите професорихитиенисти, за да запази за възможния най-дълъг срок младостта и красотата си — своя капитал, за който тя получаваше такива големи проценти.

Люкс вече бе взела ваната си, свършила с масажа и сега правеше лека гимнастика в голяма квадратна стая, осветена отгоре, през тавана. Сред бели мраморни колони имаше огромни огледала, които отразяваха Хеда. Във фланелено утринно трико, в раирани шорти, късо подстригана и гладко вчесана, тя приличаше на очарователно момченце.

— Тонио? Така рано? — каза тя приветливо, като видя в огледалото приближаващия се зад нея Тонио Престо.

И без да престава да се извива, да се навежда и да се изправя, продължи:

— Седнете. Ей сега ще пием кафе.

Тя не попита какво го е довело тук в такъв ранен час, тъй като бе свикнала със странностите на Престо.

Тонио отиде до голямата удобна кушетка, приседна накрая, но тутакси скочи и се заразхожда, като правеше големи кръгове из стаята.

— Престо, престанете да ходите, че ми се завива свят, като ви гледам — каза Люкс.

— Трябва да поговоря с вас — произнесе Престо, без да прекратява своята кръгова разходка. — По работа, по много сериозна работа. Но аз не мога да разговарям, когато вие се клатите насамнатам и прикляквате. Моля ви, седнете на дивана.

Люкс погледна Престо, дотича с няколко скока до дивана и седна с ПОДБИТИ крака, като остави малките си пантофки на мозаичния под. Престо се приближи до нея и каза:

— Ха така!

Очевидно той правеше невероятни усилия, за да запази пълно спокойствие, да държи в подчинение ръцете и краката си, да не мърда чехълородобния си нос.

— Хеда Люкс! Мис Хеда!... Аз не умея да говоря... Трудно ми е... Аз ви обичам и искам да станете моя жена. Неговият предателски нос започна да се повдига нагоре и да се движи. Хеда сведе очи надолу и като сдържаше надигащата се вълна на смеха, каза колкото се можеше по-спокойно и по-сериозно:

— Антонио Престо, но аз не ви обичам, вие знаете това. А когато няма взаимна любов, какво може да ни обединява? Комерческата сметка? Тя говори против такъв брак. Помислете сам. Моят капитал и моите доходи се равняват на вашите. Аз нямам нужда от пари, но и не желая да намалявам доходите си. А един брак с вас би понижил моите печалби...

Престо потрепна с глава:

— Как така?

Люкс отговори, като продължаваше упорито да гледа в пода:

— Много просто. Вие знаете, че публиката ме боготвори. Около моето име се е създал своего рода култ. За стотици хиляди и милиони мои зрители аз съм идеал на женска красота и чистота. Но поклонниците са взискателни към своето божество. Тяхното преклонение трябва да бъде оправдано. Тълпата внимателно следи и за най-малките подробности от моя личен живот. Когато съм на екрана, и последният просяк има право да ми се любовува и да си въобразява, че е на мястото на героя, който побеждава сърцето ми. И затова именно аз не бива да принадлежа на никого. Тълпата, да речем, все пак би се примирила, ако аз се омъжа за герой, който е получил всеобщо признание като идеал за мъжка красота или мъжки добродетели. Достоеен мъж за богиня може да бъде само бог или в краен случай полубог... Ако тълпата би узнала, че аз съм се омъжила за вас, тя би възнегодувала. Тя би сметнала това за престъпление от моя страна, за издевателство над най-хубавите чувства на моите поклонници. Тълпата би се отвърнала от мене. А тълпата е, която прави успеха.

— И парите...

— И парите, разбира се. И аз не бих се учудила, ако мистър Пит развали договора си с мен. Аз бих се лишила и от пари, и от слава, и от поклонници...

— За съмнителното удоволствие да имате за мъж такъв урод като менедовърши Престо. — Достатъчно, мис Люкс. Аз ви разбрах. Вие сте права. — Престо изведнаж тропна с крак и с тънък детски глас закрещя: — А ако този урод е надарен с горещо, любещо сърце? Ако този урод иска своето място под слънцето и своя дял щастие?...

Това неочаквано избухване накара Хеда неволно да повдигне очи към Престо. Неговият нос се движеше като малко хоботче, кожата на челото му ту се събираше в бръчки, ту се разпъваше до блясък, косата му настръхна, ушите му мърдаха, ръцете му приличаха на бутала на парна машина, работеща с пълна пара.

Хеда Люкс вече не можеше да откъсне погледа си от Престо и започна да се смее, отначало тихо, а после все по-силно и по-силно.

Като че ли се повтаряше вчерашната „сцена до прозореца“ между кралската дъщеря и майстерзингера. Но там всичко беше нарочно — така поне си мислеше Люкс, — а тук страданията и чувствата на майстерзингера бяха съвсем истински. Хеда разбираше цялата неуместност и оскърбителност на своя смях за Тонио, но нищо не можеше да направи със себе си. А Престо като че ли дори се зарадва на този смях.

— Смейте се! Смейте се! — викаше той. — Смейте се така, както никога досега не сте се смели! Смейте се! Страшният урод Антонио Престо ще ви говори за своята любов.

И той говореше. Той се кривеше по най-невероятен начин. Той пусна в ход целия си многообразен арсенал от кълчения и гримаси.

Люкс се смееше все повече, по-дълбоко и по-силно. Този смях вече приличаше на истеричен припадък. Хеда се гърчеше на дивана в припадък на смях и умолително гледаше Престо. В очите ѝ имаше сълзи. С прекъсван от смеха глас тя с труд изрече:

— Престанете, моля ви се!...

Но Престо беше неумолим и неизтощим. Люкс се задъхваше, обезсилена, почти губеше съзнание. Тя се бе хванала с ръце за конвулсивно повдигащата се от смеха гръд като човек в най-жесток припадък от астма...

— Хората са безпощадни към безобразията, нека и безобразията бъде безпощадно към красотата. Душата ми е почерняла като черен скорпион и е станала по-зла от зъл гърбушко — крещеше Престо.

Хеда Люкс разбра, че той иска да я убие със смях. Очите на Люкс се разшириха от ужас. Ръцете ѝ трепереха, тя губеше съзнание.

Като събра всичката сила на волята си, Хеда посегна към звънеца, който стоеше на масичката до дивана, и позвъня. Влезе прислужницата и видя, че госпожата ѝ се смее със ситен задавящ смях, гледайки към Престо. Прислужницата също го погледна и изведнаж се хвана за хълбоците, като че ли ужасни колики внезапно като огън бяха прободили нейните вътрешности, и като приклепна на пода, засмя се с неудържим смях. Уви, и тя като своята господарка беше във властта на Тонио.

Никой вече не можеше да дойде на помощ на Хеда Люкс...

ТВОЯТ НОС Е ТВОЕТО БОГАТСТВО

Хофман седеше в дълбокото кожено кресло и пушеше с лула, когато в стаята се втурна Престо с възпалени от безсънната нощ очи, с изпръхнало от вятъра лице и възбуден повече от обикновено.

— Чаках ви до три часа след полунощ — каза Хофман.

Хофман нерядко живееше по няколко дни във вилата на Престо, намираща се недалече от киностудиото на мистър Пит и Ко. Известният кинооператор Хофман беше като сянка на Престо. Той следеше всяко движение, всяка нова поза на киноартиста, за да пренесе на лентата най-оригиналните пози и най-сполучливите мимически моменти в играта на подвижното му лице. Тонио и Хофман бяха големи приятели.

— Къде се бяхте изгубили? — попита Хофман, като изпускаше от устата си кълба дим.

— Току-що бях при Хеда Люкс. Струва ми се, че я убих със смях.

— Това е ваша специалност — каза Хофман, без да придава някакво значение на думите на Престо.

— Да, да... За греховете на бащите аз съм награден с това проклятие.

— Защо пък проклятие, Тонио? Това е прекрасен дар. Смяхът е най-ценната валута. Така е било винаги.

— Да, но от какво се предизвиква този смях? Може да се разсмиват хората с остроумни мисли, с весели разкази. А... Аз разсмивам със своето безобразие.

— Леонардо да Винчи е казал, че голямото безобразие се среща също така рядко, както и голямата красота. Той с особено внимание е търсил навсякъде хора, отличаващи се с изключителна грозота, и ги е скицирал в своя албум. А вие... вие... всъщност не сте и толкова грозен. Необикновеният комизъм се предизвиква не толкова от вашата външност, колкото от противоречието на величието на чувствата във вашата душа с мизерността на телесната външност и от тези жестове на картонен палячо. Вие чудесно печелите, ползвате се с колосален успех.

— Ето, ето, това е то. Величие на чувствата! Ах, Хофман, в това е цялото мое нещастие. Да, аз съм човек с възвишени чувства, но с тяло на кретен. Аз съм дълбоко нещастен, Хофман. Пари, слава... всичко това е хубаво, докато се стремиш към него. Любов... Аз получавам стотици писма на ден от „поклоннички“ от всички краища на света. Но нима от любов се ръководят тия мои кореспондентки? Привлича ги моето богатство, моята слава. Това са или сантиментални стари моми, или продажни душици, на които им трябва богатство и които жадуват да проявят своето самохвалство в ролята на жена на такъв знаменит човек като мене. А ето Хеда Люкс... Днес аз ѝ направих тринадесетото си предложение. И тя го отхвърли... Но сега стига вече. На дяволската дузина мога да спра. Най-голямото ми нещастие е, че по натура съм трагически актьор, а съм принуден да бъда клоун. Вие знаете, Хофман, че аз влагам в изпълнението на своите трагически роли цялата си душа, а тълпата се смее. Престо се приближи до огледалото и се закани с юмрук на собственото си отражение.

— О, проклета муцуна!

— Вие сте великолепен, Тонио! — възкликна, като се усмихваше, Хофман. — Този жест е нещо новичко. Позволете ми да изтичам за апарата.

Престо се обърна и погледна Хофман с укор.

— И ти ли, Бруте!... Слушайте, Хофман, чакайте, не ходете никъде. Бъдете поне един път само мой приятел, а не кинооператор... Кажете ми, защо е тази несправедливост? Името и презимето си можеш да промениш, костюма, местожителството може да промениш, а лицето си никога... То като проклятие лежи на тебе.

— Недоглеждане на родителите — отговори Хофман. — Когато ще се раждате следващия път, предварително поискайте от родителите си да ви покажат вашата снимка и ако тя не прилича на херувим, не се раждайте.

— Не се шегувайте, Хофман. За мен това е много сериозно. Ето, от нещастен урод и голтак аз се превърнах в милионер. Но и за всичкото свое богатство не мога да си купя петте милиметра, които не стигат, за да придам благообразие поне на носа си.

— Защо да не можете? Идете в Париж, там ще ви направят операция. Ще ви инжектират парафин под кожата и ще направят от вашия чехъл прекрасна круша „дюшес“. Или още по-добре — сега

носовете се преправят по хирургически път. Присаждат им костички, кожа. Казват, в Париж имало много такива работилници. Така е и написано на табелите: „Приемам за поправка носове. Римски и гръцки петдесет на сто по-скъпо“.

Тонио поклати глава.

— Не, това не е така... Аз познавам една девойка. В детството си тя прекарала някаква тежка болест, струва ми се, дифтерит, след който хлътнала горната част на носа ѝ. Не много отдавна ѝ направиха операция. И трябва да ви кажа, че операцията малко ѝ помогна. Носът ѝ си остана почти такъв грозен, какъвто си беше. При това по кожата в горната част личи белезникаво петно.

— Сигурно я е правил лош хирург. Чакайте... че какво похубаво? Тия дни четох във вестника, че, струва ми се, в Сакраменто живее лекарят Цорн, който правел истински чудеса. Цорн въздейства на някаква жлеза — мечовидна ли, щитовидна ли, не помня — и също на жлеза в мозъка, от което се изменя не само лицето на човека, но и цялото тяло израства, удължават се крайниците. Впрочем може би всичко това е вестникарска уловка.

— В кой вестник сте прочели това? — възбудено попита Престо.

— Право да си кажа, не помня. В Сакраменто в редакцията на всеки вестник ще ви кажат адреса му.

— Хофман, аз заминавам! Заминавам незабавно. Себастиан!... Себастиан!...

Влезе старият слуга.

— Себастиан, кажи на шофьора да приготви колата.

— Шофьорът спи, измъчили сте го вчера — измърмори Себастиан.

— Да, наистина, нека спи. Себастиан, повикай такси, нареждай бельо и костюми в куфара. Ще пътувам.

— Не полудявайте, утре имаме снимки — каза с тревога Хофман.

— Да ги отложат. Кажете, че съм се разболял.

— Не губете разсъдъка си, Тонио. Та нали, ако лекарят действително измени външността ви, вие вече не ще бъдете в състояние да завършите ролята на майстерзингера във филма „Любов и смърт“. А вие сте длъжен да направите това по договор.

— По дяволите договора!

— И ще платите неустойка!

— По дяволите неустойката! Кажете, Хофман, мога ли да разчитам на вас като на приятел?

Хофман кимна с глава.

— Тогава ето какво — продължи Престо, като помисли: — Не зная за колко време ще ме задържи лекарят. Ако не стане работата в Сакраменто, ще отида в Париж. За всеки случай предназначавам повече време, отколкото може да потрябва: ще отсъствам четири месеца. Вие отдавна искахте да отидете на Сандвичевите острови. Заминете. Отпочинете си, разведрете се и донесете великолепен репортажен филм. Та без апарат вие не можете да съществувате. Себастиан прекрасно ще опази вилата ми. На него напълно можеш да се довериш. Себастиан! Куфарът готов ли е?

— За последен път ви казвам: размислете — каза развълнуван Хофман. — Та нали носът ви е вашето богатство.

— Ама къде си, Себастиан? Извика ли по телефона такси?

ЧАРОДЕЯТ ЦОРН

Вестниците не бяха излъгали: доктор Цорн съществуваше. В Сакраменто още първият хотелски служител, към когото се обърна Престо, му съобщи неговия адрес.

— Доктор Цорн! Че кой не го познава! Това е йстински магьосник! — отговори лакеят.

Престо още не напълно вярваше — а може би лакеят е подкупен и неговите думи са просто търговска реклама, — но интересът му към Цорн се засили. Тонио закуси и още неотпочинал както трябва от пътя, поиска сметката си. Той трябваше да заплати за цяло денонощие, макар че беше само закусил в хотела.

След няколко минути Престо вече пътуваше с автомобил по плодородната прерия в долината на Сахраменто. Шофьорът уверено караше колата. Ясно бе, че той неведнаж вече бе карал пациенти на доктор Цорн.

От широката аутострада колата свърна вдясно по по-тесен но също така прекрасно асфалтиран път. Капките машинно масло и безбройните колелета го бяха излъскали до метален блясък и той блестеше в лъчите на слънцето като тъмна река. Характерът на местността се измени. Река Сакраменто остана встрани. Появиха се малки хълмове, покрити с горички — очевидно изкуствено посадени в тази почти безлесна местност — от вечно зелен дъб, махагон, захарен бор, кипариси, маслинови дървета. Окрайнините бяха покрити с кактуси, хвойна, млечка, Тук-там се срещаха портокалови плантации. Горещият въздух донасяше миризма на борови игли и полски цветя.

Когато шофьорът спря до една колонка, за да възобнови запаса от бензин и да освежи пресъхналото си гърло с чаша ледена оранжада в малкия крайпътен хотел, Престо излезе от колата. И на него му се пиеше вода. Както навсякъде и тук го познаха. Настана суматоха. Усмиващият се стопанин стоеше на вратата, поздравявайки Тонио като стар познат. От прозорците поглеждаха женски и детски лица с такъв вид, сякаш гледаха екран и очакваха някакъв нов смешен трик на

знаменития артист. Тонио се намръщи. Днес по-силно от всеки друг път го дразнеше вниманието на публиката.

Докато Престо и шофьорът пиеха оранжада в прохладата на полутъмната стая, слугата от хотела бързо и ловко поставяше колата в ред, като бършеше праха, опитваше гумите...

— Вие вече сте карали пътници при доктор Цорн, нали? — запита Престо шофьора.

— Десетки, ако не стотици пъти — отговори шофьорът. — Но обратно никога не ми се е случвало да ги връщам.

Престо неспокойно замърда с носа си. Това така разсмя шофьора, че той се задави и разля оранжадата на масата.

— Извинете... нещо ме подразни на гърлото — смутено се заоправдава шофьорът.

Но Престо не чуваше неговите извинения.

„Нима всички пациенти на Цорн умират? — със страх си помисли той. — Не може да бъде. Просто докторът си има свой гараж, пък и пациентите на Цорн са навярно все богати хора, които си имат коли.“

И все пак Престо запита шофьора:

— Какво искате да кажете с това?

— Това, че хората, които отиват при Цорн, не се връщат назад.

Престо се извърна — той чувствуваше, че неговият предателски нос отново ще замърда.

— Как така? — запита Престо с отпаднал глас.

— Така — отговори шофьорът, като се стараеше да не гледа Престо, за да не се разсмее отново. — Това може да потвърди и съдържателят на хотела, у когото вие бяхте спрели в Сакраменто. От лекаря се връщат други хора, съвсем неприличащи на тези, които отиват при него, макар и да се наричат с предишните си имена и презимена. Вместо скелети заминават си дебелаци, вместо джуджета — хора, по-високи от среден ръст, вместо уроди — красавци. Казват, имало даже случай, когато жена се върнала мустакат мъж. Съдържателят на хотела я познал по голямата бенка на бузата.

— Ах, ето значи каква била работата — с облекчение възкликна Престо.

Значи всичко е наред. Цорн очевидно прави истински чудеса. Престо скоро ще стане съвсем друг човек. За първи път той ясно си

представи това и му стана някак страшно. Какво ще стане със стария Престо? Та това е почти смърт и възкресение в ново тяло.

„Нещастно, жалко уродче! Ние преживяхме с тебе нелек живот! — мислено се обърна Престо към самия себе си. — И ти все пак ме въведе в хората, а аз, неблагодарникът, те обричам на унищожение! Дали да се откажа от това намерение?“

Но като си спомни за Люкс, Престо реши незабавно да се втурне към съдбата, която ще му подготви магьосникът Цорн.

Остър завой и пред Престо се откри чудесна градина, окръжена с лека и изящна решетка. До широката врата — два легнали мраморни лъва и малка къщичка с дорийски колони. Шофьорът даде сигнал. От къщичката излезе пазачът, бръснат старец в бял костюм. Той кимна на шофьора като на стар познат и колата безпрепятствено мина през вратата. Започваше широка пътечка, посипана със златистожълт пясък. Сред вечно зелените дъбове и кестени се виждаха отлично поддържани лехи от цветя, фонтани, обковани в бетонни брегове басейни, отразяващи като в огледало мраморни беседки, белотата на които се подчертаваше от тъмната зеленина на кипарисите, неподвижни, сякаш окаменели в горещия въздух. А по-нататък от двете страни на пътя, на поляните, зад жива ограда от кактуси и вечно зелени бодливи храсти, се виждаха изящни къщички и вили. Мярна се езеро, обкръжено с плачещи върби, по което плаваха лебеди. Престо с любопитство гледаше ту на едната, ту на другата страна и неволно започна да го обзема съмнение — дали пък шофьорът не е сгрешил. Това място съвсем не напомняше лечебно заведение. Така изглеждат луксозните курортни селища на американската милиардерска аристокрация.

Но шофьорът уверено караше колата по брега на езерото към дългото едноетажно бяло здание с плосък покрив и широка веранда пред него. Това беше канцеларията на медицинско-комерческото предприятие на доктор Цорн. Той имаше работа само с пациенти, които можеха да платят за лечението си луди пари. Талантливият учен експериментаторендокринолог Цорн бе изпреварил твърде много своите колеги. Той бе успял да открие много тайни на организма и да намери средства за въздействие на процеси, протичащи в тъмните глъбини на тайнствените жлези с вътрешна секреция. Като практичен човек, той не бе публикувал своите открития за благото на цялото страдащо човечество, а ги държеше в най-строга тайна, за да бъде

монополист в своята област и да прави от това пари. Само няколко бедняци се бяха възползували от научните достижения на Цорн. Той искаше веднага да постави работата на широка нога, но тъй като личните му средства не стигаха за това, трябваше да прибегне до заеми. И за да убеди своите кредитори, че влагат капитала си в сигурна работа, наложи му се да направи няколко демонстрации. Цорн намери бедняциуроци и на някои от тях той трябваше да заплати за правото да извърши с тях експерименти. Почти пред очите на капиталистите, към които се бе обърнал за помощ, Цорн извърши няколко чудни превращения — произволно увеличаваше и намаляваше ръста, превръщаше уродите в нормални хора, успешно отстранявайки прекалената слабост или затлъстяване. Последното бе особено поразило бъдещите кредитори. Затлъстяването е едва ли не професионална болест на милионерите: заседналият живот, обилната храна... Да, Цорн беше открил златна жила! И капиталистите изразиха желание да влязат в съдружие с Цорн. Други му предлагаха да организират акционерно дружество, което да приготвява и продава препарати от неговото изобретение. Но Цорн и сам си беше добър търговец. Защо му са съдружници, защо ще дели с други, когато целия доход от своето предприятие той може да получи сам! И Цорн предпочете кредита с висока лихва пред организирането на акционерно дружество. И не се излъга. За няколко години той погаси дълговете си и сега умножаваше капиталите си.

Още от самото начало той залагаше само на пациенти-милионери. И като уреждаше своята лечебница-санаториум, преследваше две цели: първо, неговите богати пациенти трябваше да намерят тук всичките ония удобства и разкош, на които са привикнали; второ, самата обстановка, благодатният калифорнийски климат заедно с изкуството на градинарите трябваше да способствуват за лечението. На всеки пациент се предоставяше отделна малка къщичка или вила — в зависимост от капиталите — с пълен щат от прислуга и отлични готвачи. Пациентите трябваше колкото се може по-малко да чувствуват лечебния режим. Наистина всеки новопристигнал пациент Цорн подлагаше на щателно изследване, но направил след това предписанията си, той малко ги безпокоеше, като ги извикваше в кабинета си не по-често от един път на три дни. Лечението се състоеше в гълтане на таблетки — за това следеше специално

прикрепена към всеки пациент сестра — и венозни инжекции, които се правеха от асистентите. Тези процедури отнемаха само няколко минути на ден. С останалото време пациентите разполагаха съвсем свободно, четяха, гребяха на лодка, яздеха, играеха на тенис, вечер слушаха хубав симфоничен концерт, посещаваха дансинг или кино.

Такова беше предприятието на Цорн, където пристигна Тонио.

НОВИЯТ ПАЦИЕНТ

Появяването на Престо в канцеларията както винаги произведе сензация. Избухна смях. Отвсякъде надзъртаха любопитни, усмихващи се лица.

Девојката в бял халат силно почервения, едва сдържайки напирания към гърлото давец я смях. Тя получи чек за крупна сума, която представляваше цяло състояние, и необикновено бързо завърши всички формалности.

На Престо бе предоставена една от най-хубавите вили.

Тонио не знаеше каква буря бе предизвикал в канцеларията, когато излезе. Работата бе прекратена. Всички служители наскочаха от местата си и възбудено започнаха да обсъждат необикновеното събитие. Тонио Престо, несравнимото, неповторимото уродче, любимецът от екрана, е решил да измени своя външен вид! Това приличаше на светотатство. Хората вече не се смееха. Те бяха учудени, потресени, възмутени. Америка, целият свят, който посещава кино, още не знаеше какво нещастие му се готви. Да лишиш милиони зрители от любимия герой на екрана! Това е престъпление! Престо няма право да прави това! Той принадлежи на всички! Секретарката, която прие Престо, една от неговите безбройни поклоннички, изпадна в истерика, също като че ли със собствените си ръце бе подписала смъртната присъда на Престо. Младият счетоводител произнесе цяла реч. Той предлагаше да се разпратят до редакциите на най-големите вестници телеграми, с които да се съобщи за безумното намерение на Престо, да се вдигне на крак цялата американска общественост, за да се предотврати, докато още не е късно, ужасното нещастие. Мнозина поддържаха предложението на счетоводителя.

Това приличаше на бунт. Само старият книговодител внесе охладителна струя. Той напомни за служебния дълг.

— Ние нямаме право да разгласяваме това, което става в учреждението, където работим — каза книговодителят. — Това може да донесе на доктор Цорн морални и материални щети. И Цорн ще бъде прав, ако уволни недисциплинираните служители, даже ги

привлече под отговорност и потърси обезщетение. Та нали Цорн рискува да изгуби крупен хонорар. Освен това Престо е също такъв болен, както и другите пациенти, които се обръщат към Цорн. Той има право да се лекува и никой не може да му пречи за това.

Кратката спокойна реч на книговодителя произведе своето действие. Силно впечатление направи заплахата от възможно уволнение. Не е сега време да се рискува служебното положение. Безработицата плашеше всички. И споровете угаснаха, страстите изстинаха. Всички почувствуваха своята подчиненост, зависимост от Цорн и унило се заловиха за работа.

Само секретарката все още нервно, отривисто въздишаше и шепнеше, навела глава над книжата.

— Не. не! Това не бива да стане.

В НОВО ЖИЛИЩЕ

На прага на бялата, облицована с розов мрамор вила Престо бе посрещнат от сестрата. Тя беше в белоснежна престилка и кокетна шапчица на кестеняви коси. Румена, усмихната, с приятно, младо лице, тя беше олицетворение на здравето. Цорн с голяма грижливост подбираше персонала и особено женския. Некрасиви, навъсени, раздразнителни служители тук нямаха достъп. Пациентите на Цорн трябваше да бъдат обкръжени само с приветливи млади лица. Това влияе добре на настроението на болните. Разбира се, такива лица можеха само да подчертават уродливостта и другите отклонения от нормите на самите пациенти. Но с толкова по-голямо желание ще се лекуват тези уроди при Цорн! Така във всичко личеше обмислената система на Цорн, тясно преплитаща в себе си медицинските и комерчески цели.

Сестрата приветливо кимна с глава като на стар познат — Престо за всички беше стар познат — и каза:

— Днес си отпочинете, мистър Престо. Лекарят ще ви приеме утре. Разрешете да ви запозная с дома и неговите порядки... Ах, мистър, сега вие имате съвсем същия израз на лицето, както във филма „На кръстопът“! — и тя се разсмя, хубаво се разсмя: откровено, младежки, добродушно. Този смях не беше неприятен на Престо. Дори и сам той се усмихна, което се случваше с него рядко и при което, колкото и да бе странно, стана по-малко смешен, после въздъхна и отговори:

— Да, наистина на кръстопът... Вашето име, мисис? Луиза Калгаун? Много добре. Хайде, показвайте ми моето ново жилище.

Двуетажната вила с балкони, веранди и няколко къпални помещения беше обзаведена разкошно. Но не всичко в този разкош допадаше на строгия вкус на Престо. Твърде много килими, гоблени, бронзови статуетки, картини и пъстрота в стиловете и изработката имаше тук.

„Всичко това е по вкуса на нищо неразбиращите от изкуство богати дембели“ — помисли Престо и с удоволствие си спомни за

своята вила, която бе обзавеждал с такава грижливост. Тук имаше и рояли, и скъпи радиоапарати, телефони и телеграфни апарати, библиотека, бiliarд. Слугите се намираха в отделна пристройка. Те бяха длъжни да се появяват и изчезват като добри духове, подчиняващи се на магическата пръчица на вълшебника, и да не безпокоят, ако няма нужда от тях.

— Как ви харесва? — запита сестрата.

— Отлично! Превъзходно! — разсеяно отговори Престо. Искаше му се по-скоро да остане сам. Колкото по-близък бе решителният момент на „превъплъщението“, толкова по-голямо вълнение обхващаше Престо. Той дори сам се чудеше на това вълнение, защото не напълно разбираше неговата причина. Та нали всичко вече е решено. И няма нищо страшно. Това е все едно да смениш стария си износен костюм с нов... А някакъв тревожен глас се надигаше от дълбините на съзнанието: „Още не е късно да се откажеш от това намерение.“

Като остана сам, Престо излезе на голямата веранда на втория етаж, цялата отрупана с цветя. Той седна в плетеното кресло така, че храст цъфтящи олеандри го закриваше, а сам той можеше добре да вижда пясъчната пътека, която минаваше, зад решетката на градината, опасваща вилата.

Беше привечер. Слънцето залязваше зад невидимия океан. Неподвижният въздух благоухаеше от цветята. Престо запали цигара и потъна в размишления.

Но движение по пътеката отвлече вниманието му.

Ето на специална количка на три колелета, широка колкото най-широкото седалище на многоместен автомобил, санитарят взе една някаква безформена лилава маса, в която с труд можеха да се разпознаят разплутите очертания на човешка фигура. Масата се плакнеше като пихтия или тесто, готово да изтече от нощвите. Това беше жена с лилаво лице и лилава рокля...

Мина необикновена двойка — тънък като върлина мъж с двуметров ръст и женаджудже. Мъжът бавно като жерав пристъпваше с кокилоподобните си крака, а жената се търкаляше като кълбце. Те оживено разговаряха. Великанът комично навеждаше глава и даже се превиваше от кръста, за да вижда лицето на своята спътница. Кой знае,

може би чародеят Цори ще изравни техния ръст, ще им направи красива външност и ще създаде нова двойка любещи се сърца?

Още една количка — пълен мъж със слонови крака.

„Що за зверилница!“ — неволно мислеше Престо, забравяйки за себе си. Великото производство на природата също си има своя брак, и то в голямо количество. Тук са събрани само тези, които имат възможност да заплатят на Цорн десетки и стотици хиляди за своето лечение. А колко бедняци са принудени да носят своята уродливост до края на живота си! Престо принадлежи към щастливците, които имат възможност да превърнат себе си в нормални хора. Й би било глупаво да не се възползува от тази възможност! Смелостта на Престо да се подложи на „превъплъщение“ порасна.

На масичката тихо и мелодично зазвъня телефонът. Едновременно зазвъняха звънците във всички стаи. Където и да се намираше пациентът, всякъде можеше да чуе звъненето и оставаше само да протегне ръка към слушалката на телефона. Така се отстраняваше необходимостта от появяването на слугите, което може да причини излишно безпокойство.

— Ало! — каза Тонио, като сложи слушалката до ухото си.

— Извинете, мистър Престо, — чу се мъжки глас. — Говори портиерът. Една госпожица иска да ви види.

Престо се намръщи. Някаква поклонницапсихопатка е научила за неговото пристигане. И тук ли няма да има спокойствие от тях? И Престо вече искаше да отговори, че е уморен от пътуването и не може да приеме посетителката, когато изведнъж чу по телефона вече женски глас:

— Мистър Престо! Много, много ви моля да ме приемете по важна работа. Ще ви отнема само няколко минути.

В гласа имаше толкова молба — и главно тревога, че Престо започна да се колебае. А може би това е някаква болна, която иска да го предупреди за опасностите от лечението. Та нали и Цорн може да има несполуки. Заинтересува Престо и гласът на жената — стори му се, че съвсем неотдавна го бе чувал. Сестрата? Не, друга... И Престо отговори:

— Добре. Слугата ще ви доведе. Кажете му, че съм на горната западна веранда.

Престо беше разглезен и не считаше за нужно да отиде да я посрещне.

НЕ ИЗМЕНЯЙТЕ ЛИЦЕТО СИ!

Влезе девойка в синя копринена рокля. Спря се до вратата, мълчаливо кимна с глава, измери с очи разстоянието от вратата до Престо и без да го гледа вече, приближи до него. Лицето ѝ беше бледо и развълнувано.

„Разбира се, поклонницапсихопатка!“ — реши Престо и сухо ѝ предложи кресло до себе си.

Девойката седна, без да повдига очи. Престо разбра защо тя не го поглежда: смехът може да попречи на разговора.

Момичето притисна с крайчетата на пръстите слепите си очи, сякаш събираше сили. Престо все чакаше, като пускаше колелца дим.

— Мистър Престо! — заговори най-последно тя с треперещ от възмущение глас. — Ние вече сме се срещали с вас... аз регистрирах вашето пристигане в канцеларията.

— С какво мога да ви служа?

— Аз правя служебно провинение, като се явявам при вас, и за това може би ще бъда уволнена...

— В такъв случай вие постъпвате непредпазливо — студено каза Престо. Даже вежливостта не го накара да я ободри, да ѝ се притече на помощ — той се страхуваше, че това ще даде воля на бурните чувства, които видимо кипяха в нея, и ще предизвика горещите ѝ излияния на любов, възхищение, преданост. Той отдавна бе сит на такива сцени. — Как ви е името?

— В дадения случай моето име не играе никаква роля — отговори момичето и за пръв път го погледна.

Като забеляза недоволния израз на лицето на Престо, тя почервения, пренесе погледа си върху острия нос на своята пантофка и възбудено възкликна:

— Не мислете, че съм психопатка, която е дошла тук да излива личните си, чувства. Работата е много по-сериозна! — И девойката отново притисна крайчеца на пръстите до слепоочиЯта си с такава сила, че дългите червено лакирани нокти се впиха в кожата ѝ. И внезапно заговори бързо, бурно, като в сън: — Тонио! Престо! Не ни

напущайте! Не изменяйте своята външност. Не ни лишавайте от щастливите минути, които ни давате! Разберете, животът е тежък и само вие ни давате малко светлина в този безпросветен мрак, карате ни поне за малко да забравим тревогите, които ни окръжават, давате ни почивка от тях, а, значи, и нови сили, поддържате ни, вселявате надежда в сърцата на губещите всякаква надежда за по-добро... За богатите хора вие сте само клоун, който ги развлича от скуката на безделието. Но нали вас ви гледат на екрана и милиони такива скромни труженици като мене... Какво ще стане с тях, когато вие си отидете от екрана? Техният живот ще стане още по-безотраден... Престо бе смутен и даже развълнуван. Разбира се, това е екзалтирана жена. Разбира се, преувеличава. Но тя повдигна въпрос, над който досега Престо не се бе замислял — за социалната роля на неговото творчество. Да, над това ще трябва да се поразмисли. Но преди всичко трябва някак да поуспокои посетителката.

— Мис — каза той меко, — аз съм ви много благодарен за високата оценка, която ми давате. Но вие изпускате едно важно обстоятелство. Аз също съм жив човек и имам неоспоримото право да предявявам свои изисквания към живота. Не намирате ли за егоистично вашето искане: „запазете за наше удоволствие вашата уродливост, вашия чехълнос“? И защо считате само себе си нещастна? Не сте ли помисляли, че въпреки своята слава и богатство и аз мога да бъда нещастен като последен бедняк?

Такова признание, такъв обрат на работата девойката не бе очаквала. Тя учудено вдигна вежди и недоверчиво попита: — Вие?

— Да, аз. Вие казахте, че за богатите аз съм палячо. Но нима не знаете, че мнозина велики комици са били меланхолици и са карали другите да се смеят, когато собствената им душа е ридаела?

Като не желаете да премине пределите на откровеността и за да не предизвика непредпазливи въпроси у посетителката, той добави:

— А аз имам достатъчно основания, за които не мога подробно да говоря, да бъда недоволен от своята съдба и да желая да изменя своята външност.

Но посетителката беше досетлива или пък ѝ помогна женският усет и тя отговори с угаснал глас:

— Да, и това е възможно.

Девојката отпусна глава в дѐлбок размисѐл. Престо очаквателно мѐлчеше.

— Не знаа... може и да сте прав — каза тя най-после. — Такива задачи е трудно да се решат... На едното блюдо на везните е личният ви живот, а на другото — интересите на зрителите, на вашите поклонници. Не всички са създадени да бѐдат герои, които са способни да пожертвуват своите интереси заради другите.

Това вече беше предизвикателство. Престо се изправи и взе поза, която би довела Хофман във възторг. Девојката не го гледаше и затова запази цялата си сериозност. Тонио вече бе готов да ѝ отговори както трябва, но девојката го изпревари и възкликна:

— Но вие ще направите това, защото имате велика душа! Престо мѐлчеше.

Неочаквано девојката се хвърли пред него на колене и като кършеше рѐце и почти ридаше, заговори:

— Принесете тази жертва! Моля ви! Престо! Тонио! Обещайте, че ще се откажете от намерението си!

„Умна жена, а все пак психопатка!“ — помисли Престо. Той я настани да седне и строго каза:

— Но изслушайте ме, мис. Вие разбивате отворена врата. Увещавате ме да не изменям външността си. Та това е толкова нелогично, както да ме молите или да искате всякога да изпълнявам все една и съща роля. Възнамерявайки да изменя външността си, аз съвсем не смятам да се отказвам от професията си на киноактѐор. Тонио Престо ще се яви само в нов облик и нови роли.

— Но нашият стар, любим Престо ще престане да съществува — с огорчение произнесе девојката и стана. — Аз направих, каквото бе възможно. Извинете за безпокойството и прощавайте, мили, незабравими Престо!

Тя бързо излезе. Престо скочи от креслото и нервно се заразхожда по верандата, високо подмятайки своите кѐси крака.

„Незабравими! Я гледай ти! Като че ли Престо е вече покойник! Неприятно посещение! Психопатка! Какво право имат те да се месят в моя личен живот?...“

Като се поуспокои, Престо започна да разсѐждава по-хладнокрѐвно. Тази налудничава жена някак си по новому бе осветила неговото творчество. Досега всичко му се струваше много просто.

Исключителната му външност и талант му бяха създали славата на пръв световен комик и му бяха донесли материален успех. Той умееше да превръща смеха в долари и това беше чудесно. Наистина той си имаше своя собствена творческа драма, за която поклонниците му и не подозираха: в душата си той беше не комик, а трагик. Парадоксален трагик, който възбужда смях! Именно желанието да отстрани това противоречие го бе довело до доктор Цорн, както и несподеляната любов към Люкс. Но той никога не се бе замислял, че изпълнява някаква социална роля. Ако щете, той даже беше неволно и несъзнателно оръдие в нечий ръце. Той трябваше да отвлича вниманието на зрителите — а те наистина бяха милиони, цяла Америка, цял свят — от печалната действителност, да ги кара да се отвличат от проклетите въпроси, да забравят несгодите. Зрителите се смееха не само в киното. Този смях те отнасяха в своите бордеи и подземия, споделяха го с другите и животът им се струваше по-хубав.

Още повече той се убеди в това, като си припомни филмите, в които бе играл. С изключение на класическите трагедии — отстъпка на каприза на знаменития артист — всички сценарии разказваха или за безгрижния живот на богати хора, при което Престо беше в него само случаен гост, или пък за съдбата на бедняци, които като по магически начин се превръщаха в милионери, оставяйки тази мечта на всеки зрител с износени дрехи и изтъркани обувки.

А класическите трагедии и драми, в които играеше Престо! Това би било пародия, профанация на великите произведения, ако не беше необикновената и своеобразна сила на таланта на Тонио, която правеше всичките тия отеловци, лировци не само смешни, но и дълбоко човечни, изтръгващи у зрителите и смях, и сълзи. Но все пак смехът беше главната ценност на Престо. Това не можеше да се отрича. Милиони нещастни, обидени от живота се събираха пред екрана като измръзнали пътници край огнище и смехът на Престо ги сгръвяше. И да ги лиши сега от това! Престо си спомни как сам той като бедно дете за известно време в киното забравяше глада и студа и се смееше над забавните приключения на комическите актьори от онова време. Животът му би бил още по-печален, ако му отнемеха тези минути на забрава.

Но какво да се прави? Дали наистина да се откаже от превъплъщението?...

Престо развълнуван ходеше по верандата. Слънцето отдавна бе залязло, на синьото небе се бяха появили звезди, но той не забелязваше това.

„Нима обаче в ново тяло не ще мога да продължа същата линия? Съвсем не е нужно непременно да бъдеш урод, за да изпълняваш комически роли!... Комически! Но какво ще стане с мечтите ми за истинската, голямата трагедия?...“

Посещението на девойката го бе развълнувало много. Крачката, която възнамеряваше да направи, се оказваше много по-сериозна и сложна, отколкото предполагаше. Тази нощ той заспа чак на разсъмване, съвсем измъчен, без да дойде до никакво решение. В съня го преследваха кошмари. Присънваха му се тълпи народ. Мъже, жени, деца протягаха към него ръце и викаха: „Не ни напущай!“ — и пред всички беше девойката „делегатка на милионите“. Тя така здраво го прегръщаше за шията, че той се задъхваше и хъркаше.

А сутринта Престо, като си спомни вълненията през миналия ден и нощта, каза: „Всичко това е само нерви!“ Взе вана, закуси и се отправи на преглед при доктор Цорн.

ТРУДЕН СЛУЧАЙ В ПРАКТИКАТА

Цорн прие Престо в големия кабинет, който с нищо не напомняше на лекарски кабинет: тук нямаше нито стъклени шкафове със страшни медицински инструменти, нито дори шкафове с дебели внушителни книги на разни чужди езици, които трябва да свидетелствуват за ерудицията на своя стопанин и с това да внушават уважение към него, нито черепи, нито скелети. Много удобна кожена мебел, голямо бюро от махагон, покрито със зелено сукно, и върху него дебело стъкло, на него — само мастилница, украсена с бронзова статуетка на бизон, телефон и две вази с цветя. На разни места в стаята имаше букети цветя в японски вази. Картините по стените бяха предимно весели пейзажи и две статуи — на Афродита, излизаща от морската пяна, и на Аполон — образци на идеалната красота на човешкото тяло. Никаква цена не е висока да се избавиш от своята уродливост и да се приближиш до тези образци! Прозорецът, който заемаше цялата стена, гледаше към огледалната повърхност на езеро и горска полянка, осеяна с червени макове. Такъв кабинет правеше на пациентите най-хубаво впечатление.

Цорн седеше зад бюрото, облегал на високото кресло. Това беше здрав четиридесетгодишен мъж с типично бръснато червенобузесто англосаксонско продълговато лице, поизгърбен нос и издадена напред брадичка. Светлите му къси коси бяха гладко вчесани. Цорн не носеше очила. Сивите му умни очи гледаха весело и проникателно. Тънките му устни се усмихваха. Костюмът в пясъчен цвят, с карамфил в петлицата, хубаво прилягаше на неговото стройно тяло. Във външността му, както и в обстановката нямаше нищо професионално. И във всичко това се криеше тънка, добре обмислена психологическа сметка.

При появяването на Престо Цорн стана, протегна двете си ръце и тръгна към него като към стар приятел.

— Здравейте, здравейте, мистър Престо! — радушно възкликна Цорн. — Много съм радостен, че ви виждам. Моля, седнете. Ето тук ще ви бъде по-удобно.

Той настани Престо не до бюрото, а до прозореца и седна в креслото срещу него. На малка кръгла масичка от махагон имаше сребърна кутийка с пури и цигари и електрическа запалка.

— Какво предпочитате, цигари или пури? — Цорн поднесе кутия с многочислени поделения и поясни: — Ето египетски цигари, турски, хавански пури „Вегуерос“, „Регалия Байрон“ — никъде няма да ги намерите да се продават, — те са от Суматра, Ява, Виржиния...

Престо поблагодари и взе от „Вегуерос“ — най-хубавото произведение на Хавана. Цорн запуши цигара.

— Когато вчера ми съобщиха, че при нас е благоволил да дойде самият Тонио Престо, аз, нека си призная, не повярвах изведнаж. Наистина ли сте решили да измените своята външност?

Цорн го гледаше право в лицето, любезно се усмихваше, но не се смееше, което немалко учуди Престо. Той очевидно умееше великолепно да се владее.

— А защо не? — отговори Престо на въпроса с въпрос. Цорн направи пауза, усмихна се още по-широко, като откри прекрасно запазените си бели дълги зъби, и каза:

— А можете ли да ми гарантирате, че вашите поклонници няма да ме линчуват?

Престо се усмихна на свой ред и едва не се изтърва да изговори за вчерашната си посетителка.

— И не само в това е работата — продължи Цорн. — Аз сам не съм уверен дали имам право да извърша с вас метаморфоза.

„Това остава сега, Цорн да се откаже!“ — с тревога помисли Престо и каза:

— Но нали вие ги правите с десетки!

Тонио се вълнуваше и беше особено смешен. Но Цорн, както преди, само се усмихваше. Железен човек!

— Аз съм тук само от няколко часа — добави Тонио — и вече видях толкова другари по нещастие...

— Да, но вие представлявате изключение. Изключение дори в моята, макар и малко необикновена практика — възрази Цорн. — За всички мои пациенти тяхната физическа ненормалност е само печално странично обстоятелство. Тя ги лишава от много неща, без да дава нищо ни на тях, ни на обществото. Те нищо не губят и печелят всичко.

Съвсем друго е положението с вас. Вашата външност е неразривно свързана с вашето творчество, с вашите публични прояви...

„И той за същото!“ — с досада помисли Престо и извика:

— Аз не съм роб на публиката!

— Разбира се, вие сте свободен американски гражданин — отговори Цорн. — Но сега аз говоря не за вас, а за себе си. Ще се съгласите, че вие представлявате съвършено изключително явление на природата, както неповторимо произведение на изкуството... Виждали ли сте химерите на парижката църква „Света Богородица“? Те са много грозни и същевременно в тях има своеобразна красота. Какво бихте казали за човека, който би разбил тия химери и на тяхно място би поставил красиви херувими? Не бихте ли го назовали вандал или варварин? Историята никога не би му простила това. Той би опозорил името си. Аз не искам това да бъде моето име... Боя се, че и вие самият не сте обмислили докрай всички възможни последствия от намерението си... Вие знаете, че моята лечебна практика е моят жизнен базис. Но аз съм готов да се откажа от хонорара си и да ви го върна, само и само да не вземам върху себе си такава огромна отговорност.

— Значи вие отказвате да измените моята външност? — попита Престо с отпаднал глас. В този момент той изглеждаше дълбоко нещастен. Нима всичките негови мечти за нов живот в ново тяло, за лично щастие ще се разрушат? Но не угнетеният му вид трогна Цорн. Едва ли бе възможно човек да го трогне. Цорн съвсем нямаше намерение да изпусне такъв изгоден пациент. Обаче това наистина беше труден случай в неговата практика. Няма никакво съмнение, че превъплъщението на Престо ще предизвика шум в целия свят. Разбира се, никой няма да линчува Цорн. Но възможно е вестниците да го ругаят и още не се знае ще му послужи ли това като нова реклама, или пък ще му навреди на практиката. Пък и излишната реклама бе нежелателна за Цорн. Той имаше достатъчно практика, привличайки клиентелата си от най-състоятелните класи. Широката публика твърде малко го познаваше, представителите на властта не се интересуваха от него. И това беше само в негова изгода: шумът можеше да привлече нежелателното внимание на медицинските организации и тогава кой знае как ще свърши всичко това. В най-добрия случай — със загуби, надхвърлящи хонорара от Престо, за да потуши целия този шум и да

замаже работата. Затова той искаше всячески да се осигури и даже бе инсталирал в кабинета си апарат, който записваше на ваяк целия му разговор с Престо. В случай на нужда Цорн можеше да докаже, че е направил всичко възможно, че сам настойчиво е разубеждавал Престо.

Цорн вдигна рамене и каза:

— Вашата уродливост е болест като всяка друга. И затова като лекар аз нямам право да ви отказвам лекарска помощ. — Тази и следващите фрази той каза особено високо и отчетливо. — Това е много сложен конфликт и най-добрият изход от него може да бъде само доброволно да се откажете от намерението си. Затова аз мога само да ви моля, убедително да ви моля да се откажете от намерението си. Обмислете всичко още веднаж хубавичко. Ще почакаме ден, два. И ако вие дойдете до решение...

— Моето решение е твърдо — възкликна Престо — и два дни нищо няма да изменят.

Цорн въздъхна и още веднаж вдигна рамене.

— Е, добре! С това вие сам приемате цялата отговорност върху себе си. — И вече с друг тон, като лекар, попита Тонио: — От какво се оплаквате, мистър Престо?

— От съдбата.

Цорн, с вид на човек, който разбира, мълчаливо и съчувствено кимна с глава и каза:

— Съдба за нас, съвременните хора, е само законът за причинността. Затова ние вече не молим съдбата. Ние я натикваме в миша дупка... Вие сте последният болен. Приемът ми свърши. Да отидем в парка и там ще побеседваме — добави той като погледна часовника си.

ВСИЧКО ТЕЧЕ...

Престо и Цорн вървяха по посипаната с жълт пясък пътека към отдалечената част на парка.

— И така, вие се оплаквате от съдбата? — повтори Цорн.

— Да! — горещо отвърна Престо. — Защо един човек се ражда красавец, а друг — у род? И тази уродливост като проклятие, като печата на Каин е неизменяема, ако не се счита бавното възрастово изменение от детството до старостта?

Цорн поклати глава.

— Не сте прав. Съвсем не сте прав. Не само нашето лице, но и формата на цялото наше тяло не представлява от себе си нещо устойчиво, неподвижно. Те са подвижни и променливи като река. Нашето тяло непрекъснато гори, изпарява се и на мястото на отлетялото през всичкото време се строи ново. Само миг и вие вече не сте този, който сте били, а в продължение например на седем години във вашето тяло няма да остане нито един от тези атоми, които го съставляват сега.

— И все пак днешният аз си приличам като две капки вода с вчерашния — с въздишка каза Престо.

Цорн се усмихна. Но това не беше обидна за Престо усмивка. Докторът се усмихна на думите, а не на жестовете му.

— Да, илюзия за постоянство на формите съществува. Но тази илюзия се получава от това, че формите на телата се строят отново по същия този образец на „отлетялото“, изгорялото при обмяната на веществата, изчезналото тяло. А тялото се строи в същия вид само затова, че органите с вътрешна секреция със своите хормони насочват строежа по вече набелязан веднъж план.

— А нима това не говори за постоянството на формите?

— В никакъв случай! Отлятата от бронз статуетка не се изменя, докато времето не я разруши. Тя има устойчиви форми. Друго нещо са формите на нашето тяло. Достатъчно е само една от жлезите с вътрешна секреция да заработи с най-малко отстъпление от

определения план и формите на нашето тяло ще започнат да се изменят. Но ето, ако обичате да погледаме ей тези болни.

Срещу тях по пътеката на градината вървеше човек с гигантски ръст. Пропорциите на неговото тяло бяха неправилни. Той имаше прекомерно дълги ръце и крака при късо туловище и малка главичка. Независимо от големия си ръст великанът имаше съвсем детски израз на лицето. Като видя доктор Цорн, той започна да си оправя костюма като момченце, което се страхува да не получи забележка от възрастния.

Гигантът поздрави лекаря и отмина.

— Виждате ли какъв е гигант? Нормалният ръст на европейца се колебае между сто шестдесет и два сантиметра при италианците и сто седемдесет и седем при норвежците. А ръстът на този великан е двеста и тринадесет сантиметра. Той е само на седемнадесет години. До десетата си година е расъл като съвсем нормално дете, а после изведнаж започнал неудържимо да върви нагоре. Защо? Защото предната част от придатъка на мозъка — хипофизата — е започнала да се развива много бързо или, както казваме ние, лекарите, това е резултат на хиперфункция, тоест на усилената дейност на предната част на хипофизата. А ето там женаджудже — погледнете вдясно. Тя е на тридесет и седем години, а е висока всичко деветдесет и седем сантиметра. Задръжката на нейния растеж е станала от това, че е отслабнала функцията на щитовидната жлеза.

— Да, но всички тия изменения са станали в детската възраст.

— С възрастните работата, разбира се, е по-сложна. Но науката преодолява всички препятствия... Да отидем ей до оная къщичка край хълма. Може би ще ни се удаде да видим мис Веде.

На верандата на къщичката седеше жена, изтегната в голямо кресло.

— Добър вечер, мис Веде! — каза любезно Цорн.

Жената, без да става, поздрави Цорн, като кимна с глава.

Престо изтръпна, като погледна жената. Това беше някакво чудовище с удължено лице, рязко изпъкнали брада и врат, с надобелени нос и устни. Тя имаше неправилно големи ръце и крака.

— Колко е страшна! — тихо каза Престо, когато минаваха край болната.

— Да, безобразна — отговори докторът. — Но ще повярвате ли, че до неотдавна тази жена е блестяла с красота, че само преди две години тя е взела в Чикаго награда за красота? И повярвайте, тя наистина е била необикновена красавица. Аз имам нейна снимка, правена преди заболяването. Ще ви я покажа.

— И какво я е обезобразило така?

— Без видима причина започнали да се разрастват костите на лицето ѝ, главно брадата, краищата на пръстите на ръцете и краката, а също така ребрата и костните израстъци на гръбначните прешлени. Болестта започнала с обща слабост. Акромегалия така се нарича тази болест и зависи от болезненото увеличение или по-скоро от подуването на предната част на хипофизата. Ако това се бе случило в детството ѝ, тя би станала великанка, а на двадесет години ето каква уродливост се е получила. Впрочем изкуствено аз бих могъл да създам великан и от възрастен човек.

— Бездна ли е?

— Ни най-малко. Успеем ли да приведем в нормата функциите на мозъчния ѝ придатък, формите на тялото ѝ от само себе си ще се изменят.

— Искате да кажете, че костите ѝ отново ще се умалят и тя пак ще заприлича на себе си?

Цорн кимна с глава.

— Не е ли истина, нима това не ви се струва чудесно? А вие говорите за непоклатимост във формите на човешкото тяло. Няма нищо непоклатимо. Всичко тече, всичко се изменя.

ХОРМОНИ, ХИПОФИЗИ

Втората нощ Престо прекара почти така лошо, както и първата. Той дълго не можа да заспи. Седеше в дълбокото марокенено кресло и прехвърляше в паметта си вълнуващите впечатления от деня. Очарователна жена, превърната от зъл недъг в някаква страшна вещица, джуджета, великани и сред всички тия уродчета и чудовища — доктор Цорн като вълшебник, който се готви да разруши злите магии и да върне на всички уроди вида на нормални и здрави хора.

Престо задряма и му се присъни, че жената чудовище с огромната брада става от своето кресло, тръгва към него и като простира своите ненормално големи ръце, казва:

„Аз те обичам, Тонио, годеникът ми ме остави. Но ти ми харесваш повече от годеника. Ние и двамата сме уроди и сме си ликаприлика. И ние ще родим уроди, каквито светът още не е виждал... Те ще бъдат толкова смешни, че всички хора ще изпукат от смях. И тогава земята ще бъде наследена от нашите потомци. Над тях вече никой няма да се смее, защото всички ще бъдат ужасяващо уродливи. И уродливостта ще бъде призната за красота. И най-уродливият ще бъде признаван за най-красив.“

Тонио се събуди в студена пот.

„Какъв отвратителен сън...“ — помисли той. И изведнаж бързо седна на кревата и се хвана за главата. Една мисъл го порази: „Бяха насън от страшната мис Веде, а нима самият аз съм по-хубав? Да, Хеда Люкс е била права, хиляди пъти права като ме отблъсна. Колко несправедливо жесток бях с нея последния път... А ако Хеда наистина е умряла от смях? Оставих я в безсъзнание. Може би има слабо сърце...“

Тонио скочи от кревата и закричи из стаята.

„Ще трябва да телеграфирам на Хофман, да го попитам. Впрочем Хофман навярно вече е заминал... Ако наистина съм я убил със смях, ще започне следствие, ще ме арестуват, може би ще ме обвинят в убийство и ще ме накажат със смърт! И аз ще си умра урод... Не! Не! Ако Хеда е умряла, това вече не може да се поправи. Освен Хофман

никой друг не знае за къде съм заминал. Отначало да се излекувам от уродливостта, а после ще видим... Обаче как ми са се разстроили нервите! Трябва да се овладеея.“

Тонио просто се самозастави да легне в леглото, но до самото утро не можа да заспи. „Грозотата е най-тежката болест!“ — повтаряше той насън. Едва когато първите утринни лъчи осветиха върховете на дърветата, Тонио задряма, повтаряйки в полусън неизвестните трудни думи, които звучаха като заклинания: „Хипофизи... Хормони... Акромегалия... Хиперфункция...“

— Не, наистина от това човек може да се побърка — говореше Престо, като се събуди в единадесет часа сутринта. — Аз трябва да зная свършено точно какво е това хормони и хипофизи? аз трябва да познавам цялата механика — тогава мъглата ще се разсее и в главата ми ще има ред.

Като се уми, Престо отиде до голямото огледало в банята и внимателно разгледа . От ненапразно той беше киноартист! Той познаваше всеки милиметър от това безобразно и смешно лице.

— Клепоухо, чехълоносо уродче! — каза Престо, като се обърна към своето отражение в огледалото. — Скоро ще ти дойде краят. — Ти ще изгориш, ще изтечеш, ще се изпариш, а в замяна на тебе ще дойде... бих желал да зная как ще изглеждам след лечението — каза Престо вече с друг тон.

Като се облече набързо, той отиде при доктор Цорн, но той беше зает с болни и Престо се отправи да се разхожда из парка. Очите на всеки собственик на панаирджийска барака биха светнали при вида на всички тия уроди. Те биха стигнали да се състави не една трупа от джуджета и великани. Престо срещаше мъже и жени, дебели, едва клатещи се на кракапънове, и слаби като капитан Фракас, видя мъже с женски бюстове, брадати жени... всички те бяха жертви на играта на непознати на Престо сили, криещи се в недрата на човешкия организъм.

Ето уродче с огромна глава и къси крака. Това е кретен. Той внимателно огледа Тонио и изведнаж се засмя със смеха на идиот.

— Джим! Джим! Ела по-скоро, виж чудо! Тонио Престо е скочил от екрана и е дошъл при нас Ела, ела да гледаш безплатно кино! — закрещя той, обърнат към друг болен.

Познаха Престо всички, които го бяха виждали на екрана. А кой не бе ходил на кино? Кретените, великаните, привлечени от „живия Престо“, вървяха по стъпките му. Това го дразнеше. Той направи остър завой към една странична пътечка и неочаквано излезе на тенисна площадка. Мъже и жени в бели спортни костюми с увлечение играеха тенис. Това бяха напълно нормални хора. „Навярно оздравяващи“ — реши Престо.

Малко по-далече стояха у родите. Те жадно наблюдаваха играещите.

Както малко по-късно Престо узна, между у родите и хората възвърнали нормалния си вид, съществуваха своеобразни отношения. У родите много искаха да бъдат в обществото на пациентите, които вече бяха преминали курса на лечението. Това повдигаше настроението на уродите, укрепваше надеждата им, че скоро и те ще станат такива, здрави, нормални хора. Оздравяващите пък неохотно се срещаха с уродите, страняха от тях, тъй като видът на уродите им напомняше за собствената им неотдавнашна уродливост. Те започваха да се вълнуват. Някои жени даже изваждаха огледалца, за да се убедят, че безобразната маска е паднала от тяхното лице. И затова в градчето на Цорн съществуваха няколко обществени кръга, както в йерархията на обществените класи. „Плебеите и париите“, уродите, според степента на хода на лечението преминаваха във „висшата“ класа заедно със своята каста, със своя клан.

Скоро и тук забелязаха Престо. Тогава той отиде в самия край на градчето-парк. Зад една невисока стена чу детски гласове. Там беше детското отделение.

И отново нахални погледи на срещнати болни, смях, приглушени гласове: „Престо! Гледайте, Престо!“

Уви, тук той беше последният от париите.

Престо се върна в къщи и до вечерта никъде не излезе. Чак когато се стъмни, когато повечето от болните се пръснаха по своите вили, Престо отново тръгна за дома на доктора.

Цорн го срещна по средата на пътя.

— Идвах при вас — каза Цорн. — Да отидем да се поразходим. Преди сън това е полезно. Как спяхте миналата нощ?

— Лошо. Мисля, че за това са виновни вашите хипофизи. Искам да зная що за зверове са това, иначе ще ми се струва, че съм обграден

от зли демони, както му се е струвало някога и на моя далечен прадед.

— Е, добре, хайде да се запознаем с „демоните“. — Ако може, докторе, да минем по тази пътека.

И Престо показва една крайна, глуха пътека, по която почти никой не минаваше.

Цорн кимна с глава и започна своите обяснения:

— Жлезите с вътрешна секреция вие току-що нарекохте „демони“. Но ето че едни и същи демони могат да бъдат и добри, и зли. По какъв начин? Ей сега ще ви обясня. Вие, разбира се, знаете, че човешкото тяло се състои от много милиарди живи клетки, тоест най-мънички частици живо вещество. Тези малки клетчици, изпълнявайки различни, присъщи за тях функции, живеят и действуват в удивително взаимодействие и пълно съгласие помежду си. Колкото повече изучаваш живота на тялото, толкова повече се учудваш на тази хармония на частите, на този ред и съгласие, които царуват между всички клетки и части на организма. Кой установява този ред? Въпрос, който отдавна интересува учените. В течение на целия деветнадесети век учените са смятали, че всичките клетки и части на организма се свързват и обединяват от нервната система, а мозъкът е център, на който сякаш се подчиняват всички клетки. Обаче оказа се, че не е съвсем така. На мозъка е отредено много по-скромно, макар и много важно място. Той е център на предаването на дразненията от една точка на тялото до друга. Това предаване носи названието рефлекс. Но с рефлексите не се изчерпва изцяло проявлението на живот в организма, централната нервна система не е главната система. Нервните системи всъщност са няколко и мозъкът не е център на цялото тяло. Организмът се управлява, както се оказва, от много по-сложен ред. Клетките изработват особени химически вещества, които стимулират работата на жлезите и мускулите. Мускулите натрупват за клетките хранителни продукти и продукти за обмяна, а жлезите изработват особени вещества, наречени хормони. Тези вещества не отиват в отпадъците на организма и имат роля на активни дейатели. Именно те определят формата на организма. Взаимният обем на хормоните дава хармонията на целия организъм. Милиардите клетки живеят в точно установено взаимодействие. Някои органи например отделят само хормони. Такива органи се наричат жлези с вътрешна секреция и ако, да речем, един от тези органижлези работи твърде

активно, то той ще започне да преобладава в работата на организма, а количеството на другите фактори ще се намали и организмът претърпява съществени изменения: човекът ненормално пълнее или слабее, в детската си възраст усилено расте или пък ръстът му се задържа; случват се и по-дълбоки изменения, водещи до физическа уродливост. По такъв начин органите с вътрешна секреция, или жлезите, играят ролята на регулатори и те не са малко: щитовидна жлеза, паращитовидна жлеза, хипофиза, надбъбречни и много други. Апропо, за щитовидната жлеза. Вие къде сте роден?

— В планините Бурчиада.

— Така и предполагам. В местата, разположени високо над морското равнище, от почвата изветряват, изсмукват се и се измиват от дъждовете хранителните соли, необходими за координиране на действията на организма при храненето на някои органи и при тия условия материалът за щитовидната жлеза не стига. Затова именно по вашите места има толкова много болни от гуша. Та гушата е ненормално развита, заболяла от недостатъчно хранене щитовидна жлеза. Вашето заболяване също се дължи на нарушена дейност на жлезите с вътрешна секреция. Обаче това нарушение при вас има малко необикновен характер. Работата е в това, че у хората от вашия тип обикновено се наблюдава забавяне на движенията и на всички процеси на душевния живот. Те са вяли, бавномислещи, флегматични, тъпи и ти напомнят на добродушни животни. Наистина и между тях се среща жив ум. Но вие имате не само жив ум, вие имате активен, деен, творчески ум и повишена възприемчивост и чувствителност на нервите. Кажете ми, пристъпи на усилено сърцебиене случват ли ви се?

— Случват се — отговори Престо. Цорн хвърли поглед на ръцете му.

— Вие сте чувствителен, нервен, впечатлителен. Вие лесно се възбуждате, във вашия организъм като че ли действуват две взаимно противоположни сили. Аз вече имам представа за вашия характер, темперамент и начин на мислене. С вас ще трябва, както се вижда, доста да се потрудим. Вие, разбира се, искате да имате нормален ръст, нормални пропорции на тялото и лицето, каквито бихте имали, ако нарушението на жлезите с вътрешна секреция не беше наложило на тях своя печат?

— То се знае — отговори Престо.

— Вие все още не сте виждали своето истинско лице. Ще се постареем да ви го покажем. Аз правя това, което засега никой от другите лекари не прави. Наричат ме магьосник, вълшебник. Така наричаха и нашия селекционер Бербанк. Аз правя не повече от него. Той твори чудеса, като изменя формата и цялата „конструкция“ на плодовете и зеленчуците. Аз пък работя над изменението на формата и съдържанието на човешкия организъм. Да отидем да разгледаме моя „музей“. Ще ви покажа някои мои трофеи. Аз надминах своите колеги — продължи Цорн, като се отправи към зданието. — Удаде ми се да създам чудесни препарати от хормони на жлези с вътрешна секреция. С помощта на тези препарати ми се удава да изменям формата и ръста дори на възрастни хора за един сравнително кратък срок. Погледнете — каза Цорн, когато влязоха в съседната на кабинета стая, — ето как изглежда силата, която е направила всичките тия чудеса.

Той взе един албум, разтвори го и започна да показва на Престо снимки. На лявата страна бяха снети ужасни уроди, а на дясната напълно нормални хора, сред които имаше дори и много красиви. Между лицата от лявата и дясната страна имаше само далечна, едва доловима прилика.

— Това е преди лечението, а това след — каза с гордост Цорн, като показваше лявата, а след това дясната страница на албума.

Той имаше право да се гордее. Излизаше, че той можеше да моделира формата на тялото и лицето на хората по свое желание.

— Всичко това са мои европейски трофеи. Нали започнах работата си във Франция при Сабдтие — каза Цорн. — А ето първите американски. За съжаление представителите на нашата официална медицина, както трябваше да чуя от Крукс, не твърде доброжелателно се отнасят към моите опити. В църковните кръгове също така роптаят. Впрочем засега не ми пречат. А ето — той посочи един шкаф със стъклена вратичка. На поличките му се виждаха големи аптекарски бели буркани слатински надписи на етикетчетата. — Много би дал за тия буркани средновековният магьосник. В тях се намират прахове. Едни от тях увеличават ръста, други го умаляват...

— Нима сте в състояние да намалите или увеличите ръста на вече възрастен човек?

— Да, мога да направя даже и такова „чудо“. Ето този прах радикално лекува от затлъстяване, този — слабите хора превръща в пълни. С една дума, ако живееш преди петстотин години, бих могъл да „омагьосвам“ и да „размагьосвам“ хората и да получавам за това огромни суми.

— И бихте свършили живота си на кладата. Цорн се усмихна:

— Възможно е. Сега няма да ме изгорят жив. Но все пак могат доста силничко да ме попекаат. Човешката изостаналост надживява вековете.

Лекарската заповед „съблечете се“ Престо изпълни механически. Цорн най-грижливо изследва Тонио.

— Необходимо е да се запечата на снимки цялата последователност на вашите превъплъщения — каза Цорн. — Един болен аз снимах с киноапарата всеки ден в една и съща поза. Получи се изумителен филм: превръщане пред очите на зрителя от урод в красавец. Но такива снимки отнемат твърде много време.

На другия ден след това Престо взе първия прах, който трябваше да започне невидимата работа в неговия организъм.

Този ден Престо дълго стоя пред огледалото, като че ли се прощаваше със себе си.

КОЩУНСТВЕНА ПОСТЪПКА

Един след друг минаваха дните, едно след друго гълташе Престо лекарствата. Той внимателно се наблюдаваше в огледалото, но изменения не забелязваше. Все същият чехълородобен нос, все същите клепнали уши, все същият овал на черепа разширен нагоре. Престо губеше търпение и вече бе започнал да се съмнява в „магиите“ на доктор Цорн.

За да не бъде център на внимание, той отдавна се бе отказал от разходките из парка и излизаше да подиша чист въздух само нощем. Времето вървеше еднообразно и достатъчно скучно. Четеше лосанжелоските, санфранциските и холивудските вестници, като търсеше да узнае какво става там.

Някои вестникарски бележки неволно спираха вниманието на Престо, макар и да не се отнасяха до съдбата на Люкс. В щата Калифорния, в град Бъркли, въпреки протестите на деликатните и срамежливи съседи през слънчеви дни двегодишният Ролф Елисън се разхождал гол в задния двор на своя дом. Това изисквала неговата майка Лилиян Елисън. Докторът бил предписал на сина й лечение със слънце. Но съседите се оплакали на полицията. Един чувствителен съпруг заявил, че голотата на двегодишния Ролф страшно стеснявала неговата жена.

Почтеният пастор Ноел Хайнсот Франкфорт, щата Кентъки, заявил: „Професорите, които учат, че прародителите на човека са били опашати маймуни, заслужават бесилка“.

В щата Арканзас, в местния университет, е била проведена анкета по въпроса, кого считат за „най-велик музикант в света“. В резултат на допитването на първо място се оказал популярният диригент на джазбанд Пол Уайтмен, на второ — Бетховен. Третото място заели двама: Падаревски и Хенритов, директор на музикалната Школа при университета.

В ЕлПазо, щата Тексас, Алфред Е. Седън, свещенослужител при презвитерианската църква, ползващ се с голяма популярност, заявил: „Електричеството, като природна сила, съществува от времето,

откогато съществува човекът на земята — около шест хиляди години. И аз не мога да кажа защо при божата помощ Адам не е могъл да има в жилището си радио, посредством което би могъл да слуша химните на ангелите.“

Други вестници печатаха съвършено невероятни факти, които измисляше „властелинът на мисълта“ Роберт Рипли. Например Рипли открил в Бостон мистър Конерс, който поставил рекорд на бързо изкачване и слизване по стълбата на небостъргач. Някой си Блайстън написал с помощта на микроскоп хиляда шестстотин и петнадесет букви на оризово зърно. Един френски писател попълнил четиристотин листа канцеларска хартия с препинателни знаци и ги изпратил на своя издател затова, че той го упрекнал в небрежно отношение към правописа.

Френският поет Брейтел писал две години едно любовно писмо до една актриса и написал един милион пъти „аз ви обичам“. Мис Кук от Лондон писала завещанието си от двадесет до четиридесет години, написала осем тома и умряла, като оставила пет хиляди долара. Доктор Литингер във Виена се усмихвал в течение на тридесет дни...

Подобни бележки интересуваха Престо затова, че му помагаша да изучава психологията на американския еснаф, неговата доверчивост, произлизаща от невежеството, неговите вкусове. Туй или онуй можеше да послужи и за трикове.

Но ето че веднаж Престо намери и това, което търсеше. Вестниците съобщаваха за тежко заболяване на мис Хеда Люкс. С нея се случил странен припадък, който едва ли не завършил със смърт. Лекарят, извикан от прислужницата, намерил мис Люкс в безсъзнание и посиняла, с едва забележими признаци на живот. Много труд струвало на лекаря да я възвърне към живот. Слугинята също така се чувствувала много зле, макар че тя се оправила от непонятния припадък по-рано от своята господарка и намерила сили да извика лекар по телефона. Никакви следи от миризма на въглища или присъствие на какъвто и да било газ, който би могъл да предизвика подобно състояние, не са били открити от лекаря. За неговите причини не са могли да кажат нищо определено нито Хеда, нито слугинята.

Едва няколко дни след това на репортьора на едно малко вестниче се бе удало да получи оскъдни сведения, хвърлящи светлина върху станалото. Според неговите думи слугинята на мис Люкс

съобщила на един свой познат шофьор, че нейната господарка едва ли не умряла от смях затова, че Престо е имал; дързостта да направи на нея, на Люкс, предложение. „Престо беше толкова смешен, че и аз самата едва не умрях от смях“ — казваше слугинята.

Другите вестници не препечатваха това съобщение, тъй като го считаха за твърде неправдоподобно. Престо е могъл да направи предложение и да получи отказ. Но да се умира от смях — това е нечувано нещо.

След един ден в същия този вестник бе напечатана бележка, че Тонио Престо безусловно има отношение към странния припадък на мис Хеда Люкс. Няколко свидетели потвърдили, че видели в това злополучно утро Престо да излиза от вилата на Люкс. Скоро след неговото излизане вилата на Хеда Люкс посетил лекар. Във всеки случай от мис Люкс не постъпила никаква жалба и следствените власти не могли да пристъпят открито към следствие. Подозренията към Тонио Престо се усилвали от това, че той неочаквано изчезнал, опасявайки се може би от отговорност за своята постъпка. Според думите на неговия кинооператор Хофман Тонио Престо заминал в Европа да се лекува. Сам Хофман почти едновременно с Престо заминал за Таити.

Още след един ден същото това малко вестниче, занимаващо се с клюки, извести на света, че фактът за кощунствената и светотатствена постъпка на Тонио Престо е потвърден. Тонио Престо действително имал дързостта да оскърби Люкс с предложение за брак. Тази вест бе подхваната от другите вестници и поклонничките и поклонниците на Люкс изпращаха в редакциите хиляди писма в израз на негодуване, съчувствие и съболезнование на „оскърбената и осквернена“ Люкс.

„Кощунствена и светотатствена постъпка! — с възмущение мислеше Престо. — Ако бих попаднал сега в ръцете на поклонниците на Хеда Люкс, те биха ме разкъсали. Ето го съда на тълпата! Е, какво пък, толкоз по-добре! Нека сега ми кажат, че нямам право да изменям своята външност!“

Колко хубаво е все пак, че Престо скоро ще хвърли своята ужасна маска!

Престо се приближи до огледалото и още веднаж внимателно разгледа . Никакви промени.

„А Люкс все пак не е искала да издава моята тайна — мислеше Престо. — Слугинята се е раздрънкала. Люкс! Как ли ще ме посрещне, когато ѝ се представя в нов вид?“

Престо изведнъж бе обзет от такова нетърпение, че въпреки присъствието на много хора в градината той забърза към доктор Цорн.

— Слушайте, докторе! Аз не мога по вече да търпя. Вашето лекарство не ми оказва никакво въздействие — каза Престо.

— Не се вълнувайте — спокойно отговори Цорн. — Моето лекарство оказва нужното въздействие. Но всичко става не така бързо, както при вас във филма. Лекарството действа на хипофиза и на щитовидната жлеза. Те трябва да наберат нужното количество хормони. Хормоните действуват на клетките. Виждате ли колко предавания има тук? При това не забравяйте, че не сте на десет години и костите ви не са така податливи, както у децата. Когато жлезите, ако мога да се изразя така, наберат сили, процесите на изменението ще тръгнат много по-бързо.

Престо се обърна и видя в креслото красива млада дама или девойка. Едва сега той съобрази, че се бе втурнал в кабинета на лекаря без предупреждение, през приемно време.

— Извинете — смутено каза той, обърнат към дамата. Пациентката се усмихна и каза:

— Аз вече свърших разговора си с доктора. — И като кимна с глава, дамата с лека походка излезе от кабинета.

— Новичка? — попита Престо.

— Напротив, старичка — отговори усмихнат Цорн.

— Но аз не съм забелязал, не съм виждал такава между болните...

— Да, вие не сте виждали такава и все пак сте я виждали. Това е същата онази девойка, която седеше на своята веранда в кресло, помните ли мис Веде?

— Страшното чудовище? — с удивление попита Престо.

— Същата.

Престо се хвърли към доктора и започна да му стиска ръцете.

— Извинете ме, докторе, че се усъмних във вашето всемогъщество!...

— Далече сме още до всемогъществото, но все пак съвременната медицина може да направи туй-онуй. Вървете и търпеливо чакайте.

ЧУДОТО НА ПРЕВЪПЛЪЩЕНИЕТО

Изминаха още няколко дни след този разговор — дни, прилични на всички изминали дни. И ето че започна „чудото на превъплъщението“, както каза Престо, завършил утринното разглеждане на лицето си.

Огледалото не можеше да лъже: впадинката в горния край на носа забележимо се бе повдигнала. Престо се успокои и изведнаж се развесели. Сега вече не можеше да има никакво съмнение: лекарствата на доктор Цорн бяха пробудили вътрешните сили на неговия организъм, започваше преобразуването на неговото тяло.

Всеки нов ден донасяше по нещо ново. Горната част на носа започна много бързо да взема нормален вид. А месестият чехълородобен край на носа като че ли „подсъхваше“, прибираше се, с една дума, забележимо се умаляваше. Свиваха се, умаляваха се и ушите. Целият череп приемаше все по-пропорционален вид. И чудна работа! Престо започна да расте. Пръстите, ръцете и краката му се удължаваха — това се забелязваше по панталоните и ръкавите, които ставаха все по-къси.

Една сутрин при Престо дойде миловидната сестра и като поздрави, каза с усмивка:

— Вие започвате да растете, мистър Престо. Поздравявам ви. Скоро този костюм ще ви стане малък. Ние имаме склад с обувки, бельо и костюми от различни размери. Да ви изпратя ли дрехи от по-голям размер, или вие ще си поръчвате нови? Тук имаме шивачки на бельо, обувчари и шивачи на горни дрехи.

Та кой пациент на Цорн ще вземе да носи дрехи от чужд гръб! Престо, както и другите, каза, че ще поръчва сам костюмите си.

Малцина от пациентите отнасяха със себе си гардероба дрехи от различни размери. Болшинството оставяха тези костюми като кожата на приказната жабапринцеса, за да не им напомнят за миналото. Костюмите впоследствие се продаваха от търговските агенти на Цорн.

Сестрата кимна с глава и излезе.

След няколко минути на Престо вече взимаха мярка — шивачът, обучаващ, шивачката на бельо показваха образци от скъпи платове и модели. След тях се появи шапкарят. А до вечерта Престо вече бе от главата до краката в ново, за да се повтори същата тази процедура след няколко дни.

Колкото повече време минаваше, толкова по-енергично действуваха вътрешните сили. Веднъж разкъсали застиналите форми, тия сили започнаха преустройството на организма с необикновена бързина. Тонио скоро загуби сметката на всички нови придобивки и изменения. И когато в края на първия месец от „метаморфозата“ той извади своята снимка и я сравни със сегашното си лице, отначало се зарадва, а после даже се изплаши: огледалото отразяваше ново, чуждо лице.

Това вече не беше Тонио Престо, какъвто се познаваше още от детство. Тонио Престо бе изгубил своето предишно лице... Стана му страшно. Като че ли съзнанието му се бе преселило в тялото на неизвестен човек. Той се опитваше да прави движения с ръцете — получаваше се нещо ново, достатъчно плавно, даже изящно, но някак си чуждо. Физическите усещания бяха нови и странни. Всеки жест му се удаваше удивително леко. Членовете на тялото бяха станали гъвкави, подвижни. Нямаше я вече ъгловатостта на движенията. Походката на Престо, която напомняше движение на прилеп, бе станала сега плавна и лека. Всичко това би било извънредно приятно, ако не беше така ново — ново до ужас.

Изменения ставаха не само в организма на Престо, но като че ли и в окръжаващия го свят. Детето расте с години, бавно и незабележимо. А Престо растеше бързо, „не с дни, а с часове“, като при приказните юнаци. И в хода на растежа му се струваше, че пространството и мащабите бързо се намаляват. Креватът, от който той заемаше не повече от една трета, когато дойде, започна като че ли бързо да се скъсява, а масите и столовете да се умяляват. Нямаше вече нужда да прибягва до еквилибристика, за да седне на стол или в кресло. Той все повече и повече отдалечаваше книгите и писмените принадлежности на масата. Можеше вече, като се приповдигне на пръсти, самостоятелно да свали палтото и шапката си от закачалката. А каква мъка беше това! По-рано той трябваше ежеминутно, като малко дете, да прибягва до помощта на околните или пък да

предизвиква смях с опитите си сам да свали нещо отвисоко или да се качи някъде. Светът не е приспособен за джуджетата...

Това бяха приятни новости. Но все пак вътрешните изменения най-много привличаха вниманието на Престо.

Тонио с часове не се махаше от огледалото. Изучаваше своето обновено тяло. Любуваше му се и се удивляваше на чудесата на науката. Да, сега той знаеше, че човешкото тяло не представлява от само себе си отлети за цял живот форми, че тези форми са променливи и подвижни като водата. Трябва само да умееш да разбудиш „вътрешните сили“ на организма, строителите на живото тяло — хормоните.

Хормони, хипофизи, щитовидна жлеза — всички тия думи сега вече не изглеждаха на Престо като непонятни откъси от магьосническо заклинание.

— И все пак това е много странно — казваше той, като гледаше в огледалото.

А от огледалото го гледаше изящен млад човек с красив тънък нос, достатъчно висок, много строен, възслабичък.

И това ново тяло беше облечено в нов костюм. Престо погледна стария си, малък костюм на квадрати с къс, почти детски панталон. И този костюм изведнаж се стори на Престо жалък и трогателен. Като че ли това костюмче бе останало от някакво умряло невръстно синче или брат.

— Тонио Престо умря! Няма го вече Тонио! — каза тихо Престо.

Неочаквано му стана жал за това уродче, което познаваше нуждата, нестопляното с ласка детство, живота на улицата...

Тонио си спомни как като малко момче напусна родните си планини и тръгна на изток да си търси хляба. Но трудно беше със своя ръст да получи постоянна работа. В един град продаваше вестници, в друг служеше като жива реклама — в палячовски костюм носеше плакат: „Купувайте вакса «Слънце»!“ Децата се подиграваха с него, а нерядко го и биеха. Трябваше отново да тръгне на път. Най-после в един град му се усмихна щастието да попадне в пътуващ цирк. Отново в палячовски костюм, но тук вече не го биеха. Той подканваше народа и имаше успех сред зяпачите. С този цирк Престо бе посетил много градове и градчета на Америка. В един град на Калифорния, където имаше киностудио, на стопанина на това предприятие бе дошла

мисълта да заснеме пътуващия цирк на филм по специално написан сценарий. Циркът още не бе успял да отпътува от града, когато в киното вече се появи новият филм. И Престо за пръв път видя себе си на екрана. Неговата роля не беше голяма — както обикновено той само подканяше.

Престо бе дълбоко развълнуван, като видя своето изображение на екрана. Тонио Престо — тогава той още беше просто Том Джонсън — порасна в собствените си очи. Щом като са го показали на екрана, на същия този екран, на който излизат всички негови любими герои, това значи, че и той струва нещо. Обхвана го достатъчно разпространената болест — непреодолимото желание да се снима за екрана. Микробът на тази болест е недостатъчно про — дали просто славолюбието играе тук роля, или жаждата за бързо забогатяване, или пък несъзнателното желание да се победи времето и смъртта, като се законсервират на лента макар и само няколко момента от собствения живот, не е известно, но силата на болестта е извънредно голяма.

Тонио се яви пред стопанина на киностудиото и се предложи за киноартист. Този само се разсмя гръмогласно. Тонио не се успокои. Научи за центъра на американската кинопромишленост Холивуд и като се прости с цирка, тръгна за там. Филмо-производителите, режисьорите, операторите дълго не искаха даже да разговарят сериозно с него. Обаче един умен оператор се замисли и каза на директора:

— А защо пък да не направим от този кретен втори Джеки Куган? Този поне няма да израсне като она.

Няколкостотин метра лента в голямото начинание не представляват нищо. Директорът се съгласи да се направи проба. Престо се суетеше и махаше с ръце като вятърна мелница. Режисьорът безнадеждно махаше с ръка: „Та той и понятие си няма от игра!“ — но операторът не се предаваше.

Филмът има пред публиката неочакван за директора и режисьора ефект, й в съдбата на Престо стана вълшебен поврат...

Престо се мъчеше да си спомни целия свой живот. Искаше да провери знае ли новият Престо всичко онова, което е преживял старият. Физическото „превъплъщение“ дали не е нарушило единството на съзнанието? Не, паметта му действуваше нормално. Престо-нови е приемник на цялото психическо наследство на Престо-

стари. И все пак в психиката на Престо бяха станали немалко изменения. Престо-нови бе станал по-спокоен, по-положителен. Той по-добре се владееше, не се горещеше, не се суетеше. И това бе също много странно. В съществуването на Престо като че ли бе останала само една тънка нишчица, съединяваща неговото минало „аз“ с настоящото — нишката на единството на съзнанието. Скъсаше ли се тази нишка, Престо-стари би умрял окончателно, а новият млад човек би се „родил“ на двадесет и седем годишна възраст. А какво ли би станало, ако наистина тази нишка се скъса? Тонио ще забрави всичко, което е било до преди лечението. Кой ще бъде той тогава? Тонио се потърка по челото, поотдалечи се от огледалото и отново се пбгледна.

— Да, Тонио Престо изгуби лицето си...

ЗЛОСТОРНИКЪТ

„Чудото на превъплъщението“ се извърши. Огледалото отразяваше не безобразния урод, а красив млад човек, строен и малко слаб. И от всичко най-чудно беше това, че в новия Престо с неговите безукорно правилни форми на нормален човек имаше нещо, което те караше да си спомниш за стария Престо, като сходството, което забелязваме в две скулптури, различни по форма, но принадлежащи на длетото на един и същ скулптор. Доктор Цорн огледа своето произведение с чувството на художник, който е доволен от своята работа.

— Отлично! — каза той. — Пожелавам ви успех в живота. Вътрешните процеси на преустройство във вашето тяло са завършили, но все пак наблюдавайте внимателно една-две седмици външността си. Ако намерите в лицето си дори и най-малко изменение, незабавно тръгвайте за тук.

Възхитен, Престо стискаше ръката на Цорн.

Тонио остави на доктора почти всичките пари, които бе взел със себе си — а те бяха около сто хиляди долара. Останаха му само за път. Той изпрати на Себастиан телеграма, с която го предупреждаваше, че пристига утре сутринта.

В определения час таксито спря пред вратата на вилата на Престо. Старият слуга изскочи на широките стълби, спускащи се в полегат полукръг до посипаната с пясък пътека, и изведнаж се спря в недоумение. Вместо своя господар той видя изящен млад човек, който, като забеляза недоумението на слугата, се засмя и каза с приятен баритон:

— Какво, не ме ли позна, старче? Аз съм, аз. Антонио Престо. Но бях на лекар и той, разбираш ли, ме измени, направи ме отново. Вземай куфарите!

Но Себастиан не се помръдваше от мястото си. Той беше предан слуга, даже повече от слуга. На джуджето Престо той гледаше както любеща бавачка на детето и бранеше неговите интереси повече, отколкото своите собствени. Себастиан знаеше на какви опасности са

подхвърлени личността и имуществата на милионерите в Америка, а Престо беше крупен милионер. Себастиан със замряло сърце бе чел във вестниците за уловките и хитростите, към които прибегват престъпниците, за да завладеят непринадлежащо им богатство. И в тази минута Себастиан не се съмняваше, че има работа с един от тия юначаги, който иска да го измами и да обере къщата на Тонио Престо.

— Но не си попаднал на адреса! — мърмореше на себе си старикът, застанал нащрек.

Не само Себастиан, който бе видял и патил, но и най-глупавото бебе не би се хванало на тая въдица. Лъжата беше много очевидна. Мислимо ли бе човек да се измени чак толкова!

— Хайде, какво стоиш? — нетърпеливо попита Престо.

— Заминавайте, откъдето сте дошли! — грубо каза Себастиан, като се изкачи няколко стъпала, за да заеме за всеки случай по-удобна позиция около вратата. — Господаря го няма, а без него никого няма да пусна в къщи. Дадена ми е строга заповед.

— Гледай ти чудак! Казвам ти, че аз съм господарят ти Тонио Престо.

Престо направи нетърпеливо движение с ръка, което с нещо напомни на Себастиан жестовете на старото уродче Престо.

От възмущение и негодувание, загдето Себастиан не го пуска, Престо извиси глас и в последната му фраза: „Казвам ти, че аз съм господарят ти Тонио Престо“ — прозвучаха нотки от фалцета на джуджето Тонио.

Себастиан в недоумение още веднаж огледа непознатия млад човек.

„Що за дяволщина! — помисли старецът. — В него наистина като че ли има два човека!“

Престо може би щеше да успее да се възползува от това минутно колебание и да убеди Себастиан, ако не се бе намесил още един свидетел на тази сцена. Заинтересувал се бе от разговора и шофьорът. Той изгледа Тонио крадешком. Разбира се, че това не е Престо. Кой не познава Престо! Шофьорът беше явно на страната на Себастиан и незабелязано му намигна, като да го предупреди: „Не пускай в къщи този човек, опасен е!“

Себастиан разбра този жест и се изкачи още няколко стъпала. Сега той стоеше до самата врата. Престо вече губеше търпение. Той

също започна да се изкачва по стълбите, но Себастиан зорко следеше злосторника. С неочаквана за възрастта си бързина той се вмъкна във вратата и я заключи с железния лост, с ключа, с куката и с верижката. В отсъствието на Престо Себастиан сам бе измислил всичките тия сложни заключалки и ги бе поръчал на железаря. Сега старикът беше в пълна безопасност и можеше да издържи обсадата дори на цяла шайка бандити.

— Какво, не сполучи ли, момченце? — със злорада насмешка каза той иззад вратата.

Тонио започна да чука, но Себастиан не отваряше вратата. Не помогнаха нито молби, нито уговорки. Себастиан беше твърд като скала.

— Глупав, вироглав старец! — ядосан, изруга Престо.

Под насмешливия поглед на шофьора Тонио бавно заслиза по стълбите, като обмисляше положението си. Може би собственият му шофьор ще се окаже по-разбран. Престо мина към гаража, до който имаше малка къща, където живееше шофьорът му. На вратата висеше голям катанец.

— Сигурно е пуснал колата ми под наем, мошеникът! — измърмори Престо. Не му оставаше нищо друго, освен да отиде на хотел. Той назова един от най-добрите хотели в града.

Престо имаше пари едва колкото да се заплати с шофьора. То пак добре, че беше в скъп, прекрасно ушит костюм и имаше отлични куфари с внушителни етикети на най-добрите европейски и американски хотели. Портиерът почтително му отвори вратата.

— Вашата фамилия? — запита го млад човек с големи очила, който седеше зад бюрото.

— Тонио Престо, киноартист — изтърси Тонио. По-рано не му бе нужно да си казва името. Като сдържаха усмивката си, портиерите, лакеите и метрдотелите първи го наричаха почтително по име. Него го познаваха по-добре и от президента. А сега трябваше да си каже името. Но не само това. Думите „Тонио Престо“ предизвикаха у регистратора неочакван ефект. Той изведнаж се отдръпна назад и няколко минути гледа Престо с изумен поглед. След това любезно, но студено каза:

— Вие вероятно сте едноименник с известния Престо?

И тук Престо допусна малодушие. Не му се искаше да убеждава младия човек в това, което противоречеше на очевидността: този очилат младеж не би му повярвал, както и Себастиан. Защо да се поставя в глупавото положение на човек, който явно присвоява чуждо име?

— Да, едноименник — отговори Престо и побърза да се изкачи с асансьора и да се скрие в стаята си.

„Какво ли ще става нататък! — угрижено помисли той. — Оказва се, че да изгубиш лицето си е много неприятна работа.“

Престо бе изгладнял. То добре, че в хотела можеше да се закусва и обядва, без да се плаща всеки път. Престо позвъни и си поръча закуска. От вниманието на Престо не убягна, че лакеят го гледаше някак особено. Ясно беше, че новината за неизвестния млад човек, който има нетактичността да си присвоява прогърмяло в цял свят име, вече бе обиколила целия хотел.

Престо закуси и се поразвесели. В края на краищата всичко ще се разясни и тогава сам ще се смее над злощастията си.

Сега той реши да осъществи своята отдавнашна мечта, която лелееше през всичкото време, докато се намирал в лечебницата на Цорн: Престо реши да направи първата си визита на Хеда Люкс. Той ще се извини пред нея и... Но как ли ще го приеме тя сега?

Престо още веднаж се огледа критически в огледалото и намери, че е истински красавец. Ето кога ще може да играе роли в големите трагедии! Неговата мечта ще се осъществи... Той — Ромео. Хеда — Жулиета... Престо застана в поза и простря ръце към въображаемата Жулиета. „Великолепно... неотразимо! Тя няма да устои. Сега вече няма да ми откаже!“ — помисли той и като се преоблече в нов костюм, излезе на улицата.

ОТНОВО ОТБЛЪСНАТ

Вилата на Хеда Люкс се намираше извън града, недалече от киноградчето на мистър Пит, на половин миля от собствената вила на Тонио. Престо нямаше пари, за да вземе кола.

„Ще трябва да се върви пеш“ — мислеше той. И тутакси започна да се утешава, че ходенето пеш е много полезно нещо. Обаче той скоро се убеди, че дори и най-полезните неща са приятни, когато ги имаш с мярка. За да съкрати пътя, той реши да мине по новия, току-що прокаран път.

Беше нетърпима жегата. Бялото шосе, още непокрито с асфалт, така силно блестеше, че очите боляха. Отгоре на това насам-нататък по него сновяха коли, които така вдигаха прах, че Престо се задъхваше. Той отдавна бе успял да забрави, че автомобилите оставят подир себе си толкова много прах и че могат да причиняват толкова много неприятности на човека, който е принуден да се влачи по пътя пеш. А хората в колите като че ли се подиграваха с пешеходците и като минаваха край тях, така предизвикателно ревяха с клаксоните си и хвърляха толкова прах в очите, че Престо стискаше юмруци от негодуване. Никога досега този познат път не му бе изглеждал толкова дълъг.

Когато Престо най-после се добра до вилата на Люкс, външният му вид беше не особено представителен. Лицето и якичката му бяха почернели от кал и пот, косите му се бяха слепнали, костюмът и обувките покрити с дебел слой прах. Той се огледа и започна да се колебае дали да се яви пред Хеда в такъв вид. Но желанието му по-скоро да я види го накара да натисне решително копчето на звънеца. Вратата се отвори и Престо видя същата оная слугиня, която той едва ли не уби от смях заедно с господарката ѝ. Девојката не го позна. Тя малко презрително огледа костюма му, но погледна лицето и приветливо се усмихна. Тази усмивка ободри и окрили Престо.

— Бих желал да видя мис Люкс.

Хиляди млади хора, които мечтаят за славата на киноартисти и артистки, желаят да видят мис Люкс с надеждата да се възползват от

нейната протекция. Десетки хиляди хора от всички възрасти и от двата пола биха считали за щастие да видят с очите си „божествената“ Люкс. Но ако тя би започнала да приема всички, които идваха, не би имало кога да работи.

— Мис Люкс я няма в къщи — отговори слугинята с обикновената фраза.

Но Престо знаеше тия уловки.

— За мене тя трябва да си бъде в къщи! — каза той многозначително. — Аз съм неин стар приятел и тя много ще се радва да ме види. — При думата „стар“ девойката се усмихна. — Да, да, не се смейте — продължи Престо. — Аз познавам Хеда още когато беше съвсем мъничко момиченце. Пристигнах за няколко дни тук по работа и реших да се видя с нея. Но по пътя колата ми се повреди и... — той многозначително погледна костюма си — трябваше да вървя пеш.

— Как ще заповядате да доложа за вас? — вече със съвсем любезен тон попита слугинята.

Пак този съдбоносен въпрос!

— Виждате ли — позаплете се Престо, — аз искам да изненадам мис Люкс. Кажете й, че иска да я види един стар приятел.

Девойката отвори вратата, пусна Престо в голямата приемна и отиде да доложи на господарката си, като помоли Престо да почака отговор. Това беше вече половин победа.

„Жените са любопитни — мислеше си Престо. — Хеда сигурно ще поиска да види кой е този стар приятел, особено пък когато слугинята й опише моята външност. А тя сигурно ще направи това...“

— Заповядайте, мис ви моли да отидете при нея в будоара й — каза слугинята и Престо, развълнуван, мина в познатата му стая, потънала в меки килими, по които бяха разхвърляни табуретки, възглавници, лъвски и мечешки кожи.

Люкс беше полулегнала на кушетката и при влизането на Престо стана и го изгледа с недоумение. Пак измама! Към какви ли не хитрости прибегват тези поклонници и ловци на слава...

— Какво желаете? — сухо запитва тя. Престо се поклони.

— Мис, аз не съм ви измамил. Аз съм ваш стар приятел, макар че не можете да ме познаете. — Неговият приятен баритон и искреността на тона направиха благоприятно впечатление.

— Моля! — каза Люкс, като показа към малкото кресло. Престо седна в креслото. Люкс се отпусна на кушетката, настана минутка мълчание. После Престо започна да говори, като многозначително поглеждаше Люкс:

— За да ви убедя, че не съм ви излъгал, аз мога да ви разкажа нещо, което не знае никой освен вас и... още един друг човек. Ще ви повторя това, което ви каза Тонио Престо при последната ви среща с него, а също и това, което вие му отговорихте. Ще повторя всичко дума по дума.

— Той ли ви предаде това? — попита Люкс. Тонио се усмихна.

— Да, той ми предаде това. Той много се извинява, че ви е причинил... безпокойство, като ви е накарал да се смеете толкова много...

— Аз едва ли не умрях...

Престо утвърдително кимна с глава.

— Зная това.

— Но какво общо имате вие с това? — попита Хеда. — Тонио ви е помолил да ми предадете неговите извинения?

— Да, той ми завеща това...

— Той е умрял? — уплашено попита Хеда. Тонио не отговори на въпроса ѝ.

— Позволете да ви напомня какво отговорихте на неговото предложение.

— Боже мой, но аз не можех да предполагам, че моят отказ ще го убие. Той е бил ваш приятел. И сега вие като че ли идвате да отмъщавате за него...

— Моля ви, не бързайте да правите изводи и ме изслушайте. И така, вие тогава казахте на Престо, че между него и вас стои непреодолима преграда. И тази преграда е неговата уродливост. Нали така? Значи, ако не би била тази преграда... той би имал шансове?

— Да — отговори Хеда.

— И тъй — каза Престо, — сега вече тази преграда не съществува. Антонио Престо не е умрял, но е променил своята външност. Антонио Престо, това съм аз. Нали не можете да кажете, че съм безобразен?

Престо стана от креслото и направи няколко крачки като „жив манекен“ в магазин за модни костюми. Люкс неволно се отдръпна

назад. В очите ѝ се отрази ужас. Мисълта ѝ напрегнато работеше. Кой е този странен човек? Луд? Престъпник?...

— Какво искате от мене?... — попита Хеда, като едва се владееше.

— Аз дойдох за отговор и вече го получих — отговори Престо. — Вие казахте: „Да.“

— Но вие не сте Престо... Моля ви, не ме мъчете! Какво искате?

— Успокойте се, мис Люкс. Не ви заплашва никаква опасност. Аз не съм нито луд, нито бандит. Зная, трудно ви е да повярвате, че ето този неизвестен млад човек, който сега разговаря с вас, е действително отблъснатият от вас Антонио Престо. Но аз ще се помъча да ви убедя в тази невероятна работа.

И Престо разказа на Хеда всичко, което бе станало с него след срещата им, показва ѝ изрезки от вестниците за „чуждите метаморфози“, извършени от доктор Цорн, най-после извади снимките, отбелязващи всички етапи на еволюцията, станала с тялото на Престо. Тези снимки бяха по-убедителни от всичко друго. И все пак, когато Хеда, откъснала поглед от фотографиите, погледна красивия млад човек и мислено си представи стария Тонио Престо, нейният разум отказа да повярва, че такива метаморфози са възможни.

Тя се замисли. Настъпи мълчание, което Престо не нарушаваше. Той чакаше отговора на Хеда като присъда. Най-после Люкс вдигна глава и каза:

— Мистър... Престо... — Това начало не се хареса на Тонио. Порано Хеда не го наричаше така официално, а се обръщаше към него другарски „Тонио“. — Да допуснем, че всичко е така, както казвате. Стената на уродливостта не стои пред нас. Но...

— Какво „но“ може да има още?... — нетърпеливо попита Престо.

— Аз ви изслушах, изслушайте сега и вие мене. Спомнете си нашия разговор, когато вие бяхте още уродът Тонио. Аз ви казах, че положението обвързва. Преклонението на тълпата много дава, но и много иска. Аз съм възвеличена по волята на тази тълпа, която посещава киното. И аз не трябва да се скарвам с тълпата. Аз ви казах, че на тълпата би ѝ било от всичко най-приятно, ако аз си остана вечна годеница. И тогава всеки писарушка, всеки учител, метач, който пази

моя портрет, мислено би се представял в ролята на мой „герой“. Тълпата може да ми прости само ако се омъжа за истински герой...

— За бог или полубог — казахте вие тогава.

— Да, за тия, които самата тълпа превъзнася.

— Но нима Престо не е бог? — гордо попита Тонио.

— Вие вече не сте Престо. В това е и целият въпрос. Вие бяхте богстрашилище, но вие бяхте неподражаем в своето безобразие. Сега сте красив като Нарцис, но такъв тълпата не ви познава. Вие сте се превърнал в неизвестен красив юноша. А неизвестната красота — това е по-лошо, отколкото прославеното безобразие на Престо. Аз не искам, не мога да допусна да кажат за мене, че стареещата Люкс — а аз съм с две години по-възрастна от вас, това вие знаете, — че стареещата Люкс си е купила със своите милиони млад мъж, бездарен, неизвестен, но хубавичък юноша. А едва ли и вие самият ще се съгласите да бъдете „мъж на знаменитост“. За мъжете със самолюбие това е непривлекателна роля. А вие сте разглезен от славата и успеха.

— Кой ви е казал, че не съм известен? Нима аз не съм Тонио Престо? Престо си е поставил нова маска, но нима той е престанал да бъде Тонио? Нима моят талант не си е останал същият? По-рано аз разсмивах хората, сега ще трогвам сърцата им. Бях комик, клоун, сега ще бъда трагик. О, и как ще играя! Повярвайте ми, зрителите ще бъдат потресени до дълбочината на душата си, когато видят на екрана Престо-трагика. Ако някога съм бил полубог, то сега ще стана бог...

— „Ще бъда, ще бъда, ще стана...“ Това са само мечти. Пътят към екрана е много трънлив и твърде често непроходим за тия, които мечтаят за слава...

— Защо ми говорите всичко това? Нима аз не зная, че да станеш знаменитост, не е лесно? Но нали аз... да допуснем даже, че аз съм един никому неизвестен юноша. Но аз имам хубаво наследство, оставено ми от Тонио Престо: общопризнат талант, великолепно познаване на артистичната техника, най-после връзки...

— Но вие нямате най-важното: невероятно смешния чехълороден нос на Тонио Престо. И тълпата няма да ви признае.

— Ще я накарам да ме признае. Но внимавайте, това вече е последният ви претекст. И ако аз дойда при вас увенчан със слава и с преклонението на тълпите...

— Тогава ще продължим този разговор. Но помнете, Престо, аз не давам никакви обещания и с нищо не се обвързвам.

— Вие сте влюбена? Имате си годеник? — попита Престо.

— Аз имам живо сърце и свободна воля, Престо. Вървете да печелите своята слава!

ТОВА Е НАШ НОС, А НЕ ВАШ

Да се промъкне до мистър Пит за обикновения Тонио Престо се оказа още по-трудно, отколкото до Хеда Люкс. Скъпоценното време на мистър Пит се охраняваше от няколко слуги, които бяха неми и глухи към всякакви доводи, молби и увещания. Като изгуби вяра в силата на словесното си оръжие; Престо реши да пробие блокадата. Той отблъсна лакея и бързо хукна напред. За щастие Тонио добре познаваше разположението на стаите и затова без особен труд дотича до кабинета на мистър Пит и успя да излезе зад вратата.

Престо видя познатия му кабинет, отрупан с дълбоки кожени кресла, постлан с килим и украсен по стените със снимки и портрети на киноартисти. На видно място, в центъра на стената, се мъдреше собственият му портрет. Тонио Престо беше снет в естествена големина и представляваше Отело с кърпичката на Дездемона в ръце. Колко пъти Престо е бивал в този кабинет! Пит всякога беше неизменно любезен с него, предлагаше му хубава пура, канеше го да седне в креслото, грижеше се като за скъп гостенин.

Мистър Пит седеше на обикновеното си място, до отвореното американско бюро, и разговаряше с юрисконсулта мистър Олкот.

— В контракта е уговорена неустойка от петстотин хиляди долара — говореше мистър Пит, без да обръща внимание на Престо. — Щом като мистър Тонио Престо е избягал неизвестно къде, без да завърши снимките на започнатия филм „Любов и смърт“, то той, Престо, е длъжен да заплати и неустойката, и загубите. Търговският отдел ще ви даде справка колко ни струва постановката на незавършения филм до деня на изчезването на Престо и колко губим от това, че няма да пуснем този филм по екраните. Ще се получи доста солидна сума. Подгответе иска.

— Но към кого ще го предявяваме? — попита юрисконсултът. — Не е ли по-добре да почакаме завръщането на Престо? Може би той вече не е и между живите. Носят се разни слухове.

— Толкова повече. Ще назначим опека за съдебен ответ и ще наложим възбрана над имуществото му. Нима не разбирате целта ми?

Този разговор бе прекъснат от появяването на лакея, който, като се поколеба до вратата, реши да наруши строгия ред и да влезе в кабинета без доклад, за да се оправдае за своето неволно опущение.

— Извинете, мистър — каза лакеят, — ето този мистър — лакеят посочи с очи Престо, — самоволно влезе в кабинета ви въпреки всички мои...

Мистър Пит изгледа Престо. Мистър Пит си имаше свои правила. Той строго нареждаше на слугите си да не пропускат до него „шляещи се млади хора“, но когато някой от тях, тъй или иначе, се промъкнеше до неговия кабинет, мистър Пит биваше любезен с него и не даваше вид, че това нахлуване му е неприятно.

Мистър Пит кимна с глава на лакея да излезе и много любезно попита мистъра, който бе благоволил да го посети, с какво може да му бъде полезен.

— Мога да ви дам някои сведения за Антонио Престо — каза Тонио.

— Ах, виж ти! Това е интересно. Говорете по-скоро, жив ли е той?

— И да, и не. Ето такъв — Тонио показва към своя портрет в позлатена рамка, — такъв Престо вече няма. Тонио Престо е жив и той стои пред вас в своя нов облик. Аз съм Тонио Престо.

Пит въпросително погледна Олкот.

— Вие не ми вярвате, напълно ви разбирам. И родната ми майка не би ме познала, но аз ей сега ще ви докажа, че съм Тонио Престо.

— Моля ви, не се трудете да доказвате, аз напълно ви вярвам — побърза да отговори Мистър Пит. — Какво желаете, ее... мистър Престо?

— Чух част от разговора ви за това, че искате да предявите към мене иск, загдето съм заминал, без да завърша снимането на филма „Любов и смърт“. Можете и да не предявявате иск. Аз ще ви платя неустойката и загубите. Но този филм трябва да бъде заснет отново. И аз пак ще играя в него ролята на майстерзингера. Само че новият филм ще бъде вече не комедия, а трагедия.

— Даа, трагедия... — неопределено потвърди Пит. — Вие сте добре осведомен за нашите работи. Но... Това няма да мине, млади човече.

— Значи вие не ми вярвате, че аз съм Тонио Престо?

— Вярвам, вярвам, но... но вие сте Тонио Престо... от съвсем друго тесто. Който и да сте, вие не сте ни нужен. Такива щамповани Аполоновци като вас — на път и под път, а Тонио Престо беше неподражаем, неповторим в своето уродство. Това беше уникум. И ако вие действително сте превъплъстен Тонио Престо, на което аз... вярвам, то с какво право извършихте това превъплъщение? Вие сте сключили с нас генерален договор за десет години и редица отделни договори за вашето участие в тези или онези филми. Нито една цивилна листа на цар не струва толкова на нито една държава, колкото коствахте вие на нас. Защо ви плащахме тия луди пари? За вашия неподражаем нос. Ние го купихме много по-скъпо от златото. Къде е сега тази скъпоценност? Какво сте направили с нея? Брилянт, голям колкото чехълородобния нос, е евтина дрънкалка в сравнение с носа на мистър Престо. Вие нямахте нито морално, нито юридическо право да ни лишавате от вашия нос. Това беше наш нос, а не ваш. Да, да! Носът на Тонио Престо принадлежеше на всички като чудесен дар на природата. Как посмяхте да лишите обществото от този дар? Вие виждате, аз се обръщам към вас като към Тонио Престо. Какво ще кажете за свое оправдание?

— Аз ще намеря своето оправдание не в думите, а в делата. Позволете да изляза пред обектива и вие ще видите, че новият Престо е по-ценен от стария...

Пит подскочи в креслото.

— Вие не сте Престо! Сега виждам, че не сте Престо! Вие сте един млад човек, който мечтае да стане кинознаменитост. Вие подслушахте нашия разговор за Престо и поведохте рискована игра. Тонио Престо не би казал това, което говорите вие. Тонио Престо знае, че талантът е второстепенна работа. Главното е рекламата. Хора с талант нерядко загиват под стоборите, в неизвестност, от никого неоценени и непризнати, а с реклама и самата бездарност може да се издигне на върха на славата. Престо беше безподобен, великолепен, очарователен. Но нека дяволите ме изгорят като стара кинолента, ако такива тониовци не се намерят с десетки в панаирджийските палатки...

— Но вие сам току-що казахте, че Престо с неговия нос е уникум.

— Да, казах и ще казвам. Защото за рекламирането на този нос аз съм похарчил повече от един милион долара, преди да се покаже този нос на екрана. Славата на всеки киноартист е право пропорционална на сумите, хвърлени за реклама. Това много добре знаеше Тонио Престо, колкото и да се ценеше. Не правете трагически жестове. Да допуснем, че вие сте най-истински Тонио Престо, тоест да допуснем, че вие сте той. Да допуснем, че душата, талантът ви са си останали Престовите. Как мислите, аз душата ли снимаме апарат? Колкото и да сте гениален, та, ако щете, и три пъти гений, публиката не ви познава и в това е вашето нещастие. Ада се прави от вас нов Престо, Престо-трагик — това е твърде главоболна, „солена“, скучна работа. Достатъчно. Временно прекратявам производството на кинозвезди и гении. Много е скъпо. Вие не ни трябват, млади човече. Много здраве на нашия старик Тонио Престо, ако го видите, и кажете му, че с нетърпение го очакваме и бащински ще разцелуваме светейшето му чехълче.

— Аз все пак настоявам...

— И напразно. Аз допускам, че вие сте гений. Но публиката ще повярва в гениалността само когато аз украся пътя на гения с дъга от банкноти, а тях аз не ги добивам лесно. Желая ви успех на някакво друго поприще. Може би ще ви се удаде да постъпите като прошенопописец при някой адвокат или счетоводител в банка. Това няма да ви даде много, но кой е виновен? Вие сам сте се изгонили от рая, ако действително сте Тонио Престо. — Пит позвъни и заповяда на лакея да изпрати младия човек.

Играта бе изгубена.

— Кой е този млад човек? Луд или мошеник? — попита юрисконсултът мистър Пит, когато вратата се затвори зад Тонио. — Вие говорехте с него така, като че ли наполовина вярвахте, че той действително е Тонио Престо.

— Не наполовина, а почти сто на сто. Там е работата, че Хеда Люкс ми се обади по телефона. Тя ме уверяваше, че е видяла снимки и разни документи, които безспорно потвърждават, че Тонио Престо е изменил външния си вид с помощта на някакво си лечение. И само когато заговори за изпробване като киноартист, аз, да си призная, малко се поусъмних, че това е бившият Тонио Престо. Магаре! Сам се погуби. Той е свършен човек. Твърде разглезен и от парите и успехите,

за да премине в по-скромно амплоа в живота. Привикнал на широк живот, той бързо ще пропилее цялото си движимо и недвижимо състояние. Ето защо бързам с предявяването на иска.

— Вие сте далновиден както всякога! — поласка Олкот своя патрон.

Мистър Пит запали нова пура, пусна струйка дим нагоре и когато димът се разпръсна, каза дълбокомислено:

— Ето така е и със славата. Когато няма пари за пури, изчезва и димът на славата.

Олкот почтително изслуша този несполучлив афоризъм като перла на мъдростта.

ЗА СМЕТКА НА НЯКОГАШНАТА СЛАВА

Тонио беше огорчен от неуспеха си, мъчеше го и жажда. Като излизаше от дома на Пит, той почувствува слабост в краката. А му предстоеше дълъг и мъчителен път обратно. Сега Тонио вървеше по прекрасния широк път на киноградчето, край надземните постройките, където се помещаваха лабораториите, работилниците, къщите и хотелите на артистите и служащите.

На дясната страна на пътя, до едно голямо здание — склад за декорации, — се намираше малък ресторант, който през дните за снимки охотно се посещаваше от статистите, прекарващи тук уморителните часове на очакване. Тонио машинално бръкна в джоба си с надежда да намери дребни пари. Но освен измачкана носна кърпа там нямаше нищо друго. Престо въздъхна и искаше да отмине ресторанта, обаче съблазънта беше тъй голяма, че Тонио забави крачки в размисъл и най-после влезе.

До една мраморна масичка седяха двама начинаещи артисти, блондин и брюнет. Брюнетът неотдавна се бе издигнал в буквалния и преносния смисъл измежду статистите: той още играеше в тълпата, но режисьорът така го теглеше напред, че зрителите можеха да го отделят от масата статисти. Още мъничко и ще му дадат малка епизодична роля. Тогава той ще стане истински киноартист. А режисьорът, който издигна този млад човек, беше самият Тонио. Този млад човек как му беше името? Смит. Един от милионите смитовци... Заради Престо той би се хвърлил в огън и вода... Но уви! Тонио не приличаше на себе си. И Смит, разбира се, няма да повярва на Тонио... Младите хора пиеха плодова вода. Непоносимо! Престо уж случайно се спря до масата на двамата младежи.

— Струва ми се, мистър Смит? — попита Престо, като снемаше шапка. — Не ме ли познавате? Аз съм Джонсън. Снимах се в тълпата във филма „Любов и смърт“.

Смит сухо се поклони. Той не може да знае имената на всички ония, които съставляват безликата тълпа.

— Нося ви поздрав от Тонио Престо, вчера го видях — продължи Тонио.

Това известие произведе необикновено впечатление. Младежите се оживиха. Смит любезно постави стол и повика лакея.

— Наистина ли? Къде случихте да го видите? Какво искате? Коктейл?

— Оранжеда. Две, три оранжеди!... Ужасно горещо — каза Престо. — Да, видях го вчера.

— И той наистина си спомня за мене? — интересувахе се Смит.

— Че, разбира се, той каза, че от вас ще излезе нещо. А щом като Престо го казва... Ох... Прекрасно питие.

— Но къде е той? Какво става с него?

— Лекува се. Навестях сестра си и случайно го видях в лечебницата на доктор Цорн.

— Престо болен? Надявам се, нищо сериозно? Четох, че е заминал да се лекува. Но от какво е болен?

— Престо си сменя амплото. От комик става трагик. И затова е решил да промени външността си. Цорн прави чудеса. От Престо е направил младеж... като две капки вода приличащ на мене.

Смит даже зяпна от изумление.

— Луд! — най-после убедено каза той.

— Безумец! — потвърди другарят му.

— Че защо пък? — попита Престо.

— Затова, че сега той струва толкова, колкото... ние с вас.

Като утоли жаждата си, Престо тръгна пешком за града край своята вила и бялата къща на Хеда Люкс.

„Обаче как бързо и ниско падам! — мислеше той и крачеше по шосето. — Започвам да живея за сметка на някогашната си слава, прося в кръчмите като последен скитник, предразполагайки хората към себе си с това, че се познавам със себе си... Не, така не може повече да продължава... Но какво да правя?... Как ми се яде... Човек, изгубил лицето си...“

Като наближи хотела, Престо приведе, доколкото можеше, в порядък своя опрашен костюм, за да не привлича подозрителното внимание на хотелската прислуга. Той незабелязано се шмугна в стаята си, изми се и се преоблече. За щастие в куфара си имаше запасен костюм и чисто бельо.

Той си поръча обед както в някогашните времена, обилен, изискан, скъп. Нахранил се до насита, Престо легна да спи, като помоли да не го безпокоят, и се събуди чак в десет часа вечерта. Още преди да заспи, в главата му бе узрял план за понататъшните му действия. Той не се бави, а бързо се облече и като предаде ключа от стаята си на портиера, излезе от хотела.

КРАЖБА ЧРЕЗ ВЗЛОМ

Светлините на града останаха назад. На Престо предстоеше още веднаж да измери разстоянието от хотела до своя дом. Но сега се ходеше по-леко. Вечерната прохлада освежаваше. Престо бодро крачеше по шосето. От време на време се срещаха минувачи — лошо облечени хора, скитническа, бездомна Америка.

Настрана от шосето, на хълма, в сянката на евкалиптите, се виждаше красива вила. Неговата вила! Колко спомени са свързани с нея! Някога му се струваше, че да имаш собствена вила, е върхът на успехите в живота. С какво увлечение той бе строил тази вила отначало в мечтите си, а после и в действителност! Колко изобретателност и вкус бе проявявал при обмислянето на общия план и на всяка дреболия. В неговата вила не биваше да има банален и груб разкош. Всичко трябваше да бъде просто, строго и заедно с това изящно. И това му се бе удало. От вилата му се възхищаваха. За нея се писа. Копираха я.

Особено много остроумие той бе вложил в това, да приспособи обстановката към своя малък ръст. Като гледа мебелите, никой не би казал, че те са създадени за деца или джуджета. И все пак това не беше обикновена мебел. Едни от креслата и столовете имаха седалища, пониско разположени от обикновените, а други — скрити стъпалца и скамеици, издигащи се при натискане на копче.

Да, чудесна вила имаше Престо! Колко пъти ей на този същия завой автомобилът му остро бе завивал и след няколко минути Престо бе пристигал до входа. От стотина метра шофьорът предупреждаваше с клаксона за пристигането на господаря. До широко отворената врата неизменно го посрещаше неговият верен слуга, старият Себастиан. А ето сега... Престо въздъхна и се отправи към дома, като бавно заизкачва хълма.

Беше около единадесет часът вечерта. В страничния прозорец мъждукаше светлина. Себастиан още не спеше. Тонио внимателно мина край решетката на градината до група млади кипариси и легна на топлия пясък. Звездите ярко светеха над главата му. Миришеше на

евкалипт. От време на време по шосето се мяркаха светлините на автомобили и се чуваха клаксоните им.

Дванадесет... Крайният прозорец все още светеше. Нима Себастиан пази през цялата нощ? От него всичко може да се очаква.

Все по-рядко прелетяваха като светещи брѐмбари осветени от фарове автомобили. Престо не можеше да търпи повече. Той стана и започна бавно и предпазливо да се прекачва през високата желязна ограда. Той знаеше, че вратата нощно време се заключва. Добре, че в двора няма кучета. Престо не ги обичаше, защото кучетата не можеха да понасят неговите неспокойни движения и винаги го лаеха. И поради това въпреки всички увещания на Себастиан Престо забрани да се държат в двора кучета. Сега беше много радостен за това: той можеше безопасно да се приближи до къщата. Привличаше го прозорецът, който още светеше. Тонио внимателно се покачи до него. Транспарантът беше спуснат. Дали спи Себастиан, или не спи? Може би този светещ прозорец е само негова военна хитрост, която трябва да плаши злосторниците. Тонио почака още половин час.

Най-после след полунощ той реши, че е време да действа.

Престо отиде на противоположния ъгъл и се покачи на прозореца. Той беше затворен. Трябваше да се избие стъклото. Но как да стане това безшумно? Престо се опита внимателно да го натисне, за да се пукне. Но то не се поддаваше. Да го счупи? Това може да привлече вниманието на стареца, ако не спи. Престо наблегна стъклото лекичко с рамо. И изведнаж стъклото с трясък се счупи.

„Готово!“ — помисли Престо, като побягна настрани. Той се прехвърли през оградата, легна на земята и зачака да види кога Себастиан ще излезе или ще отвори прозорец. Но в къщата, както преди, беше тихо. Изминаха няколко минути. Никакви признаци на живот. Престо въздъхна с облекчение. Себастиан здраво спи. Стъклото е счупено. Главното е направено.

Престо отново се прехвърли през оградата и се приближи до счупения прозорец. Той внимателно започна да вади парчетата. Когато бе останало да извади само още няколко парченца, Престо се разбърза и си поряза показалеца на дясната ръка. Като го превърза с носната си кърпа, той се промъкна през прозореца и уверено тръгна из стаята.

Овладея го странно чувство. Антонио беше у дома си, в своя собствен дом, където всяка вещ му беше позната, и все пак трябваше

да се промъква като крадец. Да, и наистина беше „крадец“. Той беше дошъл тук, за да открадне пари от собствената си огнеупорна каса. Като стъпваше предпазливо, той мина през столовата със стени и мебели с резба от черен дъб, през голямата кръгла гостна с бял роял, който проблясваше в тъмнината, през библиотеката, подредена с маси, шкафове и етажерки. Тук трябваше да бъде предпазлив, за да не се натъкне на някоя от стълбичките, разхвърляни навсякъде. Ето го най-после и кабинета. Огнеупорната каса е в стената до писалищното бюро. 3-6-27-13-9 и под него: 32-24-7-8-12. Така трябва да се обърнат номерата в двата пръстена, за да се отвори с ключа бравата. Сложна система. Великолепно. Добре, че новият Престо е получил в наследство паметта на стария Престо и че тази памет не му изменя. Та няма това не е доказателство, че той е същият Престо или поне законен наследник на неговите капитали и цялото му имущество?

Престо започна да си тъпче джобовите с банкноти. И изведнаж му се стори, че в съседната стая се чуват дебнещи стъпки. Престо окаменя и затаи дъх... Не, всичко е тихо... Така му се е сторило. Той отново се залови за работа. Изведнаж неочаквано блеснала светлина от електрическо фенерче заслепи очите на Престо и парализира движенията му. — Горе ръцете!

На вратата стояха четирима полицаи с насочени към Престо револвери. Престо ги изглежда смутено. Той нямаше оръжие. Кабинетът имаше само един изход. Да скочи от прозореца? Но Престо поради своята неопитност не се бе погрижил да го отвори. А докато той отваря прозореца, полицаите ще успеят да го хванат или убият... Невъзможно е да се съпротивява... Престо покорно вдигна ръце. И в това време от другата стая, иззад гърба на полицаите, се чу злорад, гръмогласен старчески смях.

— Нали ви казвах — позна Престо гласа на Себастиан, — знаех си аз, че този младок ще дойде тук.

След няколко минути Престо вече седеше с белезници на ръцете в полицейския автомобил. В полицията направиха на Престо предварителен разпит и много се смяха, когато той наричаше себе си Тонио Престо. Тонио бе така възмутен от грубите им обноски, че не пожела да им доказва правотата си, а поиска още сутринта да му уредят среща с прокурора.

— Не бързайте. Срещата с прокурора винаги предшества срещата с палача. А зад вашия гръб сигурно ще се намерят такива работници, за които вие ще трябва да поседите пет минутки на електрическия стол — каза разпитващият го сержант.

НЕОБИКНОВЕНИЯТ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС

Сутринта Престо бе изправен не пред прокурора, а пред съдията, който се оказа голям буквоедец. Впрочем това букво-ядство си имаше особени причини. Престо не знаеше, че Пит бе взел всички мерки новият Престо да не бъде признат за правоприменник на имуществата на джуджето Престо. Ако правото на новия Престо би било незабавно признато, можеше лично да се изкаже пред съда да ангажира за защита на своите интереси най-видните адвокати, да пусне в ход парите — всичко това би усложнило работата. Опеката беше много по-удобна за Пит. Опекун, който да отговаря пред съда вместо „безизвестно отсъстващия“ Престо, Пит би намерил измежду своите хора и този опекун, разбира се, би побързал да признае всички искания на Пит. Нужно беше във всеки случай да се забави, да се обърка делото и съдията успешно правеше това. Макар Престо много убедително да доказваше, че той е Тонио Престо, но само изменил своя вид, че за кражба и дума не може да става, съдията си знаеше своето:

— Да допуснем, че вашите снимки са истински, а не майсторски подобрена колекция от приличащи си хора; да допуснем, че доктор Цорн, ако аз удовлетворя молбата ви и го призова в качеството му на свидетел, потвърди всичко, казано от вас; да допуснем, че знаменитият киноартист, който и на самия мен е доставял не малко весели минути, и вие, съвсем неприличащият на него младеж, сте едно и също лице, при все че лицата ви са различни. Всичко това не изменя положението. Още древните римски юристи са намирали, че думата кражба „фуртум“ произлиза от думата „фурба“ — мрак, тъма, тъй като кражбата обикновено се извършва „клам, обскуро ет плерумкве“. Да! — Съдията вдигна пръст нагоре. — Това значи: тайно, в мрака, н най-вече нощем. Вие сте извършили това тайно, в мрак, нощем.

— Но позволете! — възразяваше Престо. — Доколкото ми е известно, при кражба винаги се предполага заграбване на чуждо имущество, а това имущество си е мое.

— Вие и това не сте доказали. Вие бяхте длъжен по законен път да възстановите вашата самоличност.

— Да върна предишния си вид?

Това би било от всичко най-добре. В краен случай въз основа на всички намиращи се у вас данни вие бяхте длъжен по съдебен ред да докажете тъждествеността си с изчезналия Тонио Престо.

— Но за това трябва да събера документи, да направя справки и прочее. Аз ви моля да ме освободите до делото.

— Под гаранция. Пет хиляди долара.

— Нима това, което ми отнеха в полицията, е недостатъчно? Там имаше около сто хиляди долара.

— Това е още спорно имущество.

— Друго аз нямам. Но слушайте — замоли Престо, — каква гаранция още искате от мене? Как мога да избягам от съда, когато от разрешението на това дело зависи цялото ми благосъстояние? Моето имущество е за повече от сто милиона. Ще избягам ли от тях?

Съдията се замисли. Доводът му се стори убедителен. Разбира се, че Престо няма да избяга от милионите. И, разбира се, Престо си е Престо. Съдията и по-рано бе слушал за Цорн и за чудесата, които той прави. Престо не е първият, който ще трябва да доказва своето тъждество. Но главното не е това. Главното са милионите, които ще се върнат в ръцете на Престо. Съвсем не е празна работа да направиш услуга на милионер в трудна минута. Мистър Пит явно ще бъде недоволен. Но какво да се прави? Съдията стори каквото можеше...

Юрисконсултът на Пит ненапразно бе нарекъл своя патрон предвидлив. Мистър Пит очевидно бе предвидил и такъв род колебание на съдийската съвест и се бе постарал да огради своите интереси и от друга страна.

Съдията вече се канеше да пусне Престо, но в този момент му бе подадено бързо писмо от прокурора, който искаше да се отложи разглеждането на делото на гражданина, наричащ себе си Тонио Престо, и да не се предприемат никакви действия, тъй като в тази работа има някои обстоятелства, които предизвикват намесата на прокуратурата.

Съдията прочете писмото и като махна с хартийката, каза: — Не мога. Нищо не мога да направя. Вашето дело ще се разглежда с участието на прокурор. А дотогава вие ще трябва да отидете в затвора.

Никакви доводи вече не помогнаха. И от полицейския участък Престо бе преведен в затвора.

Започна един от най-забърканите, куриозни процеси, които някога са се разглеждали в американските съдилища. Този процес се оказа истинска златоносна жила за вестникарските кореспонденти. Не само вестниците, но и дебелите списания обсъждаха казуистически сплетените му обстоятелства.

Има ли право човек да изменя външния си вид?

Кражба ли е, ако похитиш собственото си имущество?

Действително ли Престо се е превърнал в нова личност?

Нужно ли е Престо-нови да се утвърждава като наследник, на Престо-стари, или е достатъчно само Престо-нови да докаже идентичността си с предишния Престо?

Би ли имала право жената на Престо, ако той би бил женен, да иска развод въз основа на това, че нейният мъж се е изменил до неузнаваемост?

Няма ли да доведат такива изменения до нови престъпления?

Няма ли да получат престъпниците „шапканевидимка“, скриваща ги от представителите на властта?

Как гледа на такова превръщане църквата от гледна точка на религиозните норми и морал?

Не заплашват ли тези метаморфози изцяло устоите на нашия социален строй?...

Всеки от тези въпроси даваше необозрими възможности да блеснеш със своето остроумие и да покажеш ерудицията си.

От прокуратурата бяха събрани нови данни, не в полза на Престо.

Служащият от хотела, където Престо се бе установил след завръщането си от лечебницата на доктор Цорн, бе съобщил, че при пристигането си в хотела Престо сам признал, че не е истинският Престо, а съименник на киноартиста. Освен това от гражданското отделение на съда бе изпратена справка, че мистър Пит е успял да блокира капиталите и да наложи възбрана върху недвижимото имущество на Престо за обезпечаване иска по-договора в деня, предшествуващ кражбата. По такъв начин Престо можеше да бъде обвинен в опит да укрие имуществото си, служещо за обезпечение на иска. На Престо оставаше да се утешава само с това, че показанията на Цорн и няколко болни, лекували се при него, бяха в негова полза. Престо не е измамник, а действително Тонио Престо, изменил

предишния си вид. Обаче това малко му помогна. Прокурорът, който лично бе ходил в лечебницата на Цорн, беше поразен от всичко видено. Въпреки обичая той даде интервю на вестникарските кореспонденти и изказа своето мнение по нещата. Уви, превъплъщението на Престо се оказа действително „труден случай“ в практиката на Цорн.

— Частната собственост е основата на нашия държавен строй — заяви прокурорът. — Всяка собственост предполага не само обект, но и субект на правото на собственост, по-просто казано — собственост без собственик не може. Дали индивидуална ще бъде собствеността или групова, както при акционерните дружества, първичен носител на правата на собственост винаги се явява физическата личност, човекът, лицето. Та какво ще стане с обществото, ако собственият на собственост започне да мени своето физическо лице като ръкавиците си? Към кого ще предявяваме ние искове си? От кого ще се получават вземанията? Как ще се борим с умишлените банкрути? Но най-главно, как ще можем да водим борба с престъпниците, които ще започнат да подправят лицата си като лица на милионери така, както сега те подправят чуждите подписи? Как ще отличим ние истинския капиталист от фалшивия? Ще настане ужасен хаос. Деловият живот ще спре. Страната ще загине в анархия. Ние не можем да допуснем в нашата страна свободно да се изменя външността на човека. В детската възраст, с лечебна цел, методите на доктор Цорн може би могат още да се допуснат. Но за възрастни — в никакъв случай. И затова аз внасям в Конгреса законодателно предложение: незабавно да се издаде закон, забраняващ възрастни хора — под страх да загубят имуществото си — да изменят своя външен вид с каквито и да било способности с изключение при случаи на неизбежно хирургическо вмешателство за спасяване на живота. Що се касае до нашия обвиняем, то, макар и обикновено законът да няма обратна сила, аз все пак смятам за необходимо да се разпростре санкцията на закона, който трябва да бъде издаден, върху мистър Престо и той да бъде лишен от всички имуществени права. Това ще послужи като предупреждение за другите.

— Ще държите ли още Престо в затвора, или ще намерите за възможно да го пуснете? — запита един от кореспондентите прокурора.

— Доколкото се изясни, че Престо не е мистификатор, „субективно“ неговата вина се е намалила — отговори прокурорът. — Той е могъл „бонафиде“ — с чиста съвест — искрено да се заблуждава относно правото си да краде имущество от самия себе си. Това, разбира се, според мен не намалява тежестта на неговото престъпление, но все пак ми дава възможност да го пусна на свобода под гаранция, докато Конгресът разгледа моето предложение и прокара новия закон. В зависимост от това, как ще бъде формулиран този закон, Престо ще бъде оправдан или обвинен в кражба.

ПРОЩАЛНА ВЕЧЕРЯ

Престо бе пуснат на свобода без пари, без дом и без име.

Тонио Престо се върна в хотела. При него в стаята се яви метр д'отелът и вежливо му напомни, че стаята през всичкото-време е била заангажирана за него, за Престо, тъй като вещите му са се намирали в нея, и че е необходимо да се заплати сметката.

— Добре, утре сутринта ще ви платя — отговори Тонио, като се разхождаше из стаята.

Метр д'отелът се поклони, погледна не особено доверчиво-Престо и си отиде.

— Обаче откъде ще намеря пари? — каза гласно Тонио. Той отиде до куфара си, отвори го и започна да претърсва костюмите с надежда да намери в джобовете случайно забутани пари. Пари нямаше. А те му бяха необходими. Да подаде телеграма на Хофман и да го помоли да изпрати няколко хиляди телеграфически?... Но при получаването им пак може да се случат затруднения. Впрочем Хофман може да изпрати парите на името на хотелиера.

Престо мислеше и разсеяно преглеждаше вестник. Една! бележка привлече вниманието му. В отдела за театър и кино се съобщаваше най-последната новина: мис Хеда Люкс се омъжва за мистър Лоренцо Марра. Лоренцо! Изгряващата звезда, красавецът Лоренцо, киноартистът, който неведнаж бе играл заедно с Престо. Престо — нещастният, а Лоренцо — щастливият любовник. Така беше на екрана, така се случи и в живота. Ето го полубога, на когото Люкс бе отдала своята ръка и сърце? Но нима той е по-красив от превъплъщения Престо? Тонио погледна в огледалото. Да, да, Престо не е по-малко красив от Лоренцо. Но Лоренцо има име, а Престо заедно със своето лице бе изгубил и своето име...

Престо трябва да се види с нея. Проклятие! Не му бе останал даже един приличен костюм. Празничният се бе измачкал в затвора. Престо взе перото и написа бърза телеграма на Хофман:

„Изпратете десет хиляди долара на името на мистър Грин, хотел «Империял», Холивуд. Престо“

След това Престо се обади по телефона на съдържателя на хотела и му каза:

— Мистър Грин, вие сигурно знаете, че аз съм напълно платежоспособен и че съвсем случайно съм изпаднал в затруднено материално положение. Утре моят приятел Хофман ще ми помогне. Той ще изпрати десет хиляди долара на ваше име. Моля ви да вземете от тези пари, колкото се следва по моята сметка, а останалите пари да ми предадете.

Съдържателят на хотела охотно се съгласи на това условие и скоро в джоба на Престо вече имаше пари — след удръжката на дълга повече от четири хиляди долара. Вместо десет Хофман бе изпратил само пет. В хотела отново бе открит кредит на Престо и лицата на лакеите отново станаха почтителни. Антонио си купи нов костюм и като нае кола, се отправи за Хеда Люкс.

— Мис Люкс — каза Престо, като видя Хеда. — Дойдох да ви поздравя. Вие сте намерили своя бог?

— Да, намерих го — отговори тя.

— Още веднаж ви поздравявам и ви пожелавам всички радости... Аз вече се примирих с участието си на човек, който е изгубил лицето си. Вие ми вярвате, нали, вярвате, че аз съм Антонио Престо, вашият стар другар и приятел?

Люкс кимна с глава.

— Тогава... имам към вас една голяма молба. Аз бих желал да устроя... прощална вечеря и да поканя на нея всички мои бивши приятели. Тях това с нищо няма да ги обвърже. Просто иска ми се още веднаж, за последен път, да бъда в тяхната мила компания, а след това... след това вашият Антонио ще заеме подобаващото му се скромно място в живота.

Люкс се боеше от сцени и като видя Престо такъв покорен, охотно прие поканата му.

— Но това не е всичко — продължи Престо. — Аз ви моля да осигурите успеха на тази моя прощална вечеря. Ето списъка на поканените. В него ще намерите имената на мистър Пит и щастливеца Лоренцо Марра, Драйтън, Гренли и Пайн, декоратора Булинг, осветителя Морис и някои от по-второстепенните киноартисти. Бих желал вие да се заемете с тази работа. Когато получите от поканените

съгласие по принцип, аз ще им разпратя писмени покани. И така в понеделник, в осем часа вечерта, в кръглата зала на хотел „Империал“.

Вечерята мина чудесно. Дойдоха всички поканени без изключение. Престо можеше да убеди и най-недоверчивите хора, Ноче той, макар и в нова форма, си е все същият Престо, не само изумителен актьор, но и прекрасен режисьор. Впрочем новата актьорска игра на Престо гостите оцениха едва впоследствие.

Затова пък режисьорските му способности бяха напълно оценени още през време на самата вечеря, която беше уредена извънредно декоративно. Залата се осветяваше от нежнорозова светлина, а през отворената широка врата на верандата падаше лунна светлина, като създаваше светлинен контраст. Всичко бе предварително пресметнато. Невидим оркестър свиреше прекрасни мелодии. На вечерята бяха поканени и няколко представители на печата, за които се намери не малко материал и работа.

На почетното място бяха настанени Хеда Люкс, нейният годеник — от лявата ѝ страна, и мистър Пит — от дясната. Мистър Пит харесваше това хрумване на Престо. Попийвайки от тънкото винце, мистър Пит, малко понавел глава към Хеда Люкс, говореше с усмивка:

— Каквото и да е този нов Престо, но той не лошо започва своя нов живот. Май че ще излезе от него нещо. И при това... — Пит сръбна от чашата — неговото приказно превръщане и неговият фантастичен съдебен процес: му послужиха като отлична реклама. Такава реклама не можеш направи и за половин милион долара. Да, все таки той ще се самосъздаде. И ако той действително притежава таланта на стария Престо, то заслужава, изглежда, човек да се позанимае с него.

Люкс слушаше и поглеждаше с интерес към Престо, а годеникът ѝ се вслушваше в думите на Пит със скрито безпокойство. Престо можеше да се окаже опасен конкурент на екрана и в живота. На Лоренцо се струваше, че Люкс поглежда Престо не само с любопитство, но и с нежност.

Престо вдигна чаша вино, жълто и прозрачно като кехлибар, и произнесе кратък тост:

— Леди и господа! Известно ли ви е, че в Китай съществува такъв израз: „Човекът, който изгуби лицето си“? Така казват за човек, извършил някаква неблагоприлична постъпка. „Човекът, който е

изгубил лицето си“, там се подлага на гражданска смърт. Наистина това е в Китай... а Китай е азиатска страна... У нас, в най-културната страна на света, е съвсем друго. У нас нашето лице е здраво свързано с нашата кесия. И докато кесията ни е дебела, с каквито и хитрини да се занимаваме, не ни заплашва изгубване на лицето в китайския смисъл на думата. Но горко на тези, които се осмелят като мене да изменят своето физическо лице. Тогава тях ще ги лишат от всичко: от пари, от име, от приятелство, от работа, от любов. А и може ли да бъде иначе в страната, където царува доларът? Нека не помислят моите почтени гости, че критикувам прекрасните закони на нашата превъзходна страна. О, не! Аз напълно признавам разумността на тези закони и обичаи. Аз им се подчинявам. Аз се прекланям пред тях. Аз направих грешка, съдбоносна грешка, като промених своето лице, и сега публично се разкайвам. Аз едва ли бих могъл, дори с помощта на доктор Цорн, да се върна в предишния си вид. Но давам тържествено обещание да неменя вече лицето си и моля обществото да ми прости моята грешка, извършена от неопитност, и да ме приеме в своето лоно, като библейския баща, който приел блудния си син. И ще видите, че ще бъде достоен син.

Тази реч, малко странна по средата, към края се хареса на всички. Ръкопляскаха му. Кореспондентите бързо, бързо драскаха в бележниците си.

Антонио изпи чашата вино, поклони се и излезе на верандата.

— Не, направо си го бива! — говореше възхитен Пит. — Такава способност за саморекламиране аз не съм познавал даже и у стария Престо. Решително заслужава да се направи от него човек с име. Но къде е той? Искam да се чука с него.

— Аз също! — неочаквано подхвана Хеда Люкс и стана заедно с Пит.

Те минаха на верандата. Престо го нямаше там.

— Престо! Тонио Престо! Но къде сте? — викаше мистър Пит, разплисквайки виното от чашата си. — Тонио! Моето момче!

— Тонио! — мелодично го викаше и Люкс.

Но Тонио го нямаше. Тонио като че ли бе потънал в земята. Обходиха цялата градина, която принадлежеше на хотела и бе предоставена тази вечер в изключително и пълно разположение на пируващите, но Тонио го нямаше. Върнаха се в залата. Най-после,

изгубили търпение, гостите незабелязано започнаха да се разотиват един след друг, като обсъждаха странното поведение на домакина.

— Може би и това е за реклама? — каза Пит, като се връщаше в къщи в автомобила си заедно с Люкс. — Но той се престара, този шегобиец Тонио! Всичко трябва да се прави с мярка. — И без да се смущава от присъствието на Люкс, Пит сладко се прозина.

ЖЕРТВИТЕ НА „МАГИЯТА“

Дните минават един след друг, а за Тонио Престо нищо не се чува — той като че ли вдън земя потъна. Мистър Пит почака известно време блудния син да се появи, но после махна с ръка: времето и работата не чакат. Лоренцо Марра се страхуваше от завръщането на Престо не само като конкурент артист, но и като съперник, претендент за ръката и сърцето на Хеда Люкс. След знаменитата прощална вечеря Люкс неочаквано заяви на своя годеник, на блестящия Лоренцо Марра, че той не трябва много да бърза със сватбата. Дали новият Престо не я бе омагьосал и сега тя чака неговото завръщане? Става с нея нещо нередно. Даже мистър Пит бе забелязал, че Люкс се е изменила, станала е някак си вяла, замислена, разсеяна и понякога раздражителна. Впрочем и сам Пит през последно време се чувствуваше не добре: някаква отпадналост, задъхване. Но трябва да се работи! Мистър Пит е замислил да постави нов голям филм под название „Тържеството на любовта“ с Лоренцо Марра и Хеда Люкс в главните роли. Мистър Пит усилено се готви за тази постановка. В неговия кабинет от сутрин се съвещават главните персонажи, режисьорите, операторите, архитектите.

Мис Люкс току-що бе пристигнала. Тя влезе в кабинета, отиде до бюрото на мистър Пит, подаде му ръка и каза:

— Здравейте, мистър. Вие все пълнеете.

— Дяволски пълнея — отговори мистър Пит.

Всеки ден той прибавяше няколко фунта в теглото си и сега приличаше на угоен шопар.

— А вие май сте решили да надминете всякаква мода? — попита Пит, гледайки полата на мис Люкс. Полата ѝ наистина беше твърде къса.

Хеда смутено погледна полата си.

— Не съм я скъсявала — отговори тя. — И аз не мога да разбера какво се е случило с моите рокли. Те като че ли сами се скъсяват.

— Или вие растете — пошегува се Пит. — А вие, Лоренцо, слабееете не с дни, а с часове!

Лоренцо тежко въздъхна и разтвори ръце. Той изглеждаше много зле — така беше отслабнал, че костюмът висеше на него като торба. Красавецът Марра даже като че ли се бе смалил на ръст — панталонът му се бе удължил, и надиплил върху обувките.

— Аз вече ходих при лекар. Предписа ми усилена храна.

— Страните ви са хлътнали. Ако върви все така, не ще можете да се снимате повече. Никакъв грим няма да помогне. Ще трябва да вземете отпуск и да се лекувате.

Като поговориха още за работата, за ролите, те отидоха в ателието. Операторът Джонсън се въртеше около апарата си. Той помоли Люкс да застане до отбелязаната на пода черта, погледна във визьора и заяви:

— Вие се режете.

Люкс погледна апарата и пода около себе си. Това не можеше да бъде. Тя стоеше в центъра на фокуса.

— Прическата ви не се вижда. Вие сте пораснала, мис Люкс.

В ателието се разнесе смях.

— Аз не се шегувам — добави Джонсън. — В петък ви снимах на същото това място, ето чертата, апаратът стои неподвижно. Тогава вие влизахте в кадъра, а сега ви се отрязва отгоре почти половината на челото.

Люкс пребледня. Тя с уплаха погледна късата си пола. Нима тя, Хеда, наистина е започнала да расте? Но това е немислимо. Тя не е малко момиченце. И все пак не само полата, но и скъсилите се ръкави показваха, че тя израства от дрехите си като малко дете.

Набитото око на Джонсън направи още едно откритие. Той заяви, че Лоренцо не само е отслабнал, но е станал и с три сантиметра по-нисък. Това вече беше свършено невероятно и все пак Джонсън доказва, че е така.

Всички се спогледаха с недоумение. Артистите от второстепенните роли, които бяха на вечерята у Престо, се осмелиха да заявят, че и с тях също става нещо необяснимо. Едни от тях пълнееха със същата бързина, както и мистър Пит, други слабееха, едни започваха да растат, други да се смаляват. Всички „пострадали“ бяха обхванати от панически ужас. Люкс припадна. Лоренцо хленчеше.

Веднага бе извикан лекар и всички застанаха според ранга си: най-напред Пит — той даже и на Хеда не отстъпи реда си, — след него свестената Хеда, Лоренцо, а след него всички други артисти на опашка. Амбулаторният преглед бе открит в кабинета на Пит.

Лекарят прегледа внимателно всички, но не намери никакви органически заболявания. Той неопределено клатеше глава и вдигаше рамене. Всички органи са здрави. Като че ли всичко е в ред. Само при мистър Пит докторът намери затлъстяване на сърцето, нещо неизбежно при такава пълнота.

— Трябва да се лекувате от затлъстяване. Диета, гимнастика, разходки...

— Опитах. Не помага — безнадеждно отговаряше Пит. — Дали не ме е отровил на вечерята с нещо Престо? — Лекарят протестиращо махна с ръка. — Нищо чудно — продължи Пит. — Обърнете внимание: пълнеят, слабеят, растат и се смаляват на ръст всички, които бяха на вечерята на Престо.

— Но на медицината не са известни такива отрови — отговори лекарят.

Мистър Пит не се задоволи от съветите на лекаря и след няколко дни свика консулт. Но и консултът не го утеши. Посъветваха го да отиде на бани и да постъпи в специална лечебница, където лекуват от затлъстяване.

Мистър Пит се интересува как се чувствуват Хеда Люкс и Лоренцо и им се обади по телефона. Хеда Люкс отговори с прекъсван от сълзи глас, че тя продължава да расте и че не успява да преправя роклите си.

— С какво ще свърши всичко това? За снимки и дума не може да става — говореше тя, хълцайки. — Ако върви все така, скоро ще могат да ме показват по панаирите.

— Вие също не можете да си представите как съм се изменил — хъркаше Пит. — Не мога вече да сядам в креслото и седя на три стола. Тялото ми прилича на пихтия. Както си говоря, и заспивам, души ме тлъстината.

Мистър Пит не можа да познае гласа на Лоренцо по телефона. Лоренцо говореше с такъв пронизително тънък глас, че Пит два пъти попита кой говори с него. Лоренцо си имаше своята беда. И — което беше от всичко най-лошо — измени се лицето му: горният край на

носа хлътна, връхчето пък стана широко и се издигна, ушите щръкнаха, устата стана голяма.

— Аз приличам на жаба — пицеше Лоренцо. — Престо ме е омагьосал!

— И аз казвам същото. Но как е могъл да направи това?

— Може би му е помагал доктор Цорн, при когото Престо се е лекувал.

— Цорн! — извика Пит. — Дали е помагал на Престо да ни омагьоса, не зная, но Цорн може да ни помогне! И никой освен Цорн. Как не се сетих по-рано за него! Ей сегичка ще му позвъня по телефона. Отиваме при него!

МИШЕЛОВКАТА

Към лечебницата на доктор Цорн се приближаваше странен кортеж. Цяла върволица автомобили караше във владенията на Цорн необикновени уроди, също като че ли се преселваше пътуващ цирк. Мистър Пит едва сместваше своето подпухнало кълбообразно тяло в каросерията на огромен автомобил. Мис Люкс стърчеше над всички. Затова пък Лоренцо, който бе изгубил цялото си великолепие, съвсем не се виждаше. Той бе станал толкова малък, че главата му не се подаваше над каросерията на откритата кола. В един автомобил, пътуваше страшно чудовище — многообещаващ млад актьор с признаци на акромегалия.

Новите пациенти бяха бързо настанени из вилите на лечебницата.

Както навсякъде, на прегледа при доктор Цорн мистър Пит беше пръв.

Цорн съобщи на мистър Пит много интересна новина. В навечерието на злополучното угощение някой откраднал от лабораторията му бурканите, в които се пазели препаратите от различни жлези. Сега мистър Пит вече не се съмняваше, че всичките техни злополуки са работа на Престо, който очевидно по такъв своеобразен начин е искал да си отмъсти на всички, които така лекомислено се бяха отдръпнали от него. — Но има ли надежда за излекуване? — попита мистър Пит.

— Пълна — уверено отговори Цорн. — Достатъчно ще бъде да се въздействува на мозъчния ви придатък и вие бързо ще започнете да намалявате на тегло.

И Цорн се оказа прав. За три седмици Пит изгуби една трета от теглото си, при което Цорн заяви, че „засега пуснахме само водата, но до тлъстините още не сме стигнали“.

Въобще грижите с мистър Пит бяха най-малко. Неговата болест лесно се поддаваше на лечение. Много по-сложна беше болестта на Лоренцо и Хеда Люкс. Лоренцо бе станал толкова мъничък, че когато стоеше до Хеда Люкс, можеше да се вземе за неин син.

— Вие не се тревожете — каза Цорн на Хеда Люкс, — има и по-високи хора. Най-големият ръст, точно известен на науката, е двеста петдесет и пет сантиметра. Наистина руският великан Махнов, казват, бил още по-висок и е достигал двеста осемдесет и пет сантиметра.

— Аз ще бъда щастлива само тогава, когато ми възвърнат моя ръст.

— Добре, ще се постареем да ви възвърнем вашия предишен ръст — успокои я Цорн.

Най-много главоболия на Цорн създаваше Марра. Той съвсем падна духом, плачеше, капризничеше като дете, молеше, искаше, заплашваше със самоубийство. Цорн употреби много усилия, за да го утеши.

Останалите болни от киностудиото покорно очакваха съдбата си. За болшинството от тях лечението при Цорн беше недостъпно на собствена сметка и те много се радваха, че Пит бе взел разходите върху себе си, като обяви, че „после ще се разберем“. Пит не можеше да допусне да се изхвърли и втори незавършен филм.

Поотслабналият мистър Пит увещавахе Лоренцо и Люкс да си останат такива, каквито ги бяха направили „отровите“, поставени им от Престо във виното.

— Вие ще предизвикате не по-малък фурор от този, който правеше старият Престо. — Пит им обещавахе милиони и Лоренцо вече бе започнал да се колебае. Но като погледна Люкс, се отказа от съблазнителното предложение.

Лечението продължаваше и всички малко по малко започнаха да приемат предишния си вид. Хеда Люкс намаляваше на ръст, малчуганът Лоренцо очевидно подрастваше, а Пит бе дошел вече почти до обикновената си пълнота. Всички започнаха да говорят за скорошно заминаване.

Само няколко дни преди тяхното изписване в лечебницата пристигнаха нови болни: съдията, прокурорът и губернаторът. Но в какъв вид! Прокурорът бе станал малчуган подобно на Лоренцо, съдията — затлъстял като мистър Пит, а губернаторът приличаше на истински негър. А да бъдеш негър в Америка, съвсем не е весело и особено за губернатора. Той бе понесъл куп всевъзможни неприятности, докато се добере до Цорн.

На губернатора се наложи да се запознае с всички прелести на джимкроуизма^[1].

Възмутените от дързостта на „негъра“ пътници едва ли не изхвърлиха губернатора от прозореца, когато той се появи във вагонресторанта. На гарата също така станаха ред стълкновения. В тези горчиви минути в главата на губернатора започнаха да се въртят даже необикновените за него мисли, че американските закони за негрите може би не са чак толкова справедливи и хуманни и че вероятно би трябвало да се отменят.

Той ужасно се страхуваше да не би да остане негър за цял живот. Не пускаше никъде двамата си предани слуги, пред очите на които постепенно се бе превръщал в негър, и при всички стълкновения и недоразумения те свидетелствуваха, че губернаторът не е негър. Да, Престо бе причинил голяма неприятност на губернатора, като го бе накарал да поживее малко в негърска кожа. Губернаторът няколко пъти на ден правеше горещи бани, насапунисваше се и ожесточено се търкаше с изтривалка, но кожата му не избеляваше. Извиканият лекар намери, че кожата на губернатора не е почерняла отгоре, а има тъмна пигмент на окраска, както на негрите.

Мистър Пит, като изслуша печалните истории на новите болни, заяви, че очевидно и те са паднали жертва на отмъщението на Престо.

— Но как е могъл той да направи това? — недоумяваше губернаторът.

— Той е успял да подкупи слугите и те са сипали прах в питиетата — изказа предположение Цорн. — Всичко това е работа на хипофизата — на мозъчния придатък. Хипофизата отделя особено вещество, което има любопитно свойство. Нищожно количество от това вещество, инжектирано в кръвта, предизвиква разширение на клетките, съдържащи багрилно вещество. Още преди няколко години ите правеха такъв опит: инжектирваха тъмен екстракт в кръвта на светлокожа жаба и кожата на жабата започваше много бързо да тъмнее. Жабата ставаше негърка.

Губернаторът направи гримаса, сравнението не му хареса. Тия и са способни да поставят губернатора на една дъска с някаква си там светлокожа жаба!

— Хипофизата оказва въздействие и върху цвета на човешката кожа — продължи Цорн. — На вас сигурно ви е известно, че по лицето

на бременните жени често се появяват петна. Появяването на тези петна се намира в пряка връзка с циркулирането в кръвта на хормон от задния дял на хипофизата, който предизвиква това потъмняване.

От минута на минута става все по-лошо! Сега пък госравняват с бременна жена! И за да прекрати тези неприятни научни обяснения, губернаторът запитва:

— А лечението?

— Въздействие на същата тази хипофиза.

— Е, въздействайте ѝ тогава! — възкликна губернаторът с такъв жар, като че ли хипофизата беше смъртният му враг.

— Все пак не разбирам каква цел е преследвал Престо — пропищя прокурорът. Той седеше в креслото и замислено гледаше своите къси крака, които не стигаха до пода. — Нима само отъмщение?

— Какво още може да бъде? — попита губернаторът. Всички замълчаха.

Мистър Пит, който беше по-умен, изказа предположение:

— А дали това няма някаква връзка с вашето законодателно предложение в Конгреса и вашето публично изказване, осъждащо изменението на външността при възрастни хора?

Прокурорът гледа известно време въпросително и с недоумение мистър Пит, а после се плесна по челото.

— Хиляди дяволи! — запищя той. — Вие сте прав. Престо ни пъкна в та, която аз със собствените си ръце готвех за него! Той принуди всички ни да извършим същото престъпление, в което ние обвинявахме него — изменение на външността, на лицето. И какво ли ще стане, ако Конгресът приеме моя законопроект? Сам аз настоявах законът да има обратно действие.

Губернаторът негър изпъшка. Той също разбра хитрия ход на Престо. Безизходно положение! Колкото и да е голямо изкуството на Цорн, те може би все пак ще се различават малко от предишния си вид. А ако лицата им се изменят, законът ще трябва да се приложи и към тях и тогава губернаторът, прокурорът, съдията, Пит, Люкс, Марра ще бъдат лишени от имущество, ще бъдат разорени...

— Остава ни само едно — изхърка дебелият съдия, — или да се откажем от лечението...

— В никакъв случай! — възкликна губернаторът. — Да остана негър за цял живот? Никога! И после нали ние вече, все едно, изгубихме лицето си, макар и неволно. Аз не искам да подхвърлям своята съдба на каприза на съдебната казуистика!

— Ясно! Остава ни само едно — заключи прокурорът. — Необходимо е нашият закон незабавно да се изтегли. Още по-вече, че не един милионер вече промени лицето си. Аз също не помислих никак си за това по-рано. И имуществените права на Престо ще бъдат възстановени. Какво да се прави? Той ни надхитри.

Така завърши това съвещание и Цорн се заложи за лечението.

Всички болни бяха на път към пълно оздравяване. Мис Люкс се смали до нормалния си ръст и възвърна предишната си красота. Подрасна и Лоренцо. Но той бе огорчен от това, че носът му като че ли бе станал малко по-дебел от преди. Той се страхуваше, че не ще може да се доснеме в започнатия филм и че въобще публиката няма да го познае. Обаче скоро изчезна и този му недостатък.

Всички болни решиха да се изпишат в един ден. Цорн одобри това решение. Той можеше да проверява резултатите от лечението чрез взаимно сравнение; при това нищо не пречеше на излекуваните да постоят още няколко контролни дни, за да се провери трайността на постигнатите резултати.

Най-после настана и този многоочакван ден. Всички излекувани от групата „пострадали от Престо“ се събраха в пушалнята. Макар че Цорн беше косвено виновен за техните злополуки, болните сърдечно му благодариха за успешното изцеляване. Особено прочувствена реч произнесе губернаторът, който беше безкрайно радостен за своето превръщане от негър в бял човек.

На път за дома си той с удоволствие заповяда да изхвърлят един негър, който бе имал дързостта да влезе във вагона за бели.

---

[1] На негрите в Южните щати е забранено да се ползват от обществените библиотеки, ресторанти, паркове и пр. За тях на ж.п. гари има отделни чакални, те трябва да пътуват в отделни вагони и т.н.

ВТОРА ЧАСТ

НА ИЗУМРУДНОТО ЕЗЕРО

Престо седеше на едно буренце под сянката на стар бор, пушеше лула и четеше Уолт Уитман. „Това е интересно“ — помисли Тонио Престо. Извади стилото и бележника си, седна на тревата и като превърна дъното на буренцето в писалищна маса, започна да записва:

„Ще си признаете, че за острото око всички тия градове, гъмжащи от безлични карикатури, сакати, безсмислено кривящи се шутове и уроди, се представят като някаква безрадостна Сахара...“

— Нищожни гротески, сакати, шутове и уроди!... Ето материал! Това е може би по-хубаво и от уродчето Престо! — възкликна Тонио. Той искаше да продължи да записва, но младият сенбернар Пип, като чу гласа на стопанина си, умолително залая. Той клечеше срещу Тонио, тъпчеше от нетърпение с предните си лапи, въртеше глава и повдигаше ту едното, ту другото си ухо. Престо се усмихна.

— Няма вече. Това е всичко! — каза Тонио. Всяка сутрин той гощава Пип с остатъците от закуската си.

Пип отривисто залая, рипна и започна да скача около Престо. Подканяше го за разходка. Това беше един удивително умен пес. Пип обичаше сутрин, след закуска, да ходи с Престо на Изумрудното езеро. Тонио хвърляше въдица, а Пип вливаше очи в тапата. Когато рибата кълвеше, той започваше да трепери и да скимти. Първия улов получаваше той. Понякога Престо носеше уловената риба до близкия горещ гейзер и като спускаше мрежата в кипящата вода, вареше я и си приготвяваше втора закуска. Към това хрумване Пип се отнасяше неодобрително; той не можеше да победи страха си пред клокочещия, съскащ, издишващ пара гейзер и не се приближаваше до него.

Престо погледна Изумрудното езеро, синеещите се в далечината планини, после книгата и бележника си и най-последно бялата къщичка на пазача. Прозорчето и вратата ѝ бяха отворени. Елен още разтребваше стаята му.

— Не, Пип, днес няма да дойда с тебе на разходка. Щелегна ей тук под бора и ще гледам небето — каза Престо.

Пип шумно въздъхна. Той знаеше привычките на Престо: легне ли под бора, свършено е — никъде няма да иде. Пропадна утринната разходка.

А Тонио Престо за неудоволствие на своя четирикрак приятел често с часове лежеше под бора. След необикновените вълнения през последно време той се нуждаеше отпочивка, макар че беше дошъл тук не за да почива.

Особено безпокойни бяха последните дни пред прощалната, вечеря, така паметна за всички участвували в нея.

Още през време на съдебния процес към Престо се обръщаха най-големите американски юристи, предлагайки му своята помощ. Официално да представляват Престо пред съда по обикновения ред те не можеха: за това бе нужно нотариално пълномощно. А Престо се намираше в положение на недееспособен. Съдът не би приел такова пълномощно. Затова адвокатите предлагаха само неофициално, задкулисно въздействие върху чиновниците и съдиите. Най-добрият начин за това бяха парите и личните връзки на адвокатите. Престо бе лишен от пари — всеки случай не можеше да разполага с тях, — на имуществото-му бе наложена възбрана. Крупните адвокати имаха собствени пари, можеха да прибегнат и към заеми. Техните разходи за негласно въздействие не можеха да се пресметнат и те можеха да представят надуты сметки. При това за риска те искаха от Престо чудовищни хонорари. Тонио се колебаеше.

Няколко дни преди паметната вечеря го бе посетил частният секретар и помощник на знаменития нюйоркски адвокат Пирс. Пирс някога беше член на Върховния съд, но-после смени своята почетна длъжност с по-доходна, като премина в адвокатурата. Той се считаше за най-крупния юрист законовед в страната. Главното бе, че той беше запазил личните си връзки с всички най-видни съдебни деятели. Той нямаше нужда да търси клиенти — те сами идваха при него. Но Пирс вземаше дела само за милионни иски и наследства, при което повечето от тях възлагаше на своите многобройни помощници. Това беше търговско предприятие на широка нога и Пирс бързо бе натрупал крупно състояние. И ето сега знаменитият адвокат бе изпратил свой пратеник при Престо, уж че го е заинтересувало сложното дело. Впрочем това никак не попречи на Пирс да постави на Престо такива условия, които Тонио в душата си нарече грабителски. Състоянието на

Престо трябваше да се стопи едва ли не наполовина. Няколко дни Престо води преговори с представителя на Пирс, който се съгласяваше само на незначителни отстъпки. Съвсем омаломощен от ловкостта на адвоката, Престо бе принуден да приеме всички условия и да подпише всевъзможни договорни задължения, включително и полици. Какво да се прави? Вълчи закон: върху ранения се нахвърля цялата глутница. Все пак Пирс е по-благороден от другите: оставя нещичко и за Престо. И при това делото се намира в сигурни ръце. Това, което ще направи Пирс, не може да го направи нито един адвокат в Щатите. Казват, че не е имало случай Пирс да изгуби дело, с което се е заел.

Сега Престо можеше да се занимава с другата, не по-маловажна работа, която искаше пълно уединение.

Доктор Цорн, преди да започне лечението, бе казвал на Престо:

— Вие още не сте видели истинското си лице, такова, каквото то би трябвало да бъде, ако още от детинство не ви е обезобразила болестта.

Престо бе виждал своето истинско физическо лице, но за него сега вече не подходеше маниерът за игра на уroda Престо, както не подходеше старата дрешка на джуджето на новото тяло. Новото лице, новото тяло изискваха и ново вътрешно-съдържание, нови цели в живота, нови прийоми на творчество-в изкуството. Престо се бе убедил в това от разговорите си с Пит, Хеда Люкс и другите. Въпросът се оказа по-сложен, отколкото той очакваше. За новото си физическо лице той трябваше да си намери и ново лице на артист, нов репертоар, нови роли. Над това трябваше сериозно да се помисли, размишленията изискват съсредоточаване, а за съсредоточването е необходимо пълно уединение.

„Така в желанието си да намери своето лице се е уединявал и Буда отначало в гората от мангови дървета край брега на река Анома, а после в девствените лесове на Урувелите. Къде да намеря такива гори?“ — мислеше Престо.

Той дълго избира къде да отиде. Припомняше си уединените места в своята обширна родина, планините, горите, пустините. Те не бяха малко. Но да се завира твърде далече в затънтени краища не струва: трябва да следи хода на делото. Може би адвокатът ще има нужда от някакви справки. На Пирс, разбира се, Престо ще съобщи адреса си, но само на него, и то при най-строга тайна.

И изведнаж той си спомни за Йолстоунския национален парк. Парк, територията на който надминава територията на Белгия! Има къде да се уединиш! Там ще се намерят затънтени кътчета, в които туристите не надзъртат. Той ще се установи не в хотел, а ще наеме стая при някой пазач или горски стражар. Отлично! При това и ще види този прославен парк, това световно чудо. Вечно зает с работа, вечно бързащ, Престо не бе имал време да посети знаменития парк. Сега ще погледа, ще се поразвлече малко с пътуването — това е много необходимо, — а после ще се уедини в горичката от мангови дървета и ще размишлява за съдбата си.

И Тонио активно се зае с приготовленията за пътешествието. Накупи книги, пътеводители на Йолстоунския парк, много книги по кинематография, литература и даже философия. С много неща имаше да се справя. Той състави маршрута си много внимателно, като променяше средствата за придвижване, за да заличи по-добре следите си. И в онзи час, когато поканените на вечерята гости допиваха последните си чаши и викаха излезлия кой знае къде домакин, Престо беше вече далече от тях.

Колкото и подготвен да беше Престо от пътеводителите и книгите, той все пак остана поразен, като видя Йолстоунския парк. Природата сякаш бе събрала тук всички причудливи форми, всички контрасти, всички багри всичко, което можеше да учудва, да очарова. Планини, клисури, водопади, езера, гори се сменяха едно след друго като в калейдоскоп. Водата на горещите извори изхвърляше навън частици вар, които, като изстиваха, се втвърдяваха и образуваха цяла система тераси, сякаш издялани от мрамор. Тези тераси, ту тесни, ту широки бяха обградени с висулки и фантастични дантели от сталактити. Съвършено белите тераси се сменяха със светложълти, розови, сини, зелени, кафяви... Особено силно заинтересува Престо една висока тераса, която се наричаше Кухнята на дявола. Това беше тъмно пространство, в което се чуваше глух тътнеж. Като черни парцали хвърчаха наоколо прилепи и почти докосваха Престо и шофьора с крилете си... И изведнаж нова декорация — Златната врата от лава, боядисана в златистожълт цвят, Лебедово езеро, дива планинска местност със снежни върхове. Дали тук да се установи? Не, много сурова картина. По-нататък! Басейнът на гейзера Герис и горещите извори на Черния мърморко, Човек на минутата, изхвърлящ

струя всяка минута, Постоянният, изригващ през двадесет минути. Подолу — разноцветни кални извори, розови, жълти, бели.... Тези извори с шум изхвърляха гореща вода и тя падаше на земята във фантастични каскади. По-далече от тоя шум!....

Тюркоазната водна колона с необикновена синевина и прозрачност се отразява в огледалната повърхност на Призматичното езеро. Наоколо — множество гейзери и горещи извори, мънички планински езера, изумрудни поточета с водопади... Ето причудливия по форма гейзер Улей, ето Устничка, Лъв. А по-нататък, всред скалите, преливащо в топази и рубини, лежи Изумрудното езеро. То очарова Престо. Наистина и тук както навсякъде се виждаха хотели за туристи, къщички с бензинови колонки за обслужване на автомобили, забавни павилиончета с разхладителни напитки ту във вид на огромни шапки-бомбетасвоеобразна реклама на фирма за шапки, — ту във вид на будистка статуя, ту в стил на китайска беседка. И навсякъде натрапчиви реклами — по стените, по оградите, по крайпътните дървета и даже по скалите. Тези реклами за зъбни пасти, тиранти, бръснари, патентовани лекарства обезобразяваха тези най-красиви в света пейзажи. Но по-далече от стария път се виждаха и още съвсем незасегнати места.

Престо забеляза в далечината една самотна къщичка, скромна колиба на склона на планината. Към нея водеше тясна, обраснала с трева пътека, по която едва можеше да мине автомобил. Вероятно жилището на пазача. Ето какво му трябва. Престо заповяда на шофьора да кара към къщичката. Той неохотно се подчини — колата ще се разбие.

Но изкачването на височината мина благополучно. Само на едно място гейзерът, които се намираше до самата пътека, опръска колата и седящите в нея с жълти горещи кални капки.

Беше надвечер. Слънцето вече се спускаше зад върха на планината. Изумрудното езеро, приело отънька на залеза, играеше с цветовете на седефа. Престо даже неволно въздъхна — такава красота! Дали тя няма да го отвлича от размишленията? Нищо, и към красотата се привиква, както към всичко.

На Престо му провървя. Стопанинът на къщичката седеше на един пън и пушеше с къса лула. Той беше с карирана риза с отворена яка, запасана в кожения панталон, а на краката си имаше високи

ботуши. Така по-удобно се ходи из бодливите храсталаци. Той беше без шапка. Косата — прошарена. Дълго, малко изморено лице, мустаци, брада. Той спокойно наблюдаваше приближаващия автомобил.

Престо поздрави стопанина и излезе от колата. Той би искал да наеме една-две стаи. В хотелите е много шумно, а на него му е необходимо да си отпочине и да поработи малко над една своя книга. Той е журналист и малко писател. Смит, Адам Смит...

Старецът изпитателно гледаше Престо. Много от туристите, които искаха да прекарат по-евтино, се обръщаха към парковите пазачи с молба да се настанят у тях. Всеки такъв турист измисляше разни причини, защо именно в хотела му е „неудобно“.

Администрацията на парка се отнасяше неодобрително към това, дето туристите квартируаха у пазачите. От това страдаха интересите на хотелиерите. Затова служащите в парка, колкото и да им се искаше да припечелят нещичко, само в редки случаи приемаха квартирантитуристи под форма на роднини или приятели.

Престо забеляза, че пазачът се колебае и побърза да каже:

— Аз ще ви платя толкова, колкото биха ми взели в хотела... даже и повече.

— Но при мен вие няма да намерите тия удобства — възрази пазачът, очевидно предавайки се.

— Аз не съм придирчив. Маса, стол, легло, обикновен обед, повече нищо не искам — каза Престо. — Нужна ми е само тишина, а тук, струва ми се, е тихо.

— Да, ако не се смята шумът на гейзерите. Но към него скоро се привиква и после не се забелязва. Какво пък, разгледайте.

Стопанинът въведе Престо в къщата. Това съвсем не беше толкова малка къщичка, както изглеждаше отдалече. В нея имаше три стаи. Едната от тях твърде голяма, — кухня, имаше даже и баня. В малката стаичка, която стопанинът показва набързо, Престо забеляза креват с балдахин, тоалетна масичка с огледало и малки женски чехли. В стаята на стопанина имаше тясно легло, доста голямо бюро, шкаф с книги. По стените висяха добре препарирани птици и един барометър. Над бюрото, в овални рамки, бяха портретите на Дарвин и Хегел, нещо, което немалко учуди Престо.

— Тук ни е нещо като гостна и парадна столова — посочи стопанинът към голямата стая, — но обикновено обядваме в кухнята.

— Голямо ли е семейството ви? — попита Престо с известен страх.

— Аз и племенницата ми — отговори стопанинът. — Ето, тази стая мога да ви предложа.

Прозорците и вратата излизаха към цветарника, а на хълма растяха борове. Престо хареса стаята и договорът бе сключен, куфарите внесени, а шофьорът освободен.

— Щом се върне Елен, ще подреди стаята ви. А дотогава хайде да отидем в кухнята, аз ще приготвя чай. След пътя навярно ви се пие.

— Много сте любезен, мистър...

— Извинете, че още не съм ви казал името си: Джон Бари. През време на чая Бари разказваше на Престо колко биволи има в парка, колко елени, сърни, мечки, какви птици живеят. С много от обитателите на парка Бари живеел в дружба — някои от мечките вземали даже хляб от ръцете му. После той започна да разказва за дървета, за необикновени растения и не само за Йолстоунския парк. Туй или онуй от разказа беше вече известно на Престо от справочниците и пътеводителите — за гигантската височина и дебелина на секвоята, за това, как на един пън на секвоя имало пиано, седели четирима музиканти и оставало място за още шестнадесет танцуващи двойки, как на друг пън била поставена къщичка, в която се намирала печатница, където печатали „Известия на дървото-гигант“. Как за парижката изложба през хиляда и деветстотната година американците направили от секвоя най-голямата в света дъска и тази дъска така си и останала в Америка, защото нито един параход не се наел да я превози в Европа цяла.

Подобни истории се разказваха от всички гидове на жадните за „колосални мащаби“ американски туристи. Но Бари беше прост пазач и неговите знания, неговата правилна литературна реч учудваха Престо.

— Знаете ли историята с името на секвоята? — запита, усмихвайки се, Бари. — Между индианските вождове имало-един, когото наричали Секвоя. Но ще сгрешите, ако помислите, че той е бил дивак, размахващ томахава, ловец на скалпове. Той бил много културен човек, изобретател на индианската писменост. Именно в

негова чест индианците нарекли дървото секвоя. Американските секвои са били открити от ите преди около сто години и наречени калифорнийски борове или мамонтови дървета. Мамонтови може би затова, че сухите клони на старите секвои напомнят мамонтови зъби. Първият изучил секвоята ботаник англичанин пожелал да увековечи името на английския герой пълководец Велингтон и в негова чест нарекол дървото „Велингтония гигантея“. Но американците се обидили, запротестирали: тяхно, американско дърво да нарекат на името на англичанин, при това на генерал! И американските ботаници нарекли дървото на името на своя национален герой Вашингтон: „Вашингтония гигантея“. Обаче по-късно станало ясно, че и едното, и другото име е неправилно, тъй като новото дърво представлявало от себе си нов вид, но не и нов род. Затова напълно заслуженото название „Гигантея“ можело да бъде поставено, но родовото название трябвало да бъде друго, такова, каквото си е имало вече по-рано известното дърво от този род — „Секвоя семпервиренс“ — вечноживееща секвоя. Така вождът на индианците победил националните герои на Англия и Америка. Тази история гидовете немного охотно-разказват на туристите американци и англичани, за да не оскърбяват националното им самолюбие.

— Мистър Бари! — не издържа Престо. — Вие толкова много знаете. Защо служите като пазач, а не сте взели в краен случай място на гид?

— Именно затова, че много зная — отговори с печална усмивка Бари. — Пък и като пазач е по-спокойно. Трябва да бъдем благодарни на съдбата и за това.

— Но вие сте образован човек! — горещеше се Престо.

— Аз само тъй, пред вас, пред чужденеца съм се разприказвал. — И като помълча, Бари попита: — Вие да не сте от Гарднеровия вестникарски тръст?

— Не, не! Можете да бъдете напълно откровен с мене! — побърза да го успокои Престо.

— Да, аз имам висше образование — каза Бари. — Биолог. Бях учител, но ме изгониха поради свободомислие...

Престо си спомни за портретите на Дарвин и Хегел и разбра в какво се състоеше свободомислието на този умен, високообразован учител.

Още една област на живота, която не се допускаше в киностудиото на Пит! Сценаристите, и да чуеха за такива жизнени драми и конфликти, не се интересуваха от тях поне заради това, че господарите на кинопредприятията се бояха от подобни теми като от огън.

„А впрочем защо да не е сюжет? Да вземем дори «маймунския процес»!“ — помисли Престо.

— Администрацията на парка даже и не подозира, че аз имам диплом от Харвард колеж — продължи Бари.

— Харвард колеж! Зная. Как да не го зная. Най-старият университет в Щатите — каза Престо. — Но вие, мисля, не леко поминувате, а и не сте сам?

— Какво да се прави? Елен е сираче. Дъщеря на покойната ми сестра. В града не може да ѝ се намери работа. Опитах се, но безуспешно. Тя ми води домакинската работа. Когато се случи, работи и нещо странично. Обещават ѝ място на миячка на съдове в един хотел. Домакия ми е тя! — каза той с любов и като погледна стенния часовник, добави вече с известно безпокойство: — Нещо позакъсна, вече съвсем се мръкна.

В същия момент зад прозореца се чу весел кучешки лай и както се стори на Престо, детско гласче: — Мирно, Пип! Лудньо!

— Ето ги и тях! — радостно възкликна Бари.

След минутка през широко отворената врата се втурна куче, запрегнато в малка количка, и се спря срещу стопанина си, като весело лаеше и махаше опашка. След кучето влезе млада девойка. Кестенявите късо подстригани коси ѝ придаваха момчешки вид. С набитото си око на артист Престо обгърна нейната фигура. Среден ръст, безупречна снага, здраво, подвижно тяло. Момичето имаше проста бяла блузка с ниско изрязано деколте и къси ръкави, къса карирана пола. Голи загорели крака, обути в сандали. Загоряла, почти бронзова кожа на южнячка. Лицето ѝ не можеше да се нарече напълно красиво — малко вирнат нагоре нос, пълни и някак по детски извити устни, жив и умен поглед на кестенявите ѝ очи, — но в това лице имаше оная миловидност, която привлича повече от красотата. Във всяко нейно движение се чувствуваше излишък на сила и жизненост. Тя влезе задъхана от бързото вървене и възкликна, обръщайки се към кучето:

— Безобразник! Едва ли не обърна количката... Купих брашно, захар... — Тук тя видя Престо и без да се смущава ни най-малко, каза: — Здравейте, мистър. Добър вечер! — като че тя отдавна се познаваше с него.

Престо усмихнат ѝ се поклони.

Това неочаквано появяване на впрегнатото в количката куче напомни на Престо за цирковата сцена през неговите младежки години. Изведнаж му стана радостно и весело.

А момичето подвигна на кучето:

— Стой мирно! Ей сега ще те разпрегна! — и започна да сваля от количката торби и пакети.

— Но запознай се с госта както трябва де! — каза Бари, ласкаво гледайки девойката.

— Ай, наистина. Все това бързане... Извинете! — възкликна тя, малко посмутена. — Само да освободя Пип от хамутите, че инак пак ще направи бели.

Момичето бързо сне хамута. Пип разтърси глава, зашляпа с уши и като въртеше опашка, легна до вратата.

— Това е нашият квартирант. Мистър Адам Смит — представи го Бари. — Моята племенница, Елен Кей.

— Аз вече се досетих — каза Престо, като стисна малката ръчица. При това той почувствува, че дланите на Елен бяха корави.

„Навярно немалко е принудена да се занимава с груба работа, горкичката“ — със съчувствено съжаление помисли Престо.

И сякаш в потвърждение на това Бари каза на момичето:

— Прибери продуктите, Елен, и по-скоро измий пода в гостната, постели леглото, постави умивалника.

— Моля ви се, не се безпокойте! — възкликна Престо Вие само ми дайте бельото, аз сам ще си подредя леглото, а другото може да стане и утре. Вече е късно, а мис Кей навярно е уморена.

— Уморена? — с учудване и даже с обида повтори момичето. И започна с такава бързина да прехвърля продуктите от количката в шкафа, че Престо се смая.

„Ама че живот кипи в това момиче!“ — помисли той, като неволно наблюдаваше движенията ѝ. Малко бързичък темп за киносьимки, но колко непринудена грация има в тези прости движения! Това, което киноартистите постигат с голям труд, след

безконечни режисьорски дресировки и стотици метри похабена лента, при нея излиза естествено и тя даже не подозира за това, мислейки за красотата на своите движения не повече от едно игриво котенце.

Не изминаха три минути и продуктите, и количката бяха прибрани.

— И още нещо! — каза девойката, като че ли продължаваше някакъв спор: — Наричайте ме само Елен. Аз още не съм пораснала до мис Кей.

Девойката го погледна почти сърдито и отиде в гостната. А след минута тя вече домакинствуваше там, разместваше мебелите и си пееше песничка.

— Отлична домакия си имате! — каза Престо.

— Да. Аз вече ви казах, че тя ми е добричка — отговори Бари, видимо горд със своята племенница. — И колко е способна! От нея би излязло нещо, но... — Лицето на Бари помръкна.

Престо го разбра, поиска да го утеши и каза:

— Е, още не е късно, та тя е почти момиченце.

— Не е чак толкова малка, колкото изглежда. Скоро ще навърши осемнадесет. А аз не можах да ѝ дам даже завършено средно образование...

И те замълчаха, потънали всеки в своите мисли.

ЕВРИКА

Така стана заселването на Престо в дома на Джон Бари.

Сутрин Тонио се занимаваше с четене и размишления. Той четеше книги по историята на американското кино, мислеше за лицата и маските на знаменити артисти и търсеше свой път, свое ново оригинално лице. А вечер беседваше с учения пазач и неговата племенница.

Елен отначало малко странеше. Но Престо бе донесъл със себе си много нови книги. Елен прояви към тях най-жив интерес. След няколко дни тя вече спореше с Престо върху прочетените романи и го учудваше с точността и оригиналността на своите забележки. Оказа се, че тя добре знае европейските класици и американската литература. Веднаж тя му рецитира монолога на Дездемона, а после представи сцена от безумието на Офелия. Престо беше поразен. Елен безусловно имаше драматически талант. „Какво ли ще бъде, ако я направя кино-артистка, своя партньорка в големите трагедии?“

А на другата сутрин Офелия се превръщаше в метачка, миячка на съдове, готвачка.

Щом Престо станеше, Елен се явяваше с ведрата, парцалите, четките, изгонваше него и Пип в градината и започваше да почиства стаите.

Легнал под бора на хълма, Престо крадешком я наблюдаваше. Това, разбира се, не беше хубаво. Но той се оправдаваше с това, че да наблюдава окръжаващите го хора е негов професионален дълг: всяко наблюдение може да му потрябва за работата.

Елен сдипляше късата си раирана рокля, стисваше я между коленете и като се навеждаше, започваше да мие пода. Като обираше паяжината и праха от тавана, тя цяла се изпъваше нагоре, като се отклоняваше малко назад. Позите ѝ ежеминутно семеняха. Престо гледаше Елен и мислеше: „Ех, да би я видял Хофман! Той би бил във възторг от тези обрати. Никога не съм подозирал, че в простите, естествени трудови движения може да има толкова грация и красота. Удивително! А до какви хитрости, изкуствени пози, обрати и ракурси

трябва да прибегват нашите знаменити артистки и кинозвезди, за да покажат в най-изгодна светлина своята фигура, красотата на линията на талията, бедрата, гърба, изящното краче, за да скрият природните недостатъци! Всичко това неизбежно скована свободата на движенията им, прави от тях красиви автомати, манекени. Колко режисьорска работа е необходима, за да се придаде на движенията им естественост и простота!“

Престо си спомни как един режисьор бе карал една артистка десетки пъти да прави едно просто движение с крак и изхаби няколкостотин метра лента, докато получи това, което искаше. А при Елен „всичко върви, нито един жест не би отишъл напразно“.

„Не, от нея не бива да се правят офелии и дездемони. Би се наложило да я дресират, да я нагаждат към непривични жестове, да я заставят да мисли за своите движения, и с Елен би се случило същото, както със стоножката от приказката на Уайлд, която свободно тичала, докато веднаж не я помолили да обясни как именно тя си мести краката, кой от тях поставя по-напред и кой по-после. Стоножката се замислила и... не могла да направи и крачка. Елен трябва да си остане такава, каквато си е. Значи, ще бъдат нужни и по-други сценарии...“ Размишленията на Престо бяха прекъснати от Елен. Тя погледна от прозореца и извика по-силно, отколкото изискваше разстоянието:

— Мистър Смит! Тая вечер в киното, дето е до хотел „Росети“, дават филм с Тонио Престо.

— Ще отидете ли? — попита Престо.

— Непременно! — отговори девойката. — В последно време рядко дават негови филми. Разправят, че изчезнал някъде или пък се е случило нещо лошо с него. Това би било ужасно!

— Вие обичате Тонио Престо?

— Че кой не го обича? — отговори Елен.

На Престо му беше приятно да слуша това, но следващите думи на момичето малко го поогорчиха:

— Всеки обича да се посмее, а той е толкова смешен. Аз направо го обожавам.

— И бихте се омъжили за него, ако той ви предложеше ръката си?

Елен се учуди на този въпрос.

— За него? Да се омъжа? — възкликна тя с погнуса и дори с известно негодувание, затова че са ѝ задали такъв въпрос. — Никога!

— Защо? — запита Престо, досещайки се за отговора. Но се оказа, че Елен мислеше не само за грозотата на Тонио, но и за друго, което той не бе очаквал.

— Струва ми се, че това трябва да е ясно. Коя майка би искала да има деца уроди?

„Значи не самата грозота и уродливост са я отблъсвали и не за себе си е мислила тя, а за децата. Колко различно е всичко това от доводите и съображенията на Хеда Люкс! Какво здраво разбиране за брака!“ — помисли Престо и каза сякаш мимоходом:

— Но разправят, че той бил страшно богат.

— Никакво богатство не може да изкупи мъката на майката, която има нещастни деца! — отговори Елен. — Разбъбрих се с вас, а още не съм почистила.

— Мис Елен, а може ли и аз да дойда с вас на кино?

— Може! — милостиво отговори Елен вече от дълбочината на стаята.

В киното даваха филма „Престо-ковбойт“ — една от неговите най-ранни самостоятелни работи.

Седнал до Елен в тъмната зала, Токио гледаше на екрана и си спомняше за времето, когато се снимаше този филм. Името на Престо вече гърмеше. Собствениците на кинопредприятия се мъчеха да го примамят, журналистите следяха всяка негова крачка. Себастиан като зъл и неподкупен Цербер строго охраняваше входовете на къщата. А на територията на киностудията собственикът не пускаше никакви външни лица. И ето че веднаж, при постановката на една масова сцена с много статистиковбои, един досетлив журналист се изхитри да влезе на кон, в костюм на ковбой, в забранената зона и да се смеси с тълпата статисти. А там, използвайки една от почивките при киноснимките, се добра до Престо и се опита да го интервюира. Тази шмекерия разсмя Престо, но той все пак не отговори на нито един въпрос на журналиста, което не попречи на предприемчивия вестникар да напечата обширно интервю, обходило после всички вестници. Какво ли нямаше в това интервю! И за предполагаемата женитба на Тонио Престо за вдовицата милионерка мисис У., и за нов договор, който уж бил предложен на мистър Престо от най-голямото кинопредприятие:

то му обещаващо издръжка „три пъти по-голяма от цивилната листа на английския крал“, и за творческите планове на Престо, който пише сценарий за новия филм „Сътворението на света“ и ще играе ролята на Адам... Всичко това беше така нелепо, диво и невероятно, че Престо даже не написа опровержение. Но жадната за всякакви сензации американска публика няколко дни говори само за това интервю. Интересът към Престо нарасна още повече... А сега? Сега той е нищо, „табула раза“ — чиста, избърсана дъска, на която още не е известно какво ще бъде написано...

В зрителната зала избухваха дружни взривове смях. И Елен се смееше едва ли не най-много от всички.

Добре ли бе направил Престо, като бе изменил своята външност? Не беше ли това съдбоносна грешка?... Разтърсвана от смях, Елен се люшна и рамото ѝ докосна рамото на Престо. И от това съприкосновение Престо някак си изведнъж почувствува тялото си младо, здраво. Между него и Елен — между него и жените от цял свят, между него и любовта, която така много му липсваше в живота — вече не съществуваше стената на уродливостта. Струваше си за това да се пожертвува много, даже славата. Сама славата не може да ти даде толкова щастие и наслада, както любовта! А славата може да се завоюва и повторно. Само да намери своето лице!

И даже тук, в киното, той продължаваше да търси новия си път. Комик ли е той, или трагик? Смях или сълзи трябва да изтръгва със своята игра?... Струваше му се, че се колебае само между тия два пътя, като не се решава по кой да тръгне. В подсъзнанието му имаше друга, сложна и напрегната работа...

Той бе излязъл от низините на народа. Прекара горчиво, гладно детство. Позна превратностите на съдбата, зависимостта на малкия човек от каприза на господарите на живота... Всичко това бе създавало своите симпатии и антипатии, бе правило подбор на жизнените явления. Мимолетните факти, уличните сцени, които му се бе случвало да наблюдава, прочетените в книгите случаи и мисли на други хора, като се мернеха в съзнанието му, се спускаха в тъмните дълбини на неговото подсъзнание и там се подхвърляха на обработка и систематизация. И когато се натрупваше достатъчно материал, когато всички тия откъслечни факти, мисли, впечатления се сливаха в едно

цяло, те изведнаж изплаваха на повърхността на съзнанието като готово решение.

Именно това се случи с Престо в киното към края на филма. Той все още не можеше да обхване новата си мисъл във всичките й подробности, но главното вече бе намерено. Да, той бе намерил своето ново лице! Обхвана го такава радост, толкова възбуждане, че той възкликна като Архимед, когато открил закона за относителното тегло:

— Еврика! Намерих!

Кинозалата се тресеше от смях и възклицанието на Престо се удави в шума. Само съседът му отдясно го изгледа с недоумение, а Елен го попита:

— Вие нещо изгубихте и го намерихте?

— Да! Всичко е наред! — отговори Престо и въздъхна с пълни гърди. — Намерих своето относително тегло! — произнесе той тихо.

Мъчителните колебания и размишления на новия Буда се свършиха. Той сякаш се бе родил отново. Никакви трудности вече не го плашеха занапред.

— Край! — каза със съжаление Елен, когато екранът угасна.

— Начало! — весело отвърна Престо. И на въпросителния поглед на Елен отговори: — Някакъв индийски мъдрец е казал, че всеки край е в същото време и начало — начало на нещо ново.

През целия път към къщи Тонио беше необикновено оживен и весел. Елен забеляза това.

— А аз не знаех, че вие сте толкова забавен — каза тя. — Буквално се преобразихте или като че ли намерихте портфейл, натъпкан с долари.

— И се преобразих, и портфейл намерих! — възкликна Престо. — Погледнете, Елен, какви чудни звезди, каква чудна нощ!

— Вие сте поет?

— Разбира се, поет. Искате ли да ви напиша стихотворение?... Елен! А нямате ли желание самата вие да играете в кино? Да бъдете артистка?

— Да играя в кино-о? Та аз и да ходя, не умея! — отговори девойката със смях.

— Ако можехте само да си останете такава, каквато сте си... Киноартистките получават много пари...

— Не, не искам да ставам киноартистка отговори Елен. — Те всичките са такива едни превзети. — И Елен така комично пошавна с рамене, подражавайки на салонните лъвици от висшето общество, че Тонио се разсмя.

— Вие, изглежда, сте единствената жена на света, която не желае да стане киноартистка. А каква искате да станете. Мислили ли сте за своето бъдеще?

— Какво ще му мисля? То и без моето мислене ще си дойде — отговори девойката. — Ще настъпят по-добри времена, вуйчо отново ще получи учителско място, аз ще си намеря работа...

— После?

— После... После ще се омъжа и ще възпитавам децата си.

„Все същият оптимизъм на средния американец! Бедничката! Колко разочарования те очакват!“ — помисли Престо и каза:

— Да бъдат изпълнени желанията ви!

ЗАГАДЪЧНАТА РАЗХОДКА

Престо наистина като че ли беше преобразен. Елен с учудване наблюдаваше квартиранта си. По-рано Адам Смит сутрин лениво се търкаляше по тревата под бора или пък с часове седеше с въдица на брега на езерото. Сега квартирантът проявяваше необикновена енергия. Сутрин пишеше много писма в стаята си или правеше някакви извадки от книги и често ходеше до пощата, където получаваше кореспонденцията си до поискване. Тази кореспонденция през последните дни се е много разрасла. Квартирантът се връщаше с цели пакети писма и вестници. Веднъж, като почистваше неговата стая, Елен от любопитство погледна един лист хартия, изписан с бележки и цифри, и прочете:

„В целия свят има 52000 кинотеатъра с общо 21 милиона места.

Капитали, вложени в тези театри: 11 милиарда златни марки, 60% от тази сума се пада на Америка.

Инвестициите (вложените капитали) на Америка в киноиндустрията достигат два милиарда долара.

Стойност на филмите от 200 000 до два и половина милиона и повече долара всеки един.

В годината се изготвят 700 художествени филма.

Разходи и разноски по производството в проценти:

Заплати на артистите 25

Наем за помещения и пр... 20

Декорации 19

Заплати на режисьори, асистенти и оператори ...

Сценарий .....

Разход по снимки от натура 8

Лента Костюми ... 100

Разходът на една кинофабрика за седмица (Холивуд) е няколко милиона долара. За заплати на: 71 писатели, 31 директори, 49 «звезди», армия актьори, технически служещи...

Стойност на кинотеатъра — милион и повече долара.

Банката е господар на всички киностудии, на Холивуд, на двадесет и седемте хиляди кинотеатъра. Цензура на филмите ст банката.

Посещаемостта на киното в Америка е до 10 милиона човека на ден. Цените са от 25 цента до 2 долара и по-скъпо; за първи екран — от 2 долара.

Реклама — само вестникарската — 5 милиона долара.

П. П. Някои от тия цифри са остарели. Да се проверят новите данни...”

Да четете повече, Елен нямаше време, пък и не й беше интересно. Мистър Смит очевидно пише някаква работа по киното. Друг път Елен намери на масата случайно забравен от Тонио плик. На плика стоеше адресът на местното пощенско бюро, а писмото беше до поискване от мистър Антонио Престо. Елен бе поразена от това. Значи знаменитият Тонио Престо още съществува и очевидно живее някъде наоколо. Но защо разтвореният плик се намира на масата на мистър Смит? Това беше загадка. Може би Смит е близък роднина или приятел на Тонио Престо. Какво пък, това е възможно. Но защо мистър Смит никога не й е говорил, че лично познава Престо? На Елен неведнъж вече й бе идвала мисълта, че между Тонио Престо, когото тя великолепно познаваше от екрана, и техния квартирант има някаква неуловима прилика, независимо от това, че Смит е здрав, нормален млад човек, а Престо урод. Елен бе извънредно заинтересувана от своето откритие. Но не се реши да поговори за това нито с квартиранта, нито даже с вуйчо си. Не можеше да признае нескромното си любопитство — да четете чужди писма. Ореолът на тайната придаде на мистър Смит нов интерес в очите на Елен. Досега тя смяташе Смит за скромен журналист, несретник, който няма средства даже да се установи в хотел. И ето оказва се сега, че той има някакви много близки и тайнствени отношения със самия Тонио Престо. И може би само поради тия причини Смит се е настанил в скромната къщичка на пазача. Тя започна с усилено внимание да наблюдава квартиранта, така че в края на краищата той забеляза това и я попита:

— В последно време, Елен, вие не сваляте очи от мен. Да не сте се влюбила?

Девојката се смути, после като че ли даже се разсърди и отговори:

— Не съм и помислила. Така ви се струва.

— Какво ми се струва? Че сте влюбена в мене? Аз и не твърдя това. Но че вие някак си особено ме гледате, това е факт.

„Почакай ти, аз ще ти отговоря!“ — помисли Елен и каза:

— Може и да сте прав. Работата е в това, че вие някак си ми напомняте Тонио Престо.

Престо се смути на свой ред. „Дали не е прочела адреса на плика? Струва ми се, че го забравих веднаж на масата. Не, тя няма да направи това. Елен твърде малко се интересува от мен, за да чете книжата ми.“

— Ето какво било! — възкликна Престо, вече овладял се. — А вие си приличате като две капки вода с една моя позната... Имате голямо въображение. Та така може и да си въобразите, че аз съм самият Тонио Престо.

Елен се разсмя и възкликна:

— Е, въображението ми не е чак пък толкова голямо. Такива чудеса не стават.

Престо въздъхна с облекчение, но след този разговор стана някак си по-замислен и предпазлив в разговорите с Елен.

Настроението му отново се измени. Той очевидно нервничеше. Още по-често започна да ходи в пощенския клон. Елен често чуваше неговите нетърпеливи крачки из стаята. В градината той почти не излизаше.

В тия дни той очакваше окончателния отговор на адвоката Пирс по своето дело. Пирс вече бе съобщил на Престо, че след като губернаторът, прокурорът и другите участници в прощалната вечеря прибягнали към помощта на Цорн, то законът за лишаване на подобни лица от имуществени права е бил оттеглен. Цялата тази история беше измислена от хитрия Пирс. Именно неговите агенти бяха доставили на Престо чудодейните прахове на Цорн, като ги бяха получили кой знае по какви незнайни пътища — вероятно чрез подкупени слуги на Цорн. „Аз не се и съмнявах, че законопроектът ще бъде оттеглен — пишеше Пирс. — По такъв начин главното препятствие е отстранено и остава само формално да се установи идентичността на вашата нова личност с предишния Престо. Това няма да бъде трудно да се докаже. Победа е вече и това, че съдът призна вашето пълномощно за водене на съдебни

процеси и с това все едно, че призна вашата дееспособност и правоспособност...”

Сега Пирс използваше влиянието и връзките си съдът по-скоро да насрочи делото и „всичко да мине гладко“.

И ето дойде денят, който остана паметен за Престо и Елен.

ЗНАМЕНАТЕЛНИЯТ ДЕН

Сутринта в кухнята, където беше Елен, влезе пощальонът и каза:

— Приемете телеграма за мистър Антонио Престо. Елен изглежда изумена пощальона и отговори:

— Антонио Престо не живее у нас.

Пощальонът вдигна, рамене, погледна телеграмата и я подаде на Елен.

— Адресът е посочен точно. Ето, вижте сама. Елен прочете адреса.

— Да — каза тя, — адресът е нашият, но Антонио Престо не живее у нас. Очевидно телеграфна грешка. — И подаде телеграмата на пощальона.

Пощальонът я взе, още веднаж вдигна рамене и излезе. През прозореца го видя Престо и го извика:

— Ало! За кого е телеграмата?

— Антонио Престо — отговори пощальонът.

— Дайте я тука. Аз съм Антонио Престо. Пощальонът се приближи до прозореца с озадачен вид.

— Да... — бавеше се той. — Но на мен ми казаха, че в тази къща не живее Антонио Престо. И после... ако е този Антонио Престо, когото познава цяла Америка, то вие, мистър, не приличате много-много на него. И пощальонът въртеше в нерешителност телеграмата в ръцете си.

— Дайте, дайте! — с нетърпение възкликна Престо, протягайки ръка. — Вие сте доставили телеграмата на адреса, адресантът я приема, какво още ви е нужно?

— Но ето мис каза... — все още се колебаеше пощальонът. Престо грабна телеграмата от него, моментално я отвори и прочете:

„Решението на съда във ваша полза поздравявам Пирс“.

— Отлично! — весело каза Престо. — Не се безпокойте. Телеграмата вие сте връчили на адресанта. Ей сега ще разпиша... Ето ви за доставянето в къщи и за хубавите новини.

И заедно с разписката Престо подаде на пощальона десет долара.

Пощальонът цъфна в усмивка, поблагодари, пожела му всичко най-хубаво и бодро закрачи обратно.

— Победа! — не се сдържа и възкликна Престо, размаха телеграмата над главата си, завъртя се на един крак, обърна се и видя Елен, която стоеше до вратата на неговата стая с разширени от учудване очи и побледняло лице.

— Защо направихте това? — глухо попита тя.

— А вие всичко видяхте и чухте? Какво съм направил, мис Елен?

— Защо приехте телеграмата на името на Антонио Престо?

Защо излъгахте пощальона?

— Аз не съм го излъгал и приех телеграмата, защото аз съм Антонио Престо.

— Това не може да бъде.

— А впрочем това е факт! — весело възкликна Престо.

— Тогава, значи, вие сте излъгали нас, мене и вуйчо, като се представихте за мистър Смит?

— Да, в това съм виновен. Особени обстоятелства ме принудиха към подобна постъпка. Не ме осъждайте, докато не изслушате обясненията ми. Когато се върне мистър Бари от обход, ще ви разкажа всичко.

Елен си отиде в кухнята с намръщено лице, без да каже повече нито дума. Всичко това беше твърде неочаквано и преобръщаше всичките ѝ представи за квартиранта. Много от това, което тя бе говорила на мистър Смит, не би се решила да го каже на Престо. Тя си спомни всички свои разговори с него, спомни си как сурово понякога се бе отнасяла с несполучилия журналист. После започна да се самоуспокоява: „Не, та това нее оня, знаменитият Антонио Престо, когото тя познаваше от екрана. Вероятно е съименник, може би роднина...“ Съмнения и любопитство така я измъчваха, че този ден всичко падаше от ръцете ѝ.

Когато тя влезе в стаята на Престо с парцали и четка в едната ръка и с ведро вода в другата, видът ѝ беше много смутен. Как сега да се отнася с този новоизпечен Престо? Тя вече не му каза, както обикновено: „Сега махайте се, не ми пречете!“, а го изгледа с почти виновен вид и промърмори:

— Мистър... Престо! Минете, моля, в градината...

— Сега! — отговори Престо. — Само една минутка... — Той бързо драскаше нещо на телеграфна бланка.

Това случайно забавяне разсърди Елен. Стори ѝ се, че Престо нарочно се бави, че важничи. Ама и нея си я бива! Също като че ли му се подмазва! И вече с обикновената си суровост тя каза:

— Трябва да разтребвам де!

— Свършвам! — каза Престо. — Извинете, че ви забавих.

Ще отида сега не в градината под бора, а с ваше разрешение на пощата. Пип! — подвижна той на кучето. — Хайде на разходка!

Сенбернарът, който отдавна поглеждаше в стаята, весело залая и заподскача.

Престо излезе.

— Мистър См... Мистър Престо! — извика Елен неочаквано и за самата себе си. Любопитството се оказа по-силно от нея.

Престо се обърна.

— Извинете... — промълви тя и страните ѝ се изчервиха. — Кажете ми само, докато дойде вуйчо, вие... същият Тонио Престо ли сте, или не?

— И същият, и не същият — отговори той. — Извинете, много бързам за пощата. Потърпете малко.

И той замина, съпроводен от Пип.

Като се опря на дръжката на четката, Елен няколко минути стоя в размисъл, а после с ожесточение се зае с чистенето.

Но събитията в този паметен ден не се бяха свършили.

Адвокатът Пирс обикновено изпращаше цялата кореспонденция на Престо на измисленото име Смит в пощенското отделение, както се бяха уговорили. А последната телеграма Пирс бе изпратил на името на Антонио Престо до дома на горския пазач, смятайки, че Престо няма вече нужда да пази своето инкогнито. Тази телеграма с пълния адрес и истинското име сама трябваше да символизира, че Престо-нови е вече пълен и признат правоприемник на Престо-урода. Такава телеграма не може да не достави удоволствие на клиента — мислеше Пирс. И той не се бе излъгал. Но адвокатът не бе помислил за всички последствия на своята постъпка.

Журналистите на най-крупните вестникарски тръстове отдавна вече се мъчеха да открият местопребиваването на тъй неочаквано изчезналия нов Престо. За журналистите това беше своего рода спорт.

Всеки искаше пръв да го намери. На пощата, на телеграфа журналистите си имаха свои платени агенти измежду служещите, длъжни да им съобщават за всичко, което ги интересуваше.

И ето, неуспял още Престо да се върне от пощенската станция, пред къщата на Бари спря автомобил с един от вездесъщите журналисти. Той живееше в най-близкия хотел и бе получил един час по-рано от Престо телеграмата на своя агент, служещ в нийорския главен телеграф, за изпращането на телеграма на името на Антонио Престо на адрес Йолстоунския национален парк. И журналистът незабавно бе заминал.

Той имаше вид на солиден търговец. Можеше да се вземе и за турист. На ремъци, кръстосващи се на гърдите му, висяха два фотоапарата — малка кинокамера и „огледалка“. Още неизлязъл от колата, той успя да снее къщичката на горския и Елен, поглеждаща от прозореца с четка в ръка. За две-три минути от пристигането си той нащрака няколко десетки снимки, вмъквайки се навсякъде с любезна безцеремонност. Той се нахвърли с цяла лавина въпроси на изгарящата от смущение Елен. Девојката така се обърка, че отговаряше само с междуметия, но въпреки това журналистът пълнеше страница след страница със стенографски йероглифи. Но когато неканеният гост се приближи към бюрото на Престо с явното намерение да разгледа лежащите там книги, Елен излезе из кожата си. Всичкият гняв, който се бе натрупал в нея против нахалния посетител, изведнъж избухна. Тя заслони масата с тялото си, заплашително взе четката като пушка за бой с нож, като часовей и с прекъсван от вълнение глас каза:

— Мистър! Стопанина го няма в къщи. Благововете веднага да напуснете стаята!

— Хехе! Гледай ти каква е кибрит! — И като взе Елен за дъщеря или слугиня на бедния горски, той извади дебел портфейл и зашумоля с долари. — Може би вие ще станете по-добра, ако...

— Вън! — извика Елен, като замахна с четката пред самото лице на журналиста.

Той се обърка, промърмори: „Е, е“ — и под натиска на Елен заднишком излезе от стаята.

„Какво ли ще стане сега?...“ — помисли Елен, почувствувала, че е отишла далече. Ако журналистът се оплаче на Престо, как ли ще погледне той на нейната постъпка?

И изведнаж тя чу лая на Пип и въздъхна така, сякаш от плещите ѝ падна тежък чувал.

„Нека сега мистър Престо сам си се разправя с него както си иска!“

А мистър Престо се разправи много просто.

— Никакви интервюта и заминавайте обратно! — каза той решително. Престо бе свикнал така да се разправя с тия приятели.

Журналистът веднага разбра, че работата с интервюто тук е безнадеждна. Той можеше само сърдито да щракне три пъти с апарата, за да снее намерения Престо, но той с бързината на гушер обърна гръб, преди да щракне затворът.

Колата замина. Престо намери Елен в застиналата поза с четка в ръце.

— Този нахал, струва ми се, ви причини безпокойство? — съчувствено попита Престо.

— Да, но и аз, струва ми се, също... — отговори Елен още под влиянието на възбудата разказа всичко на Престо.

Тонио се разсмя иниско ѝ се поклони.

— Вие прекрасно сте защитавали моите интереси, мис. И въпреки това е досадно! Сега журналистите ще налетят като скакалци. Аз ще смърям Пирс за тази му непредпазливост... Сега трябва да се бяга от къщи... Впрочем аз скоро си отивам, но преди заминаването си имам още много да поговоря с вас и с вашия вуйчо. Така че, щом се появи някой тук, казвайте, че съм заминал за Канада. Не се церемонете. Ако потрябва, още веднаж пуснете в ход и вашата победоносна четка.

Този ден действително имаше още няколко нахлувания на журналисти, но Елен енергично ги изпъди, като умишлено игра ролята на груба, недодялана, тъпа жена. А Престо, скрит в градината, с интерес наблюдаваше тези сцени и шепнеше: „Ех, да беше сега тук Хофман с апарата!... Но нищо! Все някога ще я снемем в тази роля!“

Вечерта, когато Бари се върна, през време на вечерята Престо разказа на учения горски и на неговата племенница своята необикновена история, от която Елен не пропусна нито дума.

— Какво смятате да правите нататък? — попита Бари, когато Престо свърши да разказва.

— Аз имам вече готов план, който създадох под вашия покрив. За него още никой не знае и нека засега това да си остане между нас... От това, което ви разказах, вие виждате, че даже и крупните артисти всецяло зависят от филмопроизводителите — продължи Престо. — Мистър Пит ме отхвърли. Нищо! Най-добре се смее онзи, който се смее последен. Ще се постарая да мина и без мистър питовци.

— Искате да влезете в Асоциацията на киноартистите, които са организирали, както чувах, собствено кинопредприЯтие? — запита Бари.

— Асоциацията на киноартистите е само първи опит на киноработниците за колективна защита на своите интереси — отговори Престо. — Но по същество това е обединение на кинозвездите. Асоциацията е силно просмукана от комерчески дух и средният артист, да не говорим за статистите, не леко живее там. При това в тази Асоциация аз и творчески не бих бил напълно свободен, а на мен ми е нужна пълна свобода — свобода да пиша сценарии, да режисирам, да играя. Това, което аз замислям в тази област — предварително може да се каже, — съвсем няма да се хареса на ръководителите на Асоциацията.

— Оттук може да се направи извод, че вие искате да си организирате собствено предприятие? — попита Бари.

— Именно.

Бари нищо не отговори, само сбърчи вежди и като смукна от лулата, пусна струйка дим.

— Съмнявате се в успеха? — запита Престо и без да чака отговора, продължи: — А аз вярвам в успеха. Искът на мистър Пит, лечението и най-главно съдебният процес много изтощиха капитала ми. Но все пак останала ми е достатъчна сума, за да започна работа. В краен случай тя ще ми стигне да пусна на екрана първия си филм. — А по-нататък? На заеми, разбира се, аз не кога да разчитам. Банките ще почувствуват опасност в моето предприятие и не само че няма да ми дадат пари, но и ще започнат всячески да ми пречат. Това предвиждам. Но разчитам на друго. Моето предприятие няма да бъде строго комерческо, макар, разбира се, и да не бива да работи на загуба, иначе аз няма да издържа борбата. То трябва да носи кооперативен характер много в по-голяма степен, отколкото Асоциацията на киноартистите. Това ще бъде не само обединение на артистите, но и на всички

работници без изключение, включително дърводелците и чистачките. В един Холивуд винаги се намират повече от сто безработни режисьори, хиляди кино-артисти. Те охотно ще се съгласят на първо време да получават даже по-малко от обикновено, докато предприятието не започне: да дава доход, участници в който ще станат и те. Но от такова, ограничение, аз мисля, няма да стане нужда. Напротив, аз ще се постарая да поставя средните и низши работници в сравнително по-добри условия. Споеността на почвата на солидарните интереси ще ни помогне да издържим борбата даже с чудовищните киноконцерни. Поне на това се надявам.

— Вие по-добре знаете — каза Бари.

— Аз залагам на хората — с въодушевление продължи Престо. — На мен ми са нужни верни помощници, които биха; ме разбирали и на които бих могъл да се доверя. И ето... аз. помислих за вас, мистър Бари...

— За мене? — с учудване се отзова той.

— Да, за вас и мис Елен. Тази дупка тук, макар и най-живописната в света, съвсем не е място за вас, умния и образован човек. Не е място и за мис Елен. И аз ви предлагам да оставите пазачницата и да преминете на работа при мене. Гарантирам ви, че още първата ви заплата ще бъде двойно по-голяма от сумата, която сте получавали като учител.

— Но аз съм пълен профан в кинематографията! — възрази Бари.

— Само затова ви и учудва моето предложение. Кино-промишлеността е огромна и сложна индустрия с най-разнообразни специалности. За вас на първо време ще се намери работа, с която може да се справи всеки грамотен човек. Да речем, в договорния, счетоводния отдел. А когато по-добре се запознаете с кинопроизводството, ще можете да заемете и по-отговорен пост, включително и управляващ, който получава твърде солидна заплата. Ще се намери работа и за мис Елен.

— Само да не се снимам! — побърза да каже девойката.

— Изборът на работата ще зависи изключително от вас — постара се да я успокои Тонио.

— Всичко това е толкова неочаквано — каза Бари, видимо колебаейки се да даде съгласие.

Престо разбра неговите съмнения: пред себе си той имаше човек, вече напласнен от неуспехи в живота, който се страхуваше да не изгуби и това, което имаше.

— Аз откровено ви съобщих — започна да го убеждава Престо, — че за мен лично това начинание е свързано с риск. И рискувам много повече, отколкото вие. Вашия риск аз не смятам за голям. За година-две при мене вие ще изкарате толкова, колкото няма да изкарате и за десет години в този парк. Ще придобиете нови специалности, значи ще се разширят възможностите ви да се наредите и без мене...

Бари все още се колебаеше. Тогава Тонио реши да засегне неговата слаба страна. Тонио вече добре знаеше колко много старият Джон обича своята племенница и колко му е мъчно, че тази умна и способна девойка чезне тук, в това затънтено място, без образование и бъдеще.

— Помислете за мис Елен! — възкликна Престо. — Няма цял живот да се занимава само с парцали и гърнета!

— За мен не се безпокойте! — избухна Елен. — Аз не се оплаквам и съм напълно доволна от съдбата си.

— Но вие можете да бъдете още по-доволна от нея — възрази Престо. — Вие ще влезете в друго общество, ще се срещате с интересни, образовани хора...

— На мен и тук ми е добре — намръщено отговори девойката.

„Ех, че упорито момиченце! Само да не развали всичко!“ — с досада помисли Престо. Ако тя и вуйчо ѝ знаеха причината за горещото красноречие на Престо! Ако се досетеше Елен, че цялата работа беше в нея, че на нея Тонио възлагаше толкова много надежди в своята нова работа!

Думите на Престо за Елен и нейният последен отговор, в който прозвуча неволна печал, изглежда, направиха впечатление на Бари. Вече предавайки се, той каза:

— Вие сам трябва да разберете, мистър Престо, че мен ми е трудно да се махна отгук, макар и да ми се иска. Защо да крия от вас? Аз нямам никакви спестявания даже за преместване и за наем на квартира...

— Всичко това са дребни работи! — вече весело възкликна Престо, като предвиждаше победата. — Вие ще получите аванс даже още днес. Ще стигне и за преместване, и за квартира, и за

обзавеждане... Пък на вас няма и да ви трябва да наемете квартира. Та нали аз получих от предишния Престо хубава просторна вила, а живея в нея самичък. Целият горен етаж е празен. Вие прекрасно можете да се настаните с вашата племенница там. За мен това ще бъде много приятно. Аз така свикнах с вас, така ви обикнах!

— Благодаря ви за любезността, но това е неудобно. Съвършено неудобно — отговори Бари.

— Защо? — запита Престо, но тутакси се досети. — Да, разбира се. Общественото мнение... аз съм ерген, в моя дом няма жени. Но това са глупости, мистър Бари! Първо, мис Елен ще живее не сама, а с вас и даже не в един етаж с мен. Мога пък да дам горната част на къщата си под наем! А второ... Ние можем да намерим за мис Елен компаньонка, някоя почтена старица. И тогава даже всичките наши лицемери и фарисеи няма да намерят за какво да се хванат. И така, прието?

— Прието! — отговори Бари.

По тъмнзагорялото лице на Елен изби руменина. Очите ѝ засвяткаха. Тя вече не можеше да сдържа радостта си и с детско нетърпение запита, обръщайки се и към Престо, и към вуйчо си:

— Кога пътуваме?

ПАК В КЪЩИ

Престо пристигна в своята вила по-рано от Бари и Елен: пазачът-педагог се забави няколко дни, за да ликвидира с работите си в управлението на парка и да разпродаде ненужните вещи.

Завръщането на Престо стана при доста тържествена обстановка. При „въвеждането във владение“ присъствуваха съдебен чиновник и адвокат, помощникът на Пирс.

Като сочеше Престо, чиновникът каза на Себастиан, който им бе отворил вратата:

— Този млад човек е вашият господар Антонио Престо, който е изменил своя вид. Той е собственик на вилата и вие трябва да се отнасяте към него, както подобава, и да изпълнявате заповедите му.

Себастиан намръщено се поклони и пусна посетителите вътре.

Чиновникът и адвокатът обходиха всички стаи, като се учудваха на художествените съкровища, които Престо бе събрал със своя строг изискан вкус на познавач. След оживена закуска чиновникът и адвокатът си отидоха.

— Ето ме пак у дома! — възкликна Престо, изтягайки се с удоволствие в креслото. До краката му стоеше познатата скамейчица, но сега тя не му беше нужна.

На вратата се почука.

— Влезте!

На прага се показва Себастиан. Той беше много смутен. Белите му вежди се чу мереха, а устните на хлътналата му уста мърдаха. Престо реши да му се притече на помощ и весело попита:

— Е, как карахте тук без мен, Себастиан?

Старият слуга само въздъхна, но продължи да мълчи. Престо се разсмя.

— Виждам, вие никак не можете да свикнете с моя нов вид.

— Мистър Престо! — най-послед заговори Себастиан и замлъкна, сякаш не му достигаше дъх.

— Е?

— Позволете ми да си отида.

— Как така да си отидете? Защо? Искате да ме напуснете? — учуди се Престо. — Вие, моят стар верен слуга, който толкова години се е грижил за мен като за дете?

Себастиан повдигна рамене и отговори с печална усмивка:

— Вие и наистина бяхте дете. Все едно, че дете... А сега израснахте и не ви е нужна вече бавачка.

В сърцето на суровия на вид старец имаше много нежност. Той гледаше на Престо като на дете, беше привързан към него и наистина се грижеше за него като най-внимателна бавачка. Престо знаеше това и на свой ред бе много привързан към старика.

— Но, скъпи мой! — възкликна Престо, като стана от креслото и отиде до Себастиан. — Нима аз съм имал нужда от вас само за да ми поставяте под краката скамейчицата и да ми давате вещите, които не можех сам да вземам поради ниския си ръст? Та нали вие водехте цялото мое стопанство, бяхте моята дясна ръка...

Себастиан отново въздъхна и още повече се намръщи.

— Но аз не мога да остана в тази къща след това, което стана... — отговори той.

— Че какво е станало? — запита Престо. — Да не е това, дето не искахте да ме пуснете в къщи?

— И засада ви устрои, и в ръцете на полицията ви предадох, и ви оскърбих — продължи Себастиан. — Такива работи не се забравят и аз не искам рано или късно да ме уволните за това. По-добре сам да си отида.

— Гледай ти чудак! — горещо заговори Престо. — Слушайте, Себастиан! Давам ви честна дума, че ни най-малко не ви обвинявам и не ви се сърдя. Разбира се, беше ми неприятно. Но вие постъпихте така, както трябваше да постъпи всеки честен слуга. И аз самият на ваше място бих постъпил така. Да забравим тази история и да станем приятели както преди.

Набръчканото лице на Себастиан малко попросветна, но белите му вежди все още бяха свъсени.

— На вас само така ви се струва, че можете да забравите — каза той.

— Съвсем не! — възрази Престо и ласкаво сложи ръце на раменете на Себастиан. Сега техните лица бяха на еднаква височина. А

някога Престо гледаше слугата си отдолу нагоре. И всички хора той трябваше да гледа с отметната назад глава.

„А, ей богу, в това лице има нещо, което наистина напомня моя мънищък Престо...“ — помисли старецът, като за пръв път разглеждаше внимателно новото лице на Престо.

— Но вие... действително ли сте Престо? — запита Себастиан.

— Но, разбира се — с усмивка отговори Престо. — Нима още се съмнявате в това?

— Извинете, но аз съм прост човек и си губя ума, като помисля за всичко това. Ами ако някой бандит е убил моето момче, мисля си, и е обявил себе си за Престо? И аз ще служа на него...

— Ето каква била работата! Е, сега вече, струва ми се, си казахме всичко докрай. Елате по-скоро с мене!

Престо отиде до писалищната си маса, показва на Себастиан цяла серия фотографски снимки, на които последователно бяха изобразени всички фази от превръщането на стария Престо в новия, и му обясни защо и как е станало това. Себастиан, смаян, клатеше глава, вземаше една след друга картичките и ги сравняваше с живото лице на Престо.

— Чудеса! — възкликна най-после той.

— Да, чудеса на науката — каза Престо. — Е, сега вярвате ли, че аз не съм бандит, който е убил вашето момче? А ако все още не вярвате, аз мога да ви разкажа всичко, което се е случило от момента, в който вие влязохте в моя дом, всички наши разговори, всички дреболии в живота. Нито един бандит, колкото и ловък да е той, не може да знае това! — и Престо действително напомни някои епизоди, за които никой друг освен Себастиан не знаеше. И едва тогава старикът се усмихна с открита усмивка и възкликна:

— Значи моето момче наистина порасна!

— Е, най-после! Отдавна трябваше така, старче! — на свой ред възкликна Престо. — Значи, ще си живеем, както преди?

Себастиан закима с глава.

„Удържах най-трудната победа!“ — помисли Престо и продължи:

— А вие бяхте измислили да си отивате точно когато най-много ми трябвате. Повече, отколкото преди. Та нали аз започвам нов живот, Себастиан... Разгеле, как мислите, каква мебел е нужна, за да се обзаведе стая на младо момиче? Тоалетни масички, стенно огледало, решетки за пълзящи цветя?...

Себастиан се усмихна само с очи:

„Ето накъде го е обърнал новият живот! Е, какво пък, нали затова е пораснал!...“

От наблюдателния Престо не се изплъзна веселото пламъче, което блесна в очите на стария слуга.

— Не мислете, че се готвя да доведа съпруга в къщи — побърза да каже Престо. — Не, просто реших да дам под наем няколко стаи от горния етаж. Защо ми са толкова? Там ще се настани един джентълмен с племенницата си. Давам им квартирата мебелирана...

— Нима дотам стигна работата?... — угрижено запита Себастиан.

— Докъде, старче?

— Дотам, че тия съдии и адвокати така са ви оскубали, та трябва вече да давате стаи под наем. И аз чета вестници...

— Не, Себастиан, не са чак толкова лоши още нашите работи. Но квартирантът, видите ли, ще работи като секретар при мене. Частен секретар... Откривам собствено предприятие... Необходимо е той всякога да ми е поддръка. А той има племенница...

— Разбирам! — многозначително каза Себастиан. И мислено прибави: „Все пак, щом като тук се е замесила и племенницата, работата не е чиста.“ И с откровеността на стара бавачка попита: — А каква е тя, племенницата? Госпожица? Млада?

— Да.

— Че удобно ли ще бъде за нея така, макар и с вуйчо си, в квартирата на ерген...

„И той за същото! Вторият и навярно не последният!“ — помисли Престо, проклинайки в душата си лицемерните нрави на обществото. Настаняването на Елен в неговия дом можеше да даде храна на клеветата. Но той няма да отстъпи, а Елен не е от ония момичета, които придават значение на това!

— Вие сте прав, Себастиан. Но аз съм помислил за всичко. Ще трябва да намерим една дамакомпаньонка. Възрастна жена от прилично общество. И тогава всичко ще бъде в ред.

Себастиан кимна с глава и те започнаха да правят списък на мебелите и необходимите вещи за новите квартиранти.

НОВИЯТ САНЧО ПАНСА

— Обърнете се! Още! Разходете се! Приклеknете! Станете! Жест на учудване... на ужас... на внезапна радост...

Престо стоеше прав сред голямата стая, която излизаше на север. Стените и част от покрива ѝ бяха остъклени. Другите стени драпирани с черно кадифе. На паркетния под имаше начертан квадрат — фокусното поле на киноапарата. Това беше домашното ателие на Тонио. На няколко метра от него, наведен над визьора на киноапарата, стоеше Хофман. Колко сполучливи пози и жестове на Престо бе запечатал Хофман в това ателие, наблюдавайки всеки ден уникалния уроддждже! Сега Хофман изучаваше новия Престо.

— За днес достатъчно. Има още много неща, за които трябва да си поговорим, Хофман! — каза Престо, излезе от „магическия“ квадрат и мина към стъклената стена, където имаше маса и две кресла. На масата лежеше папка с книга, кутия с цигари, пури, електрическа запалка и пепелник.

Тонио запали цигара.

— Е какво? — запита той Хофман не без вълнение.

Хофман, без да бърза, обряза пурата си с автоматическото ножче, запуши, изпусна струя дим и най-после отговори, като гледаше някъде настрана:

— Още не виждам вашето ново лице, Престо. Вие много сте придобили, но и много сте загубили. Движенията ви са станали побавни и плавни. Това е хубава придобивка. Помните ли колко грижи ми причинявахте със своите бързи, суетливи движения? За вас бе направено изключение, първо, защото другояче не можехте и, второ, защото в туй именно се заключаваше една от характерните особености на вашето артистично лице. И все пак аз трябваше нерядко да прибягвам към забавяща снимка, а в същото време да карам вашите партньори малко да ускоряват движенията си, за да се намери някаква равнодействаща. Това беше адски сложна работа. Сега тази трудност вече я няма. Но кое е новото? Засега аз някаг си още не го чувствавам... И откровено казано, ако вие бихте дошли в киноателието

на изпитание като никому неизвестен млад човек, който иска да се опита в киното, не съм сигурен дали биха се заинтересували от вас директорът, кинооператорът, режисьорът...

Престо захвърли цигарата, като че ли тя беше много горчива, и запали пура.

— Извинете, че така откровено... — смути се малко Хофман.

— Откровеността е хубаво качество — отговори Престо. — Вашите думи, няма да крия, малко ме огорчават, но не ме учудват. Очаквах това. Иначе не можеше и да бъде. Но аз вярвам в себе си. Моето ново лице! За да го видите, малко е само да се повъртя пред вас... Вие познавате моя творчески метод. На мен ми е нужно да вляза в ролята си, да се превъплотя в героя, да заживея неговия живот, с всички негови чувства, тогава нужните жестове, мимика, пози сами по себе си ще дойдат и ще разкрият лицето ми. Ето, почакайте. Аз вече работя над един сценарий. И когато ви се явя в ролята на новия герой, тогава ще видите моето ново лице.

— Какъв е този сценарий? — интересува се Хофман. Престо се намръщи, а Хофман се засмя.

— Виждам, че у вас много нещо е останало от стария Престо! — възкликна той. — Новият сценарий винаги е бил тайна за околните, докато не поставите и последната точка. Ух, какъв сърдит ставахте през време на тази работа! Буквално смахнат. През това време бе трудно дори да се разговаря с вас. Вие или се дразнехте, или пък гледахте събеседника си с неразбиращи очи. Губехте и сън, и апетит, също като тежко болен. Но ето че настъпваше денят и вие се появявахте с весела усмивка, ставахте добър и общителен, И всички в киностудиото, като се започне от звездите и се свърши с последния дърводелец, знаеха: новият сценарий се е родил!

Престо се усмихна и отговори:

— Да, това е истина. И в това, струва ми се, не съм се изменил.

— Но ако не искате да ми разкажете съдържанието на новия сценарий, то може би ще ме запознаете поне със своите общи планове? Нали новото лице, доколкото разбирам, трябва да създаде и нова насока във вашето творчество.

— Иначе не може и да бъде — каза Престо и посегна към папката. — За това именно и исках да поговоря с вас.

Тонио порови в папката и извади едно изписано листче.

— Ето, как ви харесва този откъс от Уолт Уитман: „Признайте, че за остроото око всички тия градове, ръмжащи от нищожни гротески, сакати, безсмислено кривящи се шутове и уроди, представляват някаква безрадостна Сахара. В магазинчетата, по улиците, в църквите, в пивниците, в обществените места — навсякъде лекомислие, пошлость, лукавство и лъжа; навсякъде самодоволна, хилава, високомерна, преждевременно съзряла младост, навсякъде прекомерна похот, нездрави тела; мъжки, женски, начервени, избелени, с шиньони, с мръсен цвят на лицето, с развалена кръв; способността към майчинство се прекратява или е вече прекратена, вулгарни понятия за красота, долни нрави или по-вярно пълно отсъствие на нрави, каквото може да се каже, не може да се намери в цял свят...“ Така Уитман пишеше за съвременната му американска демокрация.

Ще се съгласите, че в настоящо време картината не е по-добра, а по-лоша — заключи Престо.

Хофман слушаше внимателно, отначало с учудване, после с все по-нарастващо безпокойство и накрая с възмущение.

— Какво ще кажете на това? — запита Престо.

— Вие искате да тръгнете по този гибелен път? — вече с ужас попита Хофман.

— Защо да е гибелен?

— По пътя на разобличаване на социалната несправедливост? Пътя на политиката? Искате да хвърлите предизвикателство на националното ни самолюбие? Ще ви стъпчат с крака! Срещу вас ще се въоръжат всички, които имат власт и пари. Но и зрителите ще се отвърнат от вас: зрителят не обича особено да бъде в положението на болен, под ножа на зъл хирург.

— Не се горещете, Хофман! Изслушайте ме.

Но Хофман продължаваше като проповедник, който разобличава велик грешник:

— Спомнете си съдбата на филма на режисьора Ерик фон Строхайм. Той не искаше да дава „щастливи“ филми. И какво ставаше? Неговите филми се приемаха хладно въпреки всичките им художествени достойнства.

— Трябва да се направи така, че да ги приемат възторжено — възрази Престо. — Вие не мислите, че аз смятам да произвеждам грубо агитационни филми, да показвам само тавани и сутерени, ужасите на

експлоатацията и безработицата. Аз искам да създам филми, от които зрителят да се смее не по-малко, а даже може би и повече от преди. Аз искам да покажа и красотата, и величието на душата, но там, където по-рано никой не я виждаше. Ние с вас много сме пропуснали, Хофман. Вие и не подозирате дори колко грация и изящество-може да има в простите трудови движения на една девойка, която разтребва стая или простира бельо... Ние твърде много дворци и аристократи снимахме... Не се бойте! В моите нови филми смехът няма да замлъква. Ще има и смях, ще има и сълзи. Публиката обича и да си поплаче. Вие също знаете това. Зрителят ще излезе от киното очарован. А след ден-два той ще се замисли. И незабелязано за самия себе си ще дойде до извода, че нашият свят, нашата прославена демокрация не са чак толкова хубави, че трябва да се търси някакъв изход, а не само упорито да се вярва във възвръщането на златния век на процъфтяване, който-си е отишел и няма вече да се върне... Ето моята цел!...

— Аз откровено ви разказвам за това, Хофман — каза Престо след пауза. — Но зрителите, пък и цялото наше така наречено общество може би не така бързо ще разбере „социалната коварност“ на моите нови филми.

— Ще подушат! И по-скоро, отколкото вие си мислите! — възрази Хофман. — Мистър Пит пръв ще отхвърли вашите сценарии. А ако не той, то цензурата на нюйоркската банка, от която самият той зависи, в най-добрия случай ще изреже, ще окастри, ще изправи... или пък по-скоро от всичко няма да даде „ремиз“.

— Не ми трябва никакъв ремиз — възрази Престо.

— Не ви разбирам.

— А, струва ми се, не е трудно да се разбере. Аз организирам собствено предприятие.

Хофман се отдръпна до облегалката на креслото и възкликна:

— От час на час по-трудно! Но това е просто безумие! Зная, че имате някакъв капитал. Но вашите средства — това е тояга против топ. Ще ви обявят война всички сили на банковия капитал, неговата лека кавалерия — пресата, фирмите за разпространение на филми, собствениците на кинотеатри. Пит изразходва няколко милиона долара седмично, а неговото предприятие съвсем не е най-богато в Холивуд. Вие просто отивате на сигурно разорение, Престо, и на мен много ми е

жал за вас. Струва ми се, че джуджето Престо беше по-практичен човек.

Тонио се усмихна.

— Времето ще покаже кой е по-практичен, старият или новият Престо. Не мислете, Хофман, че постъпвам необмислено. — Той потупа с ръка папката. — Ние с вас ще се позанимаем с тези материали и ще видите, че всичко съм предвидил. Каквото и да стане, целият риск ще падне само върху мен. Аз ще поканя твърде малко крупни артисти. Ако се разоря, те винаги ще намерят друга работа. Цялата останала маса артисти и служещи възнамерявам да вербувам от безработните членове на професионалните съюзи. За тях, при лош завършък, това ще бъде най-малкото кратък отдих.

— Ами ако крупните артисти не дойдат при вас? Мис Люкс няма да ти седне да играе ролята на перачка!

— Ще мина и без тях — отговори Престо. — Трудно би ми било само без опитен, талантлив оператор. Но аз разчитам на вас, Хофман. Нима и вие, моят стар приятел, ще се отречете от мен и ще кажете: „Не познавам този човек“.

Настъпи напрегнато мълчание. Хофман, дълбоко замислен, пущаше колелца дим. После започна, тихо, сякаш разсъждаваше на глас:

— Моята работа е малка — да въртя ръчката на апарата. И все пак на мен не ми е безразлично какво ще навъртя. Като работя с вас, аз ще премина във враждебния на банките лагер, ще си създам репутация на „червен“. И банките ще ми отмъщават. Ако вие се разорите, ще ми бъде трудно да си намеря друга работа.

Престо не можеше да не се съгласи с тези доводи, затова не възразяваше и с вълнение очакваше отказ. Хофман отново замълча и продължи да следи димните си колелца.

— Но мен не ми се иска да оставя и вас, стари приятелю, в трудно време. Вие правите голяма глупост. За мене това е свършено очевидно. А отгоре на това ме молите и да ви помогна по-скоро да се разорите...

— Без вас може още по-скоро да се разоря, Хофман. Но не е там работата. Разберете, че тази неравна борба аз съм започнал преди всичко в интерес на самите киноработници!

И Престо започна горещо да говори за безпощадната експлоатация на киноработниците от предприемачите, за тяхното безправие, за потискането на личността, за бездарните „звезди“, раздути от рекламата, за безизходното положение на талантливата младеж...

Всичко това беше добре известно на Хофман, който и сам бе преминал през тежката школа на живота.

— Време е да се промени това непоносимо положение — завърши Престо. — Аз мечтая за кооперация, за колективно отстояване на интересите на киноработниците. Ние сами не познаваме силите си!

— Затова пък добре познаваме силата на врага — меланхолично се отзова Хофман.

„Ще откаже!“ — с тъга помисли Престо. Но Хофман все още пущаше колелца дим.

Престо е приятел, но собствената риза си е по-близко до тялото. Именно защото Хофман бе преминал тежката школа на живота, не му се искаше да рискува това, което вече има. Но толкова ли пък е голям рискът? Ако новият Престо се окаже лош артист и неговият сценарий има „опасни мисли“, Хофман ще узнае това още преди да се появи филмът на екрана и той ще съумее да си отиде овреме. На това ще може дори да се придаде форма на протест и репутацията му ще бъде запазена.

Хофман се усмихна и каза:

— Вие сте Дон Кихот, Престо. А всеки Дон Кихот трябва да си има свой Санчо Панса. Е, какво пък, вземете ме за оръженосец, благородни рицарю Ламаншки, макар че ще трябва да воюваме далеч не с вятърни мелници!

Престо крепко стисна ръката на своя приятел.

— Двамата с вас ние ще победим всички великани, скъпи Хофман, а аз предварително ви назначавам за губернатор на острова! — възкликна той.

— Ах, тия донкихотовци! — въздъхна новият Санчо Панса. — Благодаря за честта. Остров дали ще завоюваме, не зная, но удари от тояги положително не малко ще паднат по главите ни.

— Ще им отговорим с противоудари, Хофман! А сега да започнем да се готвим за бой!

И като разтвори папките, пълни със записки и сметки, правени на брега на Изумрудното езеро, той започна да посвещава Хофман в своите планове.

БОРБАТА ЗАПОЧВА

Престо развиваше кипяща енергия. Той нае голяма сграда, където си устрои временно канцелария. От сутрин до вечер тук имаше голяма навалица: наемаха се служещи, актьори, сключваха се всякакви договори. Вестта за новото кинопредприятие бързо се разнесе сред армиите безработни на Холивуд. Артисти, статисти, работници от всички специалности пристигаха на тълпи, нареждаха се на големи опашки. Престо сам приемаше всеки кандидат, включително и статистите, беседваше с тях, караше ги да позират, да играят импровизирани сцени. Във всичко друго можеше да има недостиг, но не и в хора. В четири часа приемането на артисти и служещи се прекратяваше и като обядваше набързо, Престо преминаваше към друга работа: говореше с комисионери за покупка или вземане под наем земя за построяване на киностудиото, с предприемачи, доставчици, архитекти.

Тази втора половина на деня минаваше за Престо много трудно от първата. За новото предприятие вече знаеха не само безработните, но и филмопроизводителите. Появяването на нов конкурент не можеше да не ги вълнува. Особено угрижен беше мистър Пит: Тонио, който дълго време беше коз в неговата игра, сега бе станал опасен съперник. Пит и другите филмопроизводители откриха военни действия против Престо. Под вид на безработни, които отиват да предлагат труда си, Пит изпращаше при Престо свои шпиони и разузнавачи, примамваше най-талантливите му артисти, всякъде, където можеше, му пречеше.

За всичко това Тонио беше подготвен. Но не му беше леко. Комисионерите например намериха подходящо място земя, завършиха успешно всички преговори със собственика и оставаше само да се оформи сделката. Но в последния момент Пит научи за това и грабна парцела, като не се поскъпи да го заплати двойно по-скъпо.

Престо бе принуден и той да прибегва към разни хитрости и уловки.

„Ето, ще пристигне Бари, него тук още никой не го познава и той ще купи някой парцел на свое име, уж за плантация или за зеленчукова градина. На Бари човек може да се довери“ — мислеше Престо.

Особено много се интересуваха конкурентите какви филми ще поставя Престо. Но въпреки всичките им хитрости не можаха да узнаят това. С журналистите Тонио или отказваше да говори, или пък започваше да дрънка такива глупости, че дори привикналите към всичко разбойници на перото блещеха очи, и тия професионални лъжци не смееха да печатат подобни интервюта. На ангажираните артисти, които проявяваха голямо и подозрително любопитство, Престо отговаряше:

— Като стигнем до снимки, ще разберете.

Ядосаният Пит извика при себе си Люкс и й каза:

— Разчитам на вашата помощ, мис.

— Какво има? — попита тя.

— Работата е в това — отговори Пит, — че този Тонио Престо не ми дава покой. Той решително не иска да си смене маската и да ни покаже новото си лице. Какво замисля? Какви филми ще поставя? За мен е крайно важно да зная. Исторически филми с разните там замъци, пирамиди и хиляди статистки, той, разбира се, няма да поставя. За него това е твърде скъпо удоволствие. Пък и по-рано той не залагаше на външните ефекти. По всяка вероятност Престо ще прибъгва към евтините снимки от натура или ще печели от плитки интериори. Но съдържанието! Съдържанието!

Пит се замисли.

— Но какво искате от мене? — попита Люкс, на която бе омръзнало да чака.

Пит не обърна внимание на нейния въпрос и продължи, сякаш разсъждаваше на глас:

— Бих желал да имам достоверни сведения от самия Престо. Аз изпратих при него този и онзи да му намекнат, че ако дойде при мене, ще получи много интересни предложения... Ние искахме не само да узнаем неговите планове, но, ако е възможно, и да го купим. За това банките отпускат твърде значителни суми, пред които той може би не би устоял...

— А какво бихте направили с него, ако такава една покупко-продажба би се състояла?

— При лош край най-малкото бих го консервирал, както се консервират новите изобретения, заплашващи старите предприятия.

— Да платите много пари и да не му давате да играе? На това той няма да се съгласи.

— За много пари хората на всичко са готови — убедено отговори Пит. — Впрочем ако той се окаже свръх очакванията ни по новому интересен, ние бихме могли да го хванем яко и да го заставим да играе в роли и сценарии, каквито ние създадем.

— И Престо какво?...

— Този вироглавец отказа да дойде при мен. Остава поне да науча плановите му и вие трябва да ми помогнете да ги изкопчим от него. Той ви обичаше и навярно още ви обича. При мене той не дойде, но при вас сигурно ще дойде, ако го поканите. Наистина между вас двамата, струва ми се, имаше нещо като скарване. Но жените умеят, когато поискат, да въртят нашего брата — с въздишка произнесе Пит, като си спомни колко му бе струвало това женско умение.

— Най-послед — продължи той — можете да го повикате и по работа. Напишете му писмо, намекнете, че се интересувате от неговото начинание. Охо! Ако той би могъл да има вас, артистката със световна слава! За него вие бихте били истинско съкровище! Та при него всички са безлика посредственост, дребна, никому неизвестна младеж, сива маса, зная. Повикайте го и той ще дотича при вас.

Люкс се замисли. Тя самата нямаше нищо против да се види с Престо. Наистина тя го бе отблъснала два пъти: и в стария му, и в новия му вид. Но оттогава много неща се измениха. Та нали и Пит бе отблъснал новия Престо, а ето че сега сам изпраща при него парламентарии.

Люкс окончателно се скара със своя годеник, когато, го опозна по-отблизо: той твърде отрано и грубо започна да предявява своите права в качеството си на бъдещ мъж, като явно-се домогваше до капиталите на Люкс, а тя умееше да ги държи здраво в ръцете си. После Люкс не можеше да не признае, че новият Престо е много интересен мъж, ни най-малко неотстъпващ, на Лоренцо. И най-послед той започваше свое собствено предприятие, което в случай на успех можеше да донесе големи печалби. Той отново ставаше човек с бъдеще. Наистина още неизвестно бъдеще, а Люкс беше човек

предпазлив и пресметлив. И тя беше още далече от това да се свързва дори с делови връзки с Престо. Но не бива да го изпуска от очи.

За да придаде по-голяма цена на своята постъпка, Люкс каза на Пит:

— Поставяте ме в доста трудно положение, мистър Пит. След станалото между мен и Престо, който едва ли не ме уби, никак не ми е леко да се обръщам към него. Но все пак ще се постарая да се видя с него и да изпълня вашето поръчение. — Вие сте умно момиче и прекрасно ще се справите с тази работа! — възкликна Пит.

И тези думи издигнаха още по-високо Престо в очите на Люкс: Пит беше скъп на похвали и комплименти и правеше това само в изключителни случаи.

ИЗГУБЕНИЯТ ПОКЛОННИК

Когато човек е окръжен от врагове, той по неволя става подозрителен и предпазлив. Като получи и прочете писмото на Люкс, Тонио веднага се досети, че това е маневра на Пит. Обаче и той нямаше нищо против да се види с Люкс. Тя все още го интересуваше. Толкова повече трябваше да бъде по-предпазлив с нея. Люкс, разбира се, ще го разпитва за Плановите му. Нужно ли е да ги крие още? Скоро ще започнат репетициите и тайната, все едно, ще стане известна на всички.

„Нека Люкс си въобразява, че не съм устоял на очарованието ѝ, като Самсон пред Далила. Ще видим как тя ще приеме моя план!“ — помисли Престо.

В определения ден и час Престо влезе в познатия му будоар, застлан с килими и отрупан с отоманкй, без облегалки, шезлонги. Пъстрота и разностилие. Но господарката, която бе подбрала тази мебел, си имаше своя цел: при сядане и лягане на креслата и кушетките с най-разнообразни форми, можеше да се покажат най-изгодни пози — да се покаже стоката с лице, — а това беше много важно, тъй като повдигаше цената на стоката пред очите на кинопредприемачите и режисьорите, които посещаваха „звездата“. Красотата на тялото ѝ за нея беше най-главното богатство.

Люкс прие Престо в костюм на Клеопатра, изтегната на дълъг египетски диван с криви крачета. Клеопатра — това беше нейната нова роля, а Люкс имаше навик да „навлиза в новите си роли“, като се преобразяваше и в къщи в новата героиня.

— Аз трябва да се почувствувам като истинска царица на Египет — казваше тя, като караше понякога даже и камериерката си да се облича в костюм на египетска робиня и да ѝ подава шоколада в египетска чашка. Впрочем това беше по-скоро каприз, сметка за излишен ефект, отколкото сериозна творческа работа.

Като погледна новоизпечената Клеопатра, Престо не почувствува предишното вълнение. При все че Люкс беше изумително красива в

тази си екзотична премяна, той си оставаше хладен. Стори му се дори, че пред него не е жив човек, а статуя от музея за восъчни фигури.

Люкс се усмихна на гостенина с една от своите най-неотразими усмивки, а в своя арсенал тя имаше с дузина от тях за всички случаи в живота и артистичната ѝ практика.

— Много се радвам, че ви виждам, Тонио — каза напевно тя, внимателно наблюдавайки в същото време какво въздействие му е произвела.

Очевидно тя очакваше по-голям ефект. По лицето ѝ мигновено се мярна угриженост, но тя тутакси му придаде безгрижно изражение.

— Седнете. Така отдавна не сме се виждали. Почернели сте и като че ли малко поотслабнали. Имате уморен вид. Много ли работите? — запита го тя и в същото време помисли: „Защо днес е такъв дървен? Нито един комплимент, не въздиша, не ме гледа с тъга. Нима съм изгубила властта си над него?“

— Да, много работя — отговори Престо и седна на едно ниско меко столче.

— Чувах. Вие започвате собствена работа. Навярно това Ще бъде нещо оригинално, както всичко, което излиза от ръцете на Тонио Престо.

Престо пропусна комплиментата край ушите си и само кимна с глава.

— Много оригинално, мис Люкс.

— И навярно сте измислили чудесни роли?

— О, да. Струва ми се, че ролята на героинята ми се е удавала.

— Това е много интересно! Разкажете, разкажете ми по-скоро.

— Вие така живо се интересувате, сякаш не бихте имали нищо против и сама да вземете участие в моята работа? — запита Престо, като се усмихваше едва забележимо.

Люкс бавеше отговора си. Тя именно това и чакаше — да даде на Престо да разбере, че може би няма да откаже да мине на работа при него, ако много я помолят за това и ако сценарият и ролята бъдат по вкуса ѝ, но заедно с това Люкс искаше да избегне определения отговор, който би я обвързал.

— Та кой артист не мечтае за благодарна роля — отговори тя.

Сега тя очакваше, че Престо ще започне да хвали ролята на героинята, за да я заинтересува още повече. Но Тонио неочаквано каза:

— Боя се, че тази роля не е за вас. — И прибави: — Вие няма да се справите с нея!

Това беше предизвикателство, почти оскърбление.

— Ролята може да не ми хареса — възрази тя с леден тон, — но да не се справя с нея!... Вие, Тонио, струва ми се, ме познавате не от вчера — вече по-меко и с приятелски упрек завърши тя.

— Зная каква артистка сте!

„Даже не каза гениална или поне талантлива“ — с неудоволствие отбеляза Люкс.

— Кралска дъщеря, графиня, млада вдовица на милионер, знаменита артистка... — започна Престо да изброява най-добрите роли на Люкс. — Изумителни костюми: коприна, злато, скъпоценни камъни, разкошни прически... Но при мен е съвсем друго, съвсем друго, мис Люкс.

— А как е при вас? — попита с обиден тон Люкс. — Каква е вашата героиня?

— Перачка.

— Перачка? — по-скоро прошепна, отколкото проговори тя, като гледаше Тонио с разширени очи. Дали не се подиграва той с нея?

— Да, най-обикновена перачка, впрочем млада и симпатична — спокойно отговори Престо. — А героят... героят е безработен дрипльо, който ходи да събира с кука кокали и парцали по сандъците за смет. Място на действието — мазета, колиби и задни дворове.

Малко поовладяла се, Люкс се усмихна:

— Вие се шегувате, Тонио.

— Говоря съвършено сериозно. На мен, разбира се, би ми било много приятно, ако моята перачка имаше вашата външност. Контрастът между богатството, с което природата е надарила героинята, и това, което ѝ е дал животът, би бил много ефектен, но струва ми се, че за вас не би било леко да влезете в такава роля.

Лицето на Люкс изведнаж изгуби цялото си очарование. То стана студено и почти зло. И Хеда веднага изгуби всякакъв интерес към Престо. В нейните очи той беше изгубен човек. Пит може да бъде спокоен: Престо сам ще си счупи главата.

— И така, мис, какво мислите за тази нова роля? — запита той, почти без да скрива иронията си.

— Потърсете си вашата героиня между перачките, мистър Престо — отговори тя с леден тон.

— Така и ще направя, мис — предизвикателно весело отговори Престо и помисли: „Простичката Елен е истински бисер в сравнение с тази фалшива богиня“.

Нямаше за какво повече да говорят. Престо се сбогува и излезе.

Люкс лежеше неподвижно на египетския диван. Сега тя наистина приличаше на Клеопатра, която току-що е била ухапана в гърдите от змия. Нека Престо си счупи главата — безразлично ѝ е. Но как може той така лесно да я разлюби? Нима е започнала да губи женското си обаяние?... Тази мисъл я накара да изстине. Нейното обаяние — нейният капитал... „Не, не — успокояваше се тя, — нито едно огледало не ми говори, че започвам да увяхвам. Тук има нещо друго. Може би последствие от метаморфозата, която Престо претърпя, а може би той се е увлякъл... в някаква перачка. Толкова ползе за него! И още смееше да мечтае за мене!...“

А Престо се връщаше с колата си в къщи и на свой ред мислеше за Люкс:

„Тя си остава една от най-очарователните жени, това е неоспоримо. Но колкото по-отблизо я опознаваш като човек, толкова повече се разочароваш. Тя няма друга цел в живота освен парите, печалбата... Не, всичко това са звезди не от моя небосклон. Новата работа трябва да се работи с нови хора и аз ще ги намеря между талантливата младеж!“

На вратата на вилата го посрещна Себастиан, смутен от нещо.

— Дойдоха ни гости — каза той.

— Кои? — небрежно попита Тонио, като предполагаше, че е дошъл някой по работа.

— Квартирантите пристигнаха. Един възрастен мистър и с него една млада мис. — И Себастиан хвърли хитър поглед на Престо.

— Това е Бари! — възкликна Престо. — Най-послед? Къде са те?

— В стаите си, горе. Настаняват се, оправят се след пътя. Мисис Ирвин им помага.

Мисис Ирвин, още преди няколко дни се бе преселила във вилата на Престо, беше почтена вдовица, извикана в ролята на компаньонка на Елен.

— Отлично! Отлично! — оживено възкликна Тонио. —
Заповядайте да сложат закуската в синята гостна. С четири прибора.

ЕЛЕН ЗАПОЧВА НОВ ЖИВОТ

— Колко се радвам, че ви виждам, скъпи Бари — говореше Престо през време на закуската. — С нетърпение ви чаках. Работа — до гуша.

— Задържа ме администрацията на парка, докато се намери подходящ заместник. Много са предпазливи и за всеки нов служител предварително събират сведения — дали не е член на профсъюза, дали не е участвувал в стачки и прочее.

— Сега вече ще ми бъде по-леко — каза Престо и започна да запознава Бари с положението на работите, като поглеждаше в същото време към Елен и мисис Ирвин.

Почтената дама, пълна, флегматична жена с побеляващи коси, беше погълната от яденето. От всичко най-много тя обичаше здраво да си похапне и да си подремне в креслото, И новата ѝ длъжност напълно я удовлетворяваше. От нея нищо друго не се искаше, освен да живее в къщата и да не се меси в нищо. Приятна служба!

Елен поглътваше закуската си с апетита на млад и здрав човек, но в същото време внимателно се вслушваше в разговора и от време на време поглеждаше Престо. Тя беше облечена в простичка, добре изпрана и изгладена собственоръчно рокля от светла басма.

След закуската мисис Ирвин се оттегли в своята стая — съседна с тази на Елен — да си подреме под бъбренето на своя стар приятел — един зелен папагал, а Престо поведе Бари и Елен да им показва вилата.

Той очакваше, че дивачката Елен ще се чувства неловко в новата обстановка, но тя не проявяваше ни най-малко смущение. Не я заслепиха невиджаната красота и богатството на вилата, макар и да проявяваше най-жив интерес към събраните от Престо произведения на изкуството. Като показваше картините и скулптурите, Престо назоваваше имената на художниците, а Елен често допълваше поясненията му. Очевидно вуйчото немалко се бе потрудил за нейното образование.

Огромната библиотека с дъбова резба възхити Елен.

— Колко книги! — възкликна тя.

Момичето с жадно любопитство притичваше от един шкаф към друг, от лавица към лавица, ловко се катереше по стълбичките, изваждаше ту една, ту друга книга. Много се заинтересува от библиотеката и Бари. Сякаш ръководен от някакъв инстинкт, той бързо намери обширния отдел по биология, с поглед на познавач пробяга по полиците, видя прекрасните издания на класиците на естествознанието, разкошните албуми и възкликна:

— Никак не съм очаквал, че един киноартист ще проявява такъв интерес към научната книга!

— Навярно не всеки артист, а истинският, големият артист — неочаквано за самата себе си възкликна Елен, застанала на върха на стълбичката.

Тези искрени похвали бяха много приятни на Престо.

— Който иска да работи сериозно, той трябва много да знае — каза той. — Само справочният отдел на тази библиотека съдържа повече от пет хиляди тома. Там вие ще намерите и история на костюмите от всички времена и народи, и албуми по архитектура, и рисунки на мебели, предмети за домашна употреба.

— Не бих излязла от тази библиотека! — простодушно възкликна Елен.

— Та не излизайте! — отзова се Престо, следвайки всяко движение на девойката, която продължаваше да се изкачва и слиза по подвижните стълбички.

Като показва една огромна ниша със стъклени прозорци към север — за да не пречат слънчевите лъчи на заниманията му, — той попита:

— Как ви харесва това ъгълче?

Подът беше застлан с килим. На кръгли маси имаше лампи с копринени абажури и до тях лежаха купчини нови американски и европейски списания и вестници. До стената между два прозореца всред живи цветя имаше бюст на Атина.

— Много ми харесва — отговори Елен.

— Ето, ако искате, тук ще се занимавате. Ще ви зачисля в сценарния департамент.

— В департамент! — каза привлечено Елен. — А какво трябва да правя?

— Ще следите вестниците и списанията и ще правите изрезки. Какво и как, аз ще ви покажа. Работата е интересна. А в свободното

време цялата библиотека е на ваше разположение. Съгласна ли сте?

— Ще опитам, ако се справя...

— Ще се справите! — уверено каза Престо.

Но той съвсем не мислеше да остави девойката на тази работа. Още там, на брега на Изумрудното езеро, той бе решил, че Елен трябва да стане артистка в новите роли на новите сценарии. Тя има всички данни за това. Внимателно и полека-лека той ще постигне целта си. А дотогава трябва да се даде на Елен каква да е работа, за да не скучае. При това на нея ще ѝ бъде приятно сама да печели.

Обаче Престо разбираше колко много трудности стоят на неговия път. Тонио помнеше с какво недоверие и предубеждение се отнесе Елен към предложението му тя да се опита в киното. „Та аз дори не умея да ходя!“ — бе отговорила тя. А пък той искаше от нея само едно — и пред апарата да си остане такава, каквата си е. Но тук плановете на Престо бяха застрашени от опасност. Той знаеше колко бързо жените се асимилират от новата среда, каква мимикрия — способност да се приспособяват към околната обстановка — притежават те. Простичката рокля, в която той я бе срещнал, в първата минута го успокои, но след това той помисли: край Изумрудното езеро Елен и не би могла да си направи друга. Нямаше плат, добри шивачки, модни журналы, а навярно и пари. Но какво ли ще стане с нея, когато влезе в артистичния кръг? Ни една жена, още повече и млада, няма да пожелае да бъде Пепеляшка между другите. Елен ще започне да се труфи и което е още по-лошо, да подражава с жестове, маниери на държане, ще започне да възприема най-лошото от тези изкълчени кукли. А няма нищо по-ужасно, безвкусно, вулгарно от подправянето, от несполучливото подражание на аристократически маниери! Тогава Елен е пропаднала за екрана... Но Престо се надяваше, че здравата простота, която са ѝ наложили условията на живота и разумното възпитание на старика Бари, ще я запазят от пътя на разложението.

В библиотеката се появи Себастиан и каза:

— Викат ви в канцеларията, мистър!

Престо тежко въздъхна. Не му се искаше да излиза, но днес още не бе ходил в канцеларията, а там вероятно вече десетки хора го чакат.

— Добре. Предайте по телефона, че ей сега тръгвам — отговори той и се обърна към Бари: — Е, какво, мистър, ако не сте уморен от пътя, да вървим заедно. Ще ви запозная с най-близките си помощници.

НЕОЧАКВАН УСПЕХ

Колкото повече вървеше работата, толкова повече препятствия трябваше да преодолява Престо. Срещу него се опълчиха всички сили на американската реакция и капитал. Вестниците бяха пълни с най-мръсни инсинуации и клевети по адрес на неотдавнашния любимец на цялата страна, „продалия се на червените“. Отново се надигна кампанията срещу „човека, изгубил лицето си“. Вестниците искаха преразглеждане на делото и лишаване на Престо от имуществените му права. За да се защитава, Престо трябваше да подписва все нови и нови крупни чекове на името на ловкия, но алчен Пирс. Надвисваше заплаха и от углавно преследване за кражбата на медикаменти от Цорн, и за „отравяне“ на цяла група киноработници и държавни служители: прокурори, губернатори...

Няколко дни подред вестниците печатаха с коментarii интервюто, което Люкс даде на журналистите: жените умеят да отмъщават!

Тя разправяше как Престо „на колене я молил да вземе участие в неговото предприятие, за да го спаси от неминуем крах. Но тя с негодувание отхвърлила предложението му, защото не желае да петни името си в тази мръсна, антиобществена, престъпна работа, насочена срещу американския народ и честта на американската демокрация...“

Като търсеше из вестниците и списанията нужните статии, Елен четеше и тези бележки. Когато се срещаше с Престо, тя бурно изразяваше своето негодувание. Престо вече не беше радостен от това, че ѝ бе дал такава работа, макар че искреното възмущение на Елен го трогваше. В тази разгорещеност имаше нещо повече от чувство на възмутена справедливост и той с нов интерес се заглеждаше в девойката.

— Нищо, мис Елен! Всичко това е в реда на нещата и за мен в него няма нищо неочаквано. Борба на живот и на смърт — това е непоколебимата основа на нашата прославена демокрация. И ние ще се борим. А вие ще ми помогнете ли?

— Готова съм да направя всичко, за да ви помогна! — горещо и искрено възкликна Елен.

Престо бе трогнат. Той взе ръката ѝ и каза:

— Може би тази помощ много скоро ще ми потрябва. Нали няма да забравите обещанието си!

Той реши да се възползува от нейното настроение и с течение на времето да получи съгласието ѝ за участие във филма. Работата с героинята перачка не вървеше. Известните и опитни артистки отказваха да играят перачка, а младите, намиращи се под влиянието на условните щампи на кинозвездите, не можеха да се справят с ролята. Техните перачки напомняха танцьорки от музикховете или графини, заминаващи се с пране, но бяха много далече от образа на истинската труженица. И затова репетициите засега вървяха без снимки.

За да отвлече Елен от вестниците, които я разстройваха, и да постигне по-скоро целта си, Престо често ѝ казваше:

— Достатъчно с вестниците. Хайде, по-добре да отидем в киностудиото.

Девојката охотно се съгласяваше. Тайнственият задкулисен свят на киното я интересуваше. А Престо тъничко водеше своята линия. В нейно присъствие той нарочно даваше главната роля на най-неподходящи артистки. И когато те започваха да се въртят около коритото, сякаш танцуваха фокстрот, или изваждаха бельото с два пръста и с приповдигнато кутре, като бонбон от бонбониера — Елен не можеше да се сдържи да не се усмихне и да не направи подигравателни забележки и понякога възкликваше възмутено:

— Гледай ти, чудачка! Та нима така се прави това? Тя никога не е виждала как се пере, как се изстискава и как се простира бельо!

— А вие ѝ покажете! — с невинен вид каза веднаж Престо. Елен се смути, но той продължи: — Вие само ще ѝ направите една добра услуга. Надявам се, няма да се срамувате от това, че умеете да перете бельо?

Престо улучи в целта.

— Ни най-малко — отговори тя. — Аз мисля, че никоя черна работа не унижава човека. Позволете! — обърна се Елен към артистката и се залови за работа с такава непринуденост, като че ли се намираще в пазачницата на Изумрудното езеро.

За щастие опасенията на Престо не се оправдаха. Елен не бе изгубила простотата и естествеността на движенията си. Загледан в работата ѝ, Тонио затаи дъх, а Хофман, който не снимаше, но както обикновено се намираше на пост до апарата, някак си изпышка и изведнаж с ожесточение завъртя ръчката.

„Даже и Хофман смая!“ — с радост помисли Престо.

Артистите гледаха Елен с внимание и изумление. В студиото стана съвсем тихо. Тази напрегната тишина се нарушаваше само от сухото тракане на апарата. А Елен продължаваше да се занимава с прането, като че ли нищо не се е случило. Когато най-после тя свърши, Хофман престана да върти ръчката и изрева, та цялото студио прокървнтя:

— Намерихме! Намерихме, дявол да го вземе! Та това излезе дяволски хубаво!

И артистите, повечето от тях младежи, още незаразени от духа на завистта, дружно заръкопляскаха. Елен, без да съзнава това, показва на всички пределната висота на всяко изкуство: простотата.

И чак сега, като видя неочаквания ефект от своя опит, тя се смути и почервения. Всички я поздравяваха, а Хофман лудееше. Той друсаше ръцете на Елен и крещеше:

— Сега ще победим! Вие по природа сте...

— Перачка! — добави Елен.

— По природа артистка! Повярвайте на мен, на стария вълк! Това, което на другите се удава след огромен труд, след години учение, на вас даром ви идва в ръцете.

— Може би затова, че артистите играят — възрази Елен, — а аз даже и не мислех за играта.

— Вие живеете. Точно това е нужно — горещеше се Хофман. — Колкото повече игра, изкуственост — толкова по-лошо. Вие и сама неведнаж сте чували как мистър Престо моли артистите: „Само, моля ви се, не играйте!“

Така Елен, още преди да даде своето съгласие, стана артистка по общата присъда на тези, които видяха нейния дебют.

Но тя самата още не вярваше на това и се съмняваше.

Връщайки се с колата във вилата заедно с Престо, тя дълго мълча. Престо я поглеждаше изпод вежди и също мълчеше. Нека се успокои. И чак когато изминаха половината път той я попита:

— Е, какво?

— И все пак аз няма да стана артистка — отговори тя.

— Защо?

— Вашето заключение е твърде прибързано — отговори тя. — Какво толкоз съм направила? Само работих както винаги. Това всеки може, ако работи обичайната си работа. Дърводелецът точно така би рендосвал, копачът — копал и той, разбира се, би направил това много по-добре от артиста, който за пръв път похваща ренде или лопата. Но вашата героиня във филма не само пере бельо. Тя се и радва, и страда, плаче и се смее, разговаря и мълчи, а това съвсем не е като да переш бельо. Не, аз няма да играя. И сама ще се посрамя, и филма ще разваля.

— Отчасти вие сте права — каза Престо, — но само отчасти. Разбира се, с вас предстои още голяма работа. Но и със самите артисти, които за пръв път похващат лопата или ренде, трябва немалко да се позанимава човек, та да не им се смеят после професионалистите, когато ги гледат на екрана. Главното е, че вие имате природен талант, безспорни данни. Забелязах това още на Изумрудното езеро, когато изобразихте безумието на Офелия. Повярвайте на опитността ми и на опитността на Хофман, който е имал работа със стотици новаци и умее да оцени човека само по едно движение, по един жест.

Елен все още не се предаваше и възразяваше:

— Но това си бяха моите привични жестове.

— Но разберете — продължаваше да я убеждава Престо, — едно е да переш бельото в колибката на пазача, а друго — пред апарата. И най-добрата перачка забравя привичните си движения веднага щом като започнат да я снимат. Тя или се смущава и всичко хвърчи от ръцете ѝ, или започва да пере така, както на нея ѝ се струва, че трябва за екрана. И само истински талантливите хора могат да устоят пред това изпитание — снимането.

В душата си Престо и сам още не беше напълно уверен, но Елен безусловно представляваше от себе си най-подходящият суров материал, обещаваеше повече от другите. Тайна за Елен остана и това, че Престо предварително се бе уговорил с Хофман и той да поддържа, да поощрява Елен, ако и той намери, че от нея може да излезе нещо. И Елен видимо не на шега заинтересува Хофман, ако се съди по

искрената разпаленост, с която той прие нейния пръв дебют. Що се касае до останалите артисти, то те бяха възхитени не само от естествеността, но и от красотата и хармоничността на нейните движения. Даже за по-опитните артисти беше откровение това, което бе забелязал Престо още на брега на Изумрудното езеро: трудовите движения могат да бъдат също така красиви и изящни, както художествената пластика; и най-остроумните извъртания не могат да покажат по-добре красотата на формите, линиите, динамиката на живото човешко тяло, от тия трудови пози в жестове.

Виждайки, че Елен все още се колебае, Престо каза:

— Слушайте, мис Елен, неотдавна вие ми казахте, че сте готова да направите всичко, за да ми помогнете. И тази помощ точно сега можете да ми окажете. Вие знаете, че аз преживявам нелек момент. Нещо повече, всичко виси на косъм. В случай на неуспех аз съм разорен, кариерата ми е свършена. Но в своето падане аз ще завлека и други — всички ония, които са свързали съдбата си с моята. Та нали, като започнах това дело, аз мислех не само за себе си. За това ви говорих още в пазачницата на парка. Не отказвайте, Елен. Разберете, че и аз, и Хофман няма да поведем и себе си, и вас към провал. В успеха ние сме така заинтересовани, както и вие и ще направим всичко-възможно, за да го осигурим. Само ми дайте съгласието си.

— Щом като работата стои така, аз съм съгласна — предаде се най-после Елен.

Като въздъхна с облекчение, Престо възкликна:

— Отдавна трябваше да стане така! — и с усмивка довърши: — Сега и вашата съдба е свързана с моята. Заедно да победим или заедно да претърпим поражение!

НОВОТО ЛИЦЕ НА ПРЕСТО СЕ ПРОЯВЯВА

Това беше голяма победа и първата голяма радост, която Престо изпита, откакто бе започнал неравната борба.

Работата в киностудиото над постановката придоби за него нов интерес. Престо беше извънредно строг и взискателен режисьор. За да икономисва лента, той не снимаше десетки пъти един и същ кадър, както обикновено се правеше в Холивуд. Чак след безконечни репетиции, когато играта на артистите вече го задоволяваше напълно, Хофман започваше да снима и рядко се случваше кадър да се снима повторно. Една неопитна артистка Престо разплака, докато не получи това, което искаше. Той сам се превъплъщаваше във всички роли, когато показваше как трябва да се играе. Вълнуваше се, сърдеше се, понякога даже се караше на артистите или в отчаяние се хвърляше на дивана напълно изнемощял, за да се залови след няколко минути отново в дресировката. За щастие сега не му пречеше смехът, който той неизбежно възбуждаше, когато беше урод. Артистите търпеливо понасяха всичко. Те виждаха ползата от тази школовка и бързо растяха.

Престо не правеше изключение и за Елен. Към нея той беше не по-малко строг, отколкото с другите. За своя радост той не се бе излъгал в очакванията си. Елен беше необикновено възприемчива. Стана съвършено ясно, че тя ще се справи чудесно с ролята на героинята.

А когато работата дойдеше до снимки — артистите биваха вече в костюмите и грима си, явяваше се и Престо, също готов за снимки, — той ставаше неузнаваем: добродушен, весел, като че ли се е явил не за отговорна работа, а за игра на поло. Това изведнаж повдигаше настроението. Нямаше го вече строгия, придирчив учител, имаше само весел участник в играта и играта започваше.

Докато въртеше ръчката на апарата, Хофман никога за никого от артистите не следеше с такова внимание, както за Престо в неговия нов облик и нова роля.

Първите впечатления на Хофман бяха неопределени. Новото лице се проявяваше бавно, също като на лента при слаб проявител.

Обликът на Престо нямаше характерните черти на познатата маска, по която зрителят изведнаж познава любимите си комици. Това беше не човекмаска, а по-скоро — човек от масата. Неговото лице можеше да напомня за хиляди лица, неговият вехт костюм с нищо не се отличаваше от хилядите такива вехти костюми на безработните. Но започна играта и новото лице на Престо постепенно започна да се проявява. Тонио вече не беше дребосъчето-уродче, механизираният човек, който пасивно приема върху себе си ударите на съдбата, пада, става и отново пада, без дори да събужда съжаление, а само смях като неодушевен предмет.

Новият Престо пак приемаше ударите на съдбата, той пак попадеше в най-неприятни и нелепи положения. Но той не само неизменно ставаше, но и неизменно отново се хвърляше в бой със своите угнетители, колкото и да го превъзхождаха те по сила. Това и разсмиваше, и предизвикваше към него човешка симпатия. Играта на новия Престо засягаше по-дълбоки човешки чувства — Несправедливостта, ударите, оскърбленията, които Престо търпеше, след взрива от смях тутакси будеха чувство на негодувание, желание да се помогне.

Колкото повече вървеше снимането, толкова повече се учудваше и оставаше поразен Хофман. Заедно с физическата метаморфоза в съществото на Престо бе станала и чудесна интелектуална метаморфоза. Новият Престо бе съумял да получи като наследство от стария цялата сила на хумора, макар че новият му физически облик нямаше никаква комическа уродливост. В новия Престо се бе изявило още едно ново скъпоценно качество, което може би бе обладал старият Престо, но поглъщано и засенчвано от неговата уродливост, то не достигаше до-зрителя: дълбока човечност.

Веднаж през време на почивка Хофман се приближи до Престо и като му стисна крепко ръката, каза:

— Вие надминахте всичките ми очаквания, Тонио. Аз вече не се съмнявам, че действително сте придобил ново лице. И с това лице не може да не се победи.

Престо се усмихна радостно, но отговори печално:

— А впрочем аз никога не съм бил така далече от победата, както сега. Наминете към мене довечера, Хофман, за много-неща трябва да поговоря с вас.

ВЕРЕН ПРИЯТЕЛ ДО ЧЕРЕН ДЕН

Същата вечер Хофман седеше в кабинета на Престо. — Работата над филма бързо върви към края си, но още по-бързо вървят към края си и спестяванията ми. Аз съм разорен, Хофман, и ние не ще успеем да завършим филма — мрачно каза Престо.

Хофман, намръщен, мълчеше.

— Парите вървят като вода — продължи Престо. — Всяка седмица подписвам чекове за милиони долари. Останали са ми пари още само за една седмица, но и за тях трябваше да заложа вилата си с цялата ѝ мебелировка. Аз вече не съм господар на къщата си...

Това можеше да се очаква — каза Хофман.

— Да, сгреших в пресмятанията си — отговори Престо с наведена глава. — В производствените разходи за постановката на филма не съм сгрешил. Постановката струва даже по-евтино, отколкото предполагах. Ние правим икономии от лента, от натурни снимки, минаваме почти съвсем без декорации, икономисваме от светлина, от статисти, от костюми, които не ни струват почти нищо. Аз нямам сценарен департамент с десетки писателя, сценаристи, литературни референти. Вие знаете, че аз сам пишех сценария нощем, след бясната работа през деня. Работех като луд, без сън, без отдих, икономисвах отвсякъде, откъдето можеше. И ако работата беше само до разходите за постановката, парите биха стигнали и останали. Но, да си призная, аз недооцених силата на съпротивата и главно — коварството на нашите врагове. Вие знаете до какви само подлости и интриги те прибъгвах, за да ме унищожат — борбата ставаше пред очите ви. Навсякъде ние чувствавахме всесилната ръка на мощните концерни и банки, субсидиращи и монополизиращи кинопромишлеността. На нас се отказваше да ни се продава киноапаратура, а даже и лента. Трябваше да прибъгваме до подставени лица, посредници, комисионери и за всичко да заплащаме тройно по-скъпо. Разпространителните бюра и собствениците на кинотеатри предварително обявиха, че няма да допуснат на екраните моя филм. Трябваше да строим собствени кинотеатри. Всеки един от тях

струваше не по-малко от милион, освен един край Сан Франциско, построен по ваша идея.

Хофман кимна с глава. На времето той наистина бе дал на Престо идеята да вземе под наем край Сан Франциско парцела на един стар военен аеродром и да построи кино или по-право само прожекционна кабина и гигантски екран за демонстриране на филми не само вечер, но и при дневна светлина. В този своеобразен театър под открито небе нямаше зрителна зала, нямаше кресла и столове. Зрителите можеха да влизат в „залата“ — на голямата площ на аеродрома — направо с автомобилите си и да гледат филмите, без да излизат от тях.

— Тази новост — продължи Престо — трябва да привлече публика и да направи реклама. Но това няма да спаси положението. При това такъв театър е достъпен само за собствениците на автомобили, а вие знаете, че аз залагам на слабо осигурения, трудовия народ. Трябваше да се строят обширни закрити кинотеатри в най-главните градове на Америка...

Да, всичко това беше известно на Хофман и Престо му говореше за своите затруднения само за да си направи равностойка и още веднаж да провери къде бе допуснал грешката.

— И ето, балансът е готов. Салдо — нула, а работата не е завършена — меланхолично завърши той и въпросително погледна Хофман в очакване на неговия отговор.

— Аз предчувствах това — каза Хофман. — Какво да правим сега? Банките няма да ни се притекат на помощ, за това, разбира се, не бива и да се мисли. Няма да се намери и толкова лекомислен частен кредитор, който би дал пари, макар и с лихварски проценти, на едно разоряващо се и явно безнадеждно от негова гледна точка предприятие. Значи, ако искаме да продължим борбата, ние трябва да изнамерим някакви вътрешни ресурси. Аз, разбира се, имам лични спестявания, но те едва ли ще спасят положението.

— От вашите спестявания, Хофман, аз не бих взел нито един цент, дори и да биха могли да спасят положението — възрази Престо. — Достатъчно е това, че вие се съгласихте да работите в такова противно предприятие.

Хофман не можа да скрие радостта си и започна бързо-бързо да обяснява своята позиция:

— Вие сте прав, драги приятелю, прав повече, отколкото мислите. С участието си във вашето предприятие аз действително се компрометирах...

— И ако то фалира, което е твърде вероятно, вас може да не ви приемат на друга работа и тогава вашите спестявания ще ви са нужни както никога — помагаше Престо на своя приятел, като го виждаше как неспокойно мърда в креслото.

— Да, да... — бързаше Хофман да завърши този неприятен разговор. — И те може да ми потрѣбват по-скоро, отколкото би ми се искало.

— Така ли? Какво искате да кажете с това? Хофман разтвори ръце, въздъхна и отговори:

— Там е работата, че вече ми намекнаха... поставиха ми даже един вид ултиматум...

— Да ме напуснете? — досети се Престо.

— Да, да се разделим с вас. А ако не направя това, всички филмопроизводители ще ме бойкотират и работата в киното за мен ще бъде загубена...

— И вие решихте?...

— Защо гледате на мене, Престо, както Цезар на Брут? — смутено попита Хофман.

— Очаквам последния удар, Бруте мой — хладно отговори Престо.

— Още нищо не съм решил, Цезарю мой — също така хладно отговори Хофман. — А счетох за нужно само да ви предупредя... — Неловкостта на положението изведнаж го ядоса и той рязко възкликна: — Е, какво мога да направя аз? Сам в полето воинът не е воин.

— Аз от вас нищо и не искам, Хофман — печално каза Престо. — И не се вълнувайте. Всичко това е понятно и е в реда на нещата.

Настъпи тягостна пауза.

— Проклет живот! — промърмори Хофман. — Повярвайте ми, ако бих имал сили да ви помогна...

— Бихте ми помогнали, не е нужно и да говорим за това. Вие сте свободен да постъпвате както искате, а аз... може би ще се измъкна някак си — каза Престо, стана и му подаде ръка. Хофман я стисна и излезе с тежка походка.

Престо дълго стоя, обронил глава. После прошепна с горчива усмивка:

— Верен приятел... до черния ден... Няма какво. Сега само добър вълшебник би могъл да ми помогне да спася делото. Но за съжаление в живота такива случаи няма...

ФЛЪОР Д'ОРАНЖ

Престо се събуди в шест часа сутринта в своята голяма бяла спалня, където прозорците бяха затворени, а чист и хладен въздух се подаваше чрез климатична инсталация. Като обгърна с поглед стаята, Престо помисли: „Скоро с всичко това ще трябва да се разделя“ — въздъхна и погледна часовника си. „Може да полежа още петнадесетина минути“ — и посегна към нощната масичка, на която имаше купчина вечерни вестници. Вчера беше така уморен, че не бе успял да ги прочете.

Като разгърна първия вестник, той започна набързо да го преглежда. Една статия привлече вниманието му. Престо четеше и все повече се намръщваше. После изведнаж смачка вестника, хвърли го на пода и възкликна с негодувание:

— Каква гадост! — Като се отметна върху възглавницата, той сякаш замря. Лежеше неподвижно с окаменяло лице. Само сключените вежди и учестеното му дишане говореха за вътрешното вълнение и напрегнатата работа на мозъка. Минали бяха вече двадесет минути, а той все още лежеше в същата поза.

И изведнаж като човек, който е решил трудна задача, той оживя и с рязко движение посегна към копчето на електрическия звънец.

— Себастиан! По-скоро — гореща вода за бръснене! Пригответе ми костюма! — каза той на влезлия стар слуга, а сам, в нощната си пижама на райета и чехли на бос крак, се отправи в банята, стените на която бяха облицовани с розов мрамор.

— Не знаете ли дали мис Елен е станала? — попита той през отворената врата, когато Себастиан донесе вода.

— Мис винаги с птиците става — отговори старецът. „Не измени на привычките си“ — помисли Престо, усмихвайки се, и каза:

— Отлично! Пригответе по-скоро кафето на верандата и кажете на Джефри да бъде готов с колата.

След няколко минути той изтича на втория етаж, бързо премина дългия коридор и забави стъпки, когато приближи стаята на Елен.

Постоя до вратата, зад която се чуваше пеенето: на девойката, пое си дъх, изгони и последните следи на угриженост от лицето си и почука.

Елен отвори вратата. Полегатите лъчи на утринното слънце позлатяваха косите и бялата ѝ рокля.

— Мистър Престо! — с учудване, в което нямаше и сянка от неудоволствие, възкликна тя. — Какво значи това ранно посещение?

— Мис Елен! — весело отговори Престо. — Утрото е чудесно и на мен ми хрумна мисълта, дали да не направим една разходка, преди да отидем в студиото. Днес имаме много работа, най-трудните кадри, а нищо не освежава така хубаво, както утринният въздух.

Безгрижното весело настроение на Престо се предаде и на Елен. Отдавна тя не го бе виждала така жизнерадостен. — Отлична мисъл! — отговори девойката усмихната.

— Тогава да тичаме, да бързаме! Кафето е вече готово, а докато закусваме, шофьорът ще приготви и докара колата.

Те се пареха от кафето, подхвърляха си шегички и се държаха като ученици, които са намислили весело забавление и бързат да го изпълнят.

Откъм външната врата се дочу глухо изсвирване на клаксон, известяващо, че колата е пристигнала.

— Чувате ли? — каза Престо. — Съдбата ни зове. Да побързаме да посрещнем нашата съдба!

В това утро поведението и думите на Престо бяха загадъчни.

Скоро и последните постройки на Холивуд останаха назад. Гладкият път се губеше в далечината. На хоризонта се синееха планини. От двете страни на пътя се простираха плантации. В клоните на дърветата чуруликаха птици. Чистото калифорнийско небе се простираше над плодородния край. Утринният въздух беше още свеж и пълен с мирис на горчиви треви. Престо и Елен дишаха с пълни гърди.

— Колко е хубаво! — възкликаваше Елен и примижаваше в лъчите на още ниското слънце.

— Да, ние с вас отдавна не сме виждали природата — отзова се Престо.

В лицето му, в позата му се отразяваше дълбоко удовлетворение като у човек, който е понесъл благополучно тежка операция.

— Помните ли нашата хижичка на брега на Изумрудното езеро. продължи той мечтателно.

И като се смееха весело и спореха, те започнаха да си спомнят разни случки.

— Ужасно строга хазяйка бяхте — шегуваше се Престо. — Когато се залавяхте да почиствате стаите, безмилостно ни изгонвахте с Пип.

— С мъжете не може иначе — отговаряше Елен. — Те не разбират, че пречат.

— С мъжете! — засмя се Престо. — Apropos, каква е съдбата на другия мъж, който бе подхвърлян на изгнание?

Елен погледна Престо въпросително. — Та нали вие ме изгонвахте заедно с Пип. Какво стана с него?

— Той е в добри ръце — отговори Елен и като въздъхна, добави: — Не знаех дали щеше да бъде удобно да се преместя във вашата къща с кучето.

— Непременно ще пишем да ни го изпратят! — побърза да извика Престо, като забеляза в тона на Елен нотка на тъга.

По краищата на пътя се замяркаха истински, бели, каменни огради на плантациите. Портокаловите дървета бяха цъфнали. Също като парцали сняг се белееха в гъстата зеленина кичури цветя. Из въздуха се носеше тънък аромат.

— Погледнете колко много флор д'оранж са приготвени за годеници! — възкликна Престо.

На едно място клончетата се бяха надвесили над оградата до самия път.

— Спрете, Джефри! — заповяда Престо на шофьора. Колата спря, Престо скочи долу, откъсна няколко клончета и се върна.

— Карайте!

Колата тръгна. Престо подаде портокаловите цветчета на Елен.

— Закичете се на гърдите. А това гроздче — на косата. Така. Ето вече една годеница.

Елен се изчерви, неволно извади от чантичката огледалце и се погледна в него. С бялата си рокля, с белия флор д'оранж тя наистина приличаше на годеница.

— Липсва само було! — забеляза Престо, залюбуван.

— Я гледай ти, сват! — каза Елен, като се намръщи. — За кого ме сватосвате?

Престо я погледна право в очите, помълча, наведе глава и отговори тихо и сериозно:

— За себе си!

Елен побледня и сведе очи.

— Вашите шеги отиват твърде далече, мистър — сурово възрази тя.

— Това не са шеги — продължи Престо тихо и сериозно. — Мис Елен! Помните ли какво ви казах, когато се съгласихте да играете ролята на героинята? „Вашата съдба сега е свързана с моята съдба.“ Защо да не направим тази връзка още поздрава? По-добра жена от вас аз няма да намеря никъде.

Това беше така неочаквано, че Елен, полегнала на облегалката, изглеждаше в безсъзнание. Очите ѝ бяха затворени, а лицето ѝ още повече побледняло. После устните ѝ затрепераха и тя, без да вдига очи, прошепна:

— Аз не мога да бъда ваша жена, мистър Престо!

— Защо?

— Защото... Защото вие сте знаменит артист, милионер, а аз проста и бедна девойка. Бедните девойки си имат свое самолюбие, мистър.

— Аз знаменит артист? Аз милионер? — възкликна Престо и като понижи отново глас, продължи: — Да, аз бях знаменит артист в своето предишно съществуване. Но сега съм също такъв начинаещ, никому неизвестен артист, каквато сте и вие. Да, аз бях милионер. Но сега съм също такъв бедняк, каквато сте и вие. Известно ли ви е, че даже и вилата, в която ние живеем, е заложена и нас могат да ни изселят на улицата, ако аз не си изплатя дълга в срок? Както виждате, сега ние струваме еднакво. Вие даже струвате повече от мене. Защото такава девойка като вас може да разчита на най-добра партия.

— Аз никога не съм гледала на брака като на изгодна сделка — разпалено възрази тя. — Не се боя от нуждата и от грижите.

— Тогава какво? Не ви се харесвам? Не ме обичате?

— Вие обичате друга — отклони Елен прекия отговор.

— Намеквате за мис Люкс? — попита Престо. — Наистина бях се увлякъл по нейната красота. Но когато я опознах по-отблизо като

човек, аз се убедих, че ние с нея сме съвършено различни хора... При последната ни делова среща сам бях поразен от това, че нейното обаяние е изчезнало за мене. И тогава именно разбрах причината за това: вие бяхте влезли в моя живот.

Руменината се връщаше по страните на Елен.

— Защо именно сега ми правите предложение? Това е така внезапно и като че ли несвоевременно, като се вземе под внимание...

— Да, моментът може да изглежда неподходящ. Но именно такъв момент е най-доброто изпитание за искреността и силата на чувствата... Вие знаете трагедията на знаменитите и богатите хора. Тази трагедия се състои в това, че те никога не са уверени по любов ли им дават ръката и сърцето си, или заради славата и парите. Истински обича само онзи, който няма да се откаже от любимия и в тежко време, пред лицето на нуждата и жестоката борба за живот, както това е показано в моя филм. Бъдете такава героиня не само на екрана, но и в живота! Това ще ми даде нови сили за борба — заключи той с искрено чувство и внимателно сложи ръката си върху ръката на Елен, с вълнение очаквайки нейния отговор.

Тя въздъхна дълбоко, помълча и най-после отговори:

— Нито в щастие, нито в нещастие няма да ви оставя, Престо... Само ако ме обичате.

— А вие? Обичате ли ме вие?

— Аз ви обикнах още там, на брега на Изумрудното езеро. Обикнах ви още преди да узная, че вие сте Антонио Престо.

Престо целуна ръката ѝ и извика:

— Джефри! В киностудиото! С пълна скорост! И без друго, струва ми се, закъсняхме.

СТАТИСТИТЕ НА АВАНСЦЕНАТА

— Да минем най-напред в канцеларията при вуйчо ви — каза Престо.

Бари беше много учуден, когато видя влизащите в кабинета му Престо и Елен, окичена с флър д'оранж.

— Мистър Бари! — възкликна Тонио, като се ръкуваше със старика. — Дойдох да ви съобщя за нашия годеж. Надявам се, вие като опекун на мис Елен и най-близък неин роднина няма да имате нищо против нашия брак?

Бари искаше да отговори нещо, но се задави от вълнение. Като се покашля, той каза:

— Поздравявам ви. Много се радвам. Но много е неочаквано всичко това!

— За родителите и опекуните това често се случва неочаквано — през смях отговори Престо и крепко стисна ръката на стария педагог. — А сега — продължи той — ще ви помоля ето за какво. Веднага, незабавно изпратете обявление във всички вестници за предстоящото бракосъчетание.

— Защо е това? — учуди се Елен.

— Така се прави винаги — отговори Престо. — Хайде, мис Елен, да вървим в киностудиото.

Щом влязоха в големия павилион, Престо веднага забеляза, че тук става нещо необикновено. Цялото помещение беше пълно: целият състав от работници, декоратори, артисти беше налице. Бяха дошли даже и тези, които не участваха в снимането на епизода. Декорациите бяха отместени. Издигаше се само пултът за управление, от който режисьорът дава своите нареждания. Всички бяха в приповдигнато настроение. Лицата — оживени и развълнувани. Всички като че ли очакваха нещо.

От тълпата се отдели един от статистите и с висок глас каза:

— На целия колектив са известни затрудненията, които преживява нашето кинопредприятие. Работниците, служещите, киноартистите са обезпокоени от това. За съжаление мистър Престо не

обсъди съвместно с нас създалото се положение на нещата. Днес ние бихме желали да го чуем.

Тонио Престо не можеше да не признае основателността на този упрек. Привикнал да работи самостоятелно, той се държеше не като глава на кооперативно предприятие, а като директор на фирма. На него му се струваше, че щом сътрудниците участвуват в дивидентите, то нищо повече не е нужно. Престо открито призна грешката си, като я обясни със своята неопитност в обществените работи.

След това статистът-делегат каза, че на митинг на всички работници в предприятието е била приета резолюция: до завършването на постановката на филма всички без изключение да получават половин заплата, а ако стане нужда, и по-малко.

За Престо това беше голямо облекчение и той започна да благодари, но от редиците на събралите се се чува викове: „Нищо... Общо дело!... Общи интереси. По-добре половин заплата, отколкото безработица!“

„Пак не улучих!“ — с досада към себе си помисли Престо.

След това бе организиран кратък митинг, на който избраха комитет за ръководство на предприятието. А членовете на комитета избраха Престо за председател.

Кинопредприятието на Престо изменяше своя характер, поставяше се на нови релси.

Хофман се мръщеше и се държеше настрана. Предлагаша му да влезе в ревизионната комисия, но той отказа.

Когато бе свършено с всичко това, работниците се заловиха за работа така разпалено, сякаш отиваха на щурм.

Докато те възстановяваха нарушения от митинга ред в павилиона, Хофман отведе Престо настрана и каза с угрижено лице:

— Искам да ви предупредя за една нова сериозна опасност, отнасяща се лично до вас и...

— Говорите за новата кампания, започната от вечерните вестници?

— Имам пред вид тазсутрешните статии. Те са стигнали до още по-голямо безсрамие...

— Да, а аз забравих да съобща на моите другари по работа една новина! — възкликна Престо, сякаш забравил за вестниците, и се отправи към Елен.

Хофман недоумяваше. На него му се струваше странно, че Престо отдаваше толкова малко значение на новата вестникарска кампания и вместо да обсъди този въпрос с него, той тича да съобщава някаква си новина.

А Престо, като се приближи до Елен и я взе за ръка, каза високо:
— Ало! Прекратете за минутка работата!

Настъпи изчаквателна тишина.

— Аз забравих, скъпи другари, да споделя с вас своята радост. Мис Елен Кей ми оказа голяма чест, като се съгласи да стане моя жена.

Елен се смути и помисли:

„Защо пък придава на нашия годеж такава широка гласност? Бърза като че ли на целия свят да съобщи за това.“

Разнесоха се приветствени викове и дружни аплодисменти. Всички се спуснаха да поздравяват Престо и Елен. Ръката на Престо, както на президента при традиционен прием в Белия дом, даже го заболя от ръкостискания.

Артистките, които отдавна вече ги привличаше флъор д'оранжът на Елен, я окръжиха в плътен пръстен. Наблюдателната Елен обърна внимание на това, че някои от артистките я гледаха като че ли със съжаление, в очите на други прозираше скрита насмешка, а в усмивките оскърбителна двусмисленост.

„Защо ли ме гледат така? — мислеше тя в смущение и тревога. — Може би в тях говори скрита завист“ — успокои се Елен.

Декорациите бяха поставени на място и снимането започна. Никога досега артистите не бяха играли с такъв подем. Сам Престо, а и Елен надминаха себе си.

Хофман въртеше ръчката, необикновено развълнуван. Ако филмът върви до края на такава художествена висота, то това ще бъде световен шедьовър и Хофман ще получи своя дял слава. Победителите не се съдят.

— Стига! — извика Престо, когато тракането на апарата престана. — Днес, струва ми се, добре поработихме. Не стана нужда да преснемаме нито един кадър.

НЕОЧАКВАН УДАР

Като се върна от киностудиото, Елен мина в стаята си. Тя беше уморена от работата и от преживяванията през този ден. Искаше ѝ се да размисли върху всичко, което се бе случило. Елен внимателно постави клончетата флор д'оранж във вазичка, докосна с устни белите ароматни цветове и се отпусна в дълбокото кресло.

Не е ли чуден животът? Също като интересен кинофилм „с неочаквани сюжетни обрати“, както казва Престо. Спокойни пейзажни кадри на Изумрудното езеро. Тишина, нарушавана само от далечния шум на гейзерите, техния вечно повтарящ се еднообразен ритъм отбелязва течението на дните, седмиците, месеците, приличащи си един на друг...

И изведнъж, сякаш обезумял киномеханик бясно е завъртял ръчката на прожекционния апарат...

Пътешествие, мяркане на станции, градове, нови впечатления, нови хора... Вилата на Престо... И ето я — простичката Елен Кей — киноартистка, а Тонио Престо — неин годеник.

На нея ѝ е радостно и малко неловко... Как странно я гледаха в студиото киноартистките. Нима всичките са такива завистливи? И нека завиждат! Елен се изпълва с чувство на гордост. Тя бе победила тия наконтени кукли!... Жалко само, че Тонио има толкова много неприятности и огорчения. Защо хората са толкова зли? Какво им е направил Тонио?

Но и това ще мине. Всичко ще се нареди. Тя ще бъде щастлива с Тонио. Ще си имат деца. Без деца животът не е пълен. Ако им се роди момче, тя ще го нарече Тонио. Ако е момиченце...

Елен извърща глава, сякаш търси отговор, и вижда до креслото си масичка и на нея няколко писма.

Това я учуди. Досега тя не бе получавала никакви писма и сега изведнаж — няколко. Поздравителни? Но как може толкова скоро...

Елен разкъсва първия плик. В него имаше, сгъната няколко пъти, изрезка от вестник. Елен започна да чете и изведнаж почувствува, че не ѝ достига въздух.

Статията беше за Престо и за нея.

„Някога всемирно известният киноартист — казваше се в статията, — който бе направил кариера не толкова със съмнителния си талант, колкото със своята изключителна уродливост, никога не се е отличавал с нравственост. Вестикът има най-достоверни сведения за мръсните оргии, които този отвратителен урод е устройвал в своята вила. Неговата морална уродливост още тогава безмерно превъзхождаше физическата му уродливост...“

По-нататък се споменава за тъмната история с мис Люкс, към милионите на която се стремил ловкият мошеник, непознаващ чест и съвест.

„Само безпримерната доброта на мис Люкс го спаси от доживотен затвор — казваше се в статията, — а може би и от електрическия стол, отдавна напълно заслужен от тази аморална личност, от това чудовище на разврата...“

„Неговите престъпления вече не можеха да се поберат в уродливото му тяло на джудже. Подозрителни «учени», прилагащи забранени от закона методи на лечение, превърнаха мъничкия урод в голям негодяй. Пропорционално пораснаха и неговите престъпни «художества». «Новият Престо» вече не се задоволява с тайни престъпления. Развратен до мозъка на костите, той хвърля открито предизвикателство на морала, на общественото мнение, подигравайки се над нашите добри американски нрави. Той ги тъпче с крака, оскърбява най-светите чувства, позори нашата страна.

Той е намерил отнякъде едно момиче — нека името ѝ стане известно на всички: някоя си Елен Кей, — очевидно безнравствена като самия него или пък глупачка, неумееща в областта на морала да отличи дясната си ръка от лявата. Незаконната дъщеря на пазача на Йолстоунския парк очевидно се е полъгала от митическите милиони на Антонио Престо. Напечатаните фотоснимки — Елен Кей до отворения прозорец с четка за дъски в ръце и Престо край същата къща — не оставят никакво съмнение за правдоподобността на цялата тази история. И ето че Престо открито я настанява в своя дом. Той...“

Но нататък Елен ме можа да чете. Нейната реакция беше много по-бурна и остра от реакцията на Тонио. Елен скочи от креслото и сякаш пренесена от вихър, вече стоеше пред Престо, нахлула в кабинета му без предупреждение.

СЪДБАТА НА ФИЛМА СЕ РЕШАВА

Още като погледна Елен, Престо разбра, че тя знае всичко. Това трябваше да се очаква. Рано или късно тя щеше да узнае...

— Нашата сватба няма да стане и аз веднага напускам: вашия дом! — възкликна тя, гледайки го почти с гняв.

Престо стана и стоеше мълчалив. Той разбираше, че трябва да ѝ даде възможност да излее негодуванието си.

— Вие ме измамахте! Не любов ви е накарала да ми направите предложение. Ръководили са ви най-благородни, най-рицарски чувства. Аз разбирам това и ви благодаря. Но не мога да приема такава жертва. Вие само сте ме съжалили, а аз... аз повярвах във вашата любов...

Гласът на девойката пресекваше, краката не я държеха. В отчаяние тя почти падна в креслото и като закри лицето си с ръце, зариде както ридаят дълбоко и незаслужено обидените деца.

Престо я гледаше с дълбока печал, но все още мълчеше. Нека си поплаче да ѝ поолекне. И чак когато риданията ѝ започнаха да стихват, той ѝ подаде чаша вода.

— Пийнете и се успокойте — каза той нежно, но същевременно и строго като на дете, каквото всъщност тя си и; беше по природа.

Зъбите ѝ тракаха по стъклото на чашата, водата се разливаше на килима, но тя все пак отпи няколко глътки и се успокои. Тогава Престо каза:

— Вие дълбоко ме оскърбихте, мис Елен!

Тонио постигна целта си: тя очакваше от него оправдания, защита, а самият той мина в настъпление, обвиняваше нея. Тази неочакваност я накара да се съсредоточи. Сега тя беше способна да слуша и да разбира какво ѝ приказват.

— Аз? Вас? — попита в недоумение девойката и даже престана да плаче. Тя продължаваше само да хълца.

— Да, вие дълбоко ме оскърбихте — повтори Престо. Той извади от горния си страничен джоб синя копринена кърпичка на бели точки

и ѝ избърса очите. Тази волност също я порази и тя не знаеше как да отвърне на нея. А Престо продължи:

— Хайде да не плачем повече. Сълзите няма да помогнат. Да си поговорим сериозно. Вие ме оскърбихте с това, че се усъмнихте в моята любов към вас. Аз не съм чудовищен престъпник, какъвто ме изобразяват вестниците, но не съм и такъв рицар, какъвто вие си представяте. Аз горещо реагирам на всяка несправедливост, но, повярвайте ми, никога не бих побързал да направя предложение за брак на първата обидена, която срещна, та ако ще даже и сам косвено да съм виновен в тази обида. Да си призная, ако не бяха тия отвратителни вестникарски статии, аз бих ви направил предложението не днес, а утре или може би в друг ден. Но бих го направил. Вестниците само дадоха тласък, накараха меда разбера по-остро и по-дълбоко колко много ви обичам и колко скъпи ми са вашите интереси и вашата чест. Та разберете, даже и да си отидете сега от моя дом, това вече нищо не би изменило. Вашата репутация все пак ще си остане опетнена. Мога ли да допусна това аз, който ви обичам? Вашето бягство само би наляло в огъня масло, би дало нова храна за мръсната клевета и много силно доказателство за правотата на враговете и за моята виновност. Не, на удара на безчестните и безсъвестни хора, които не пощадиха дори и вас, не се спряха пред вмесване в личния живот, оскърбиха моминската ви чест, би могло да се отвърне само с такъв удар, с какъвто отвърщаме ние. Нашият брак изведнаж ще избие оръжието от ръцете им, ще им затъкне устата и клеветническата кампания ще престане. Ето защо аз бързах не само с предложението, но и с широката разгласа, която така много ви учуди. На вас всичко ще ви стане ясно — продължи той, като си отдъхна малко, — ако помислите за причините, които създадоха цялата тази гнусна вестникарска кампания. Та това е само едно звено от веригата на тяхната борба с мен. Те искат на всяка цена да унищожат моето дело. Те се боят не само от конкуренцията. Плаши ги, че това е първата крачка към обединяване на киноработниците в тяхната борба с филмопроизводителите. Плаши ги и онова ново лице в моето творчество, което вече им е известно — да се разкриват социалните язви на нашия строй. Ето защо те така яростно се опълчиха срещу мен. Отначало те искаха да ме унищожат, да ме доведат до разорение още преди първият ми филм да види бял свят. Това почти им се удаде, но аз

намерих поддръжката на моите другари по работа. Наред с това враговете постоянно ме клеветяха. И ето сега са решили да ми нанесат нов коварен удар: с последна клевета да ни скарат, да ни разделят, да ни смачат морално, да ни причинят психическа травма и с това да извадят от строя двете главни действащи лица на филма — вас и мене! И филмът, разбира се, разчитаха те, няма да бъде завършен, даже и да ми стигнеха парите. И колкото по-остро вие понасяхте удара, толкова по-скоро те ще постигнат целта си, толкова повече ще тържествуват. Нима ще им направим такова удоволствие? Да се преживее това, разбира се, не е лесно. На мен самия ми се струва, че за няколко часа съм остарял с двадесет години. Но се крепя и днес като че ли играх даже по-хубаво от обикновено, макар че знаех за вестникарските статии още от вчера и носех тази тежест в гърдите си. И още едно. От завършването на филма зависи съдбата не само на нас двама ни, но и на другарите ни по работа, готови да се откажат даже от заплатата, за да спасят делото. Общественияте организации ни се притичват на помощ. Нима няма да ни стигнат сили и ще отстъпим? Нима именно сега ще ме напуснете и ще вземете думата си обратно?... Съдбата на филма, съдбата на цялото предприятие е във вашите ръце.

Елен вече не плачеше. Но лицето ѝ изразяваше страдание. Тя се колебаеше. Престо с вълнение я наблюдаваше, очакваше отговор. Най-после тя каза:

— Много ми е трудно, но аз ще се помъча да завърша филма.

— И да станете моя жена? — бързо попита Престо.

— На този въпрос ми е още по-трудно да отговоря сега... Не ме насилвайте, Престо. Дайте ми да си помисля.

— Добре. Ще почакам. Работата над филма ще ви успокои и тогава ще се заемем с нашите лични работи. Нали така?

И успокоен, уверен, че всичко ще свърши благополучно, той целуна ръката ѝ.

ТРИУМФ

Обявленията за предстоящия брак на мис Елен Кей с мистър Антонио Престо свършиха своята работа. Вестникарската кампания от клевети и инсинуации затихна. Но следите ѝ останаха.

Престо виждаше колко дълбоко страда Елен. Когато играеше ролята на героинята, тя събираше всичките си сили, за да се съсредоточи, но вниманието ѝ видимо се раздвояваше. И това, което не се бе случвало още в самото начало на постановката на филма — някои от кадрите сега трябваше да се преснимат. За щастие краят на сценария беше пълен с трагически преживявания на героя и героинята. Престо и Елен можеха да влягат в изпълнението своите дълбоки лични преживявания. И някои от сцените минаваха с потресаваща сила на жизнена правдивост. Даже Хофман, привикнал към всичко, чувствуваше необикновено вълнение и нервно треперене на ръката, когато въртеше ръчката на киноапарата. Играта на Елен понякога достигаше до истинска гениалност. След свършване на снимането на такива сцени в ателието настъпваше необикновена тишина. Всички биваха потресени, потиснати от изпълнението. В очите на жените и дори на мъжете блестяха сълзи. Веднаж един едър червенокос шотландецдърводелец, немалко претеглил в живота, неочаквано засмърка шумно с нос и по бялото му луничаво лице се затъркаляха едри сълзи. Той: сам беше учуден и смутен от това. Никога през живота си не бе плакал на собственото си нещастие, а тук не издържа. Но нима и милиони такива обикновени хора не са преживявали подобно нещо? Хофман вече не се съмняваше, че това ще бъде един от онези световни филми, които всякога и навсякъде потрисат сърцата и изтръгват сълзи. „Може би Престо е прав, като избра този нов път“ — мислеше Хофман.

А Престо, като свършваше снимането, потъваше до гуша в стопанските работи. Сега му помагаша комитетът и управата на официално основаното кооперативно дружество. Започнатото от него дело бе подхванато от други. Това в началото го смущаваше малко, понякога предизвикваше и неудоволствие: той вече не беше едноличен

господар на съдбините на предприятието. Не беше лесно за него да свикне с новото положение на нещата, но да отстъпва, беше вече късно — друг изход нямаше. Скоро стана ясно, че отказването на колектива от част от заплатата не спасява положението. Парите както преди не стигаха. Комитетът и управата се обърнаха към професионалните организации и организациите на народния фронт. Предприятието за нещастие на Хофман вземаше все по-широк обществен характер, ставаше все „по-ляво“, все „по-червено“. И борбата се изостряше. Вестниците пишеха за финансов крах на Престовото предприятие, после за това, че то било завзето от „чифуто-масони“, либерали, комунисти, че Престо „се е продал на червените“ и е станал играчка в техните ръце. За филма се пишеха най-невероятни измислици. Уверявах, че той разтърсва из основи политиката и морала, цивилизацията и религията и едва ли не заплашва самото съществуване на Щатите. Събираха се гласове, искащи забраняването на филма.

Като връх на всички неприятности Елен явно отбягваше Престо. Те се виждаха само в студиото. Под разни предлози Елен отказваше да се връща в къщи в една кола с Престо, а в къщи веднага се заключваше в стаята си.

При такива условия трябваше да се работи и да се завърши филмът. И все пак той беше завършен.

Започна прожектирането на филма по екраните на Престовите кинотеатри. Успехът надмина всички очаквания. Публиката се трупаше и трупаше на касите. Играта на новия Престо предизвикваше такъв смях, на който и уродът Престо би позавидял. Но в този смях имаше нещо ново. Това вече не беше животински, физиологически смях. По-скоро той можеше да се нарече смях през сълзи.

Особено впечатление на публиката произвеждаха сцените, в които участвуваше никому неизвестната артистка Елен Кей. Зрителите, които пълнеха залите, почувствуваха необичайната простота и искреност в играта на Елен. И затова възторгът на публиката нямаше край. Някаква възрастна жена с големи червени ръце, като гледаше как Елен се справя с бельото, високо възкликна:

— Веднага се вижда, че тази артистка знае да пере. И откъде ли са я изкопали? Виж ти как работи!

От нейните уста това беше голяма похвала.

Истинското изкуство е разбираемо за всички. Мнението на старата работничка съвпадаше с мнението на няколко от най-видните критици, които бяха дошли да видят новия филм.

— Поразително! — каза един от тях на свой събрат по перо. — Откъде е взел Престо тази артистка? Повярвайте ми, тя ще затъмни и най-ярките звезди на киното.

Престо, Елен и Хофман седяха в отделна лежа и внимателно наблюдаваха какво впечатление прави филмът на зрителите. На тези места, на които залата се тресеше от смях или пък се чуваха хълцания на жени, разчувствувани от играта на Елен, те неволно поглеждаха към екрана.

— Ето, виждате ли — казваше Престо, обърнат към Елен. — А вие се боехте, че ще развалите филма.

Хофман пушеше цигара след цигара и покашлюваше одобрително.

Необикновеният успех свърши своята работа. Печалбата си е печалба, а „парите не миришат“, какъвто и да е техният произход — така са гледали на нещата още древноримските търговци, които са пуснали в обращение тази пословица. Много кинособственици не устояха пред печалбите, които даваше новият филм, и започнаха да го взимат под наем. Фронтът бе пробит. След отделните кинособственици тръгнаха компаниите, а след тях и крупните концерни. Филмът започна своето победоносно шествие по Америка и Европа.

Дже и вестниците на враждебния лагер не можеха да не признаят високите достойнства на сценария, на музиката, впрочем също написани от Престо, и на майсторството на изпълнението. Новият Престо и Елен веднага изгряха на небосклона на световната кинематография като звезди от първа величина. Но и останалите участници, почти всички младежи, изумяваха със своята игра, нещо, което беше безспорна заслуга на режисьорската дарба на Престо.

Пит беснееше от безсилна злоба.

„Трябваше да позлатя този хитрец, но да не го изпускам от ръцете си. Но кой да е знаел?...”

Люкс меланхолично мислеше:

„Аз, струва ми се, направих голяма глупост, като отблъснах Престо. Но кой можеше да помисли?...”

ТОВА Е ОНАЯ СЪЩАТА...

Веднъж Елен в компания на Престо, Хофман и две киноартистки пристигна в един луксозен кинотеатър. Изпълнителите на Престовия филм се интересуваха как ще реагира на него аристократичната публика. Престо с голям труд бе успял да склони Елен да дойде с него.

В колата Тонио, като се възползува от това, че киноартистките бяха заети в оживен разговор с Хофман, тихо запита Елен:

— Кога ще ми дадете отговор, Елен?

Тя разбра за какво я пита Престо, но нищо не отговори, само устните ѝ потрепнаха.

Като слезе от колата, Елен видя две дами в скъпи манта. Те я гледаха с остро любопитство.

— Гледайте! Това е оная същата, за която писаха вестниците! Новопоявилата се звезда на екрана и amante (любовницата) на Престо — доста високо каза остроносата дама.

— Да, тя е! — потвърди пълната. И те безцеремонно изпратиха Елен с поглед.

Елен смъртно побледня, сякаш публично ѝ бяха нанесли плесница.

През целия киносекс тя седя неподвижно в дълбочината на ложата, даже без да погледне на екрана. Напразно Престо се мъчеше да я извади от нейната замисленост. Поведението на Елен вече започваше да го безпокои.

Зрителната зала бурно аплодираше, сякаш на екрана бяха живи артисти.

„Нима дори и този зашеметителен успех не я трогва!“ — с тревога мислеше Престо.

Без да пророни нито дума, Елен се върна в къщи и тутакси се заключи в стаята си. Тя не можеше повече да се сдържи и даде воля на сълзите си.

На вратата се почука.

„Престо — помисли Елен. — Колко ненавреме. Бедният! Той чака отговор. Но какво мога да му кажа?...”

Тя избърса сълзите си и отвори вратата.

Пред нея стоеше компаньонката ѝ мисис Ирвин.

— Извинете, мис, няма да ви задържам — каза тя, гледайки Елен в почервенелите от сълзи очи. Без да чака покана, тя седна в креслото и каза: — Вие сте плакала, мис. Виждам по очите ви.

— Аз не крия — отговори Елен.

— Да, има за какво да поплачете. За необмислените постъпки, за лекомисленото поведение всякога трябва да се плаща със сълзи — нравоучително забеляза мисис Ирвин.

— За какви необмислени постъпки, за какво лекомислено поведение? — запита Елен, почувствувала как кръвта залива страните, лицето ѝ.

Мисис Ирвин насмешливо я погледна.

— Стига! — строго каза тя. — Пред мен няма защо да играете на овчица и на угнетена невинност. Вие прекрасно знаете за какво става дума.

— Уверявам ви, че не зная.

— Нима! — с усмивка запита мисис Ирвин. — Само вие не знаете това, за което всички вестници пишат, за което крещат и приказват по всички пътища и кръстопътища във всички щати на Северна и Южна Америка?

— Нима вярвате на тази клевета? — с негодувание възкликна Елен.

Мисис Ирвин сви рамене.

— А защо за мен нищо такова не пишат? Няма дим без огън. Но работата се отнася сега не за вас, а за мене. Мистър Престо ме измами, въведе ме в крайно неизгодна за мене сделка, като ме извика за ваша компаньонка, а всъщност — за да прикрива с моето присъствие разврата си...

— Вие се забравяте, мисис Ирвин! В такъв тон разговорът ни не може да продължи!

— Успокойте се. Той скоро ще свърши — строго каза мисис Ирвин. — Повярвайте ми, и на мен самата не ми доставя и най-малко удоволствие да говоря с такава особа като вас. Аз не съм сводница. Аз съм бедна, но честна жена. Честта, доброто име — това е целият мой капитал, цялото ми състояние. А ако остана в този дом, мога да го изгубя... аз съм принудена да ви напусна.

— И колкото по-скоро направите това, толкова по-добре — каза Елен, чувствувайки, че още минутка и няма да може да се сдържи.

— За това не се безпокойте. Аз вече наредих да ми се съберат нещата и да дойде кола.

Като се изправи гордо, без да подаде ръка, даже без да погледне Елен, мисис Ирвин величествено изплува от стаята. Елен падна на кушетката почти в безсъзнание.

ПОСЛЕДНИЯТ УДАР

Всичко е наред. Филмът има успех. Предприятието е спасено. Сега остана едно: да се свърши със самотността на ергенина.

Престо в приповдигнато настроение ходеше из кабинета си. Чакаше Елен, която трябваше да му отговори ще стане ли негова жена.

Елен закъсняваше и в нетърпението си той все повече ускоряваше стъпките си.

Но ето че най-после на вратата се почука. Престо се спусна да отвори с намерение без думи да грабне в обиятията си своята годеница. Широко разтвори вратата и видя пред себе си мистър Бари — вуйчото на Елен.

Старецът бе зле закопчан отгоре додолу и имаше угрижен и дори опечален вид.

— Мистър Бари! — възкликна Престо, който не можеше да скрие разочарованието си. — Радвам се, че ви виждам.

Здравейте. Но, да си призная, аз очаквах да срещна мис Кей. Надявам се, че с нея всичко е благополучно?

— Тя е здрава — отговори Бари. — Но... Елен ме помоли да поговоря с вас.

Настроението на Престо изведнаж падна.

— Моля, седнете — каза той със задавен глас. — А защо тя не може сама да разговаря с мен?

Те седнаха.

— Това би било трудно за нея... Тежко... та тя ви обича, мистър.

— Тя отказва да стане моя жена? — бързо попита Престо.

— За голямо съжаление, да.

— Но, боже мой! Защо? По каква причина?

— Предполагам, че вие я знаете не по-зле от мен.

— Мерзката клевета във вестника. Но нали това е свършена работа — горещеше се Престо.

— Тази работа не може да бъде свършена, мистър Престо. Вие знаете пословицата: хвърляй кал, все нещо ще остане.

— Нищо няма да остане. Бракът е най-добрият начин да се измие тази кал. И струва ли си да се обръща внимание?

— Изслушайте ме, мистър Престо. Вярвайте ми, сам аз съм дълбоко опечален от това, че вашият брак се разваля. Но аз съм напълно съгласен с Елен. Това не бива да става.

— Но защо тогава... досега тя с нищо не даде да се разбере, че отговорът ѝ ще бъде отрицателен.

— Тя щадеше вас и се грижеше за съдбата на филма, не искаше да ви разстройва, докато не бъде снет и последният кадър. Нали и вие искахте да скриете от нея клеветата във вестниците...

— Може би у нея отново са възникнали съмненията, дали по любов се женя за нея или само от благородни подбуди...

— Тя вярва във вашата любов така, както и аз и не се съмнявам, че искрено я обичате. Но чуйте какво казва тя: „За клеветата знае цялата страна. И мен сега ме познава цялата страна като новопоявила се кинозвезда. И колкото по-голяма ще бъде моята известност, колкото по-висок е пиедесталът, толкова по-голям брой хора ще ме посочват с пръст, двусмислено ще подмигват и ще казват: това е, знаете ли, оная същата...“ Нима малко хора са прикривали незаконната си връзка с брак, но петното все пак си е оставало?

— Но нашите отношения бяха свършено чисти!

— Не се съмнявам в това нито за минутка — възрази Бари. — Но в това именно се и заключава целият ужас на клеветата: всеки е свободен да ѝ вярва или да не вярва. Престо се хвана за главата и възкликна:

— От това човек може да полудее! Нима е решила да се откаже и от артистичната си кариера? Та тя получи изведнаж това, за което напразно мечтаят милиони хора...

— Слава, пари — искате да кажете? — прекъсна ю Бари. — Честта на човека е по-скъпа от славата и парите. Поне ние с Елен така мислим.

— И аз така мисля — отговори с известно неудоволствие Престо. — Но това е загуба за изкуството, за хората.

— Вие сам ми разказвахте веднаж как някаква си психопатка ви молила да запазите вашата грозота, вашата незарастваща рана за изкуството и за хората. И вие напълно разумно тогава сте ѝ отговорили, че такова искане е нелепо и егоистично.

Престо съзнаваше правдивостта на тези доводи. Той беше попритиснат и обезоръжен.

Те печално се гледаха един друг. Най-после Престо каза:

— А какво мислите да правите с нея?

— Да заминем в неизвестност, да заминем за там, където никой не я познава, и да живеем скромен, незабележим живот... И друго ме молеше тя да ви предам: че искрено ви желае щастие и че никога няма да ви забрави... Аз не се съмнявам, че тя никого вече няма да обикне, не е такава момиче тя. Но нейният живот е вече разбит. — Бари стана и подаде на Престо треперещата си от вълнение ръка. — Благодаря ви за всичко, мистър Престо, и прощавайте.

— Но нима не мога да я видя, да се простя с нея? — възкликна Престо.

— За нея това би било много тежко. Тя вече отпътува.

И Бари излезе от стаята с нетвърдата походка на дълбоко страдащ човек.

Престо се отпусна на стола и стисна главата си с две ръце.

Влезе Себастиан, повъздиша, повъртя се нерешително до вратата и каза:

— Мис Кей замина, а мистър Бари поръча за кола.

— Зная, Себастиан — отговори Престо, без да махне ръцете от главата си.

Себастиан не си отиваше, а въздишаше до вратата.

— Зная също за какво искаш да ме питаш — каза Престо. — Мис Елен и мистър Бари си заминаха завинаги. Сватба няма да има. Ние пак останахме сами с тебе двамата, старче.

За известно време в стаята настана тежка и мъчителна тишина. После, като че ли забравил за присъствието на Себастиан, Престо каза високо на себе си:

— Впрочем не. Сега аз не съм сам. Наистина враговете ми нанесоха много тежък удар. Но какво пък, с това те само ми помогнаха още по-ясно да определя своя път. Сега вече никой не може да ме отклони — ще отмъщавам и ще се боря до последен дъх...

Себастиан със страх и уважение гледаше пламтящото лице на Тонио, изпълнено с решимост и гняв.

Издание:

Александър Беляев — избрани произведения. Том втори

Преводачи: Асен Траянов, Димитър Горчивкин

Редактор: Стоянка Полонова

Оформление: Иван Марков

Рисунок на обложка: Петър Рашков

Художествен редактор: Асен Стоилов

Технически редактор: Гинка Григорова

Коректор: Лилия Вълчева

Дадена за набор на 15. V. 1977 година

Подписана за печат на 25. VIII. 1977 година

Излязла от печат на 28 IX. 1977 година

Цена на книжното тяло: 1,34 лева

Формат: 20 см. Подв.

Страници: 355 с.

„Народна младеж“ — издателство на ЦК на ДКМС

ДП „Тодор Димитров“ София, 1977

Александр Беляев

Собрание сочинения в восьми томах — том 2

Издателство ЦК ВЛКСМ „Молодая гвардия“, 1963

Советский писатель, Ленинград, 1940

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.